

วารสารวิจัย ราชภัฏกรุงเก่า

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ARU Research Journal Humanities and Social Sciences

ISSN : 2985-0606 (Online)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566
Vol. 10 No. 3 September - December 2023

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ARU Research Journal Humanities and Social Sciences

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2566 Vol.10 No.3 September-December 2023

บทความวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรม
อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.....1-14
2. ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูด เพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู.....15-27
3. ปัญหาทางกฎหมายของการได้มาซึ่งนายกสภากรรมการสภามหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับ
มหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547.....28-39
4. นวกิจสุนทริยะ : สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนาวัดมณีโชติหลวง สิบสองปันนา.....40-54
5. หัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมผู้ใจ: การสร้างสรรค์และพัฒนาการออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัย.....55-69
6. การพัฒนาเครือข่ายการดูแลสุขภาพทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพ
เพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี.....70-82
7. เกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี.....83-98
8. แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟสาละวินเพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา.....99-113
9. การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม.....114-128
10. การพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอมือง
จังหวัดจันทบุรี.....129-141
11. การวิเคราะห์ปริมาณการสั่งซื้อวัตถุดิบประเภทเครื่องสำอางที่เหมาะสม กรณีศึกษา โรงงานรับจ้างผลิตเครื่องสำอาง.....142-157
12. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย.....158-171

บทความวิชาการ

14. แนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมฐานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์
จังหวัดสมุทรสงคราม.....172-183
15. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ กรณีคำให้การและพยานในคดีอาญา.....184-193

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ARU Research Journal Humanities and Social Sciences
ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2566
ISSN : 2985-0606 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

บทความจะผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสารหรือศึกษาจากภาคผนวกท้ายเล่มของวารสาร

ข้อมูลเผยแพร่ : <http://rdi.aru.ac.th/journal/>

กำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ

มกราคม – เมษายน

พฤษภาคม – สิงหาคม

กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความโดยไม่ระบุชื่อ-ที่อยู่ผู้เขียนจำนวน 1 ชุด และระบุชื่อผู้เขียนจำนวน 1 ชุด โดยบทความวิจัยต้องมีความยาวไม่เกิน 8 หน้า กระดาษขนาด B5 และบทความวิชาการต้องมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้ากระดาษ และไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 พร้อมทั้งกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความ โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <http://rdi.aru.ac.th/journal>

ขั้นตอนการดำเนินการของวารสาร

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติพนาวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
 ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
 ศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์
 ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี
 ศาสตราจารย์ ดร. อารยะ ปรีชาเมตตา
 รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก
 รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยาภิรักษ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐนัตรานนท์

มหาวิทยาลัยศิลปากร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีปทุม
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

ดร.ภาวินีย์ ธนาอนวัช

ดร.จิราภรณ์ มีสง่า

ดร.ศิริประภา ดีประดิษฐ์

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสารภี พูลศิริ

นางสาวบงกช สมหวัง

นางสาวพิมพ์ประภา พลรักษ์

นางวรรณิศา นัยชิต

นางสาวสุธีรา มุลดี

นางสาวสุจิตรา งามบุญปลอด

นางสาวอัจฉรา วงษ์หา

นายอวิรุทธ์ เจียมฮวดหลี่

นายณัฐพงษ์ สาระเมฆ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เลขที่ 96 ตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

โทรศัพท์ 0-3532-2082 โทรสาร 0-3532-2082

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม 2566

ศาสตราจารย์ นาวาอากาศโท ดร.สุมิตร สุวรรณ

ศาสตราจารย์ ดร.อาณัติ ลิ้มเคเศษ

รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก

รองศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชั้นชัย อธิเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จันดานุรักษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ภญ.นิลวรรณ อยู่ภักดี

รองศาสตราจารย์ ดร.วันทนี แสนภักดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิมา เจริญกิจ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล มีอำพล

รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ ปิ่นสกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ จุ้ยทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ภักวิวัฒน์ จรรยาสุทธีวงศ์

รองศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.วิศิษฐ์ เจนนานนท์

รองศาสตราจารย์ นาวิน เปี้ยดกลาง

รองศาสตราจารย์ บัณฑิต อินทร์คง

รองศาสตราจารย์ สุจิตรา จันทนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนา สิตี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทมพร วงศ์วิริยะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัลยา สว่างคง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลทิพย์ คำใจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญรัตน์ หงส์วรรณท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ เจือดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์กุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ หัสชู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธิดา จงรักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัศพร ชูศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ศรีสุพล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกฤต ใจสุดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพัชรศิณา วิเชียรวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา สิตี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสสวดี สมผลกุลนันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรศรา อนันต์โท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทนต์ ศรีไสย์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ข้าราชการบำนาญ

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม 2566

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร ทิพย์เดช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิป ชินะนาวิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น้ำผึ้ง พูนวิรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หิรัญญา ปะดุกา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญทรี จันทร์กลับ
ดร.วรรณพรรณ รักษ์ชน
ดร.ฉัตรชัย ราคา
ดร.สิริศิษฐ์ ชูรอด

มหาวิทยาลัยพะเยา
ศาลฎีกา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ข้าราชการบำนาญ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
กองกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงสาธารณสุข

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปัจจุบันวารสารถูกจัดอยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ในกลุ่มที่ 2 ปีนี้วารสารได้ดำเนินการเข้าสู่ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ยังคงเป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย ของนักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยคงเน้นคุณภาพของบทความ บทความวิจัย ตามประกาศของ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 “วารสารวิชาการนั้น ต้องมีการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปี และมีการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (peer reviewer) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย 3 คน ทั้งนี้วารสารวิชาการนี้อาจเผยแพร่เป็นรูปเล่มสิ่งพิมพ์หรือเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีกำหนดการเผยแพร่อย่างแน่นอนชัดเจน”

ในเดือนธันวาคมนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเป็นเจ้าภาพร่วมจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเทพฯ” ครั้งที่ 6 (2023 6th EEAAT & ARU CON.) โดยสมาคมวิชาการทางวิศวกรรมไฟฟ้า (ประเทศไทย) ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาและภาคีเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาไทย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สมาคมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม(สพช.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในระหว่างวันที่ 21 - 22 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และในการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเทพฯ” นี้มีกำหนดการจัดทุกปีอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นเวทีที่ให้นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้พบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ในงานวิชาการอีกเวทีหนึ่ง ขอเชิญทุกท่านที่สนใจเข้าร่วมงานในการประชุมนี้ และขอขอบคุณ นักวิจัย ผู้อ่าน ผู้ส่งผลงานเข้ามาเผยแพร่ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯทุกท่านครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติธัยพนาวงศ์

บรรณาธิการ

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนใน หลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Relationship between Financial Ratio, the Shareholder Structure and the Decision to Invest in Securities of the Real Estate and Construction Industry Listed on the Stock Exchange of Thailand

ภัทธานิชฐ์ สร้อยคำ^{1*} และ พรรณทิพย์ อย่างกลั่น²
Phattranit Soikam^{1*} and Phanthip Yangklan²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้าง ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2563 – 2565 รวมระยะเวลา 3 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีทั้งหมด 77 บริษัท มีทั้งสิ้น 231 ข้อมูลที่มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ (Price) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยคืออัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยคืออัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยคืออัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้นไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ (Price) อัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) และอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV)

คำสำคัญ : อัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น ราคาหลักทรัพย์ อัตราเงินปันผลตอบแทน

^{1*} สาขาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Master Student of Accounting, School of Accountancy, Sripatum University

E-mail: Aeiptns@gmail.com

² คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Lecturer from the Faculty of Accountancy, Sripatum University

E-mail: yangklan2520@gmail.com

*Corresponding author

Abstract

The objective of this research was to examine the relationship between financial ratio of shareholders' equity structure and investment decisions in securities of real estate and construction industry companies registered in the Stock Exchange of Thailand. The study employed quantitative research. The secondary data was collected by the financial statements of companies listed on the Stock Exchange of Thailand within the real estate and construction industry group, spanning from 2020 to 2022, totaling a three-year period. The sample group consisted of 77 companies, with a total of 231 data points with a purposive sampling. This study used the descriptive statistical analysis to elucidate the general characteristics of the data, and multiple regression analysis to test hypothesis.

The research findings revealed that it was the statistical significance at the 0.01 level. The data showed a significantly positively correlated with the stock price of companies within the real estate and construction industry group registered in the Stock Exchange of Thailand. It performed the earnings per share (EPS). The data also showed a significantly positively correlated with the dividend yield (DY) of companies within the real estate and construction industry group registered in the Stock Exchange of Thailand. It was the current ratio (CR). It was the statistical significance at the 0.01 level. Furthermore, the variable significance has positively correlated with the price-to-book value ratio (P/BV) of companies within the real estate and construction industry group registered in the Stock Exchange of Thailand; including the return on assets (ROA) and the return on equity (ROE). It was the statistical significance at the 0.01 level. Nevertheless, the shareholder structure has not correlated with the stock price (Price), dividend yield (DY), and price-to-book value ratio (P/BV).

Keywords: Financial Ratio, Shareholder Structure, Stock Price, Dividend Yield

วันที่รับบทความ: 22 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 06 กันยายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ในปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่สำคัญแหล่งหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ โดยเป็นตลาดหรือศูนย์กลางในการซื้อขายหลักทรัพย์และให้บริการที่เกี่ยวข้องสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของลูกค้าและร่วมกับผู้ร่วมตลาดส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนของตลาดทุนให้กับประชาชนทำให้บริษัทสามารถระดมเงินทุนระยะยาว เพื่อใช้ในการลงทุนและดำเนินธุรกิจได้ตามที่ต้องการ เพราะการลงทุนในหลักทรัพย์ให้ผลตอบแทนที่น่าสนใจ ทั้งในรูปแบบเงินปันผลและกำไรจากการขายหลักทรัพย์ นอกจากนี้ยังมีผลตอบแทนการลงทุนรูปแบบอื่น ๆ เช่น สิทธิในการจองซื้อหลักทรัพย์ออกใหม่ โดยกรณีบริษัทที่ต้องการออกหลักทรัพย์เพื่อเพิ่มทุนบริษัทจะให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นเดิมในการซื้อหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ก่อนบุคคลภายนอกในราคาที่กำหนด อย่างไรก็ตามผู้ลงทุนจำเป็นต้องนำข้อมูลทางการเงินในอดีตมาศึกษาวิเคราะห์และติดตามข้อมูลของบริษัทนั้นให้ถี่ถ้วนตัดสินใจลงทุนทุกครั้ง เพื่อให้การลงทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2565) ในทางกลับกันการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ก็มีความเสี่ยงเช่นเดียวกับการลงทุนประเภทอื่น ๆ หากธุรกิจที่ลงทุนเผชิญ

กับสถานะที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้ผลประโยชน์การตกต่ำส่งผลถึงผลตอบแทนหรือเงินปันผลที่พึงได้รับจากการลงทุน ซึ่งในกรณีที่ธุรกิจประสบกับสถานะขาดทุนจนต้องปิดกิจการ เราจะได้รับเงินลงทุนคืนแต่มูลค่าของทรัพย์สินที่ลงทุนหรือความเป็นเจ้าของก็สามารถปรับตัวลงได้เช่นกัน (จ๊อบส์ ดีบี, 2566) เมื่อธุรกิจมีการขยายตัว ธุรกิจก็มักจะมีภาระต้นทุนเพิ่มสำหรับรองรับการขยายตัวของธุรกิจ นโยบายการจ่ายเงินปันผลของธุรกิจจึงเป็นแรงจูงใจสำคัญในการดึงดูดนักลงทุนให้มาลงทุนมากขึ้น ในการตัดสินใจลงทุนมักจะมาควบคู่กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินและการจ่ายผลตอบแทนในรูปแบบเงินปันผลนอกจากนี้นักลงทุนแล้วกิจการก็คาดหวังผลกำไรจากการประกอบธุรกิจเพื่อดึงดูดนักลงทุนเช่นกัน

ผู้ลงทุนคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าในหลักทรัพย์ที่ตนลงทุนไปนั้นจะเป็นหลักทรัพย์ที่มีความยั่งยืน สร้างผลตอบแทนให้แก่ผู้ลงทุนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ตามหลักกำกับดูแลกิจการที่ดีนั้นมุ่งหวังให้การกำหนดนโยบายธรรมาภิบาลการลงทุน การจัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์อย่างเพียงพอเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของลูกค้าการตัดสินใจและติดตามบริษัทที่ลงทุนอย่างใกล้ชิดและทันเหตุการณ์ การเพิ่มระดับการติดตามบริษัทที่ลงทุนเมื่อเห็นว่าการติดตามแบบเดิมยังไม่เพียงพอ เปิดแผนนโยบายการใช้สิทธิออกเสียงและผลการใช้สิทธิการให้ความร่วมมือกับผู้ลงทุนอื่นตามความเหมาะสมและการเปิดเผยธรรมาภิบาลการลงทุนและปฏิบัติตามนโยบายต่อลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560)

อัตราส่วนทางการเงินเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์งบการเงินเป็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงในระดับราคาหลักทรัพย์เนื่องจากสามารถสะท้อนสภาพคล่องในการดำเนินงานของกิจการโครงสร้างทางการเงินความสามารถในการทำกำไรความสามารถในการจ่ายคืนทุนของกิจการและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการเพื่อนำมาประมาณการกำไรต่อหุ้นและราคาหุ้นในอนาคต (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566)

กระบวนการกำกับดูแลกิจการที่สำคัญคือการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยผู้ถือหุ้นการพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการต้องคำนึงถึงโครงสร้างของคณะกรรมการเกี่ยวกับขนาดของคณะกรรมการสัดส่วนของกรรมการอิสระและไม่อิสระ สัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหารและไม่ใช่วิชาการรวมถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำหน้าที่กรรมการบริษัท คณะกรรมการบริษัทเป็นไปตามทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) จะเป็นผู้นำทิศทางขององค์กรและกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจหากตัวแทนคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญจะส่งผลเสียแก่ผู้มีส่วนได้เสียจึงจำเป็นต้องมีกรรมการอิสระเข้ามาเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจและเป็นกลไกสำคัญในเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีโดยกรรมการอิสระจะทำหน้าที่ในการสนับสนุนนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ถือหุ้นหรือคัดค้านเมื่อเห็นว่าบริษัทอาจตัดสินใจไม่เป็นธรรม โปร่งใสซึ่งอาจกระทบต่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ดังนั้นกรรมการอิสระต้องมีความเป็นอิสระจากการควบคุมของผู้บริหารผู้ถือหุ้นรายใหญ่และต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในทางการเงินและบริหารของกิจการ (ศิลปพร ศรีจันทร์เพชร, 2551)

การวิจัยครั้งนี้ให้ความสนใจในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพยากรณ์ทิศทางราคาหลักทรัพย์สำหรับนักลงทุนเพื่อช่วยในการตัดสินใจที่จะลงทุนในหลักทรัพย์ได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับราคาหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับอัตราเงินปันผลตอบแทนของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และมีการดำเนินงานในระหว่างปีพ.ศ.2563 – พ.ศ.2565 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีทั้งหมด 77 บริษัท มีทั้งสิ้น 231 ข้อมูล (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566)

1.3.2 ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่จดทะเบียนและมีการดำเนินงานในระหว่างปีพ.ศ.2563 – พ.ศ.2565 รวมเป็นระยะเวลา 3 ปี

1.3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

อัตราส่วนทางการเงิน ประกอบด้วย 1.อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) 2.อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) 3.อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) 4.อัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) 5.อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) 6.อัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS)

โครงสร้างของผู้ถือหุ้น ประกอบด้วย 1.สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (Major Shareholders) 2.สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (Free float)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การตัดสินใจในการลงทุนหลักทรัพย์ ประกอบด้วย 1.ราคาหลักทรัพย์ (Price)

2.อัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) 3.อัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV)

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 อัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานที่ 2 อัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทนของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

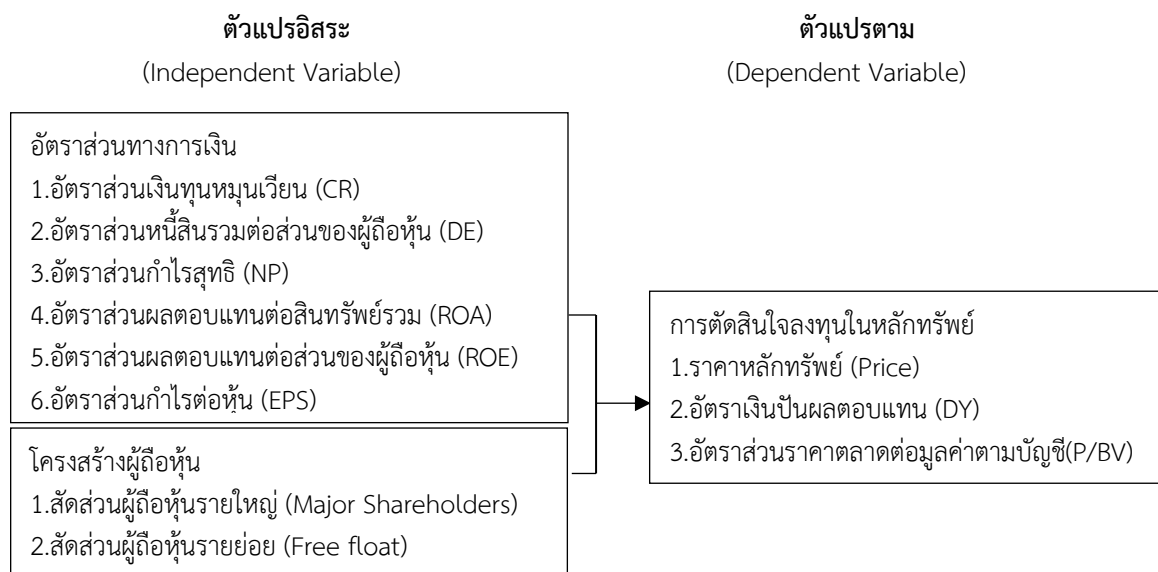
สมมติฐานที่ 3 อัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานที่ 4 โครงสร้างผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานที่ 5 โครงสร้างผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทนของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานที่ 6 โครงสร้างผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินเฉพาะบริษัทที่มีรอบระยะเวลาบัญชีระหว่างวันที่ 1 มกราคมถึงวันที่ 31 ธันวาคม และมีการนำส่งงบการเงินครบทุกปีในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2565 รวมจำนวน 3 ปี ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 77 บริษัทมีทั้งสิ้น 231 ข้อมูล

2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient Analysis) และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ผลของการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ของอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

Descriptive Statistics					
Variables	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
CR	231	0.15	9.90	2.38	1.78
DE	231	0.04	5.05	1.28	0.96
NP	231	-114.07	46.38	7.56	15.95
ROA	231	-9.18	24.13	5.38	5.59
ROE	231	-18.46	39.01	7.02	10.14

Descriptive Statistics					
Variables	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
EPS	231	-0.60	39.31	0.89	3.62
MJ	231	22.50	95.23	66.01	16.10
Ff	231	6.80	92.08	44.50	18.65
Price	231	0.12	402.00	12.32	42.89
DY	231	0.07	618.00	6.93	40.81
P/BV	231	0.05	9.62	1.32	1.14
Valid N (listwise)	231				

จากตารางที่ 1 พบว่า อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ 0.15 เท่า มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ 9.90 เท่า มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ 2.38 เท่า และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ 1.78 เท่า แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้างส่วนใหญ่มีสภาพคล่องในการชำระหนี้ระยะสั้น

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 0.04 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 5.05 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 1.28 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 0.96 แสดงให้เห็นว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้างส่วนใหญ่มีโครงสร้างเงินทุนของกิจการนั้นมากจากการกู้ยืมเงินหรือมาจากทุนของกิจการ ถ้ามีค่าสูง มีโอกาสที่บริษัทจะไม่สามารถชำระดอกเบี้ยได้สูงตามไปด้วย

อัตรากำไรสุทธิ (NP) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ติดลบที่ร้อยละ 114.07 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 46.38 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 7.56 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 15.95 แสดงให้เห็นว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างบางบริษัท มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น เนื่องจากราคาของวัตถุดิบหรือสินค้าที่มีราคาสูงขึ้น หรืออาจเกิดจากปัญหาจากการดำเนินงานการบริหารจัดการต้นทุนของสินค้าหรือบริการที่ไม่มีประสิทธิภาพ

อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ติดลบที่ร้อยละ 9.18 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 24.13 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 5.38 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 5.59 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง ส่วนใหญ่สามารถใช้สินทรัพย์รวมทั้งหมดที่มีได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ มีค่าสูง แสดงว่าบริษัทสามารถใช้สินทรัพย์ได้อย่างคุ้มค่าและสามารถสร้างกำไรได้มาก หากบริษัทบริหารงานได้ไม่ดีจะทำให้ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์มีค่าน้อย

อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ติดลบที่ร้อยละ 18.46 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 39.01 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 7.02 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 10.14 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้างส่วนใหญ่มีความสามารถในการทำกำไร ส่งผลให้ผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นสูง จึงทำให้นักลงทุน ย่อมมีความมั่นใจว่าบริษัทนั้นมีความสามารถในการบริหารเงินทุนไปสร้างกำไรได้

อัตรากำไรต่อหุ้น (EPS) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ติดลบที่ร้อยละ 0.60 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 39.31 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 0.89 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 3.62 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างส่วนใหญ่ มีประสิทธิภาพในการทำกำไรที่ดี สามารถให้ผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นสามัญได้

สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 22.50 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 95.23 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 66.01 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 16.10

สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 6.80 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 92.08 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 44.50 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 18.65

ราคาหลักทรัพย์ (Price) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 0.12 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 402 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 12.32 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 42.89 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างมีราคาหุ้นที่หลากหลาย ซึ่งบางบริษัทมีราคาหุ้นหลักร้อยละบาทต่อหุ้น ในขณะที่บางบริษัทมีราคาหุ้นที่ไม่สูงมากนัก จึงส่งผลให้ราคาเฉลี่ยตกอยู่ที่ 12.32 บาทต่อหุ้น

อัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 0.07 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 618.00 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ร้อยละ 6.93 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 40.81 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างมีอัตราเงินปันผลตอบแทนที่หลากหลายและมีการจ่ายเงินปันผลในอัตราที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งบางบริษัทอาจจะไม่มีการจ่ายเงินปันผลโดยนำผลการดำเนินงานไปใช้เป็นลงทุนในการประกอบธุรกิจต่อไป

อัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) มีค่าน้อยที่สุด (Minimum) ที่ร้อยละ 0.05 มีค่ามากที่สุด (Maximum) ที่ร้อยละ 9.62 มีค่าเฉลี่ย (Mean) ตีลบที่ร้อยละ 1.32 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่ร้อยละ 1.14 แสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างส่วนใหญ่ มีศักยภาพที่จะเติบโตสูง ขณะเดียวกันก็แสดงถึงระดับความเสี่ยงที่สูง การที่ P/BV มีค่าที่สูง อาจเป็นเพราะว่า มูลค่าทางบัญชีไม่ได้สะท้อนศักยภาพของบริษัทที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ หรือการที่ P/BV มีค่าที่ต่ำ อาจเป็นผลมาจากการที่หุ้นนั้น ๆ อยู่ในอุตสาหกรรมที่อึมครึม หรือกำลังถดถอย

3.2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient Analysis)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Correlation Coefficient Analysis)

Correlations								
	CR	DE	NP	ROA	ROE	EPS	MJ	Ff
CR	1							
DE	-.488**	1						
NP	0.124	-.144*	1					
ROA	0.116	-.286**	.578**	1				
ROE	0.055	-.187**	.390**	.633**	1			
EPS	-0.074	-0.061	0.09	.140*	.133*	1		
MJ	.150*	-.198**	0.052	.146*	0.009	-0.023	1	
Ff	-.225**	.222**	-0.027	-.165*	-0.04	0.094	-.939**	1

** . นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 , * . นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด พบว่า ตัวแปรอิสระจำนวน 2 ตัวแปรเกิดความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง (Multicollinearity) เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรส่วนของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) กับส่วนของผู้ถือหุ้นรายย่อย (Ff) มีค่าเท่ากับ 0.939 ซึ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เกิน 0.807 แต่เมื่อทำการทดสอบอีกครั้งโดยการวิเคราะห์ค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง

1.796 – 3.818 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงให้เห็นว่า ไม่เกิดความสัมพันธ์กันในระดับสูงระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง จึงไม่เกิดปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ค่า Durbin – Watson ที่วิเคราะห์ได้เท่ากับ 1.622, 2.074 และ 2.210 ค่าที่ได้อยู่ในระหว่าง 1.5 - 2.5 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระไม่มีอัตราสัมพันธ์ในข้อมูล (Autocorrelation) ตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (ฐาปกรณ์ เจริญนันทพิสุทธ์, 2563) ดังนั้น จึงสามารถนำตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าสู่แบบสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้

3.3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับราคาหลักทรัพย์ (Price) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

	B	SE	β	t	Sig.
(Constant)	2.425	2.058		1.178	.240
CR	-.269	.095	-.142	-2.831	.005**
DE	-.267	.080	-.189	-3.334	.001**
NP	-.323	.066	-.256	-4.888	.000**
ROA	-.318	.126	-.172	-2.518	.013*
ROE	.050	.078	.035	.640	.523
EPS	.869	.042	1.045	20.613	.000**
MJ	.341	.336	.072	1.014	.312
Ff	.014	.197	.005	.069	.945
ค่าสำคัญทางสถิติ R = 0.878(87.8%) ค่า $R^2 = 0.770$ (77%)					
ค่า Adjusted $R^2 = 0.759$ (75.9%) ค่า SE = 0.63 (63%) ค่า Durbin-Watson = 2.210					
**. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 , *. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คืออัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ในเชิงบวกเท่ากับ 0.869 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คืออัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.005 ในเชิงลบเท่ากับ -0.269 อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ในเชิงลบเท่ากับ -0.267 และอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับราคาหลักทรัพย์ (Price) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ในเชิงลบเท่ากับ -0.323

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับราคาหลักทรัพย์ (Price) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ อัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.013 ในเชิงลบเท่ากับ -0.318

สำหรับตัวแปรอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (Ff) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ (Price) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1: ผลการวิจัยพบว่าอัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ ดังนั้นจึง ยอมรับสมมติฐานเพียงอัตราส่วนเดียวคือ อัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS)

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3: ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้นไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ ดังนั้นจึง **ไม่ยอมรับสมมติฐาน**

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

	B	SE	β	t	Sig.
(Constant)	1.584	2.643		.599	.550
CR	.433	.128	.332	3.392	.001**
DE	.183	.109	.188	1.679	.095
NP	-.048	.091	-.054	-.528	.598
ROA	.199	.170	.161	1.170	.244
ROE	.159	.105	.164	1.506	.134
EPS	.056	.055	.098	1.005	.316
MJ	-.430	.439	-.134	-.980	.329
Ff	.208	.248	.120	.837	.404
ค่าสำคัญทางสถิติ R = 0.445 (44.5%) ค่า R^2 = 0.198(19.8%)					
ค่า Adjusted R^2 = 0.155 (15.5%) ค่า SE = 0.80 (80%) ค่า Durbin-Watson = 1.622					
**. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 , *. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คืออัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ในเชิงบวกเท่ากับ 0.433

สำหรับตัวแปรอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) อัตราส่วนกำไรสุทธิ(NP) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) กำไรต่อหุ้น (EPS) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (Ff) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2: ผลการวิจัยพบว่าอัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทนดังนั้นจึง **ยอมรับสมมติฐานเพียงอัตราส่วนเดียวคือ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR)**

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5: ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างผู้ถือหุ้นไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทนดังนั้นจึง **ไม่ยอมรับสมมติฐาน**

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน โครงสร้างผู้ถือหุ้น กับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

	B	SE	β	t	Sig.
(Constant)	-.589	1.684		-.350	.727
CR	-.325	.080	-.329	-4.073	.000**
DE	-.166	.068	-.225	-2.452	.015*
NP	-.141	.056	-.212	-2.531	.012*
ROA	.410	.106	.422	3.863	.000**
ROE	.281	.066	.371	4.288	.000**
EPS	-.039	.035	-.089	-1.094	.276
MJ	.066	.278	.026	.237	.813
Ff	-.102	.160	-.074	-.639	.524
ค่าสำคัญทางสถิติ R = 0.650 (65%) ค่า R ² = 0.422(42.2%)					
ค่า Adjusted R ² = 0.393 (39.3%) ค่า SE = 0.53 (53%) ค่า Durbin-Watson = 2.074					
**. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 , *. นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตารางที่ 5 พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คืออัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ในเชิงบวกเท่ากับ 0.410 และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ในเชิงบวกเท่ากับ 0.281

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คืออัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ในเชิงลบเท่ากับ -0.325

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คืออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) ค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.015 ในเชิงลบเท่ากับ -0.166 และอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) ค่าสัมประสิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.012 ในเชิงลบเท่ากับ -0.141

สำหรับตัวแปร อัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (Ff) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3: ผลการวิจัยพบว่าอัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี ดังนั้นจึง ยอมรับสมมติฐานบางอัตราส่วน ได้แก่ อัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 6: ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้นไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี ดังนั้นจึง ไม่ยอมรับสมมติฐาน

4. อภิปรายผล

4.1 อภิปรายผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับราคาหลักทรัพย์ (Price) ดังนี้ จากการวิจัยพบว่าอัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาหลักทรัพย์ (Price) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิวะจันทร์โชติ (2559) ที่พบว่าอัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (Earning per Share) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญรวมถึงผลการวิจัยของธีรพงษ์กรรณิกา (2562) ที่พบว่าอัตราส่วนกำไรต่อหุ้น (EPS) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหุ้น (Price) จะเห็นได้ว่า อัตราส่วนกำไรขั้นต้น เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพให้นักลงทุนทราบถึง การบริหารต้นทุนและการมีประสิทธิภาพในการจัดเตรียมวัตถุดิบเพื่อการผลิต รวมถึงการจัดหาสินค้าในราคาที่เหมาะสม การที่อัตราส่วนกำไรขั้นต้นเพิ่มขึ้นหรือคงที่ จะแสดงให้เห็นว่าในระยะยาวบริษัทสามารถขึ้นราคาสินค้าและบริการได้ตามต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและอัตราส่วนกำไร ในขณะอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR), อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) และอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อีกทั้งอัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับราคาหลักทรัพย์ (Price) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาหลักทรัพย์ (Price) เป็นไปได้ว่างบการเงินในบางปีของบางบริษัทมียอดติดลบ จากการนำเงินหรือสินทรัพย์ไปลงทุนในกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การแข่งขันของอุตสาหกรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงมีส่วนที่ทำให้ข้อมูลในงบการเงินมีผลกระทบต่อราคาตลาดหลักทรัพย์

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (FF) ไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ (Price) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติไพโรจน์ (2562) ที่พบว่าอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าหุ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากหลากหลายปัจจัยเช่น ข้อมูลในงบการเงิน ขนาดของธุรกิจ สภาพาระบบเศรษฐกิจขณะที่เก็บข้อมูล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อมูลค่าหุ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4.2 อภิปรายผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ดังนี้ จากการวิจัยพบว่าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของมนัสสกุล (2564) ที่พบว่าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) ส่งผลทางบวกต่ออัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสาริยานวลลิล (2562) ที่พบว่าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อการจ่ายเงินปันผล (DY) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจการมีอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มมากขึ้นทำให้มีสภาพคล่องที่สูงขึ้น จึงส่งผลให้สามารถที่จะจ่ายเงินปันผลได้มากขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE) อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) กำไรต่อหุ้น (EPS) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (FF) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพยมรัตน์มหาโชติ (2564) ที่พบว่าอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPM) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราเงินปันผลตอบแทน (DY) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงที่เกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด19

4.3 อภิปรายผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ดังนี้ จากการวิจัยพบว่าอัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุภาวรรณสุจารี (2564) ที่พบว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีอิทธิพลเชิงบวกต่ออัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าหุ้นตามบัญชี (P/BV) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของศรารุสสร้อยทอง (2562) ที่พบว่าอัตราผลตอบแทนสินทรัพย์มีความสัมพันธ์กับการประเมินมูลค่าหุ้นด้านราคาตลาดต่อมูลค่าทางบัญชีโดยมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือบริษัทที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มที่ บริษัทนั้นย่อมมีโอกาสในการทำกำไรได้มากและสามารถจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้ราคาตลาดต่อหุ้นสูงขึ้นอีกด้วย ในขณะที่อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกทั้งอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE), อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NP) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุภาวรรณสุจารี (2564) ที่พบว่าอัตรากำไรสุทธิ (NP) มีอิทธิพลเชิงลบต่ออัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าหุ้นตามบัญชี (P/BV) จะเห็นได้ว่านักลงทุนยอมลงทุนซื้อหลักทรัพย์เพื่อลงทุนกับบริษัทที่กำลังมีความรุ่งเรือง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าอัตรากำไรต่อหุ้น (EPS) สัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (MJ) และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อย (FF) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อาจเป็นผลมาจากการบริหารจัดการของผู้บริหารบางบริษัทที่ขาดประสิทธิภาพในการทำกำไร จึงไม่สามารถให้ผลตอบแทนผู้ถือหุ้นในราคาที่สูงได้

การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีตลาดทุน (ธีรพงษ์ กรรณิกา, 2562) ที่กล่าวว่าเป็นทฤษฎีสำคัญที่ถูกพัฒนามาจากทฤษฎีกลุ่มหลักทรัพย์ของ Markowitz จนนำไปสู่แบบจำลองการกำหนดราคาสหกรณ์ที่เรียกว่า Capital Market Pricing Model หรือ CAPM ภายใต้ข้อสมมติฐานที่ว่าตลาดการเงินเป็นตลาดสมบูรณ์นักลงทุนเป็นนักลงทุนที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Markowitz พวกเขาจะเลือกลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในกลุ่มหลักทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพเท่านั้นและต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์มาช่วยในการอธิบาย และในการลงทุนนั้นผู้ลงทุนย่อมต้องการอัตราผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ ณ ระดับความเสี่ยงหนึ่ง โดยการลงทุนในหลักทรัพย์เพียงชนิดเดียวหรือลงทุนในหลักทรัพย์หลากหลายชนิดเพื่อกระจายความเสี่ยงในการลงทุน

อีกทั้งผลการวิจัยที่ได้ยังช่วยสนับสนุนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนโดย(เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์, 2557) แสดงให้เห็นว่า การลงทุนในหลักทรัพย์นั้น ผู้ลงทุนมุ่งหวังที่จะได้รับผลตอบแทนที่ดี และผลตอบแทนที่ดีนั้น ย่อมเป็นตัวดึงดูดให้ผู้ลงทุนมาร่วมลงทุนในหลักทรัพย์มากยิ่งขึ้นและคาดการณ์การประสิทธิภาพการจ่ายเงินปันผลของกิจการในอนาคต อีกทั้งผลการศึกษายังช่วยสนับสนุนแนวคิดการประเมินมูลค่าหุ้นที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ให้นักลงทุนใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบกับราคาตลาด และทำการตัดสินใจว่าจะซื้อ-ขายหุ้น ถ้ามีราคาตลาดต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริงนักลงทุนควรจะซื้อ และเมื่อราคาตลาดสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริงนักลงทุนควรจะขายดังนั้นนักลงทุนจึงควรทราบแนวคิดที่เกี่ยวกับการลงทุนและการประเมินมูลค่าหุ้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจลงทุนในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำอัตราส่วนทางการเงินเพียงบางรายการมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์อัตราเงินปันผลตอบแทนและอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีซึ่งบางรายการไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์อัตราเงินปันผลตอบแทนและอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีดังนั้นผู้ลงทุนจึงควรให้ความสำคัญกับรายการที่มีความสัมพันธ์ในการวิเคราะห์การลงทุนนอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายใหญ่และสัดส่วนผู้ถือหุ้นรายย่อยมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์อัตราเงินปันผลตอบแทนและอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีซึ่งผลที่ได้พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์อัตราเงินปันผลตอบแทนและอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี ดังนั้นผู้ลงทุนหรือนักวิเคราะห์ที่สนใจจะใช้อัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นในการวิเคราะห์ราคาหลักทรัพย์อัตรา

เงินปันผลตอบแทนและอัตราส่วนราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีจึงควรให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานดังกล่าวมาข้างต้นและเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งานสูงสุดนักลงทุนหรือนักวิเคราะห์ควรใช้ปัจจัยอื่นๆในการพิจารณาและตัดสินใจที่จะลงทุนหรือศึกษาร่วมกับอัตราส่วนทางการเงินอื่น ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพียงอุตสาหกรรมเดียวและข้อมูลระหว่างปีพ.ศ. 2563 ถึง 2565 ระยะเวลา 3 ปี ดังนั้นงานวิจัยครั้งถัดไปจึงอาจได้นำอุตสาหกรรมอื่นมาเปรียบเทียบกับเก็บข้อมูลระยะเวลาที่มากขึ้นเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันได้ดีมากยิ่งขึ้น

5.2.2 การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้มาเป็นตัวแปรในการศึกษาเช่นสถานะเศรษฐกิจเป็นต้นงานวิจัยครั้งถัดไปจึงได้นำสภาพแวดล้อมภายนอกมาเป็นตัวแปรในการศึกษา

5.2.3 ควรใช้อัตราส่วนทางการเงินอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจให้มากขึ้นและเพื่อสังเกตว่าผลลัพธ์ที่มีความแตกต่างกันหรือไม่

5.2.4 ควรใช้แบบจำลองที่มีฐานของการประเมินความเสี่ยงไว้แล้วและใช้การสร้าง Portfolio เปรียบเทียบแทนการทำ Multiple Regression

6. เอกสารอ้างอิง

- จ๊อบส์ ดีบี. (2566). *การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์เกี่ยวกับตัวเราอย่างไร?* บริษัท จัดหางาน จ๊อบส์ ดีบี (ประเทศไทย) จำกัด. <https://th.jobsdb.com/th/career-advice/article/ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์>
- เฉลิมขวัญ คุรุบุญวงศ์. (2557). *หลักการลงทุน*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ฐาปกรณ์ เจียรนนทพิสุทธิ์. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดและความสามารถในการทำกำไรกับการประเมินมูลค่าหุ้นของบริษัทในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2565). *ความเป็นมาและบทบาทของตลาดหลักทรัพย์*. <https://www.set.or.th/th/about/overview/journey>
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566). *อัตราส่วนทางการเงิน*. <https://www.setsmart.com/ssm/stockScreening;market=all;securityType=S;industrySector>
- ธีรพงษ์ กรรณิกา. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหุ้นและอัตราเงินปันผลตอบแทนของกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- โพยมรัตน์ มหาโชติ. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานโครงสร้างคณะกรรมการบริษัทและโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับประสิทธิภาพการจ่ายเงินปันผลของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- มนัส หัสกุล. (2564). *อัตราส่วนทางการเงินที่ส่งผลต่ออัตราเงินปันผลตอบแทนและอัตราการจ่ายเงินปันผลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET 100* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศราวุธ สร้อยทอง. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานกับการประเมินมูลค่าหุ้นของบริษัทในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ศิลปพร ศรีจันทเพร. (2551). ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทโครงสร้างของผู้ถือหุ้นกับมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจศาสตร์. วารสารวิชาชีพบัญชี, 4(10), 26-39.

ศิวัช จันทโรตติ. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สมเกียรติ ไพโรจน์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับมูลค่าหุ้นและอัตราเงินปันผลตอบแทนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สาริยา นวลถวิล. (2562). อัตราส่วนทางการเงินที่ส่งผลต่อการจ่ายเงินปันผลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). ผลตอบแทนที่คาดหวัง.

<https://member.set.or.th/set/financialplanning/glossary.do?contentId=23>

สุภาวรรณ สุจारी. (2564). อัตราส่วนสภาพคล่องและอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรที่มีอิทธิพลต่ออัตราส่วนมูลค่าตลาดของกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมของกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูด เพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

The Effectiveness of Thai Language Instructional Model to Enhance Knowledge and Speaking Skill for Communication of Student Teachers

พรรณนิการ์ สมัคร^{1*} สุวรรณ จุ้ยทอง² กันต์ฤทัย คลังพหล³ และ พิทักษ์ นิลนพคุณ⁴

Pannika Samak^{1*} Suwana Juithong² Kanreutai Klangphahol³
and Pithack Nilnopkoon⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 46 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 3) แบบวัดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. เนื้อหาสาระ 4. ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 5. การวัดและประเมินผล 6. ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน 2) ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า (1) ความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) พัฒนาการของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้ง เพิ่มขึ้นในแต่ละครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย ความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร นักศึกษาวิชาชีพครู

^{1*} สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Curriculum and Instruction Faculty of Education Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage,
E-mail : pannika.samak@gmail.com

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail : suwana@vru.ac.th

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail : kanreutai@vru.ac.th

⁴ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail : phithacknil@hotmail.com

*Corresponding author

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop of Thai language instructional model to enhance knowledge and speaking skill for communication of student teachers; and 2) to study the results of implementation of Thai language instructional model to enhance knowledge and speaking skill for communication of student teachers. The samples were 46 the first-year students in semester 1 of the academic year 2022. It was selected by multi-stage random sampling. The instruments used in this research were 1) lesson plans, 2) the knowledge assessment test of speaking for communication of student teachers. The reliability coefficient was 0.85, and 3) the speaking skill test for communication of student teachers. The reliability coefficient was 0.97.

The results found that 1) The instructional model consisted of 6 elements namely, 1 principles, 2 objectives, 3 contents, 4 instructional procedure, 5 measurement and evaluation, and 6 factors supporting teaching and learning management; and 2) The results of implementation found that 1) the speaking knowledge for communication of student teachers after learning was statistically significant higher than before at .05 level; and 2) the development of speaking skill for communication of student teachers was better in every phase from repeated measurements 4 times at the significant level of .05.

Keyword: Thai Language Instructional Model, Knowledge and Speaking Skill for Communication, Student Teachers

วันที่รับบทความ: 25 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 11 ตุลาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

นโยบายด้านการศึกษาในปัจจุบันมีเป้าประสงค์ในการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ที่กำหนดคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาซึ่งจะต้องมีมาตรฐานความรู้ตามที่คุรุสากำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการใช้ทักษะการพูดภาษาไทยเพื่อการ สื่อความหมายได้อย่างถูกต้องในการเรียนการสอนหรือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู (คณะกรรมการคุรุสภา, 2562) ทักษะการพูดจึงเป็นทักษะมีความเกี่ยวข้องและสำคัญอย่างมากสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องมีความพร้อมในการก้าวสู่การเป็นครูในอนาคตและควรได้รับการพัฒนาทักษะดังกล่าว ซึ่งจำเป็นต้องใช้การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูลความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเข้าใจตลอดจนใช้ภาษาเป็นสื่อในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพูดจะเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นยิ่งสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู แต่จากรายงานการศึกษาประกอบการประชุมวิชาการ เรื่อง “อภิวินัยการเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย” 6 - 8 พฤษภาคม 2557 (พิณสุตา สิริรังศรี, 2557) ได้กล่าวถึง ประเด็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการในการพัฒนาครูให้เกิดทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ การพัฒนาทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนและเพื่อนครู ซึ่งเป็นทักษะที่ล้วนแล้วแต่ต้องมีการฝึกฝนการใช้ภาษาพูดรวมกับการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแทบทั้งสิ้น เช่นเดียวกับ เบญจวรรณ ศรีกุล (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างทักษะ

ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษากลุ่มภาคใต้ตอนบน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสารพบว่า ทักษะการพูดมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะการเขียน ทักษะการฟัง และทักษะการอ่าน ตามลำดับ สอดคล้องกับ บุญรอด โชติวชิรา (2564) ที่ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างสันติในศตวรรษที่ 21 ให้แก่นักศึกษาครูภาษาไทย โดยจากผลการวิเคราะห์ปัญหาชี้ชัดว่านักศึกษาฝึกสอนวิชาภาษาไทยในฐานะครูประสบปัญหาในการสื่อสารและการใช้ภาษากับนักเรียนในด้านการปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำคลุมเครือไม่ชัดเจน ใช้ภาษาหรือสำนวนที่ยาก ทำให้เกิดการตีความหมายผิด ใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับระดับหรือวัยของผู้เรียน ขาดทักษะการใช้ภาษาที่ดีและสุภาพทำให้เกิดปัญหาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการเสริมสร้างความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ให้นักศึกษานำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางสำหรับการพัฒนาตนเองด้วยการใช้ภาษาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู เนื่องจากนักศึกษาวิชาชีพครูในทุกสาขาวิชาชีพจำเป็นต้องมีพื้นฐานในทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร อันเป็นการวางรากฐานให้นักศึกษาได้มีทักษะและศักยภาพพร้อมที่จะสื่อสาร ตลอดจนถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนด่านปราการขั้นแรก อันเป็นการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาวิชาชีพครูให้มีทักษะ มีความพร้อมในการสื่อสารให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ ก่อให้เกิดความเข้าใจ และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน ผู้ร่วมงาน และบุคคลอื่นๆในสังคม เพื่อให้ นักศึกษามีคุณภาพตรงตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของคุรุสภา มีความพร้อมในการเข้าสู่วิชาชีพครู สามารถรับใช้สังคมและประเทศชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

1.2.2 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) และสาขาวิชาดนตรีศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 12 วิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 601 คน

1.3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) และสาขาวิชาดนตรีศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมที่กำลังศึกษาอยู่ใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้น 46 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งกลุ่มสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 12 วิทยาลัย ออกเป็น 5 ภาค ได้แก่

1) ภาคกลาง 2) ภาคตะวันออก 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) ภาคเหนือ 5) ภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มสถานศึกษาจากแต่ละภาค มาจำนวนภาคละ 1 แห่ง

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มสถานศึกษา 1 แห่ง ที่ได้มาจากการสุ่มในขั้นตอนที่ 2 โดยทำการสุ่มได้วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีเป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) และสาขาวิชาดนตรีศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 46 คน

1.3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.3.2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

1.3.2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะด้านกฎเกณฑ์การใช้ภาษา 2) ทักษะด้านการวิเคราะห์การสื่อสาร 3) ทักษะด้านการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ 4) ทักษะด้านการใช้กลวิธีสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ 5) ทักษะด้านการปฏิสัมพันธ์ทางวาจา

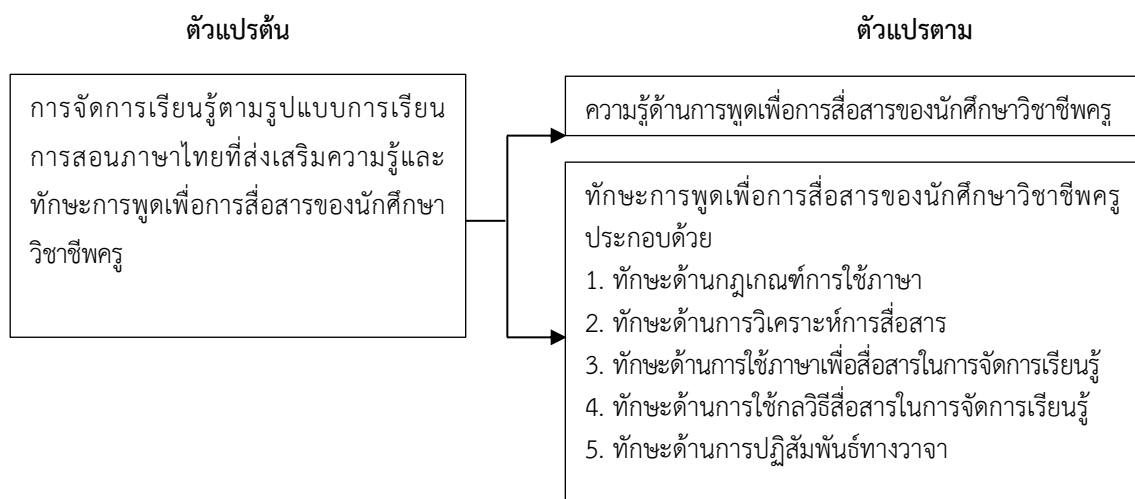
1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

1.4.2 พัฒนาการของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู เป็นการทดลองใช้รูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) แนวคิดการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม (Assertive Behavior Training) และทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics Theory) กำหนดตัวแปรต้น คือ รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ตัวแปรตาม คือ ความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู สรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษาดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวแบบวัดอนุกรมเวลา (One group Pretest - Posttest Time series design) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จำนวน 5 แผน รวมใช้เวลา 20 ชั่วโมง ทุกองค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน โดยในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91, SD = 0.07$)

2.1.2 แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตามแนวคิดด้านพุทธิพิสัยของบลูม 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

2.1.3 แบบวัดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีลักษณะเป็นแบบอัตนัยโดยกำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (Rubric Score) ตามองค์ประกอบของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบความรู้ด้วยการทดสอบก่อนเรียน (Pre - Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู เป็นแบบทดสอบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เพื่อวัดความรู้ด้านทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของผู้เรียน

2.2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งขั้นตอนการเรียนการสอนมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเรียนรู้ 2) ขั้นเสนอตัวแบบ 3) ขั้นฝึกทักษะการใช้ภาษา 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์ทางภาษา 5) ขั้นแนะนำและเสริมแรง 6) ขั้นทบทวนและประเมินผล โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 20 ชั่วโมง และจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 5 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง

2.2.3 ในระหว่างการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีการวัดผล โดยใช้แบบวัดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อวัดพัฒนาการระหว่างเรียน จำนวน 4 ครั้ง

2.2.4 ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post - Test) หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองสอน ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.1 เปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบที (t – test Dependent)

2.3.2 เปรียบเทียบคะแนนทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูในแต่ละช่วงเวลาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One – Way Analysis of Variance with Repeated Measures)

3. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อ ดังนี้

3.1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1) หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ได้มาจากการสังเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดภาษาเพื่อการสื่อสาร แนวคิดการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม และการสังเคราะห์ทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม สรุปเป็นหลักการสำคัญดังนี้

1.1) การเรียนรู้จะมีความหมายหากผู้เรียนทราบจุดมุ่งหมายของการเรียนและการฝึกใช้ภาษาตลอดจนมีความเข้าใจในองค์ประกอบทั้งหมดของทักษะการสื่อสาร

1.2) การให้ตัวอย่างด้วยตัวแบบที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

1.3) ผู้เรียนจะเกิดทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการฝึกฝนการใช้ภาษาด้วยการทำความเข้าใจความหมายและบริบทของการใช้ภาษาในสังคมตลอดจนฝึกใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางประกอบการพูดได้อย่างเหมาะสม

1.4) การเรียนรู้ภาษาจะเกิดขึ้นได้ดีหากผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในบริบทและสถานการณ์ที่มีความหลากหลายและมีความหมายกับผู้เรียน

1.5) การให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในกระบวนการใช้ภาษาที่ถูกต้องและปรับปรุงทักษะของตนเองให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น

1.6) การประเมินผลโดยให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้

2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ทักษะด้านกฎเกณฑ์การใช้ภาษา 2. ทักษะด้านการวิเคราะห์การสื่อสาร 3. ทักษะด้านการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ 4. ทักษะด้านการใช้กลวิธีสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ 5. ทักษะด้านการปฏิสัมพันธ์ทางวาจา

3) เนื้อหาสาระของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูได้มาจากการสังเคราะห์เนื้อหาสาระวิชา ภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับครู ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษาและสาขาวิชาดนตรีศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานความรู้ด้านการใช้ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารในการเรียนการสอนหรือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 โดยมีเนื้อหาสาระของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้ 1. การพูดถ่ายทอดความรู้ 2. การพูดถาม - ตอบ ในชั้นเรียน 3. การพูดโน้มน้าวใจ 4. การพูดเสริมแรง และ 5. การพูดในโอกาสต่างๆ

4) กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ (Learning) ขั้นที่ 2 ขั้นเสนอตัวแบบ (Model Presentation) ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกทักษะการใช้ภาษา (Practice Language Skills) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์ทางภาษา (Language Interaction) ขั้นที่ 5 ขั้นแนะนำและเสริมแรง (Introduce and Reinforcement) และขั้นที่ 6 ขั้นทบทวนและประเมินผล (Review and Evaluation)

5) การวัดและประเมินผลการตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย การวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 5 ตัวเลือก ตามแนวคิดด้าน พุทธิพิสัยของบลูม และวัดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ โดยใช้แบบวัดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ มีลักษณะเป็นแบบอัตนัยกำหนดเกณฑ์การวัดเป็นแบบบูรพริก

6) ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

6.1 ระบบสังคม ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน เสริมแรงให้คำชมเชยแก่ผู้ที่ทำการฝึกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ผู้เรียนมีบทบาทในการใช้ภาษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น

6.2 หลักการตอบสนอง ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มละความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จัดบรรยากาศการเรียนรู้ในเชิงบวก ปราศจากการแข่งขัน เน้นความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงพฤติกรรมการใช้ภาษา

6.3 ระบบสนับสนุน ผู้สอนควรจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย โดยเลือกสื่อที่มีลักษณะเป็นภาพหรือวิดีโอที่เน้นสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน

3.2 ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้

ในการศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ โดยใช้สถิติทดสอบที (t – test Dependent) และศึกษาพัฒนาการของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ ในแต่ละช่วงเวลาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One – Way Analysis of Variance with Repeated Measures) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

1) ผลเปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้

การทดสอบ	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ก่อนเรียน	46	11.50	2.912	20.306*	0.00
หลังเรียน	46	18.50	3.089		

**. มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ พบว่าคะแนนความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพรู้ก่อนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.912 และหลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.089 และผลการตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติทดสอบที (t – test Dependent) การทดสอบพบว่า ค่า *t* เท่ากับ 20.306* และค่า *p* = 0.00 แสดงให้เห็นว่าความรู้ด้านการพูดเพื่อการสื่อสาร

ของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

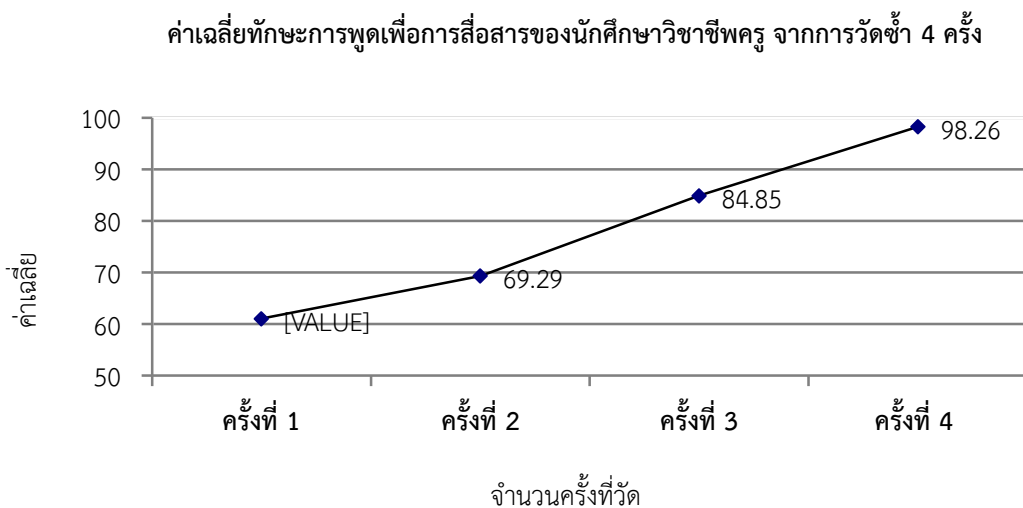
2) ผลการศึกษาพัฒนาการของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

2.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูจากการวัดซ้ำ 4 ครั้ง

ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร ของนักศึกษาวิชาชีพครู	<i>n</i>	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	<i>SD</i>	ระดับทักษะการพูด เพื่อการสื่อสารของนักศึกษา วิชาชีพครู
ครั้งที่ 1	46	120	61.02	3.512	น้อย
ครั้งที่ 2	46	120	69.26	3.330	ปานกลาง
ครั้งที่ 3	46	120	84.85	4.195	มาก
ครั้งที่ 4	46	120	98.26	3.428	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 61.02 , 69.26 , 84.85, 98.26) ตามลำดับ แสดงว่านักศึกษาวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูโดยรวมเพิ่มขึ้นตามลำดับการวัด และจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยจากการวัดซ้ำ 4 ครั้ง มาแสดงเป็นกราฟเพื่อให้เห็นพัฒนาการของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

ภาพที่ 2 ค่าเฉลี่ยทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูจากการวัดซ้ำ 4 ครั้ง

2.2 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้งด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated Measures ANOVA)

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูจากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้ง ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ

Source (แหล่งความแปรปรวน)	SS (ผลรวมกำลังสองค่าเบี่ยงเบน)	df	MS (ผลรวมกำลังสองค่าเฉลี่ย)	F	p
การวัดซ้ำ 4 ครั้ง (time)	37791.087	2.083	18140.950	3839.577**	.001
ความคลาดเคลื่อน (Error time)	442.913	93.744	4.725		
Mauchly's W = .444 , Chi-Square = 35.486, df = 5 , Sig = .000; Sphericity not Assumed					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($p < .05$)

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้งด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ โดยทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วยสถิติ Mauchly's Test of Sphericity พบว่า ความแปรปรวนของข้อมูลจากการวัดซ้ำไม่มีลักษณะเป็น Compound Symmetry ($Sig=.000$) ซึ่งหมายถึง ความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของการวัดแต่ละครั้งมีขนาดไม่เท่ากันจึงเป็นการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงอ่านค่าสถิติ Greenhouse-Geiser ซึ่งเป็นสถิติที่ใช้กับข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ ผลการวิเคราะห์ได้ค่า $F = 3839.577$ และค่า $p = .001$ แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารโดยรวมของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้ง มีอย่างน้อย 1 คู่ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู

ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของ นักศึกษาวิชาชีพครู	วัดครั้งที่ 1 ($\bar{X} = 61.02$)	วัดครั้งที่ 2 ($\bar{X} = 69.26$)	วัดครั้งที่ 3 ($\bar{X} = 84.85$)	วัดครั้งที่ 4 ($\bar{X} = 98.26$)
วัดครั้งที่ 1 ($\bar{X} = 61.02$)	-			
วัดครั้งที่ 2 ($\bar{X} = 69.26$)	8.239*	-		
วัดครั้งที่ 3 ($\bar{X} = 84.85$)	23.826*	15.587*	-	
วัดครั้งที่ 4 ($\bar{X} = 98.26$)	37.239*	29.000*	13.413*	-

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู จากการวัดซ้ำ 4 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นเป็นลำดับ โดยครั้งที่สี่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ครั้งที่สาม ครั้งที่สอง และครั้งที่หนึ่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้ และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู มีทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารโดยรวมสูงขึ้นในแต่ละระยะ

4. อภิปรายผล

4.1 ผลการพัฒนาแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผล 6) ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนได้มาโดยการศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์ พัฒนาจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาแบบการเรียนการสอน ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการเรียนการสอน 2) แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร 3) แนวคิดการฝึกปฏิบัติการแสดงออกที่เหมาะสม 4) ทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม 5) แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู นำมาสู่รูปแบบการเรียนการสอนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างมีหลักการ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยมีแนวคิดและหลักการเป็นกรอบพัฒนาสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, Weil & Showers (2001) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการสอนว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญสี่ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นหลักการ เป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่สอง เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย ขั้นตอนของรูปแบบ รูปแบบของสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน ส่วนที่สาม คือการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ และส่วนที่สี่ คือ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่นเดียวกันกับ ทิศนา แหมมณี (2561) ที่ได้ให้ความเห็นว่ารูปแบบการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการสอนอย่างเป็นระบบตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ประกอบด้วยวิธีสอน ขั้นตอน เทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4.2 ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู อยู่ในระดับดีมาก และมีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับจากการวัดซ้ำจำนวน 4 ครั้ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารได้ โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีเนื้อหา ได้แก่ การพูดถ่ายทอดความรู้ การพูดถาม - ตอบ ในชั้นเรียน การพูดโน้มน้าวใจ การพูดเพื่อเสริมแรง และการพูดในโอกาสต่างๆ และในระหว่างการทำนันทนาการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีการวัดพัฒนาการระหว่างเรียน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการพูดในลักษณะของการฝึกใช้ภาษาด้วยการปฏิบัติจนทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถอภิปรายผลตามลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เหมาะสมกับบุคคล โอกาสและสถานการณ์ หลักการใช้กลวิธีในการสื่อสารประกอบการพูดและมารยาทในการพูด เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ ฐานะกอง และ นิธิดา อธิภัทรนันท์ (2560) ที่ได้กล่าวถึงการสอนทักษะการพูดให้มีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า ในการเรียนการสอน ควรให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาของภาษารวมถึงหน้าที่ทางภาษาอันเป็นประโยชน์ในการสื่อสาร โดยการทำกิจกรรมการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารในแต่ละครั้ง ผู้เรียนต้องรู้จักเนื้อหาภาษาและหน้าที่ทางภาษาก่อนที่จะฝึกปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว

ขั้นที่ 2 ขั้นเสนอตัวแบบ เป็นขั้นที่ผู้สอนเสนอตัวอย่างของการใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางที่ถูกต้องเหมาะสมในการสื่อสาร โดยครูเป็นผู้สาธิตหรือใช้สื่อที่มีความน่าสนใจ เช่น วีดิทัศน์ คลิปวิดีโอ หรือภาพถ่ายให้ผู้เรียนเป็นผู้สังเกตทำให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ ซึ่งการใช้ตัวแบบนี้มีประโยชน์อย่างมาก เพราะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ดังที่ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2553) ที่ได้กล่าวว่า เทคนิคการแสดงแม่แบบเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่พึงประสงค์ได้ โดยการเสนอตัวแบบให้บุคคลได้สังเกตตัวแบบ ซึ่งเป็นตัวแบบที่ผู้สังเกตให้ความสนใจและอยากทำตาม และเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบแล้วได้รับการเสริมแรงทางบวก บุคคลจะแสดงพฤติกรรมนั้นบ่อยขึ้น ซึ่งการใช้ตัวแบบนี้มีประโยชน์อย่างมาก เพราะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ (2551) ที่ได้ใช้เทคนิคแม่แบบในขั้นตอนการฝึกพูดหน้าชั้นเรียน ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบเกี่ยวกับพฤติกรรมพูดหน้าชั้นเรียนและให้ผู้เรียนเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ พร้อมทั้งให้แรงเสริมทางบวกแก่ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมได้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาการพูดหน้าชั้นเรียนต่อไป ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมพูดหน้าชั้นเรียนเหมาะสมมากขึ้นหลังจากที่ได้รับการฝึก

ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกทักษะการใช้ภาษา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิธีการใช้รูปแบบของภาษาในลักษณะต่างๆด้วยการฝึก ในขั้นนี้เป็นกระบวนการที่ผู้สอนได้ฝึกการใช้ถ้อยความในการสื่อสารให้กับผู้เรียน โดยเริ่มจากการฝึกวิเคราะห์จุดประสงค์ในการสื่อสาร วิเคราะห์ผู้ฟัง และสถานการณ์การสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้คำพูดให้เหมาะกับผู้ฟังในสถานการณ์ต่างๆได้ ซึ่งผู้สอนจะกำหนดสถานการณ์การพูดในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์และเขียนบทพูดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำหนดให้ รวมถึงฝึกการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจนตามอักขระ และในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะกลวิธีในการสื่อสาร โดยใช้ท่าทางประกอบการพูดหรือใช้สื่อความหมายแทนคำพูดได้แก่ การประสานสายตา การวางตัว การแสดงท่าทาง และการแสดงออกทางสีหน้า ตลอดจนการใช้เสียงเพื่อสื่ออารมณ์ให้เหมาะสมกับการสนทนาและสัมพันธ์กับข้อความที่สื่อสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ บัณฑิตา จารุมา และพยอม ก้อนใน เมือง (2563) ที่กล่าวว่า การฝึกทักษะการพูดควรฝึกทั้งการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยผู้พูดต้องเลือกใช้วัจนภาษาที่เหมาะสมกับกาลเทศะ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้พูด และมีการใช้อวัจนภาษาที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะพูด สถานภาพของผู้ฟัง สถานที่ขณะพูด สอดคล้องกับงานวิจัยของภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2555) ที่ได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะการสนทนาภาษาไทย โดยมีขั้นการฝึกทักษะ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาที่เพิ่งเรียนรู้ใหม่โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนจดจำรูปแบบและวิธีการใช้รูปแบบของภาษาได้ เพื่อนำไปสู่การฝึกทักษะภาษาอย่างอิสระในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริงด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการสนทนาภาษาไทยสูงขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์ทางภาษา เป็นขั้นที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในการสื่อสาร ซึ่งในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้ใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นการนำความรู้ทางภาษาที่ได้มีประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเสรี โดยเน้นสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพูดเพื่อการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครู เช่น พูดให้อาสาสมัครนักเรียนหน้าเสาธง พูดปฐมพยาบาลนักเรียนใหม่ในวันเปิดภาคเรียน พูดอธิบายเนื้อหาในชั่วโมงเรียน พูดซักถามและตอบคำถามระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนในชั้นเรียน พูดโน้มน้าวใจเรื่องการรักษาความสะอาดของโรงเรียน พูดเสริมแรงเมื่อนักเรียนเกิดความท้อแท้ผิดหวัง พูดกล่าวต้อนรับผู้ปกครองและนักเรียนในวันประชุมผู้ปกครอง หรือสถานการณ์ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพิธีกรในงานโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นการฝึกให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์จึงเป็นเทคนิคหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาท สภาพความเป็นจริงจากสิ่งที่เกิดขึ้น ผ่านการแสดงออกต่างๆ ตลอดจนเป็นการสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการฝึกใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีทักษะในการใช้ภาษาพูดและกลวิธีในการสื่อสาร ตลอดจนส่งเสริมความกล้าแสดงออกให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ ศรีกุล (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษากลุ่มภาคใต้ตอนบน

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ ส่งผลให้นักศึกษาได้คะแนนด้านทักษะการพูดโดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงสามารถสรุปได้ว่าการแสดงบทบาทตามสถานการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกและเตรียมการใช้ภาษาในการสื่อสารในสถานการณ์ที่หลากหลาย ทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถสื่อสารได้บรรลุวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 5 ขั้นแนะนำและเสริมแรง เป็นขั้นที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะแก่เพื่อนภายหลังจากการแสดงบทบาทตามสถานการณ์เสร็จสิ้น รวมทั้งผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน บอกจุดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และให้คำชมเชยแก่ผู้ที่ทำการฝึกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังที่ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2553) ที่ได้ให้ความเห็นว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นวิธีการที่จะช่วยพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักการเสริมแรงว่า หากต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ควรใช้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอและควรบอกเงื่อนไขของการเสริมแรงแก่ผู้ที่ถูกปรับพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ (2551) ได้ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมที่มีต่อการพูดหน้าชั้นเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วยการให้แรงเสริมทางบวกและฝึกซ่อมพฤติกรรมจะมีพฤติกรรมการพูดหน้าชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 6 ขั้นทบทวนและประเมินผล เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ของตนเองและแนวทางต่าง ๆ ที่ได้จาก การเรียนรู้และฝึกฝนนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองต่อไป และในขั้นนี้ผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด โดยประเมินจากวิดีโอการแสดงบทบาทตามสถานการณ์ของผู้เรียนที่บ้านทักไว้ ดังที่ อูไร ชีรัมย์ และคณะ (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรให้ความสำคัญที่เท่ากันระหว่างการประเมินความก้าวหน้า และการประเมินผลสรุปรวม โดยการประเมินผลสรุปรวมมีความสำคัญต่อการตัดสินใจผลการเรียนรู้อย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ในขณะที่การประเมินความก้าวหน้าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์รายวิชา สอดคล้องกับ ไชยวัฒน์ อารีโรจน์ (2557) ที่ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลทักษะการพูดไว้ว่า การประเมินผลการพูดเป็นการบอกให้ผู้พูดทราบถึงผลสัมฤทธิ์ในการพูดของตนว่ามีสิ่งใดเป็นข้อบกพร่องควรแก้ไขปรับปรุง การประเมินผลการพูดควรทำเป็นระยะโดยการให้คะแนนควรคำนึงถึงพัฒนาการของผู้พูด จึงควรมีรูปแบบ หลักเกณฑ์การประเมินผลการพูดที่ชัดเจนและมีจุดมุ่งหมายของการพูดด้วย

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันตามลำดับกระบวนการการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาและส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารให้เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ในการนำรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูไปใช้ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมโดยการศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนก่อน เพื่อเข้าใจหลักการ ตลอดจนขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอน

5.2 การนำรูปแบบแบบเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูไปใช้ ผู้สอนควรจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน โดยเลือกใช้สื่อที่มีลักษณะเป็นภาพ วิดีทัศน์ หรือคลิปวิดีโอ ที่เน้นสถานการณ์ที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน และเป็นสื่อที่สามารถให้ผู้เรียนสังเกต เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

5.3 เนื้อหาที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบแบบเรียนการสอนภาษาไทยที่ส่งเสริมความรู้และทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ควรเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับบริบทการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับ

นักศึกษาวิชาชีพครู เช่น การพูดถ่ายทอดความรู้ การพูดถาม - ตอบในชั้นเรียน การพูดเพื่อสร้างแรงจูงใจ การพูดเพื่อปรับพฤติกรรมของผู้เรียน การพูดเพื่อส่งเสริมการคิด การพูดเชิงสร้างสรรค์และสร้างสันติ การพูดในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

5.4 ผู้สอนควรจัดสถานการณ์ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสนำภาษาพูดในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลให้ได้มากที่สุด ซึ่งการจัดให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางภาษา ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนตามรูปแบบมาก ดังนั้นบรรยากาศในการเรียนการสอนจะต้องเป็นกันเอง ปราศจากการแข่งขัน เน้นความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกทั้งในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงพฤติกรรมการใช้ภาษา

6. เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ ฐานะกอง และนิธิดา อติภัทรนันท์. (2560). การใช้กิจกรรมการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษและความรู้ด้านไวยากรณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(4), 51-64.
- ช้อยคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา*, 136(68 ง), 18-20.
- ไชยวัฒน์ อารีโรจน์. (2557). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิตินา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ. (2561). *ผลของการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมที่มีต่อการพูดหน้าชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บัณฑิตา จารุมา และพะยอม ก้อนในเมื่อง. (2563). *วิธีพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ*. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทัศน์*, 6(1), 413-428.
- บุญรอด โชติวชิรา. (2564). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างสันติในศตวรรษที่ 21* ให้แก่นักศึกษาครูภาษาไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 40(1), 1-31.
- เบญจวรรณ ศรีกุล. (2561). *การเสริมสร้างทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษากลุ่มภาคใต้ตอนบน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พินสุตา สิริรังษี. (2557). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวิวัฒนาการเรียนรู้ สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย 6-8 พฤษภาคม 2557: การยกระดับครูไทยในศตวรรษที่ 21*. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรแบบเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดภาษาศาสตร์สังคมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสนทนาภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไร ชีรัมย์, พรทิพย์ ไชยโส, พิกุล เอกวางกูร, และทรงชัย อักษรคิด. (2563). *เทคนิคการประเมินการเรียนรู้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 20(1), 193-206.
- Joyce, B., Well, M., & Showers, B. (2011). *Models of teaching*. Allyn and Bacon.

**ปัญหาทางกฎหมายของการได้มาซึ่งนายกสภา กรรมการสภามหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัย
ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547**
**Legal Problems of President of University Council, Board
Members and Administrators Acquisition due to the
University Regulation Enactment under Rajabhat
University Act, B.E. 2547**

เสนีย์ เจริญสุข^{1*} สุสมัย สุทธิบัติ² พศวัจน์ กนกนาก³ และ สุเมธ รอยกุลเจริญ⁴
Senee Charoensuk^{1*} Suksmai Sutthibodee² Possawat Kanoknark³
and Sumath Roysgulcharoen⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง 1) แนวความคิด ทฤษฎีของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 2) เพื่อศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการวิจัยเอกสารโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส และการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงและโดยวิธีการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า การได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการสรรหาตำแหน่งดังกล่าวที่ขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 หรือขัดต่อกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นฐานอำนาจและมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่สูงกว่าข้อบังคับของ

^{1*} สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Department of Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
Email : sanee_ch@hotmail.com

² สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Department of Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Department of Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
Email : tpossawat@icloud.com

⁴ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Department of Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
Email : Sumath2498@hotmail.com

*Corresponding author

มหาวิทยาลัย จึงไม่อาจใช้บังคับได้ ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยแตกต่างกันที่ขัดต่อกฎหมายและไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปประกาศใช้ แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา หากมีข้อความขัดแย้งกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ไม่อาจใช้บังคับได้

คำสำคัญ : สภามหาวิทยาลัย ข้อบังคับมหาวิทยาลัย ปัญหาจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the concept and theory on president of university council, board members and administrators acquisition due to the university regulation enactment under Rajabhat university act, B.E. 2547; 2) to analyze the legal problems of president of university council, board members and administrators acquisition due to the university regulation enactment under Rajabhat university act, B.E. 2547; and 3) to suggest the guideline for law amendment on president of university council, board members and administrators acquisition due to the university regulation enactment under Rajabhat university act, B.E. 2547. This qualitative research was distributed by documentary sources in Thailand, the United States of America, the United Kingdom, and France. Furthermore, the in – depth interview, with purposive sampling, and the focus group were used in this study. The results found that the acquisition for president of university council, board members, and administrators due to the university regulation recruitment might conflict Rajabhat university act, B.E. 2547 or other higher laws and hierarchies. It was unenforceable and voided due to the different university regulation enactment. Moreover, there was no judicial review and process of legislation before the legal declaration. In terms of the good governance practices in higher education institutions, some statements might be unenforceable and voided if they conflicted with Rajabhat university act, B.E. 2547.

Keywords: University Council, University Regulation Enactment, Legal Problems of University Regulation Enactment

วันที่รับบทความ: 23 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 16 กรกฎาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 27 กรกฎาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายแม่บทสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ปัจจุบันมีอยู่ทั้งหมด 38 มหาวิทยาลัย โดยที่มาตรา 18 (2) กำหนดให้สภามหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย ด้วยการออกกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย และมาตรา 16 กำหนดให้ สภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย (1) นายกสภามหาวิทยาลัย (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการ และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสี่คน เลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก

ผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสี่คน ซึ่งเลือกจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยและมีผู้ดำรงตำแหน่งตาม (3) และ (5) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสิบเอ็ดคน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งจากบุคคลภายนอก โดยคำแนะนำของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตาม (2) (3) และ (4) ในจำนวนนี้ให้แต่งตั้งจากบุคคลในเขตพื้นที่บริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ส่วนผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง จะมีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีคณบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานในคณะหรือวิทยาลัย และมีผู้อำนวยการ หัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบงานในสถาบัน สำนัก และศูนย์ ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัย และผู้บริหาร แบ่งได้ดังนี้ 1. นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ตามมาตรา 16 วรรคสี่ กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย 2. กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสี่คน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ ตามมาตรา 16 วรรคสี่ กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัย 3. กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสี่คน ซึ่งเลือกจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย ตามมาตรา 16 วรรคสี่ กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย 4. กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสิบเอ็ดคน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย โดยคำแนะนำของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย ตามมาตรา 16 วรรคสี่ กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย 5. กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งได้แก่ (1) อธิการบดี ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 28 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย โดยกระบวนการสรรหา (2) ประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการ ตามมาตรา 23 วรรคสอง กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย (3) ประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย ตามมาตรา 25 วรรคสอง กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุดังกล่าว การที่มาตรา 16 มาตรา 18 มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 28 และมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เกี่ยวกับการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารที่แตกต่างกันโดยไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปประกาศใช้ ก่อให้เกิดปัญหาทางการกฎหมาย การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ขาดการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจจำแนกปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ปัญหาจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่งที่ขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 และขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นฐานอำนาจและมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่สูงกว่าข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่อาจใช้บังคับได้และย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการได้มาดังกล่าวที่ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักนิติรัฐและนิติธรรม หลักอำนาจผูกพันและหลักธรรมาภิบาล

2. ปัญหาจากการที่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่ง ให้ตราเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่แตกต่างกันโดยไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปประกาศใช้ ทำให้ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยเกิดความบกพร่อง ไม่ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานที่ผ่านมา

3. ปัญหาจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสรรหาที่ขาดหลักธรรมาภิบาล การขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อน ขาดการมีส่วนร่วม ขาดการตรวจสอบก่อนนำไปประกาศใช้ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในมหาวิทยาลัย ทำให้มีคดีฟ้องร้องกันจำนวนมากจนส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัย

จึงสมควรที่จะศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎีของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาและวิจัยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 และกฎหมายจัดตั้งของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตลอดจนระเบียบข้อบังคับมหาวิทยาลัยที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา วิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่ง และศึกษาแนวคิด ทฤษฎีอำนาจผูกพัน ทฤษฎีอำนาจดุลพินิจทฤษฎีอำนาจบังคับบัญชา ทฤษฎีอำนาจกำกับดูแล ทฤษฎีการมีส่วนร่วม หลักธรรมาภิบาล หลักความยุติธรรม หลักความสุจริต หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักประโยชน์สาธารณะ หลักความเป็นอิสระ หลักการตรากฎหรืออนุบัญญัติ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด การตอบข้อหารือของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา และ เรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) โดยศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศึกษาเฉพาะปัญหาการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัย โดยสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีอำนาจและหน้าที่ออกกฎ ระเบียบ ประกาศและข้อบังคับของมหาวิทยาลัยได้โดยอิสระ ส่งผลทำให้ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมีความแตกต่างกันโดยไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปประกาศใช้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมาย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการวิจัยเอกสาร การค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาล ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาและการตอบข้อหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2558 ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา และเรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) กฎ ระเบียบ ข้อบังคับมหาวิทยาลัย บทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ และข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ และด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้นำมา

พรรณนาและเรียบเรียงเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของการได้มาซึ่งนายกสภา กรรมการสภามหาวิทยาลัย และผู้บริหารจากการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เพื่อประมวลเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ปัญหาจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่งที่ขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 และขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

พบว่า ปัญหาของการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการสรรหาตำแหน่งดังกล่าวที่ขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 หรือขัดต่อกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นฐานอำนาจและมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่สูงกว่า ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย จึงไม่อาจใช้บังคับได้ และย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการได้มาดังกล่าวที่ขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย ขาดการควบคุมตรวจสอบตามหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมได้ รวมไปถึงหลักอำนาจผูกพันที่มอบให้แก่หน่วยงานของรัฐ จะต้องปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ ซึ่งกระบวนการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหาร ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับมหาวิทยาลัยที่จะต้องผูกพันตามหลัก ทฤษฎีอำนาจผูกพันที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีอำนาจจะไปเลือกปฏิบัติอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติหรือเงื่อนไขจะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วน และจะมีดุลพินิจโดยอิสระไม่ได้ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีอำนาจดุลพินิจที่จะอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมทั้งทฤษฎีอำนาจบังคับบัญชาในการสั่งการ แก่ไข ยกเลิกเพิกถอนที่จะต้องถูกต้องเหมาะสมในการบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของส่วนรวม และความเป็นอิสระอย่างแท้จริงของการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว โดยไม่ขัดหรือแย้งกับต่อกฎหมายโดยมีองค์กรที่มีอำนาจกำกับดูแลให้เป็นไปตามทฤษฎีอำนาจกำกับดูแลที่จะต้องอยู่ภายใต้หลักแห่งความยุติธรรมเพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายที่จะนำพาให้มหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้าตามทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ศาลปกครองสูงสุดโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด พบว่า เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 4 วรรคสาม บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งเป็นนิติบุคคลและเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งจึงเป็นสถาบันตามบทนิยาม “สถาบันอุดมศึกษา” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 แม้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 18 วรรคหนึ่ง จะบัญญัติว่า ตำแหน่งข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษามีดังต่อไปนี้ ... (ข) ตำแหน่งประเภทบริหาร ได้แก่ (1) อธิการบดี ... แต่มาตรา 27 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันบัญญัติว่า ในกรณีที่มีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารตามมาตรา 26 วรรคหนึ่ง จากบุคคลที่มีได้เป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา เงินเดือน เงินประจำตำแหน่งและเงินเพิ่มพิเศษของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง ดังนั้น ผู้มีคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่ง อธิการบดี กฎหมายมิได้จำกัดว่าต้องเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาและไม่มีเหตุที่จะต้องนำบทบัญญัติในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 55 (2) ที่บัญญัติว่า ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาออกจากราชการเมื่อพ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการมาใช้บังคับกับตำแหน่งอธิการบดี ประกอบกับมาตรา 28 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ก็มีได้บัญญัติว่า ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องเป็นผู้ที่ไม่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์

การตอบข้อหารือของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พบว่าพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งว่าต้องเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาและการเกษียณอายุราชการยังมีเหตุที่ทำให้พ้นจากตำแหน่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และเมื่อข้อบังคับมหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดคุณสมบัติว่าจะต้องเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ดำรงตำแหน่งภายหลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว

จึงสามารถดำรงตำแหน่งได้ ดังนั้น เมื่อกฎหมายมิได้จำกัดว่า ผู้ดำรงตำแหน่งจะต้องเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาและมีได้ห้ามผู้ที่ดำรงตำแหน่งต้องเป็นผู้ที่ไม่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ ดังนั้น การแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ได้

การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า การดำเนินการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย หากมีการดำเนินการสรรหาก่อนครบวาระโดยผู้ดำรงตำแหน่งเดิมยังมีอำนาจที่จะไปกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมหาวิทยาลัย เพื่อให้คุณให้โทษหรือเอื้อประโยชน์ อาจทำให้มีการรวบตัวบุคคลที่ต้องการเข้าดำรงตำแหน่งในสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการสรรหาผู้บริหารเข้าทำหน้าที่ในวาระถัดไป หากมีการดำเนินการสรรหาภายหลังครบวาระ ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมจะรักษาการไปจนกว่าผู้ดำรงตำแหน่งใหม่จะเข้าทำหน้าที่ ซึ่งหากเกิดกรณีการร้องเรียนหรือมีการดำเนินคดีทางศาล จะทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมทำหน้าที่รักษาการไปจนกว่าจะได้ผู้ดำรงตำแหน่งใหม่เข้าทำหน้าที่ การที่เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดให้มีการดำเนินการสรรหาภายหลังครบวาระภายใน 90 วัน เพื่อให้มีการเร่งรัดรับดำเนินการ แต่ไม่ได้บัญญัติให้มีสภาพบังคับหรือบทลงโทษหรือกำหนดวิธีการอื่นใด หากไม่ปฏิบัติตาม จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมทำหน้าที่เป็นเวลานานเกินกว่าวาระการดำรงตำแหน่งที่กฎหมายกำหนดได้ ปัญหาในกระบวนการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหาร จะเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยที่ใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งฉบับเดียวกันที่มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายในระหว่างกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อจะได้อยู่ในตำแหน่งในมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง ผู้ให้ข้อมูลส่วนน้อยเห็นว่า การดำเนินการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย หากมีการดำเนินการสรรหาก่อนครบวาระ จะทำให้การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมีความต่อเนื่อง การดำเนินการของสรรหาเป็นการดำเนินการโดยองค์กรกลุ่มโดยมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับมหาวิทยาลัย ในการควบคุมตรวจสอบการดำเนินการได้ การทำหน้าที่รักษาการจะมีกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ และหากมีการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลปกครองและศาลยุติธรรมจะทำหน้าที่ตรวจสอบได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง จะมีข้อบังคับเกี่ยวกับการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารที่เป็นไปตามบริบทของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งที่จะสรรหา จึงเป็นไปด้วยากที่จะมีความเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายเพื่อที่จะดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง ดังนั้น ปัญหาการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย ก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือภายหลังครบวาระการดำรงตำแหน่ง มีความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับมหาวิทยาลัย จึงควรกำหนดไว้ให้ชัดเจนให้เป็นมาตรฐานก่อนนำไปประกาศใช้และประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบโดยทั่วกัน และระดมสมองจากผู้มีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยให้ถูกต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และควรกำกับดูแลกระบวนการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งให้เป็นไปตามที่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ สภามหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่ในการตราข้อบังคับเกี่ยวกับการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารโดยตรง หากเป็นกรณีที่สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้มีส่วนได้เสีย สภามหาวิทยาลัย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาให้มาจากทุกภาคส่วนหรือควรบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยตรง

กระบวนการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้มีการกำหนดให้ดำเนินการก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่งด้วยการตราข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งเจตนารมณ์ของการดำเนินการให้ได้นานับแต่เวลาที่ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมได้พ้นจากตำแหน่งแล้ว มีเหตุผลสนับสนุน เรื่องระยะเวลาเก้าสิบวัน นานเพียงพอที่จะดำเนินการได้ในทุกขั้นตอน และหากมีการสรรหาในขณะที่ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมยังอยู่ในตำแหน่ง อาจเกิดกรณีใช้อำนาจในตำแหน่งกำหนดกฎเกณฑ์ที่เอื้อประโยชน์หรือให้คุณให้โทษกับผู้สมัครฝ่ายใดหรือบุคคลใดได้ อย่างไรก็ตาม หากมีการสรรหาภายหลังจากครบวาระแล้ว การรักษาการของผู้ดำรงตำแหน่งจนกว่าจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ชุดใหม่ลงมา อาจทำให้วาระการดำรงตำแหน่งยาวนานเกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้และจะทำให้ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้อยู่ในวาระสามปี การกำหนดระยะเวลาการรักษาการเก้าสิบวัน โดยที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ปฏิบัติหน้าที่เท่าที่จำเป็นในระหว่างรักษาการ จึงเป็นช่วงเวลาที่สุ่มเสี่ยงอย่างมากในกรณีที่ผู้พ้นจากตำแหน่งจะอาศัยเวลานี้ดำเนินการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคลากรและมหาวิทยาลัย การดำเนินการหลังครบวาระการดำรงตำแหน่งภายในเก้าสิบวัน เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อให้เร่งรัดดำเนินการ แต่ไม่ได้มีสภาพบังคับหรือบทลงโทษหรือกำหนดวิธีการอื่นใด หากสภามหาวิทยาลัยไม่ปฏิบัติตาม จนทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการบริหารมหาวิทยาลัย อีกทั้งบทบัญญัติการให้อำนาจกระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่จะกำกับ สั่งการหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อให้สภามหาวิทยาลัยดำเนินการ ให้ถูกต้องยังขาดความชัดเจน เมื่อมีการสรรหาก่อนครบวาระ ทำให้สามารถวางตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งใหม่ในขณะที่ผู้ ดำรงตำแหน่งเดิมยังมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับและประกาศ ทำให้สภามหาวิทยาลัยกลายเป็นผู้มี ส่วนได้เสียโดยตรง และแนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษามีสถานะเป็นกฎ กำหนดให้สภา สถาบันอุดมศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาสภาสถาบันอุดมศึกษาและกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาผู้ทรงคุณวุฒิให้ แล้วเสร็จก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่ง

มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ พบว่า มหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีสภามหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นองค์ คณะที่เข้มแข็งอาจโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ประเพณีปฏิบัติของการมีบุคคลภายนอกเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยเสียง ข้างและมีสมาชิกองค์คณะผู้กำกับดูแลมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย (AGB) ส่วนสหราชอาณาจักร มีสภาสถาบันอุดมศึกษา และคณะกรรมการของประธานมหาวิทยาลัย (The Committee of University Chairs หรือ CUC) ออกข้อกำหนดการ ปฏิบัติในการกำกับดูแล (The Governance Code of Practice) หลักการทั่วไปในการกำกับดูแล (General Principles of Governance) แบ่งเป็นความรับผิดชอบของกรรมการสภาสถาบันและการวางระเบียบ กฎเกณฑ์การสรรหาลดลงจน แผนการทดแทนกรรมการที่หมดวาระ (Succession Plan) ของกรรมการสภาสถาบัน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนมหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส จะมีสภามหาวิทยาลัย (Conseil d'administration : CA) เป็นองค์กรสูงสุด ทำหน้าที่ กำหนดนโยบายและกำกับดูแล อธิการบดีของมหาวิทยาลัย (Président de l'université) ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำของสภา มหาวิทยาลัยและเป็นผู้บริหารสูงสุดโดยมีกฎหมายว่าด้วยอิสรภาพและความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย ปี ค.ศ. 2007 (Loi no 2007 – 1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités หรือกฎหมาย LRU หรือกฎหมาย Pécresse) เป็นกฎหมายกลางที่ใช้บังคับกับมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศฝรั่งเศส

3.2 ปัญหาจากการที่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระ การดำรงตำแหน่ง ให้ตราเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

พบว่า ที่มาและวาระของนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารตามพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้มีการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องและมีวาระสามปีและตำแหน่ง ผู้บริหารมีวาระสี่ปี แตกต่างกับระยะแรกเริ่มของกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยของไทยที่กำหนดให้นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นโดยตำแหน่งและมีวาระคราวละสองปี ส่วนมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา นายกสภามหาวิทยาลัยมาจากการ แต่งตั้งและมีวาระคราวละสี่ปี ซึ่งจะสอดคล้องกับปัจจุบันของการตรากฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยของไทยที่กำหนดให้ นายกสภามหาวิทยาลัยมาจากการสรรหาจากบุคคลภายนอกและมีวาระคราวละสามปี และได้ห้ามจำนวนแห่งและ การดำรงวาระการดำรงตำแหน่งของนายกสภามหาวิทยาลัย แต่เมื่อมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 39/2559 ทำให้นายกสภามหาวิทยาลัยดำรงตำแหน่งในเวลาเดียวกันเกินสามแห่งไม่ได้และกรรมการสภามหาวิทยาลัย ดำรงตำแหน่งในเวลาเดียวกันเกินสี่แห่งไม่ได้ ซึ่งแตกต่างกับมหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส ที่กำหนดห้ามการดำรง ตำแหน่งกรรมการสภาในมหาวิทยาลัยอื่นพร้อมกัน

การเปรียบเทียบระหว่างข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีกับข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันใน สำคัญ ดังนี้

การได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย มีการกำหนดคุณสมบัติที่ต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นไม่ได้กำหนด เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียเอาไว้ หากกำหนดไว้จะเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนได้อย่าง มั่นคง การกำหนดคณะกรรมการสรรหา ที่ไม่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น กำหนดให้ผู้แทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานฯ และมีผู้บริหาร ผู้แทนคณาจารย์ ผู้แทน

ข้าราชการและพนักงานเป็นกรรมการ ที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กำหนดให้ผู้แทนจากสภาวิชาการ และประธานส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการ ดังนี้ หากมีการกำหนดให้มีกรรมการมาจากทุกภาคส่วน ทำให้ประชาคมทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม

การได้มาซึ่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มีการกำหนดคุณสมบัติที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไม่ได้กำหนดความเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นกำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ จึงเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้อย่างมั่นคง การกำหนดคณะกรรมการสรรหา ที่ไม่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น กำหนดให้อธิการบดีเป็นประธาน ผู้แทนรองอธิการบดี ผู้แทนคณบดี ผู้แทนผู้อำนวยการสถาบัน และผู้แทนคณาจารย์ประจำเป็นกรรมการ ที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์กำหนดประธานคณะกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ไม่มีคณะกรรมการสรรหา ดังนี้ หากมีการกำหนดให้มีกรรมการมาจากทุกภาคส่วน ทำให้ประชาคมทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม

การได้มาซึ่งประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการ มีการกำหนดคุณสมบัติที่ไม่แตกต่างกัน โดยไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ หากกำหนดไว้จะเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนได้อย่างมั่นคง วาระการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ให้มีวาระสองปี ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น มีวาระสามปี จากความแตกต่างดังกล่าว จะทำให้วาระการดำรงตำแหน่งเหลื่อมกันกับวาระของกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้ดำรงตำแหน่งอื่น เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดวาระเอาไว้ จึงควรกำหนดวาระสามปีให้เป็นมาตรฐานเดียวกับตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการดำเนินการเลือกตั้ง มีความแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กำหนดให้อธิการบดีเป็นประธาน ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดให้ผู้แทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธาน ส่วนวิธีการเลือกตั้ง แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มาจากการเลือกตั้งทางตรงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งมหาวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยให้คณะกรรมการสภาคณาจารย์และข้าราชการลงมติเลือกประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการ ดังนั้น การกำหนดให้อธิการบดีหรือผู้แทนกรรมการสภาจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานการเลือกตั้ง ไม่ได้ส่งผลต่อผลการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง ส่วนวิธีการเลือกตั้งประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการ ควรกำหนดให้เป็นการเลือกตั้งทางตรงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งมหาวิทยาลัยจะเหมาะสมกว่าการเลือกตั้งทางอ้อมด้วยการให้คณะกรรมการสภาคณาจารย์และข้าราชการลงมติ เพราะอาจจะทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการไม่ได้มาจากคณาจารย์และข้าราชการอย่างแท้จริง

การได้มาซึ่งประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย การเลือกประธานฯ ที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ให้คณะกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยเป็นผู้เลือกประธานฯ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้เลือกประธานฯ จากความแตกต่างดังกล่าว หากเป็นการเลือกทางตรงจากผู้มีสิทธิทั้งมหาวิทยาลัยจะทำให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยจากตำแหน่งประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยที่มาจากประชาคมของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง การกำหนดคุณสมบัติที่ไม่แตกต่างกัน โดยไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ หากกำหนดไว้จะเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนได้อย่างมั่นคง วาระการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ให้มีวาระสามปี ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น มีวาระสองปี จากความแตกต่างดังกล่าว จะทำให้วาระการดำรงตำแหน่งเหลื่อมกับวาระ

ของกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้ดำรงตำแหน่งอื่น เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดวาระเอาไว้ จึงควรกำหนดวาระสามปีให้เป็นมาตรฐานเดียวกับตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ

การได้มาซึ่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากคณาจารย์ประจำ มีการกำหนดคุณสมบัติที่ไม่แตกต่างกัน โดยไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ หากกำหนดไว้จะเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนได้อย่างมั่นคง คณะกรรมการดำเนินการ ไม่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้อธิการบดีเป็นประธาน และใช้วิธีเลือกตั้งทางตรงจากคณาจารย์ประจำทั้งมหาวิทยาลัย ดังนั้น การกำหนดให้อธิการบดีเป็นประธานการเลือกตั้ง ไม่ได้ส่งผลต่อผลการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง ส่วนวิธีการเลือกตั้งควรกำหนดให้เป็นการเลือกตั้งทางตรงจากคณาจารย์ประจำผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งมหาวิทยาลัยมีความเหมาะสมแล้ว

การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี มีการกำหนดคุณสมบัติที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จะเน้นเรื่องความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ สุจริต อุทิศเวลาให้แก่มหาวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเป็นที่ยอมรับของบุคลากรมหาวิทยาลัยและระดับท้องถิ่น ระดับชาติ แต่ไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ หากกำหนดไว้จะเป็นหลักประกันความเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนได้อย่างมั่นคง การกำหนดคณะกรรมการสรรหาที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น กำหนดให้ผู้แทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานกรรมการสรรหา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี กำหนดให้นายกสภามหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการสรรหา ส่วนคณะกรรมการสรรหา ไม่แตกต่างกัน กำหนดให้มีกรรมการมาจากทุกภาคส่วน ทำให้ประชาคมทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม

การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ไว้ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ไว้ ดังนั้น การกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมตามความเหมาะสมของตำแหน่งดังกล่าว หากไม่ขัดต่อกฎหมายย่อมกระทำได้ แต่ควรกำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ ก็จะเป็นหลักประกันได้ว่าจะไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องได้อย่างมั่นคง

ประธานและคณะกรรมการสรรหา แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กำหนดให้อธิการบดีเป็นประธานกรรมการสรรหา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีตัวแทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธาน ส่วนที่ไม่แตกต่างกัน กรรมการสรรหาประกอบด้วยตัวแทนจากหลายภาคส่วน ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น ๆ กำหนดให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กำหนดให้อธิการบดีแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา ดังนั้น ประธานและคณะกรรมการสรรหา ควรมีผู้แทนจากหลายภาคส่วนเป็นกรรมการ จะทำให้ประชาคมทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการสรรหาและเป็นหลักประกันการสรรหาว่าได้นับถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก ศูนย์ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่ง แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ไว้ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ไว้ ดังนั้น การกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมตามความเหมาะสมของตำแหน่งดังกล่าว หากไม่ขัดต่อกฎหมายย่อมกระทำได้ แต่ควรกำหนดเกี่ยวกับความเป็นผู้มีส่วนได้เสียไว้ ก็จะเป็นหลักประกันได้ว่าจะไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องได้อย่างมั่นคง ประธานและคณะกรรมการสรรหา แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กำหนดให้อธิการบดีเป็นประธานกรรมการสรรหา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดให้ตัวแทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธาน ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กำหนดให้คณะกรรมการสรรหาเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน ส่วนคณะกรรมการสรรหาแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กำหนดให้อธิการแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา ดังนั้น ประธานและคณะกรรมการสรรหา ควรมีผู้แทนจากหลายภาคส่วนเป็นกรรมการ จะทำให้ประชาคมทุกภาคส่วน ได้มีส่วนร่วมในการสรรหาและเป็นหลักประกันการสรรหาว่าได้นิ่งถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

จากความเหมือนและความแตกต่างทั้งที่มีเนื้อหาที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและที่มีเนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมายและไม่เป็นไปตามรูปแบบโดยไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องหรือความชอบด้วยกฎหมายก่อนนำไปประกาศใช้ จะทำให้ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยเกิดความบกพร่อง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าข้อบังคับของมหาวิทยาลัยจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็จะไม่กระทบกระเทือนถึงการดำเนินการใด ๆ ที่ได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเพียงแนวปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งข้อความใดขัดแย้งกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ย่อมไม่อาจใช้บังคับได้ ดังนี้ (1) การกำหนดสัดส่วนจำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยให้มีบุคคลภายนอกไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการสภามหาวิทยาลัยทั้งหมด ซึ่งเท่ากับจำนวนสิบห้าคนจากจำนวนทั้งหมดยี่สิบสามคน ซึ่งขัดแย้งกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้จำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากบุคคลภายนอก (นายกสภามหาวิทยาลัย ประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิ) ซึ่งเท่ากับจำนวนสิบสามคนจากจำนวนทั้งหมดยี่สิบสามคน (2) การกำหนดให้ดำเนินการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ให้แล้วเสร็จก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่ง ซึ่งขัดแย้งกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้ดำเนินการให้ได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัยหรือกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่มีผู้พ้นจากตำแหน่ง (3) การกำหนดให้นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ควรมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละไม่เกินสี่ปี และไม่ควรรดำรงตำแหน่งรวมกันแล้วเกินกว่าแปดปี ซึ่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มิได้มีบทบัญญัติจำกัดสิทธิเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งดังกล่าว (4) การกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ และอธิการบดี ซึ่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย โดยมีได้มีบทบัญญัติกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาดังกล่าว

3.3 ปัญหาจากการตราข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสรรหาที่ขาดหลักธรรมาภิบาล การขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อน ขาดการมีส่วนร่วม ขาดการตรวจสอบก่อนนำไปประกาศใช้

พบว่า การตราข้อบังคับของแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏ กำหนดให้มีคณะกรรมการสรรหาจากบุคคลที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์กันระหว่างกันอันเป็นผลประโยชน์ทับซ้อน เพราะเมื่อบุคคลเหล่านั้นได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเข้ามาทำหน้าที่ในฐานะกรรมการสภามหาวิทยาลัยด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ของการได้มาของนายกสภามหาวิทยาลัยเพื่อตอบแทนผลประโยชน์แก่กันได้ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการตราข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการได้มาของกรรมการสภามหาวิทยาลัยเอง จึงควรบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติโดยตรง องค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาที่มีความสำคัญ จะต้องมาจากทุกภาคส่วนทั้งภายนอกและภายใน เพื่อให้การสรรหามีความชอบธรรมในการเสนอชื่อบุคคลที่เหมาะสมในการดำรงตำแหน่ง ผลการหยั่งเสียงการมีส่วนร่วมไปใช้ในการตัดสินใจเลือกผู้ดำรงตำแหน่งด้วยกรรมการสรรหา เมื่อทำหน้าที่สรรหาแล้ว จะต้องไม่รับตำแหน่งใด ๆ ในมหาวิทยาลัย จะต้องมีการถ่วงดุลตรวจสอบตั้งแต่กระบวนการสรรหาตลอดไปจนถึงการทำหน้าที่ การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการได้มา และวาระการดำรงตำแหน่งให้มีมาตรฐานขั้นต่ำไว้ ก็จะทำให้การสรรหากรรมการสภามหาวิทยาลัยมีมาตรฐานและควรจะต้องเป็นบุคคลที่มี

ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ หากเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยจะต้องไม่ถูกกลั่นแกล้งด้วยการไม่ต่อสัญญาหรือเลิกจ้างเพื่อให้ขาดคุณสมบัติและส่งผลให้พ้นจากตำแหน่ง ควรมีหน่วยงานของรัฐที่ควบคุมการใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย โดยเฉพาะ ส่วนมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาและมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร และประเทศฝรั่งเศส ไม่มี การกำหนดคุณสมบัติของความเป็นข้าราชการไว้ ซึ่งการสรรหาจะเน้นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์

4. อภิปรายผล

4.1 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่ง ให้ตราเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามหลักความยุติธรรมหรือหลักความเสมอภาค

4.2 ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสรรหาที่ขาดหลักธรรมาภิบาล การขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อน ขาดการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นในมหาวิทยาลัย ขาดการยอมรับของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.3 พระราชบัญญัติราชภัฏ พ.ศ. 2547 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกันที่เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 นำร่างข้อบังคับของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหาร ให้คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องก่อนประกาศใช้และประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน

5.2 ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาหรือพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา

5.3 ควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งและจำนวนแห่งของการดำรงตำแหน่งให้ชัดเจน

5.4 ไม่ควรเลิกจ้างหรือไม่ต่อสัญญาจ้างในขณะที่ทำหน้าที่กรรมการสรรหาและกรรมการสภามหาวิทยาลัย

5.5 ควรกำหนดช่วงเวลาการหมดวาระการดำรงตำแหน่งให้ไม่เหลื่อมเวลากัน

6. เอกสารอ้างอิง

กฤษฎพงศ์ กิตติกร. (2558). *ขงตั้งอนุกรรมการฯ คุมธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย*. เดลินิวส์ออนไลน์.

<http://www.dailynews.co.th>

ขติยา มาสินธ์. (8 ธันวาคม 2555). ถึงเวลาสังคายนาสภามหาวิทยาลัย. *มติชน*, 16.

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 39/2559 เรื่อง การจัดระเบียบและแก้ไขปัญหาธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา. (2559). *ราชกิจจานุเบกษา*, 133(155 ก), 21-24.

จรัญ โฆษณานันท์. (2547). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิรนิติ หะวานนท์. (2554). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง (ภาคทั่วไป)* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2552). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ: แนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ*. วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2555). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 19). วิญญูชน.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2557). *กฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.

แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา. (2564). *ราชกิจจานุเบกษา*, 138(311 ง), 23-35.

แนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2). (2565). *ราชกิจจานุเบกษา*, 139(295 ง), 66-69.

บุณศรี มิวังศ์อุโฆษ. (2549). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2555). *นิติปรัชญาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 15). วิญญูชน.

เรื่อง กิจรัตน์ภร. (2552). มุมมองต่อการกำกับดูแลมหาวิทยาลัย. *จดหมายข่าวธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย*, 4(1), 7.

- พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547. (2547). *ราชกิจจานุเบกษา*, 121(70 ก), 33-55.
- พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา*, 125(28 ก), 36-43.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2558. (2558). *ราชกิจจานุเบกษา*, 132(86 ก), 45-63.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548. (2548). *ราชกิจจานุเบกษา*, 122(6 ก), 17-45.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547). *ราชกิจจานุเบกษา*, 121(23 ก), 1-24.
- พิกุล ภูมิโคกรักษ์. (2550). *รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุฎบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภัทรนันท์ พัฒิยะ. (2542). *โครงสร้างการบริหารการศึกษาระดับรัฐฝรั่งเศส*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ภาวิธ ทองโรจน์. (2553). *ธรรมาภิบาลและบทบาทหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มนตรี รูปสุรธรรม. (2551). *บทวิเคราะห์ทางวิชาการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. วิญญูชน.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). *กลไกกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา*. สถาบันคลังสมองของชาติ.
- วิจารณ์ พานิช. (2553). *นานาสาระเกี่ยวกับสภามหาวิทยาลัย*. *จดหมายข่าวธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย*, 2(1), 16-17.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2542). *แนวคิดและแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล*. *อนุสารอุดมศึกษา*, 25(248), 16.
- วิชัย ต้นศิริ. (2542). *คำอธิบายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิญญูชน.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2563). *คดีปกครองว่าด้วยอายุของอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐ*. *วารสารนิติศาสตร์*, 49(1), 20-22.
- สมยศ เชื้อไทย. (2555). *นิติปรัชญาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 15). วิญญูชน.
- Aristotle. (n.d.). *Nicomachean Ethics*, book 5, chap 7. [n.p.].
- Chapus, R. (2001). *Droit administrative general*. T1. Montchrestien.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1984). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. (1984). *Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evaluation*. Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University.
- Davis, K. (1972). *Human behavior at work: Human relations and organizational behavior*. McGraw-Hill.
- Dicey, A. V. (1959). *Introduction to the study of the law of the constitution* (10th ed.). English Language Book Society and Macmillan.
- Friedman, W. (1967). *Legal theory*. Columbia University Press.
- Laubadere, A. D., Venezia, J. C., et Gaudemet, Y. (2002). *Droit administrative* (17e edition). L.G.D.J.
- Tamanaha, B. Z. (2004). *On the rule of law: History, politics, theory*. Cambridge University Press.
- Walter, J. (1966). *Verwaltungsrecht* (3 Aufl.). Offenburg.

นวกิจสุนทรียะ : สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนัง
พุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนา

Nawakit – Aesthetics: The Conservative Intertextuality and Dissemination
of Values in Buddhist Mural Painting at Man Zai Long Temple,
Xishuangbanna

ลู่ หยาง^{1*} ภาณุ สรวายสุวรรณ² และชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร³
Lu Yang^{1*} Panu Suaysuwan² and Chusak Suvimolstien³

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “นวกิจสุนทรียะ : สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดมั่นใจหลงจากมุมมองด้านทัศนศิลป์และการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม จากการศึกษาสรุปได้ว่าหากการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังวัดมั่นใจหลงในยุคใหม่ปราศจากการปกป้องและสืบทอดด้วยวิธีการสืบสานประเพณีดั้งเดิมจะทำให้จิตรกรรมฝาผนังสูญเสียความหมายพื้นฐานไป จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ พบว่า ปัจจุบันการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังวัดมั่นใจหลงแบบดั้งเดิมไม่มีมาตรการป้องกัน ยากต่อการปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาสังคมร่วมสมัยและการสร้างสรรค์ใหม่จะทำให้จิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมขาดความมีชีวิตชีวาและสูญเสียลักษณะเฉพาะไป ดังนั้น สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนาที่เหมาะสมคือ 1. การวิเคราะห์เอกลักษณ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง 2. การฟื้นฟูภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมด้วยการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับยุคสมัยและสะท้อนถึงความสมจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการทั้งสองนี้จะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง ได้ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับสุนทรียศาสตร์ในปัจจุบัน เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในอนาคตและทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ : นวกิจสุนทรียะ สัมพันธภาพ จิตรกรรมฝาผนัง พุทธศาสนานิกายเถรวาท ขนเผ่าไต

^{1*} สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : 417904047@qq.com

² สาขาวิชาจิตรกรรมสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Creative Painting, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : panu@buu.ac.th

³ สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Art and Cultural Administration, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : chusaks@buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The article was a part of research on “Nawakit – Aesthetics: the conservative intertextuality and dissemination of values in Buddhist mural painting at Man Zai Long Temple, Xishuangbanna.” The purpose of this research was to study the mural painting outside the monk's house of Man Zai Long Temple from a visual art and design point of view to create paintings. In case of the inheritance of Man Zai Long Temple mural painting in the modern era has not protected and inherited through traditional methods, it would cause the mural painting with losing basic meaning. From interviews with a sample group of monks, it found that the inheritance for traditional mural painting at Man Zai Long Temple has currently been ignored without the protective measures. It was difficult to adapt the development of contemporary society. The new creations would make traditional mural painting with a lack of vitality and its characteristic. Consequently, the appropriate conservation and dissemination of values in Buddhist mural painting at Man Zai Long Temple, Xishuangbanna was conducted; including 1. the analysis of the mural identity, and 2. the restoring traditional mural painting by creating contemporary paintings. It has effectively corresponded the era and reflective realism. Both of these methods would result in knowledge on the creation of mural painting. These have got the contemporary paintings which are in line with current aesthetics, as a reference for future mural creations. Therefore, the Theravada Buddhism mural paintings have been widely preserved and spread.

Keyword: Nawakit – Aesthetics, Intertextuality, Mural Painting, Theravada Buddhism, Dai Tribe

วันที่รับบทความ: 6 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 26 กันยายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จิตรกรรมฝาผนังมีฐานะเป็นตัวกลางสำคัญของวัฒนธรรมทางศาสนาพุทธที่ไม่เพียงเป็นสะพานเชื่อมจิตวิญญาณระหว่างศาสนาพุทธกับผู้ศรัทธาเท่านั้นแต่ยังเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งที่แสดงว่าศาสนาพุทธหลอมรวมเข้ากับชนชาติและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จิตรกรรมฝาผนังทางศาสนาออกปรดด้วยความหมายแฝงของคติชนวิทยา อุดมไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรม มีแนวคิดการศึกษาที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงสัญลักษณ์ภายนอกของชาติ ตลอดจนเป็นสื่อสำคัญที่ใช้ในการสืบทอดและศึกษาวัฒนธรรมชนชาติ จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในวัดท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน เช่น ลิบสองปันนา เต๋อหง (Dehong) ซื่อเหมา (Simao) หลินชาง (Linchang) และเขตพื้นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าไต รูปแบบและสไตล์ที่เก่าแก่ที่สุดของจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทถูกนำเข้ามาจากต่างประเทศ แต่เมื่อเวลาผ่านไปรูปแบบและสไตล์ต่างๆ ได้ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นจนค่อยๆ ก่อตัวเป็นรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังที่มีลักษณะเฉพาะ

วัดม้นใจหลง (Manzailong Temple) หรือวัดบ้านชายหลวงสร้างขึ้นใน ค.ศ. 748 ภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถ กุฏิและหอกลอง พงศาวดารอำเภอเมืองฮายมีบันทึกที่ชัดเจนว่าวัดแห่งนี้เคยบูรณะมาแล้วทั้งหมด 3 ครั้ง คือครั้งที่ 1 ค.ศ. 1868 จิตรกรชาวไตที่กลับมาจากการเรียนต่อที่ประเทศไทยได้วาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง 8 ภาพ ไว้ที่

ด้านนอกกฎี ครั้งที่ 2 ค.ศ.1987 จิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงได้รับการทาสีใหม่โดยพระวัดมันเล่ย์ (Manlei) ตำบลเมืองแจและจิตรกรพื้นบ้าน Kang Langsai ครั้งที่ 3 ค.ศ.2007 พระอุโบสถและหอกลองถูกสร้างขึ้นใหม่บนพื้นที่เดิม หลังคากระเบื้องเรียบสีดำถูกเปลี่ยนเป็นกระเบื้องเคลือบสีแดงส้ม ส่วนประตูและหน้าต่างไม้แบบดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยหน้าต่างอลูมิเนียมและประตูเหล็กดัด (Yunnan Province, Local Chronicles Compilation Committee of Menghai District, 1997, p. 782) นอกจากนี้ใน ค.ศ.2007 จิตรกรรมฝาผนังภาพพุทธประวัติบริเวณกำแพงด้านในและด้านนอกพระอุโบสถยังได้รับการวาดขึ้นใหม่โดยจิตรกรชาวไทยพุทธทำให้ภายในวัดมันเล่ย์หลงมีทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ซึ่งแต่ละภาพล้วนแสดงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย ด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลงมีจิตรกรรมฝาผนังทั้งหมด 8 ภาพ ประกอบด้วย 1) ไตรภูมิ 2 ภาพ เนื้อหากล่าวถึงโลกทั้งสามมักจะถูกรบกวนหรือทำลายโดยปีศาจและผีอยู่เสมอ 2) สวรรค์นรก บรรยายว่าเมื่อทุกคนตายไปแล้วจะต้องผ่านศาลาซึ่งเป็นสถานที่ชี้ชะตากรรมว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรก 3) เจ้าสุธนและนางมโนราห์ บอกเล่าเรื่องราวความรักที่สวงามและสะเทือนใจ 4) เจ้าหงส์ผาคำ เป็นเรื่องราวการชิงหังสทองออกไปตามหาเสด็จแม่และการต่อสู้กับปีศาจ 5) โคตมะออกบวช กล่าวถึงเรื่องราวของพระศรีศากยมนีก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า 6) พระศรีศากยมนีแสดงพระธรรมเทศนา แสดงถึงการเผยแผ่พระธรรมเทศนาหลังตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การโปรดสัตว์และปรินิพพาน 7) ศุภมิตร เล่าถึงฉากการต่อสู้และแผนการของผู้คนที่ลุกขึ้นขับไล่เจ้ากัณและอัญเชิญเจ้าศุภมิตรขึ้นครองราชย์ จิตรกรรมฝาผนังทั้งหมดมีเรื่องราวอ้างอิงกับวิถีชีวิตจริงของชนเผ่าไต แสดงให้เห็นภาพฉากชีวิตของการทำงาน การล่าสัตว์ การอาบน้ำและการเดินทาง เป็นต้น ปัจจุบัน วัดมันเล่ย์หลงมีจิตรกรรมฝาผนังที่ยาวที่สุดในสิบสองปันนาและได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี ประติมากรรมและจิตรกรรมภายในวัดสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบศิลปะวัดพุทธที่มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า

แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยเฉพาะที่วัดมันเล่ย์หลงจะถือเป็นศิลปะที่ “มีชีวิต” และควรค่าแก่การอนุรักษ์ แต่จากการบูรณะและการก่อสร้างวัดพุทธในปัจจุบันส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสูญหายไปมากมาย อีกทั้งการขาดแคลนจิตรกรท้องถิ่นยังทำให้การเลียนแบบจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จากต่างประเทศกลายเป็นกระแสนิยมซึ่งเป็นการลดทอนปัจจัยท้องถิ่นหรือรูปแบบดั้งเดิมในการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง นอกจากนี้ จากแนวโน้มของการค้าเชิงพาณิชย์และรูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนไปทำให้กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นกิจกรรมทั่วไป ทั้งยังทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนปูนเปื้อนไปด้วยแนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) (Polo, 2001, p. 297) ในยุคใหม่ เมืองใหม่ ภูมิทัศน์ใหม่ ความต้องการใหม่ วัสดุใหม่ แนวคิดใหม่และความเป็นไปได้ใหม่ส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอยากค้นหามาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องเพื่อทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการปกป้องฟื้นฟู สืบทอดและสร้างสรรค์ใหม่อย่างยั่งยืนและมั่นคง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลงจากมุมมองด้านทัศนศิลป์และการออกแบบเพื่อเป็นข้อมูลในการเผยแผ่วัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาท

1.2.2 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยและสะท้อนถึงความสมจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์ทั่วไปของสิบสองปันนา พุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนาน พุทธศาสนานิกายเถรวาทของชนเผ่าไต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าไต ตัวอักษรและวรรณกรรมของชนเผ่าไต ศิลปะของพุทธศาสนานิกายเถรวาทและจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลง

1.3.2 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ วัดมันเล่ย์หลง เขตปกครองตนเองชนเผ่าไต ตำบลเมืองแจ (Mengzhe) อำเภอเมืองฮาย (Menghai) จังหวัดสิบสองปันนา (Xishuangbanna) มณฑลยูนนาน (Yunnan) ประเทศจีน

1.3.3 ขอบเขตด้านการออกแบบ คือ การออกแบบผลงานจิตรกรรมสื่อผสม

1.4 ขอบจำกัดการวิจัย

เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงมีหลายภาพและถือเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เก็บรักษาไว้ได้ยาวนานที่สุดของจังหวัดสโขงปันนา ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงเท่านั้น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และสถานการณ์ทั่วไปของสโขงปันนา วัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรมและตัวอักษรของชนเผ่าไต พุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนาน ศิลปะทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทในชนเผ่าไตและจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลง โดยทำการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์และเอกสารทางวิชาการ

2.2 ลงพื้นที่ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการวิจัยเนื้อหาจิตรกรรมฝาผนังที่วัดม้นใจหลง

2.3 สัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายเถรวาทและจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลง

2.4 การวิจัยศิลปะและการวิจัยสัญลักษณ์ด้วยการวิเคราะห์เอกลักษณ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง ประกอบด้วย เนื้อหาภาพ เอกลักษณ์เฉพาะ เทคนิคการวาดภาพ รูปแบบภาพ การจัดองค์ประกอบภาพ สี สัน ลักษณะตัวละครและสถาปัตยกรรมที่อยู่ในภาพ

2.5 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อของพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยใช้แนวคิด เทคนิคการสร้างสรรคและวัสดุอุปกรณ์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 9 พุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เผยแผ่มายังชนเผ่าไตที่อาศัยอยู่ในเขตชายแดนมณฑลยูนนานผ่านเส้นทางสายไหมทางใต้จนเกิดเป็นการบรรจบกันทางวัฒนธรรมอย่างคาดไม่ถึง พื้นที่ทางศาสนาของพุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนานมีพรมแดนติดกับประเทศพม่า ลาวและไทย อีกทั้งยังเป็นเส้นทางหลักที่เผยแผ่พุทธศาสนานิกายเถรวาทจากประเทศจีนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอินเดีย ชนเผ่าไตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านี้มีภาษา ประเพณีและความเชื่อทางศาสนาเหมือนกันกับประเทศเพื่อนบ้านหรือผู้ที่นับถือศาสนาเซนในประเทศไต้หวันและชาวไตที่อาศัยอยู่ข้ามพรมแดน ตลอดจนมีการแต่งงานกันระหว่างชนชาติจีนต่อมากลายเป็นการติดต่อที่ใกล้ชิดและผูกพัน จากกระบวนการเผยแผ่ศาสนาพุทธที่ยาวนานทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าไตและวัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทมาบรรจบ ปะทะ แลกเปลี่ยนและผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมจนในที่สุดเกิดเป็นวัฒนธรรมชนเผ่าไตที่สุกอมและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น (Yunhua, 2001)

วัดม้นใจหลง (Man Zai Long temple) ตั้งอยู่ในตำบลเมืองแจ อำเภอมืองฮาย จังหวัดสโขงปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน จิตรกรรมฝาผนังบนกำแพงภายนอกกุฏิวัดม้นใจหลงคือภาพวาดฝาผนังที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะมากที่สุดชิ้นหนึ่ง ทั้งยังเป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์ตามแบบฉบับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนเผ่าไต โบราณวัตถุทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นแต่ยังมีภูมิหลังพิเศษที่อุดมไปด้วยความหมายของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศตะวันออกและตะวันตก เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 2014 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คณะผู้แทนพระองค์ไปในการพระราชทานไตรจีวร (กาสาฬพัศตร์) 87 ชิ้น สิ่งของและเงินซ่อมแซมวัดจำนวน 54,470 หยวนให้แก่วัดม้นใจหลงเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 87 พรรษา การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้คนไทยและคนยูนนานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นพร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในระยะกลางและระยะยาว ในการนี้ Lu Yonghe รองผู้ว่าราชการจังหวัดสโขงปันนาได้กล่าว

สุนทรพจน์ว่า “ปัจจุบัน จังหวัดสิบสองปันนามีวัดพุทธ 587 แห่ง เจดีย์ 215 องค์ พระสงฆ์ 3,365 รูป และผู้นับถือศาสนาพุทธประมาณ 360,000 คน พุทธศาสนิกายเถรวาทมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีทางชาติพันธุ์ ความมั่นคงทางสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดสิบสองปันนา” (The Thai delegation went to Man Zai Long Buddhist Temple in Mengzhe city to donate the set of monk's robes, 2014)

ภาพที่ 1 วัดม้นใจหลง

จิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลงเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่ง มีหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาในพระไตรปิฎกและมุมมองทางปรัชญาของศาสนาพุทธมาแสดงเป็นภาพวาดในลักษณะที่เข้าใจง่ายโดยเนื้อหาของภาพวาดจะไม่ได้จำกัดเฉพาะแค่เรื่องพุทธประวัติเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงมหากาพย์และคติชนของชนเผ่าไตด้วย จิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคคือยุคแรก ยุคศตวรรษที่ 1940 และยุคร่วมสมัย ในยุคแรกจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตจะเป็นภาพเขียนสีเดียวและส่วนใหญ่วาดด้วยเส้นหมึก ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หลังจากเปิดทางหลวงยูนนาน-พม่าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกอย่างเข้มข้นจนก่อให้เกิดการพัฒนาภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไต ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลงที่ยังคงหลงเหลืออยู่มียุคสมัยที่ต่างกันและมีสไตล์ที่ไม่เหมือนกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 สถานที่คือ

1. ผนังด้านในและด้านนอกพระอุโบสถหลังใหม่เป็นภาพที่วาดโดยจิตรกรชาวไทยเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.2007 ถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2008 รวมใช้เวลาวาดทั้งสิ้น 9 เดือน สไตล์ของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังเป็นแบบไทย มีการใช้เส้นและสีที่ละเอียดอ่อนมาก เนื้อหาภาพจิตรกรรมฝาผนังประกอบด้วยเรื่องราวของพระศรีศากยมุนี สวรรค์นรก เป็นต้น ตัวละคร เครื่องแต่งกายและลักษณะสถาปัตยกรรมในภาพวาดส่วนใหญ่มีรูปแบบแบบไทย ในหนึ่งภาพเล่าเรื่องหนึ่งเรื่อง และภาพวาดมีขนาดค่อนข้างใหญ่ วัสดุที่ใช้วาดภาพทั้งหมดจิตรกรชาวไทยเป็นผู้นำมาจากประเทศไทยซึ่งมีความคงทน ไม่หลุดง่ายและไม่เปลี่ยนสี

ภาพที่ 2 จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถหลังใหม่

2. ผนังด้านในกุฏิเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังสไตล์อินเดีย เนื้อหาของภาพจิตรกรรมฝาผนังคือเรื่องเจ้าศรีธาตุและพระเวสสันดรซึ่งเป็นภาพวาดที่เลียนแบบมาจากหนังสือภาพของประเทศพม่าและวาดโดยพระวัดมั่นใจหลง

ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังด้านในกุฏิ

3. ผนังด้านนอกกุฏิเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีเนื้อหาหลากหลาย องค์ประกอบครบถ้วน ตัวละครมากมาย และฉากหลังอลังการ ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับสวรรค์นรก ไตรภูมิ นิทานพื้นบ้านและพุทธประวัติ

ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิเรื่องเจ้าสุธนและนางมโนราห์

3.2 การวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง

ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี มีทั้งหมด 8 ภาพ มีขนาดความยาวรวมทั้งสิ้น 182x258 ซม. เนื้อหาภาพแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1) สวรรค์นรกและไตรภูมิมีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องกรรมและการส่งเสริมความดีลงโทษความชั่ว 2) นิทานพื้นบ้านของชนเผ่าไตมีเนื้อหาสรรเสริญความจงรักภักดี การแสวงหาความยุติธรรมและการทำความดี 3) พุทธประวัติที่สรรเสริญชีวิตอันยิ่งใหญ่ของพระศรีศากยมุนี

3.2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาภาพ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง “เจ้าสุธนและนางมโนราห์” เจ้าสุธนเป็นบทกลอนขนาดยาวที่บรรยายเรื่องราวความรัก ความงามและความประทับใจ

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังภาพเจ้าสุธนและนางมโนราห์

การวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังภาพเจ้าสุธนและนางมโนราห์		
รูปภาพ	ลักษณะภาพ	ความหมาย
	เจ้าสุธนสารภาพรักกับนางมโนราห์	เจ้าสุธนได้พบกับนางมโนราห์ทั้งสองร่วมกันสร้างความรักที่สวยงามและพระสุธนได้พานางมโนราห์กลับเมืองปัญจาลนครด้วยกัน
	นางมโนราห์ถูกจับไล่ออกจากวัง	กษัตริย์เมืองปัญจาลนครสั่งให้จับไล่นางมโนราห์ออกจากวัง
	เจ้าสุธนแอบหนีออกจากวัง	เจ้าสุธนแอบหนีออกจากวังในตอนกลางคืนเพื่อมาพบกับนางมโนราห์
	เจ้าสุธนได้กลับมาพบกับนางมโนราห์อีกครั้ง	เมื่อท้าวทุมราชและนางมโนราห์รู้ว่าเจ้าสุธนเดินทางมาถึงเขาไกรลาส ท้าวทุมราชได้ส่งคนออกไปทสอับไหวพริบเจ้าสุธน เจ้าสุธนได้ชักชวนขึ้นมาแล้วยังขึ้นไปบนท้องฟ้า

(Yang, 2022)

3.2.2 การวิเคราะห์เอกลักษณ์เฉพาะ

จิตรกรรมฝาผนังมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นศิลปะที่มีสีสัน เปิดกว้างให้กับคนทั่วไป เป็นสาธารณะและสามารถตอบสนองต่อความรับผิดชอบทางสังคมได้ จิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปแบบทางวัตถุและเป็นผลผลิตที่มาจากอุดมการณ์ในระดับจิตวิญญาณ จิตรกรรมฝาผนังไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างแต่ยังเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ นับตั้งแต่สมัยโบราณจิตรกรรมฝาผนังคือ “การสั่งสอนเพื่อช่วยเหลือผู้คน” จวบจนปัจจุบันข้อมูลที่ถูกสร้างและถ่ายทอดยังคงมีบทบาทต่อการศึกษาและให้ความรู้

3.2.3 การวิเคราะห์เทคนิคการวาดภาพ

การระบายสีภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังส่วนใหญ่จะใช้พู่กันวาดโครงร่างแล้วเกลี่ยสีให้เรียบ ภาพวาดบางชิ้นเน้นการวาดเส้นและใช้สีที่เรียบง่าย บางชิ้นเน้นการลงสีเข้าไปเข้ามาคล้ายกับงานพู่กันทาสี “งานพู่กันทาสี” หมายถึงวิธีการลงสีแบบเข้ม ส่วนใหญ่เป็นสีจากแร่ธรรมชาติและผงสี ภาพวาดแบบนี้จะใช้การทาสีเป็นหลัก มีสีเข้ม ดงามและทึบหนา สีเข้มใช้วิธีการย้อมสีและทาทับกันหลายครั้งโดยการทาสีแต่ละครั้ง สีจะถูกทาลงบางๆ และทาซ้ำกันหลายครั้งจนหนา

3.2.4 การวิเคราะห์รูปแบบภาพ

จิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังมีลายเส้นที่หนาแตกต่างกัน ชัดเจน เส้นทึบ เรียบง่ายและใช้วิธีการที่กระชับรัดกุมเพื่อสร้างตัวละครที่สดใส สะท้อนบุคลิกที่มีเอกลักษณ์ประจำชาติ มีรสชาติท้องถิ่นที่เข้มข้นและแสดงให้เห็นรูปแบบเฉพาะของจิตรกรรมฝาผนังวัดพุทธของชนเผ่าไต จิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังมีสไตล์แบบชนเผ่าไตดั้งเดิม ในแง่ของรูปแบบศิลปะถึงแม้ว่าจะเป็นภาพวาดที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ แต่ได้ค่อยๆ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงจนมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตัวเองที่แตกต่างจากจิตรกรรมฝาผนังของประเทศไทยและพม่า อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอันน้อยมาก ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังจึงเป็นภาพวาดบนฝาผนังที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่างประเทศกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากข้อจำกัดด้านเนื้อหาของภาพวาดแล้ว การจัดองค์ประกอบภาพ การลงสีและโครงร่างของจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังล้วนไม่มีข้อจำกัดแบบดั้งเดิม จุดเด่นโดยรวมแสดงถึงความเป็นอัตนัยที่แข็งแกร่ง ภาพวาดมีโทนสีสดใส ใช้เทคนิคแบบง่ายๆ มีการจัดองค์ประกอบภาพอย่างอิสระ มีความคิดที่แปลกใหม่ โรแมนติก ประหลาดและบางครั้งเป็นภาพดั้งเดิมที่ผสมผสานกับเนื้อหาที่สมจริงเพื่อแสดงให้เห็นวิถีชีวิตจริงของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดสิบสองปันนา มณฑลยูนนานอย่างเต็มที่

3.2.5 การวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบภาพ

การจัดองค์ประกอบภาพของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ โครงสร้างภาพไม่กระจัดกระจาย มีมุมมองและจุดสนใจภาพแตกต่างกัน ลายเส้นมีความเป็นอิสระ สมบูรณ์ เป็นจังหวะและแม้ว่าโครงเรื่องจะซับซ้อนแต่เป็นระบบ ภาพแต่ละภาพมีการพัฒนาเนื้อเรื่องอย่างเป็นลำดับขั้นตอนโดยโครงเรื่องสำคัญจะได้รับการถ่ายทอดอย่างเต็มตาด้วยการจัดองค์ประกอบภาพแบบ “ภาพเดียวหลายฉาก” คล้ายกับ “การ์ตูนต่อเนื่อง” (Comic Strips) ตัวละครหลักจะปรากฏบนหน้าจอเดียวกันในหลายตำแหน่งและใช้โครงสร้างภาพแบบ “เส้นโค้ง” ในการค้นหากเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังใช้เส้นโค้งแยกสวรรค์ โลก นรก และใช้โครงสร้างภาพแบบ “รูปร่างเต๋า” เป็นตัวแทนของเทพเจ้าที่ตกลงมาจากฟ้าโดยวิธีการแบ่งฉากที่คล้ายคลึงกันนี้ยังมักพบในจิตรกรรมฝาผนังของประเทศไทยซึ่งในประเทศไทยเรียกว่า “ภาพสินเทา”

3.2.6 การวิเคราะห์โครงสร้างสี

โดยพื้นฐานแล้ว ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลังมีองค์ประกอบสีหลัก ได้แก่ สีขาวและสีหลักที่พบเห็นได้บ่อยยังมีสีแดง สีเหลือง สีดำ สีฟ้าและสีเขียว สีแดงเป็นสีที่แสดงถึงการเคารพบูชาและถูกใช้โดยชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน สีฟ้าและสีดำเป็นสีที่แสดงถึงการชื่นชมบุรุษชนเผ่าไต สีเขียวใช้แสดงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของชนเผ่าไต และสีเหลืองเป็นสีที่แสดงถึงความมั่งคั่งและความสูงส่งตามประเพณีของชนเผ่าไต (Weiming, 1981) สีพื้นหลังของจิตรกรรม

ผาผนังวัดมณีเจ้หลงส่วนใหญ่มีสีเข้มโดยมักมีสีเขียว-ดำ น้ำเงิน-ดำ แดง-ดำและโทนสีดำนอื่นๆ เป็นหลัก ส่วนห้องสีที่สดใสจะถูกตกแต่งด้วยสีเหลือง ภาพวาดเทพเจ้า พระพุทธเจ้า บุคคลและมารจะมีสีผิวที่แตกต่างกันโดยสีผิวของพระพุทธเจ้าจะเป็นสีขาวส่วนลำตัวสีเหลือง ส่วนบุคคลทั่วไปมีสีน้ำตาลและมารมีสีดำ การเปรียบเทียบวัตถุต่างๆ ในภาพจิตรกรรมผาผนังโดยใช้สีขาวดำ สีอ่อนสีเย็นและขนาดใหญ่เป็นการทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวาและกลมกลืน

3.2.7 การวิเคราะห์ลักษณะตัวละครในภาพจิตรกรรมผาผนัง

จิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงสื่อถึงบรรยากาศทางศาสนาที่เข้มข้นและผสมผสานความเป็นจริงตามวัตถุประสงคและจินตนาการส่วนบุคคลของจิตรกรเพื่อสะท้อนและพรรณนาถึงสังคมที่แท้จริงในขณะนั้น การแต่งกายและท่าทางของพระศรีศากยมนียังคงรักษาภาพลักษณ์ตามแบบพุทธศาสนานิกายเถรวาทดั้งเดิมไว้ ภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าทรงประทับนั่ง บนศิระจะจะไม่มีการตกแต่งด้วยลายกันหอย ร่างกายท่อนบนห่มจีวรเผยให้เห็นลำตัวครึ่งหนึ่งและไม่ได้ถูกวาดอย่างเกินจริงเพราะต้องการทำให้ผู้คนได้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามากขึ้น ภาพพระพุทธรูปและเทพเจ้าส่วนใหญ่จะไม่มี การแสดงสีหน้าแต่จะใช้มือและการเคลื่อนไหวแสดงความรู้สึก และต้นโพธิ์ที่อยู่ด้านหลังพระพุทธเจ้าถูกเปลี่ยนเป็นต้นไม้สีเขียวขนาดใหญ่ที่นิยมปลูกในเขตชนเผ่าไต ตัวละครในภาพจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงส่วนมากจะถูกวาดหันด้านข้าง เช่น ตัวละครที่อยู่ในท่ายืนแม้ว่าร่างกายจะหันมาด้านหน้าแต่ใบหน้าและร่างกายท่อนล่างก็ยังคงหันด้านข้างซึ่งเป็นการนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสง่างาม เป็นต้น ตัวละครที่เป็นผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนยาวป้ายหน้าแบบล้านนา ท่าทางสง่างาม มีรูปร่างผอมเพรียวและขอบมดผมเป็นมวยอยู่บนศิระ หากเป็นหญิงชาวไตที่แต่งงานแล้วจะมีผ้าคลุมไหล่และสวมเสื้อผ้าสีเข้ม แต่หากเป็นหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะสวมเสื้อผ้าสีอ่อน เช่น สีขาวอ่อน สีเหลืองอ่อน เป็นต้น ส่วนผู้ชายจะมีรอยสัก สวมผ้าโพกศีรษะ เปลือยกายท่อนบนและสวมกางเกงขาสั้นซึ่งเป็นการพรรณนาถึงขนบธรรมเนียมการสักยันต์ของชนเผ่าไตและแสดงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ลึกซึ้ง โดยรวมแล้วตัวละครในภาพวาดจะอาศัยการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงอารมณ์ให้กับภาพวาดและ ไม่กำหนดลักษณะการแสดงออกที่เป็นรูปแบบเฉพาะ ภาพวาดมารจะมีลำตัวขนาดใหญ่เพื่อทำให้ผู้ชมรู้สึกหวาดกลัว รูปร่างของมารแสดงลักษณะเกินจริง ผิดรูปและแสดงอรรถรสของภาพการ์ตูน จิตรกรรมผาผนังรูปแบบนี้ดูไร้เดียงสาแต่มีลักษณะเฉพาะของศิลปะพื้นบ้าน สะท้อนบรรทัดฐานการสร้างแบบจำลองพื้นบ้านและรสนิยมทางสุนทรียศาสตร์ที่โดดเด่น ในจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงยังมีตัวละครบางตัวที่สวมมงกุฎแบบชนเผ่าไตซึ่งคล้ายกับการโพกผ้าบนศีรษะแบบพม่า ภาพจิตรกรรมผาผนังตอนที่พระสงฆ์และคฤหัสถ์มองดูสุริยสังขารของพระศรีศากยมนีและการจัดพิธีศพเพื่อระลึกถึงบุญคุณของพระพุทธเจ้า ในภาพนี้จะมีตัวละครหลายตัวบนหน้าจอแต่ส่วนใหญ่จะวาดเป็นภาพร่างกายส่วนบนหรือส่วนหัวเท่านั้นและมีท่าทางการแสดงออกที่เศร้าหมอง (Qionghua, 2007)

3.2.8 การวิเคราะห์ลักษณะสถาปัตยกรรมในภาพจิตรกรรมผาผนัง

สถาปัตยกรรมที่อยู่ในภาพวาดแสดงถึงบทบาทของสถานที่โดยไม่คำนึงถึงอัตราส่วนที่แท้จริงของสถาปัตยกรรมและคน โดยรวมแล้วภาพจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงคือการแสดงรูปแบบชีวิตจริงและขนบธรรมเนียมของชนเผ่าไตอย่างเข้มข้น เจดีย์และบ้านไม้ไผ่ของชนเผ่าไตมีลักษณะเป็นศาลาหลังคาทรงแหลม (Feng et al., 1995)

3.3 การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเพื่อฟื้นฟู

จากการศึกษาและวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมผาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมณีเจ้หลงทั้ง 8 ภาพ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบวิธีการฟื้นฟูและนำเสนอผลงานในรูปแบบจิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับสุนทรียศาสตร์และเข้าใจง่ายโดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ กระดาษสาของชนเผ่าไต สีอะครีลิคและกรอบรูป

ภาพที่ 5 กระดาษสาของชนเผ่าไต

3.3.2 แรงบันดาลใจในการออกแบบ

การพัฒนาทางสังคมในปัจจุบันทำให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในบรรดาจิตรกรรมฝาผนังวัดพุทธนิกายเถรวาทที่จังหวัดสโขงปันนา ภาพที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลง ตำบลเมืองแจ อำเภอมืองฮาย จิตรกรรมฝาผนังนี้ไม่เพียงเป็นพยานวัตถุที่แสดงถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตในบริเวณนี้ แต่ยังแสดงถึงจิตรกรรมฝาผนังในท้องถิ่นที่มีเทคนิคการสร้างสรรค์ระดับสูง จิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลงทั้ง 8 ภาพ ไม่เพียงสื่อถึงบรรยากาศทางศาสนาที่เข้มข้น แต่ยังแสดงความเป็นจริงตามวัตถุประสงค์และจินตนาการเชิงอัตวิสัยของจิตรกรด้วย ดังนั้นวัตถุที่ปรากฏอยู่บนจิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นภาพสะท้อนและพรรณนาถึงสังคมที่แท้จริง รวมถึงเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของผู้คนที่มีความศานผ่านการแสดงภาพจากจินตนาการในลักษณะที่เกินจริง ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทของชนเผ่าไตกำลังจะสาบสูญไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการป้องกันและฟื้นฟู ตลอดจนสืบทอดและสร้างสรรค์ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคง

3.3.3 การออกแบบแบบร่าง

จากการวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลงทั้งหมด ผู้วิจัยคิดว่าเนื้อหาภาพที่ถือเป็นตัวแทนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ดีและมีเอกลักษณ์มากที่สุดคือ “วรรณกรรมพื้นบ้าน” เพราะมีพื้นฐานมาจากบทกวี เรื่องเล่าและตำนานที่แพร่หลายในหมู่ชาวไต จิตรกรรมฝาผนังในวัดมันใจ่หลงเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านมีต้นกำเนิดมาจากผลงานวรรณกรรมพื้นบ้านในสมัยพระยาเจือง ผลงานส่วนใหญ่เผยให้เห็นถึงความโหดร้ายของชนชั้นปกครอง สรรเสริญจิตวิญญาณการต่อต้านของประชาชน ชื่นชมคุณธรรมและความกล้าหาญ แสดงความปรารถนาที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คน ความรักที่มั่นคงและมิตรภาพที่จริงใจ เป็นต้น

ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมเจ้าสุรนและนางมโนราห์

เจ้าสุธนเป็นบทกลอนขนาดยาวที่บรรยายเรื่องราวความรัก ความงดงามและความประทับใจ เนื้อหาในภาพที่ 6 กล่าวถึง เจ้าสุธนพระราชโอรสของกษัตริย์แห่งเมืองปัญจาลนครได้ไล่ตามกวางสีทองเข้าไปในป่า เมื่อมาถึงทะเลสาบ พระองค์ได้เห็นกนิรี 7 นางซึ่งเป็นธิดาของท้าวทุมราชกำลังอาบน้ำอยู่จึงเกิดตกหลุมรักนางมโนราห์ธิดาองค์สุดท้ายตั้งแต่แรกเห็น เจ้าสุธนได้แอบสร้างกระท่อมไม้ไผ่ไว้ริมทะเลสาบเมื่อพวกนางกนิรีบินมาที่ทะเลสาบอีกครั้งได้ถอดเครื่องประดับกับปีกหางลงวางไว้และพากันเล่นน้ำสนุกสนาน เจ้าสุธนได้เข้าไปหานางมโนราห์และแสดงความรักที่ตนมีต่อนางจากนั้นได้พานางกลับไปยังเมือง ปัญจาลนครและจัดพิธีอภิเษกสมรสอย่างยิ่งใหญ่ ต่อมาเกิดสงครามชายแดนทำให้เจ้าสุธนต้องเดินทางไปปราบข้าศึกแต่ทันทีที่เจ้าสุธนทิ้งภรรยาไปออกรบ บุโรหิตผู้ดูแลด้านพิธีกรรมของเมืองปัญจาลนครได้ใส่ร้ายนางมโนราห์ต่อหน้าพระบิดาของเจ้าสุธนว่านางมโนราห์เป็น “ปีศาจ” และจะนำหายนะมาสู่เมืองนี้ พระบิดาทรงหลงเชื่อและตัดสินใจประหารชีวิตนางมโนราห์ลูกสะใภ้ แต่ก่อนที่นางมโนราห์จะถูกเผาบนเสา นางได้กราบทูลขอสวมปีกหางและร่ายกายกลายเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อร่ายเสร็จนางได้กล่าวคำอำลากับผู้คนในเมืองปัญจาลนครและบินหนีกลับเขาไกรลาสบ้านเกิดของนางในทันที เมื่อสงครามจบลงเจ้าสุธนได้เดินทางกลับเมืองปัญจาลนครมาพร้อมกับชัยชนะแต่เมื่อได้ยินข่าวเรื่องนางมโนราห์ก็รู้สึกเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก พระบิดาทรงเรียกสาวสวยทั้งหลายทั่วเมืองมาให้เจ้าสุธนเลือกเป็นภรรยาใหม่แต่ในใจของเจ้าสุธนเฝ้ามองนางมโนราห์เพียงคนเดียวเท่านั้นและพระองค์ได้ตั้งพระทัยแน่วแน่ที่จะออกตามหานางมโนราห์ เจ้าสุธนเสด็จออกจากวังและเดินทางตามหาภรรยาเป็นเวลา 999 วันโดยได้รับความช่วยเหลือจากลิง พญานาคและนกยักษ์ หลังจากผ่านความยากลำบากและอันตรายมามากมายในที่สุดเจ้าสุธนก็เดินทางมาถึงเขาไกรลาสบ้านเกิดของนางมโนราห์ ท้าวทุมราชต้องการทดสอบไหวพริบของบุตรเขยจึงได้สร้างกำแพงหินสามชั้นตอกด้วยตะปูเหล็กและให้เจ้าสุธนเปิดเข้ามาให้ได้ เจ้าสุธนได้เข้ามาและยิงธนูใส่กำแพงหินเสียงดังราวกับฟ้าผ่าจนกำแพงหินพังทลายลง ท้าวทุมราชทรงดีใจยิ่งนักและให้ทั้งสองได้อยู่ครองคู่กัน ต่อมาเจ้าสุธนได้พานางมโนราห์ไปอำลาพ่อตาแม่ยายและราชกุมารเขาไกรลาสเพื่อเดินทางกลับไปเป็นกษัตริย์ที่เมืองปัญจาลนครทำให้เมืองปัญจาลนครอุดมสมบูรณ์และสงบสุข (Feng et al., 1995, pp. 400-483)

4. อภิปรายผล

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ด้านหนึ่งมาจากปัจจัยภายในที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม อีกด้านหนึ่งคือปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม เช่น การอพยพ การติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เป็นต้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมจากมุมมองของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ การสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตเกิดจากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและการสั่งสมประสบการณ์ โดยเริ่มต้นมาจากการไม่มีตัวอักษรสู่การมีตัวอักษรเป็นของตนเอง จากภาษาสู่การปฏิบัติ จากการย้ายถิ่นสู่การตั้งถิ่นฐาน และจากประเพณีสู่อารยธรรม ผลลัพธ์ของอารยธรรมทั้งหมดได้ถูกรวบรวมไว้ในจิตรกรรมฝาผนังเพื่อสะท้อนประวัติศาสตร์และความทรงจำของผู้สืบทอดจิตรกรรมฝาผนัง จนต่อมาก่อตัวเป็นวัฒนธรรมจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะของชนเผ่าไต

จากสังคมดั้งเดิมสู่สังคมสมัยใหม่ จากอาชีพล่าสัตว์สู่การทำนา จากไม่มีตัวอักษรสู่การมีตัวอักษรเป็นของตนเอง และจากครอบครัวใหญ่สู่ครอบครัวเล็ก จะเห็นได้ว่าชนเผ่าไตผ่านการพัฒนาทางประวัติศาสตร์และกระบวนการทางอารยธรรมที่หลากหลาย หลังจากพุทธศาสนานิกายเถรวาทเผยแผ่เข้าสู่ชนเผ่าไต ประชาชนชนเผ่าไตเกือบทุกคนเชื่อในศาสนาจนไม่สามารถแยกความเชื่อทางศาสนาออกจากวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ ในสังคมร่วมสมัยแม้ว่าอารยธรรมสมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชันและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ จะส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องต่อการพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่วิถีการสืบทอดวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมก็ยังรักษาความมีชีวิตชีวาและเป็นรูปแบบที่สำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมชนชาติมาโดยตลอด

ปัจจุบัน จิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมของวัดในจังหวัดสิบสองปันนาได้ถูก “ดัดแปลง” หรือ “ทาสีใหม่” ผลงานศิลปะระดับสูงที่เก่าแก่บางชิ้นถูกแทนที่ด้วยจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่ โดยส่วนใหญ่นิยมใช้ “ปูนแบบใหม่” และทาสีด้วยสีอะคริลิก

ผงสีและสีน้ำมัน เป็นต้น แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จะดูทันสมัยและมีสีสันสดใสแต่ก็สูญเสียความรู้สึกที่เรียบง่ายและความมีชีวิตชีวาแบบดั้งเดิมไป ในมุมมองของการตกแต่ง แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จะถือเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป แต่สำหรับการวิจัยศิลปะแล้วถือว่าเรากำลังสูญเสียศิลปะที่ยอดเยี่ยมไปด้วย จากการขยายตัวและการพัฒนาจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไทจะเห็นได้ว่าการพัฒนาและการสืบทอดศิลปะจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไท รวมถึงการอนุรักษ์ผลงานต่างๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงกับศาสนาอย่างแยกไม่ออก พุทธศาสนานิกายเถรวาทประกอบด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณีของชนชาติและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้นการค้นหา การบันทึก การคัดแยกและการวิจัยไม่เพียงแต่เสริมสร้างแต่ยังเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เรากำลังสืบสานวัฒนธรรมชนชาติ สร้างความภาคภูมิใจในชนชาติของตนเอง ตลอดจนการปกป้องและฟื้นฟูศิลปะจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไท เราไม่เพียงต้องคำนึงถึงลักษณะของศิลปะทางศาสนาเท่านั้น แต่ในเวลาเดียวกันยังต้องเผยให้เห็นความงดงามที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทได้อย่างเรียบง่าย และในระดับสูงสุดคือการอนุรักษ์บรรยากาศท้องถิ่นของสังคมไทไว้ให้ได้

ไม่มีสิ่งใดในโลกเหมือนเดิมเพราะสิ่งต่างๆ มักมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์คณบดีวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดสโขสง ปันนาว่าวัฒนธรรมชนชาติไทกำลังพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป จิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไทเป็นสมบัติล้ำค่าที่รวบรวมภูมิปัญญาและความสามารถทางศิลปะของชนเผ่าไทเอาไว้ อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของสังคมทำให้จิตรกรรมดั้งเดิมกำลังสาบสูญไปเพราะพวกเขาสูญเสียสภาพการอยู่รอดในสังคม เป็นอาชีพที่เปราะบางและขาดผู้สืบทอด ดังนั้นการแลกเปลี่ยนและการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องแก้ไขจุดบกพร่องอย่างต่อเนื่องและพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับความทันสมัยถึงจะอยู่รอดในสังคมได้ สิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตัวและพัฒนาชนเผ่าไทคือการยอมรับเอกลักษณ์ภายในชนชาติร่วมกันเช่นเดียวกับที่วัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้ถูกบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวันของชนเผ่าไทจนเกิดเป็นการยอมรับวัฒนธรรมชนชาติร่วมกัน ดังนั้นการสืบสานและปกป้องพุทธศิลป์อย่างมีสติไม่เพียงเป็นความรับผิดชอบของกรมวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นความรับผิดชอบและภาระผูกพันของพลเมืองชนเผ่าไทและคนจีนทุกคนด้วย

วัฒนธรรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตร่วมสมัย เจ้าคณะจังหวัดสโขสง ปันนากล่าวว่าการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังกำลังได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ปัจจุบันมีจิตรกรจำนวนน้อยมากที่สามารถสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังได้อย่างเป็นระบบ วัดส่วนใหญ่ในสโขสง ปันนาที่ได้รับการบูรณะและสร้างใหม่จะเชิญจิตรกรจากประเทศพม่าหรือไทยมาช่วยวาดจิตรกรรมฝาผนังหรือบางครั้งวาดโดยพระท้องถิ่นที่เคยไปศึกษาธรรมะในประเทศพม่าหรือไทยซึ่งไม่ได้เรียนการวาดภาพอย่างเป็นระบบมาก่อน ดังนั้นหากเราไม่ช่วยกันสร้างทีมจิตรกรภาพจิตรกรรมฝาผนังก็อาจทำให้เกิดปัญหาการขาดผู้สืบทอดจิตรกรรมฝาผนังอย่างรุนแรงได้ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธคนหนึ่ง ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังในวัดมันใจหลงเพื่อฟื้นฟูและปกป้องทรัพยากรทางวัฒนธรรมของประเทศชาติและทำให้จิตรกรรมฝาผนังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในสังคมร่วมสมัยได้ จากการดำเนินการออกแบบจิตรกรรมของผู้วิจัยพบว่า

4.1 จิตรกรรมร่วมสมัยที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นในครั้งนี้สามารถตอบสนองสุนทรียภาพของผู้คนในปัจจุบัน ทำให้การสร้างสรรคผลงานศิลปะมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น ตลอดจนทำให้ศิลปวัฒนธรรมและจิตรกรรมฝาผนังของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทของชนเผ่าไทในมณฑลยูนนานได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง

4.2 วิธีแห่งการวาดภาพมีทั้งข้อดีและข้อเสียในตัวเอง ในกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมด้วยจิตรกรรมย่อมมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง แต่ถือเป็นวิธีการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ผู้คนได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมได้ดีขึ้นและง่ายขึ้นด้วยการมองภาพ

4.3 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนากระบวนการที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้จิตรกรรมฝาผนังยังคงมีชีวิตชีวาและสามารถสืบทอดและดำเนินต่อไปได้

4.4 การสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังด้วยภาพจิตรกรรมร่วมสมัยที่เหมาะสมจะสามารถบรรเทาปัญหาการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ยกระดับจิตรกรและยังเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยต่อการรวบรวมและจัดเรียงเนื้อหาของภาพจิตรกรรมฝาผนังใหม่ให้เข้าใจง่ายและดึงดูดความสนใจของผู้คน เสริมสร้างและเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมชาวพุทธ อันส่งผลให้วัฒนธรรมไทยและมรดกวัฒนธรรมทางศาสนาพุทธสามารถได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการของจิตรกรรมร่วมสมัยที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้รับแรงบันดาลใจและอ้างอิงมาจากเนื้อหาภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมณีโชติหลังทั้ง 8 ภาพ จากการวิเคราะห์ภาพทั้งหมดผู้วิจัยคิดว่าเนื้อหาภาพที่ถือเป็นตัวแทนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ดีและมีเอกลักษณ์มากที่สุดมี 3 ประเภทคือ 1) สวรรค์นรกสะท้อนถึงผลแห่งการกระทำ 2) วิถีชีวิตในราชสำนักศักดินาสะท้อนวิถีชีวิตชีวิตของขุนนางศักดินาที่อาศัยอยู่ในวัง 3) พุทธประวัติเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระศรีศากยมุนี เทคนิคในการสร้างสรรค์ ได้แก่ การออกแบบผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่มีสีสัน รูปแบบภาพ เทคนิคการสร้างสรรค์และวัสดุอุปกรณ์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 แม้ว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดมณีโชติในปัจจุบันจะไม่ใช้ภาพต้นฉบับเดิมแต่โดยพื้นฐานแล้วยังคงรักษารูปลักษณะดั้งเดิมของจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตในสมัยราชวงศ์ชิงไว้ซึ่งผู้คนสามารถชื่นชมและศึกษาลักษณะจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏได้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นความมั่งคั่งทางจิตวิญญาณอันล้ำค่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคมและศิลปะอีกด้วย ดังนั้น การปกป้องจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดมณีโชติหลังไม่ได้เป็นเพียงความรับผิดชอบของกรมวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังเป็นการรับผิดชอบต่อและภาระผูกพันของรัฐบาลและพลเมืองทุกคน อย่างไรก็ตามการปกป้องภาพจิตรกรรมฝาผนังควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังด้วย

5.2 แนวคิดในการมองโลก ที่คนคิดต่อชีวิตและค่านิยมของคนต่างกันจึงทำให้เกิดการยอมรับไม่เหมือนกัน แม้ว่าในการสืบทอดวัฒนธรรมจะไม่มีวิธีการที่เฉพาะเจาะจงแต่ในบริบทร่วมสมัยได้ทำให้เรามีทางเลือกมากขึ้นในการถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ ดังนั้นสิ่งที่เราต้องทำคือค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในยุคใหม่ ค้นหาข้อดีของกันและกันและสร้างบทสนทนาระหว่างอดีตกับปัจจุบันเพื่อให้จิตรกรรมฝาผนังได้รับการสืบทอดต่อไป

5.3 หน่วยงานรัฐบาล เอกชนและสถานศึกษาควรร่วมมือกันจัดนิทรรศการศิลปะและวัฒนธรรมเพราะจะสามารถดึงดูดศิลปินจำนวนมากขึ้นให้เข้าร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมชาติ นอกจากนี้การจัดโครงการทางวัฒนธรรม การจัดแสดงผลงานและการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตยังสามารถปลูกจิตสำนึกของผู้คนให้ปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความพยายามในการค้นคว้าและศึกษาของคนส่วนใหญ่จะทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตได้รับการเก็บรักษาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.4 เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลุ่มพิทักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรม เราควรเผยแพร่ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตผ่านรูปแบบสื่อที่ทันสมัยต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน วิดีโอ ดนตรี เป็นต้น อันจะทำให้ผู้คนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาและกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน

5.5 การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอจะสามารถส่งเสริม พัฒนาและช่วยให้งานสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น นอกจากนี้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและศิลปะของตนเอง รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้จิตรกรและนักวิชาการกลับมาถิ่นฐานเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับคนในท้องถิ่นจะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการสืบทอดและพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมไทยได้

5.6 สำหรับการศึกษาในอนาคต นักวิจัยควรศึกษาเทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังโดยละเอียดมากขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และต่อยอดในเชิงเทคนิค อีกทั้งยังมีประโยชน์แก่นักวิจัยในการนำเทคนิควิธีการนั้นมาสร้างสรรค์ผลงานของตนเองที่มีคุณลักษณะพิเศษและน่าสนใจมากขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- Feng, Y., Song, W., & Baoyao, D. (1995). *Dai literature history*. The Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Polo, M. (2001). *The travels of Marco Polo* (F. Chengjun, Trans.). Shanghai Bookstore Press.
- Qionghua, W. (2007). *Words in the painting: A commentary on the murals of Chinese Theravada buddhism*. Yunnan University.
- The Thai delegation went to Man Zai Long Buddhist Temple in Mengzhe city to donate the set of monk's robes*. (2014). https://www.ynmh.gov.cn/mzz/62457.news.detail.dhtml?news_id=2867 97
- Weiming, Z. (1981). *Myanmar temple mural paintings in the Dai nationality*. New Arts.
- Yunhua, H. (2001). *The changes of Dai buddhist mural art*. Ethnic Art Studies.
- Yunnan Province. Local Chronicles Compilation Committee of Menghai District. (1997). *Menghai district chronicle*. Yunnan People's Publishing House.

หัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมผู่โจว: การสร้างสรรค์และพัฒนาการออกแบบ เครื่องประดับร่วมสมัย

Fuzhou Traditional Lacquerware : Creation and Development of Contemporary Jewelry Design

ชุน หลิว^{1*} ปิติวรรณ สมไทย² และพานู สรวายสุวรรณ³
Chun Liu^{1*} Pitiwat Somthai² and Panu Suaysuwan³

บทคัดย่อ

เครื่องเงินผู่โจวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานระหว่างทักษะการประดิษฐ์และความเจริญรุ่งเรืองทางภูมิปัญญาของคนในสมัยโบราณ แสดงให้เห็นถึงควมมีชีวิตชีวาของเทคโนโลยีการลงรักแบบดั้งเดิมที่ไม่เพียงขึ้นอยู่กับความประณีตของช่างฝีมือ ความคงทนในการใช้งานและนวัตกรรมเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับนโยบายทางวัฒนธรรม ความต้องการของผู้บริโภคและการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งสะท้อนถึงวิวัฒนาการของค่านิยมแห่งยุคสมัย รสนิยมทางวัฒนธรรม แฟชั่นทางสังคมและยังกลายเป็นสื่อที่แสดงออกทางศิลปะอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาของสังคมในปัจจุบันทำให้รูปแบบ สีสนและการใช้งานเครื่องประดับเครื่องเงินผู่โจวไม่ตอบสนองความต้องการด้านสุนทรียภาพทางจิตวิญญาณของผู้คนสมัยใหม่ ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “หัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมผู่โจว: การสร้างสรรค์และพัฒนาการออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัย” จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาหัตถกรรมเครื่องเงินผู่โจวของประเทศจีน ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ เทคนิคหัตถกรรม ความหลากหลายของรูปแบบและสุนทรียศาสตร์ของเครื่องเงินสมัยราชวงศ์ซ่งเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยที่เหมาะสมยิ่งขึ้นทั้งในด้านมุมมองของการสร้างสรรค์และความงามทางวัฒนธรรมร่วมสมัย การออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยในครั้งนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเครื่องเงินแบบดั้งเดิม ทั้งยังเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมให้กับการออกแบบเครื่องประดับสมัยใหม่และสร้างรายได้ให้กับชุมชน

คำสำคัญ : เครื่องเงิน เครื่องประดับเครื่องเงิน การออกแบบเครื่องประดับ สุนทรียศาสตร์

^{1*} สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University

E-mail : 375426985@qq.com

² สาขาวิชาครีเอทีฟอาร์ตและกราฟิกดีไซน์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Creative Art and Graphic Creative, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University

E-mail : pitiwat@buu.ac.th

³ สาขาวิชาจิตรกรรมสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Creative Painting, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University

E-mail : panu@buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

Fuzhou lacquerware is a product which combines the crafting skills and the rich wisdom of ancient people. The lacquerware shows the liveliness of traditional lacquer technology which depends not only on the craftsman's refinement, durability for usage and innovation, but it is also closely related to cultural policy, consumer demand, and industrial developments. This lacquerware reflects the evolution of values of time, cultural taste, and social fashion. It becomes a medium of artistic expression. However, Fuzhou lacquer jewelry has been developed by today's society, the form, color, and function. It was not satisfied with modern people's spiritual aesthetic needs. This research titled "Fuzhou traditional lacquerware: creation and development of contemporary jewelry design" aimed to study Fuzhou lacquerware craft in China, including its history, handicraft techniques, diversity of styles, and aesthetics of Song Dynasty. The lacquerware was used as information for designing contemporary lacquerware jewelry. It was suitable for creativity and contemporary cultural beauty. The design of this contemporary lacquerware jewelry was useful for inheriting cultural heritage and the development of traditional lacquerware technology innovation. It added the cultural value for modern jewelry design and generates income for the community.

Keyword: Lacquerware, Lacquerware Jewelry, Jewelry Design, Aesthetics

วันที่รับบทความ: 10 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 11 ตุลาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 16 ตุลาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

หัตถกรรมดั้งเดิมได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้คนให้สวยงามและมีบทบาทเพิ่มเติมในด้านการค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของทุกระดับชั้น สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในประเทศที่เจริญแล้วพวกเขาล้วนวางแผนประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะและหัตถกรรมในประเทศของตนเป็นอย่างมากเพราะในกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความร่วมสมัย ปัญหาสากลที่ต้องเผชิญหน้าคือเราจะปกป้องวัฒนธรรมชาติรวมถึงหัตถกรรมดั้งเดิมได้อย่างไร ในประเทศจีนการปกป้องและสืบทอดหัตถกรรมดั้งเดิมกำลังเผชิญกับความท้าทายที่รุนแรงเช่นกันโดยเฉพาะในระดับวิชาการถือว่าหัตถกรรมดั้งเดิมมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งต่อการศึกษาศาขาววิชาอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มานุษยวิทยา และชาติพันธุ์วิทยา เป็นต้น (Shiguang, 2004)

ประเทศจีนเป็นประเทศแรกที่น่ายารักธรรมชาติมาใช้งานและเครื่องเงินเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่สำคัญของประเทศจีน เครื่องเงินมีลักษณะทางสุนทรียศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์และเป็นศูนย์รวมความหมายแฝงทางจิตวิญญาณของวัฒนธรรมจีน (Huiping & Dongshu, 2013) ขั้นตอนการทำเครื่องเงินนั้นมีความซับซ้อน ต้องใช้เวลานาน กอปรกับมีต้นทุนในการผลิตสูง ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาช่างฝีมือที่ทำงานหัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมต่างกำลังพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาเรื่องการขายผลิตภัณฑ์เครื่องเงินดั้งเดิมแต่ผลลัพธ์ที่ออกมากลับไม่ดีเท่าที่ควรเพราะพวกเขาไม่ได้มองโลกด้วยวิสัยทัศน์ในการออกแบบจริง ๆ ทำให้หัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมจำนวนมากกำลังเผชิญกับความเสื่อมโทรมหรือสูญหาย หัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมยังคงต้องดำเนินการโดยช่างฝีมือเพราะไม่สามารถรวมเข้ากับการผลิตด้วยอุตสาหกรรมสมัยใหม่

และไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้เนื่องจากเป็นวัสดุจากธรรมชาติ อีกทั้งมีต้นทุนแรงงานและค่าวัสดุสูงซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผู้บริโภคส่วนใหญ่ ประการที่สองการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการบริโภคของผู้คนกับการพัฒนาวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กระบวนการผลิตแบบอนุรักษ์หัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมและสุนทรียศาสตร์แบบอดีตทำให้งานหัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมก้าวไม่ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากขั้นตอนการผลิตเครื่องเงินแบบดั้งเดิมยุ่งยาก ใช้เวลานานและมีราคาแพงส่งผลให้ผู้บริโภคจำนวนจำกัดซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาเครื่องเงิน แต่เพื่อให้งานเครื่องเงินแบบดั้งเดิมกลับมารุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งจำเป็นต้องขยายรูปแบบและการแสดงออกของเครื่องเงินอย่างต่อเนื่องซึ่งไม่เพียงแต่ต้องเน้นย้ำถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเครื่องเงินในด้านมุมมองแนวคิดเท่านั้น แต่ยังต้องพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในแนวทางการปฏิบัติด้วย ดังนั้นศิลปะเครื่องเงินแบบดั้งเดิมจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนานวัตกรรมให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเงินผู่โจว

1.2.2 ศึกษาเทคนิคการทำหัตถกรรมเครื่องเงินเพื่อปกป้องและสืบสานงานศิลปหัตถกรรมเครื่องเงิน

1.2.3 วิเคราะห์ความหลากหลายของรูปแบบและสุนทรียศาสตร์ของเครื่องเงินสมัยราชวงศ์ซ่งเพื่อแก้ไขปัญหารูปแบบซ้ำซากจำเจของเครื่องเงินในปัจจุบัน ตลอดจนค้นหาวิธีการปรับตัวให้งานหัตถกรรมเครื่องเงินดั้งเดิมสอดคล้องกับความต้องการในชีวิตสมัยใหม่

1.2.4 การออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินในรูปแบบใหม่และเผยแพร่วัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมเครื่องเงิน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์งานหัตถกรรมเครื่องเงินในผู่โจว การสืบทอดหัตถกรรมเครื่องเงิน สถานการณ์ปัจจุบันและกระบวนการทางเทคโนโลยี การศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองผู่โจว ตลอดจนการศึกษาองค์ประกอบทางวัฒนธรรม การปรับแต่ง เปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นใหม่ตามพื้นฐานของการออกแบบเครื่องประดับโดยเน้นที่การออกแบบรูปแบบเครื่องประดับเป็นหลัก

1.3.2 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ เมืองผู่โจว (Fuzhou) มณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) ประเทศจีน

1.3.3 ขอบเขตด้านการออกแบบ คือ การออกแบบเครื่องประดับ ได้แก่ สร้อยคอ กำไลข้อมือและต่างหู

1.3.4 ขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง คือ การสัมภาษณ์ช่างฝีมือเครื่องเงิน 5 คน กำหนดมาจากประสบการณ์และความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการผลิตภัณฑ์เครื่องเงินมีหน้าร้านจำหน่ายและ/หรือ WORK SHOP ผลิตเครื่องเงิน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ

1.3.5 สถิติในการวิเคราะห์ คือ สถิติอ้างอิง โดยอธิบายหรือสรุปลักษณะของประชากรทั้งหมดโดยการทดสอบสมมติฐาน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รวบรวมและศึกษาเอกสารวรรณกรรมเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินของมณฑลฝูเจี้ยนผ่านหนังสือ อินเทอร์เน็ต และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อเรียนรู้รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ของหัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมของมณฑลฝูเจี้ยน จุดเด่นทางศิลปะ กระบวนการ และขั้นตอนการผลิต

2.2 การลงพื้นที่สำรวจเพื่อทำความเข้าใจในเชิงลึก การสัมภาษณ์ตัวแทนช่างฝีมือในพื้นที่เพื่อรับทราบข้อมูลโดยตรงผ่านรูปแบบคำบอกเล่าและประสบการณ์จริงเพื่อยกระดับความรู้และทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎีมากยิ่งขึ้น

2.3 การสัมภาษณ์ตัวแทนช่างฝีมือในพื้นที่เพื่อรับทราบข้อมูลโดยตรงผ่านรูปแบบคำบอกเล่าและประสบการณ์จริงเพื่อยกระดับความรู้และทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎีมากยิ่งขึ้น

2.4 การวิจัยทฤษฎีการออกแบบและนำทฤษฎีการออกแบบทางศิลปะมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยแบ่งการออกแบบเป็น 3 ระยะ คือ

2.4.1 ระยะแรก การออกแบบแบบร่างผลิตภัณฑ์และการออกแบบโครงสร้างผลิตภัณฑ์

2.4.2 ระยะกลาง การออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์

2.4.3 ระยะสุดท้าย การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และการปรับแก้ แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์มาจากการสัมภาษณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับช่างฝีมือพื้นบ้านและนักออกแบบ ตลอดจนมีการสำรวจด้วยแบบสอบถามเพื่อเป็นหลักฐานและข้อมูลอ้างอิงในการปรับแก้ผลิตภัณฑ์ศิลปะ

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ศึกษาการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเงินฝูโจว

เครื่องเงิน หัตถกรรมเครื่องเงินและศิลปะเครื่องเงิน มีความหมายอย่างแคบจำกัดอยู่ที่ยางรักและความหมายอย่างกว้างหมายถึงเครื่องเคลือบ การทาสีและการเคลือบแล็กเกอร์ซึ่งไม่ได้กำหนดว่าเป็นแนวระนาบหรือสามมิติและไม่ได้กำหนดว่าเป็นเครื่องใช้หรือเครื่องประดับ เพียงแค่เคลือบเงาก็ถือว่าอยู่ในหมวดศิลปะเครื่องเคลือบ โดยเครื่องเงินเป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่ใช้การเคลือบเป็นหลัก (Shiguang, 2000)

ประวัติศาสตร์เครื่องเงินของประเทศจีนยาวนานเท่ากับอารยธรรมจีน เมื่อ 7000 ปีก่อนในยุคหินใหม่สมัยสังคมดึกดำบรรพ์ บรรพบุรุษเหอหมู่ตู (He Mudu) สามารถทาสีแดงสดลงบนขามที่ทำจากยางไม้ได้และยังมีการขุดพบเครื่องปั้นดินเผาสีดำที่มีลวดลายตกแต่งด้วยการเคลือบแล็กเกอร์ตามแบบสมัยวัฒนธรรมหม่าเจียเยา (Majia Yao) และวัฒนธรรมเหลียงจู (Liangzhu) ซึ่งนี่ถือเป็นจุดกำเนิดเครื่องเงินในประเทศจีน เครื่องเงินฝูโจวมีประวัติศาสตร์เก่าแก่มากเมื่อมองจากมุมกว้าง เครื่องเงินฝูโจวมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในที่ราบตอนกลางของจีนและศิลปะเครื่องเงินฝูโจวได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนทัศน์ของเครื่องเงินฝูเจี้ยน (ศิลปินชาวฝูเจี้ยนได้อพยพไปต่างถิ่นหรือมีคนต่างถิ่นมาเรียนศิลปะที่ฝูเจี้ยน) จากแนวคิดของมนุษย์และวัตถุดิบหลักในการทำเครื่องเงินคือยางรักทำให้มนุษย์คือผู้ออกแบบ ผลิต และสร้างสรรค์วัสดุชิ้นใหม่ จากความพยายามร่วมกันสร้างสรรค์ของคนหลายชั่วอายุคน การสั่งสม การกลั่นกรองและอิทธิพลซึ่งกันและกันทำให้ท้ายที่สุดเกิดเป็นเครื่องเงินที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและมีรูปแบบการแสดงออกที่มีค่านิยมร่วมกันระหว่างสิ่งประดิษฐ์และวัฒนธรรม จากบันทึกเกี่ยวกับเครื่องเงินฝูโจวและวัตถุโบราณที่ขุดพบ พบว่า เครื่องเงินทั้งหมด สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งและสะท้อนให้เห็นว่าเครื่องเงินฝูโจวในสมัยราชวงศ์ซ่งได้มีทักษะฝีมืออยู่ในระดับสูงและชำนาญ เครื่องเงินที่ขุดพบในฝูโจว สมัยตอนกลางของราชวงศ์ซ่งได้สอดคล้องกับลักษณะของเครื่องเงินฝูโจวแห่งราชวงศ์ซ่งที่มีเอกสารบันทึกไว้และจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรระดับชาติมีมติเป็นเอกฉันท์แต่งตั้งให้เครื่องเงินฝูโจวเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมชิ้นหนึ่งของประเทศจีน (First Grade Cultural Relic) (Huiping & Dongshu, 2013)

สมัยราชวงศ์ซ่ง หัตถกรรมเครื่องเงินเรียกได้ว่าเฟื่องฟูถึงขีดสุด ในช่วงต้นราชวงศ์ซ่งเหนือ งานหัตถกรรมยังพื้นตัวได้ไม่เต็มที่ ในช่วงกลางราชวงศ์ซ่งเหนือ เครื่องเงินที่ขุดพบมีลักษณะตามความเชื่อของลัทธิขงจื้อใหม่คือต้องการให้ผู้คน “ขจัดอารมณ์และความปรารถนา” “เน้นวิทยาศาสตร์มากกว่าศิลปะ” “เน้นเหตุผลมากกว่าอารมณ์” และ “เน้นคำสอนมากกว่าเครื่องมือ” ในระยะเริ่มต้น แนวคิดนี้ยังไม่มีอิทธิพลต่อรูปแบบศิลปะและหัตถกรรม แต่หลังจากนั้นได้ระยะหนึ่งเริ่มค่อย ๆ ส่งผลให้ศิลปะและหัตถกรรมมีลักษณะที่เรียบง่ายเข้ามาแทนที่ความซับซ้อน ในสมัยปลายราชวงศ์ซ่งเหนือ จักรพรรดิฮุยจง (Huizong) และจักรพรรดิเกาจง (Gaozong) ได้นำศิลปะรูปแบบใหม่ที่หรูหราและ สง่างามเข้ามาในประเทศ ทำให้กระแสนิยมศิลปะในช่วงกลางราชวงศ์ซ่งเหนืออุดมไปด้วยสุนทรียศาสตร์ที่สวยงามไปโดยปริยาย

เฉินเส้าอัน (Chen Shaoan) (1767-1835) เป็นชาวฝูโจวที่อยู่ในมณฑลฝูเจี้ยน เป็นผู้ริเริ่มสร้างเทคนิคเครื่องเงินของตระกูลเฉินในยุคปัจจุบันและเป็นผู้ก่อตั้งเครื่องเงินสไตล์เฉิน จนได้รับขนานนามว่า “ผู้ริเริ่มศิลปะเครื่องเงินฝูเจี้ยน” หรือเรียกได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาเครื่องเงินของประเทศจีน (Jing, 2013) เครื่องเงินของเฉินเส้าอันสร้างขึ้นในสมัยเฉียนหลง (Qianlong) มีเทคนิคยอดเยี่ยม จับคู่สีได้ชาญฉลาด รูปแบบเครื่องใช้หลากหลายและมีมือการทำประณีต (Jian, 2012)

ภาพที่ 1 ผลงานเครื่องเขินร้านเครื่องเขินเงินเส้าอันหลันจี (Chen Shaoan Lanji)
(<https://mp.weixin.qq.com/s/YaZyG6BALRw3NWDq2HJT9w>)

เครื่องเขินที่เกิดขึ้นในผู้ใจได้รับการพัฒนาขึ้นโดยเงินเส้าอัน ในเวลาเดียวกันเงินเส้าอันยังได้นำฟอยล์ (Foil หมายถึง แผ่นโลหะบาง) สีทองและสีเงินผสมลงไปในการทาสีและบดละเอียดจนเป็นเนื้อเดียวกันเพื่อใช้สีทองเป็น “สีเหลือง” และสีเงินเป็น “สีขาว” ในการตกแต่งเครื่องเขินซึ่งทำลายวิธีการตกแต่งแบบดั้งเดิมที่มักใช้สีดำหรือสีแดง ถือเป็นเทคนิคใหม่ที่เขาคิดค้นให้แก่ประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคใหม่ที่ไม่ใช่การทาสี แต่ใช้เทคนิคการจุ่มสีทอง และ สีเงินจากนั้นใช้มือตะเบาๆ เพื่อให้พื้นผิวของภาชนะที่มีนวลกลายเป็นสีด้านซึ่งเรียกเทคนิคการตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะนี้ว่า “Baoliao Caiqi” (หมายถึง การทาสีลงบนวัสดุแบบบางๆ) นี่เป็นอีกหนึ่งผลงานใหม่ของตระกูลเงินที่มีผล ต่อศิลปะเครื่องเขินในประเทศจีนและเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องเขินที่มีเอกลักษณ์ของเงินเส้าอันที่เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก สมัยต้ากวัง (Daoguang) ผู้ใจได้กลายเป็นหนึ่งในการทำเรือการค้าของประเทศจีน จากการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นทำให้เครื่องเขินผู้ใจกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ และเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการของชาวยุโรปจึงได้มีการคิดค้นรูปทรงและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ มากมายที่เหมาะสมกับนิสัยการใช้ชีวิตของชาวตะวันตก เช่น ชุดบุหรี ชุดไวน์ ชุดกาแฟ แจกัน และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากพ่อค้าต่างประเทศและมีชื่อเสียงในตลาดต่างประเทศเป็นอย่างมาก เครื่องเขินผู้ใจได้เผยให้เห็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนได้รับการยกย่องอย่างสูงจากทั่วโลก (Jian, 2012)

จากการรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมพบว่า พื้นฐานการพัฒนาศิลปะเครื่องเขินผู้ใจมีประเด็นหลัก ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่พิเศษของเมืองผู้ใจเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาเครื่องเขิน เมืองผู้ใจเป็นเมืองประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงในประเทศจีน จากความได้เปรียบทางสภาพทางภูมิศาสตร์ และการพัฒนาด้านการขนส่งทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับการสืบทอดและพัฒนา ศิลปะเครื่องเขินผู้ใจ
2. ราชวงศ์ศักดินาส่งเสริมให้เขตผู้ใจได้รับการพัฒนาโดยรวมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานที่โดดเด่นด้านเครื่องเขินของตระกูลเงินเส้าอัน
3. การสืบทอดเทคนิคศิลปะเครื่องเขินภายในครอบครัวและการสอนแบบครูนักเรียนทำให้เครื่องเขินถูกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น
4. การพัฒนาการศึกษาด้านศิลปะและงานฝีมือช่วยส่งเสริมให้ศิลปะ เครื่องเขินผู้ใจมีความเจริญเติบโตที่ดี
5. ศิลปินเครื่องเขินได้ทำประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องเขินในผู้ใจ

3.2 เทคนิคการทำตกแต่งกรรมเครื่องเขิน

ยางรัก (Lacquer varnish) หรือเรียกอีกว่ารักใหญ่หรือรักดิบ เป็นวัสดุธรรมชาติที่ได้จากยางของต้นรัก เนื่องจากประเทศจีนมีการปลูกต้นรักอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลานาน ดังนั้น ยางรักธรรมชาติจึงถูกเรียกอีกอย่างว่ายางรักจีน จากการค้นพบทางโบราณคดียืนยันได้ว่ายางรักมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 7,000 ปี ซึ่งวัฒนธรรมยางรักเรียกว่ารักเก่าแก่พอ ๆ กับอารยธรรมมนุษย์ ประเทศจีนเป็นประเทศแรกในโลกที่ริเริ่มการปลูกต้นรักและเป็นประเทศแรก ๆ ที่นำน้ำยางรักมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์เครื่องเขินที่สวยงามออกมาเป็นจำนวนมาก ยางรักมีประโยชน์มากมาย

ทนได้ทั้งสภาวะกรดและด่าง ทนความร้อน ป้องกันความชื้น ทนต่อการกัดกร่อน ป้องกันแมลง มอด เป็นฉนวนกันความร้อน และนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างหลากหลาย โดยมีคุณสมบัติพิเศษหลัก ๆ 3 ประการ ได้แก่ ยึดเกาะแน่น แข็งแรงและทนทานมากพอที่จะปกป้องวัตถุที่ถูกเคลือบอยู่ด้านใน ทั้งยังทำให้รูปลักษณ์ภายนอกของวัตถุดูสวยงามน่ามอง ยางรักเป็นวัสดุที่ใช้งานได้อย่างหลากหลาย มีคุณสมบัติดีมากและถือได้ว่ามีคุณค่าทางด้านงานศิลปะอย่างยิ่งยวด (Li, 2012)

“เทคนิคการทาสีเป็นวิธีการดั้งเดิมที่สุดที่ใช้กับเครื่องเงินและยังเป็นวิธีการพื้นฐานที่สุดของเทคนิคศิลปะเครื่องเงินด้วย ในฐานะที่ยางรักเป็นสีเคลือบชั้นบนสุด การทาสีด้วยสีเดียว (หรือหลายสี) จึงถือเป็นจิตรกรรมสีเดียว (หรือจิตรกรรมสี) ในบันทึก Xiushi Lu ระบุว่า การทาสีด้วยสีเดียวเป็นการแสดง “คุณภาพสี” และ “องค์ประกอบเดียว” การทาสีด้วยสีเดียวมีหลายประเภท เช่น การทาสีดำ แดง เหลือง เขียว ม่วง น้ำตาล การทาน้ำมัน ทาน้ำมันเดียว ทาสีแดงเคลือบ ทาสีทองเคลือบ ฯลฯ ล้วนเป็นวิธีการลงสีที่ล้วนไม่มีการตกแต่งใดๆ ทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ขามไม้เคลือบรักสีแดงที่ขุดพบที่ Hemudu Site เป็นเครื่องเงินเคลือบเงาแบบจินธรรมชาติและเครื่องเงินสีเดียวของราชวงศ์ช่งก็มีลักษณะเดียวกัน การทาสีเครื่องเงินสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การทาสีแบบหนา (Houliiao) การทาสีแบบขัดสี (Yanmo) การทาสีแบบบาง (Baoliao) และการเคลือบสี (Zhaolan) (Li, 2012)

ตารางที่ 1 วัสดุที่ใช้ทำเครื่องเงิน

วัสดุที่ใช้ในการตกแต่งเครื่องประดับเครื่องเงิน		
ลำดับ	ชื่อวัสดุ	เนื้อหา
1	วัสดุทำสีเคลือบ	ซินนาบาร์ หรดาล แคลเมียม ไทเทเนียม เชม่า โคบอลต์บลู รงทอง ลิธอลูบีน ไดโซเดียม พทาโลไซยานินบลู พทาโลไซยานินกรีน
2	วัสดุจำพวกโลหะ	ฟอยล์สีทอง ผงทองคำเปลว โคลนทอง ผงเม็ดทอง ฟอยล์สีเงิน อลูมิเนียมฟอยล์ ผงฟอยล์สีเงิน ผงอลูมิเนียมฟอยล์ โคลนเงิน โคลนอลูมิเนียม ฟอยล์ทองแดง ฟอยล์สีทองรมควัน ฟอยล์สัมฤทธิ์
3	วัสดุสำหรับฝัง	มุก เปลือกไข วัสดุโลหะต่างๆ (ทอง เงิน ทองแดง ตะกั่ว อลูมิเนียม ฯลฯ) วัสดุฝังอื่นๆ (เขาคความ กระดุก ไม้ หิน ฯลฯ)
4	วัสดุเจือจาง	น้ำมันการบูร น้ำมันสน น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันตุง ฯลฯ
5	วัสดุขัดเงา	กระดาษทรายน้ำ หินขัด ถ่าน ชีเก๊า กระเบื้อง น้ำมันพืช
6	วัสดุอื่นๆ	ผงแลคเกอร์ ถ่าน ผงยิปซัม แป้งทัลคัม แกลบ

(Chun, 2021)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อศึกษากระบวนการผลิตเครื่องเงินประเภทเครื่องประดับ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการผลิตเครื่องเงินประเภทเครื่องประดับ

กระบวนการผลิตเครื่องเงินประเภทเครื่องประดับ		
ลำดับ	ขั้นตอน	รายละเอียด
1	การขึ้นรูป	ใช้กระดาษทรายเบอร์ 100 ขัดไม้เบาๆ โดยไม่ต้องสนใจลายไม้
2	การเคลือบพื้นผิว	ทาสีน้ำมันรักโดยเริ่มทาจากด้านในของไม้ ไม่ใช่แค่ทาบ้นพื้นผิวแต่ต้องทาจวนซึมลงไปเนื้อไม้
3	การตากแห้ง	วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
4	การขัดเงา	หลังจากทาอุดส่วนที่เป็นร่องหรือทาปะมูมผิวไม้และตากจนแห้งแล้วให้ใช้กระดาษทรายเบอร์ 100 ขัดแบบแห้งด้วยแรงขัดเบาๆ ขัดเพียงเล็กน้อยและไม่จำเป็นต้องขัดตามลายไม้

กระบวนการผลิตเครื่องเงินประเภทเครื่องประดับ		
ลำดับ	ขั้นตอน	รายละเอียด
5	การเคลือบเงา	กดชนแปรงทาสีเลื่อนไปตามทิศทางแนวตั้งและแนวนอนของเส้นใยไม้และทาสีบนไม้ให้เรียบอย่างสม่ำเสมอ
6	การขัดเรียบ	ใช้มีดปลายแหลมสลักลายลงบนไม้โดยเน้นการกดให้หนักเบาต่างกัน
7	การตากแห้ง	ขัดไม้ให้เรียบ วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
8	การทาสีเงา	ใช้แปรงทาสีเกลี่ยผงสีเงาหยาบบนไม้ให้ทั่วๆ กันเพื่อความหนาของผงสีเงาหยาบสม่ำเสมอ
9	การตากแห้ง	หลังจากทาสีด้วยผงสีเงาหยาบเสร็จแล้ว วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
10	การทาสีเงา	เริ่มจากด้านในของไม้ ขั้นแรกให้ใช้แปรงทาสีทาผงสีเงาขนาดกลางลงบนไม้โดยใช้แปรงทาสีเกลี่ยให้ทั่วทั้งในแนวตั้งและแนวนอน จากนั้นทาทั้งด้านในและด้านนอกโดยต้องระวังบริเวณขอบไม้เป็นพิเศษ
11	การตากแห้ง	หลังจากทาสีด้วยผงสีเงาเล็กเสร็จแล้ว วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
12	การขัดเงา	ใช้กระดาษทรายน้ำเบอร์ 400 และหินขัดตามแนวโค้งของไม้
13	การทาสี	นำน้ำยารักษาผิวมาผสมกับน้ำมันตะเกียงและทาบนผิวไม้เป็นชั้นๆ
14	การตากแห้ง	หลังจากทาสีเสร็จแล้ว วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
15	ทาสีรัก	หลังจากทาอุดส่วนที่เป็นร่องหรือทาปะมูผิวไม้และตากจนแห้งแล้ว ถึงแม้จะขัดด้วยหินแล้ว แต่พื้นผิวบางส่วนอาจยังขรุขระและไม่เรียบ ดังนั้นจำเป็นต้องทาสีอีกครั้งจนให้ผิวเรียบเป็นมันและลื่นมือ
16	การทาสี	ใช้แปรงทาสีจุ่มสีน้ำรักทาในแนวตั้งและแนวนอนของไม้ให้สีกระจายอย่างสม่ำเสมอ
17	การตากแห้ง	หลังจากทาสีเสร็จแล้ว วางในที่ร่มและผึ่งให้แห้ง 1 วัน
18	ผลิตภัณฑ์สมบูรณ์	สร้อยคอ กำไลข้อมือและต่างหู

(Chun, 2021)

ภาพที่ 2 การสำรวจโรงงานทำเครื่องเงิน (Chun, 2021)

3.3 วิเคราะห์ความหลากหลายและสุนทรียศาสตร์ของเครื่องเงินสมัยราชวงศ์ซ่ง

ในสังคมสมัยราชวงศ์ซ่ง ศิลปะต่างๆ ได้ก้าวข้ามอุปสรรคของหน้าที่ทางสังคม ศิลปะแต่ละชิ้นได้พัฒนาไปตามรูปแบบทางทฤษฎีของตนเองและยกระดับคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ขึ้นหรือกล่าวได้ว่าสังคมสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นยุคที่สามารถกระตุ้น อดทนและผสมผสานกับลักษณะทางศิลปะที่หลากหลายและแนวความคิดด้านสุนทรียศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งยังแสดงให้เห็นสไตล์ที่เป็นเอกลักษณ์

เครื่องเงินสีเดียวเป็นเครื่องเงินประเภทหลักในสมัยราชวงศ์ซ่ง เครื่องเงินสีเดียว หมายถึง เครื่องเงินที่ใช้สีเพียงสีเดียวในการเคลือบซึ่งอาจเคลือบสีด้านนอกและด้านในต่างกันหรือสีเดียวกันทั้งด้านนอกและด้านใน แม้ว่าบางครั้งจะมีสีพื้นต่างกันแต่ก็จัดอยู่ในประเภทเครื่องเงินสีเดียว เนื่องจากเครื่องเงินสีเดียวไม่มีการประดับตกแต่งลวดลาย มีความเรียบง่ายและไม่หรูหรา ดังนั้นจึงเรียกอีกอย่างว่า “เครื่องเงินสีพื้น” จากหลักฐานทางโบราณคดีจะเห็นได้ว่าเครื่องเงินสีเดียวที่ขุดพบจำนวนมากสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง มีการกระจายตัวไปอย่างกว้างขวาง มีรูปแบบการใช้งานที่หลากหลายและมีสถานที่ผลิตหลายแห่ง เครื่องเงินสีเดียวในสมัยราชวงศ์ซ่งส่วนใหญ่เป็นสีดำ หรือผสมกับสีแดง สีน้ำตาล สีน้ำตาลไหม้ และสีเหลือง เป็นต้น รูปทรงของภาชนะ ได้แก่ จาน ชาม พาน กล้อง หม้อ ข้อน อ่าง ตะกรัน ขุดน้ำชา เครื่องใช้ในห้องน้ำ กล้องแปรง หวี ที่ใส่ปากกา ที่ทับกระดาษ กล้องภาพมัน เฟอร์นิเจอร์ ขวด กระบอง ดาบ จานชามรูปกลีบดอกไม้และกระดานแบ็กแกมมอน (Backgammon) เป็นต้น

การพัฒนาแนวความคิดด้านสุนทรียศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุดมการณ์และการพัฒนาทางวิชาการ นักวิจารณ์บางคนได้ทำการศึกษาเชิงลึกและกล่าวว่า “ราชวงศ์ซ่งเป็นสังคมศักดินาโบราณของจีนที่เริ่มต้นจากรุ่งเรืองไปสู่ความเสื่อมสลายซึ่งสอดคล้องกับความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของสมัยราชวงศ์ซ่งในด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปรัชญาของราชวงศ์ซ่งเป็นรูปแบบ

การเรียนรู้ปรัชญาจีนโบราณแบบบูรณาการ ความสำเร็จที่เป็นตัวแทนของปรัชญานี้คือการสร้างอภิปรัชญาลัทธิขงจื๊อใหม่ (Neo-Confucianism) ของ Zhu Xi ถือเป็นจุดสูงสุดในการพัฒนาปรัชญาจีนโบราณและกลายเป็นรากฐานทางทฤษฎีของระบบคักดินาเผด็จการ” (Xiaofan, 2005) สุนทรียศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งมีลักษณะเด่น 4 ประการ ได้แก่ จิตสำนึกเรื่องสุนทรียศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ การสร้างระบบทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่ค่อนข้างสมบูรณ์แบบ การเน้นอภิปรายเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ที่เปลี่ยนจากภววิทยา (Ontology) เป็นทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และคุณค่าแห่งสุนทรียศาสตร์ได้พัฒนาจาก “การใช้” เป็น “การเล่น” ลักษณะเด่นทั้ง 4 ประการนี้ทำให้ศิลปะทุกประเภทในสังคมราชวงศ์ซ่งก้าวข้ามอุปสรรคของหน้าที่ทางสังคมและเปิดเผยบุคลิกเฉพาะของศิลปิน จากเบื้องลึกทางจิตวิญญาณแห่งยุคทำให้แนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ของราชวงศ์ซ่งปรากฏเป็นสไตล์ที่มีเอกลักษณ์และมีลักษณะเด่นของการพัฒนาแนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์คือ “จิตสำนึกส่วนตัว” โดยทั่วไปหมายถึง จิตสำนึกหลักของบุคคลหรือจิตสำนึกของกิจกรรมอิสระ กล่าวคือ การเป็นเจ้าของวัตถุแปลกปลอม ในขณะเดียวกันยังต้องเป็นนายของตัวเองและกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้ (Jinhai, 1996)

ลวดลายบนเครื่องเงินที่นิยมใช้กันมากที่สุดในสมัยราชวงศ์ซ่งคือลายคดเคี้ยว ลายคดเคี้ยวที่เห็นบนเครื่องเงินโดยทั่วไปจะอยู่ในรูปแบบสมมาตร แม้ว่าต้นแบบลายคดเคี้ยวจะถูกเรียกว่า “ลายเมฆโบราณ” แต่ก็มีรูปแบบลวดลายที่คล้ายคลึงกันมากกับลายดอกไม้ซึ่งมักถูกวาดลงบนเครื่องเงินด้วยสีทอง นอกจากนี้ลายคดเคี้ยวยังมีอีกหลายแบบ เช่น ลายตาเถีๆ ลายหัวใจแบบตะวันตก ลายตกแต่งรูปต้นหญ้า เป็นต้น การใช้สีบนเครื่องเงินในสมัยราชวงศ์ซ่งส่วนใหญ่คือสีแดงและสีดำ ตลอดจนมีการใช้เทคนิคการแกะสลักรูปวงกลมเป็นลวดลายประดับตกแต่งด้วย

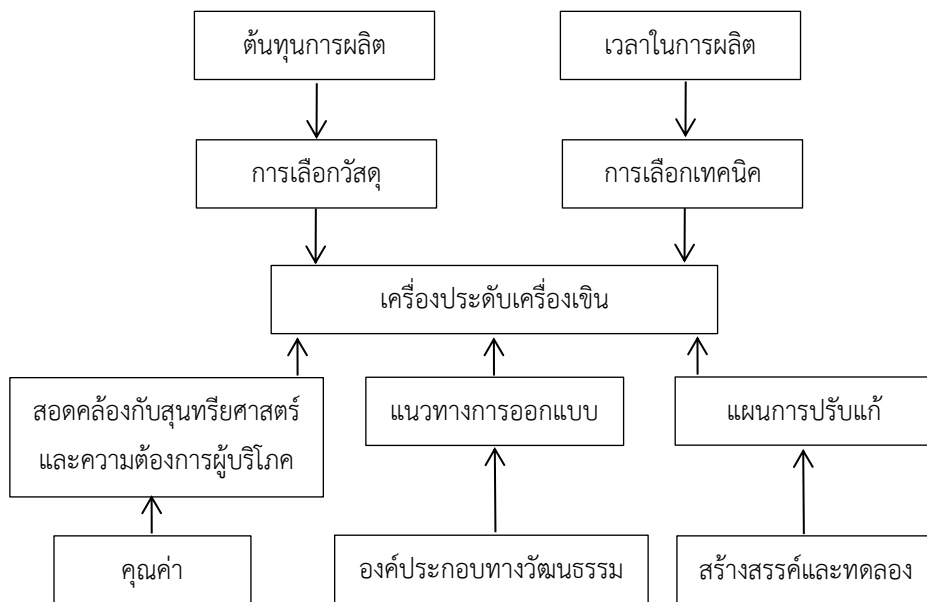
เนื่องจากมนุษย์มีความกังวลต่อธรรมชาติ การทำนา การตระหนักรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างเมฆกับฝนและผลกระทบต่อการอยู่รอดของมนุษย์จนเกิดเป็นความเกรงกลัวทำให้พวกเขาวาดรูปก้อนเมฆบนก้อนหินและภาชนะต่าง ๆ ตัวอักษร “เมฆ” ที่จารึกบนกระดูกสัตว์ (เจียกู่เหวิน) คือลักษณะรูปร่างของก้อนเมฆในธรรมชาติที่คนสมัยโบราณเห็นและได้ตั้งเอาสัญลักษณ์นั้นมาสร้างเป็นตัวอักษรเพื่อแสดงการบูชาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง เมื่อคนโบราณเผาเครื่องปั้นดินเผา รอยนิ้วมือที่เกิดขึ้นบนดินเหนียวมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปร่างของก้อนเมฆจึงทำให้ค่อย ๆ เกิดการพัฒนาเป็นลวดลายประดับ “ลายเมฆ” ลักษณะรูปร่างของลายเมฆจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย จนในสมัยราชวงศ์ซ่ง “ลายเมฆมงคล” ถือเป็นมาตรฐานความงามหลักและใช้กันอย่างแพร่หลาย

การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลงานศิลปะเครื่องเงินแบบดั้งเดิมและร่วมสมัยทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า

1. การออกแบบต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและสามารถปฏิบัติได้จริง
2. การออกแบบควรมีความกลมกลืนและสง่างาม ด้านหนึ่งหมายถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของเครื่องประดับต้องกลมกลืนกับรูปแบบและโครงสร้าง อีกด้านหนึ่งหมายถึงความกลมกลืนและความสง่างามระหว่างเครื่องประดับกับผู้ใส่
3. ความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดขั้นสุดท้ายของการออกแบบไปสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย ความเหมาะสมของวัสดุที่เลือกใช้ เทคนิค กระบวนการและคำร้องขอพิเศษ
4. การออกแบบควรพิจารณาปัจจัยทั้งในด้านสถานการณ์และความรู้สึก ส่วนแรกหมายถึง องค์ประกอบในการออกแบบ เช่น เนื้อหา เป้าหมาย รูปร่างและสีสันท ส่วนหลังหมายถึงมุมมองทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาที่มีต่อการผสมผสานและการจับคู่องค์ประกอบต่างๆ ซึ่งสุดท้ายแล้วทั้งหมดคือการออกแบบที่มีภาพลักษณ์สวยงาม โครงสร้างยอดเยี่ยม สีสันกลมกลืน สร้างประทับใจและเพลิดเพลินให้กับผู้คน
5. การสำรวจตลาดผู้บริโภคเครื่องประดับ ความต้องการของผู้บริโภค จิตวิทยาการบริโภคของผู้บริโภคและการระบุกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นเป้าหมายเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินให้สมบูรณ์

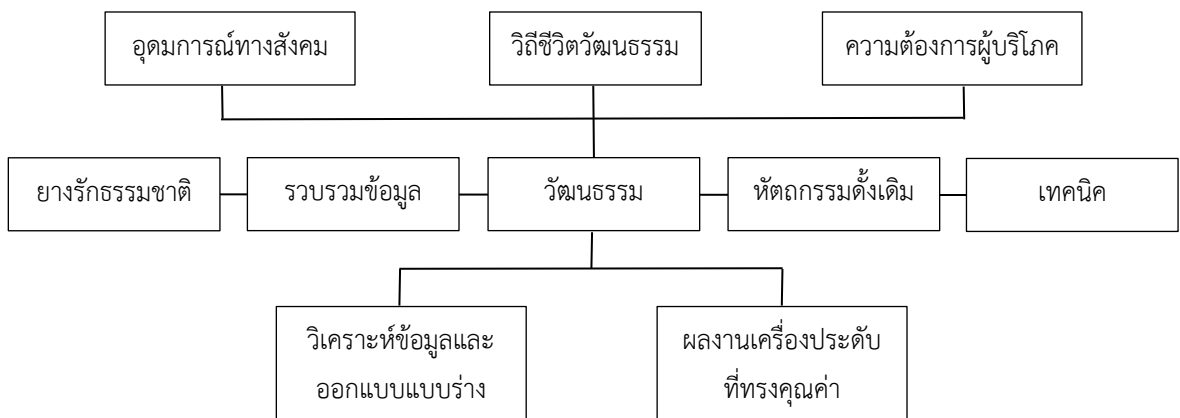
3.4 การออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินในรูปแบบใหม่

3.4.1 แนวทางในการออกแบบเครื่องประดับ

ภาพที่ 3 กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Chun, 2021)

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยจะนำเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมดั้งเดิมภายในขอบเขตที่กำหนดมาดัดแปลงและปรับเปลี่ยนเป็นการออกแบบที่ทันสมัย ด้วยการสนับสนุนขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมดั้งเดิมจะทำให้ผู้วิจัยคิดค้นและสร้างสรรค์การออกแบบใหม่ให้เหมาะสมกับรสนิยมด้านสุนทรียศาสตร์ที่ทันสมัยได้

ภาพที่ 4 องค์ประกอบทางวัฒนธรรมเมืองผู้ใจ (Chun, 2021)

3.4.2 สีสันในการออกแบบ

เครื่องเงินโบราณมีสีสันหลากหลาย สว่างสดใสและมีเอกลักษณ์ด้านการใช้สีตัดกัน อย่างไรก็ตามเครื่องเงินส่วนใหญ่มักใช้สีดำและสีแดงเป็นสีหลักเพราะให้ความรู้สึกทางการมองเห็นที่โดดเด่นและถือเป็นการวางแนวทางสุนทรียศาสตร์ของสีให้กับเครื่องเงินโบราณ การออกแบบในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้สีแบบดั้งเดิม ได้แก่ สีแดง สีดำ สีเขียวและสีฟ้าเป็นหลักมาผสมผสานร่วมกับการคิดเชิงออกแบบและการวางตำแหน่งสี

3.4.3 การออกแบบแบบร่างและผลงานสมบูรณ์

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในเมืองผู้โจว เมืองผู้โจวมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ทั้งสี่ด้านติดทะเลและฝั่งตรงข้ามคือเกาะไต้หวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดนี้ด้วยการนำทัศนียภาพของเมืองผู้โจวมาผสมผสานกับสัญลักษณ์ “เมฆมงคล” แบบดั้งเดิมและออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน เช่น สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ วัสดุหลักที่ใช้ ได้แก่ โลหะ ส่วนสีสันทันที่เลือกใช้คือสีแดง สีเขียวและสีฟ้า

ภาพที่ 5 การออกแบบแบบร่าง
(Chun, 2021)

ภาพที่ 6 การออกแบบด้วยโปรแกรม ZBrush

เพื่อให้ได้ต้นแบบแบบร่างที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบในโปรแกรม ZBrush อีกครั้งโดยเพิ่มรายละเอียด ลวดลาย สีส้น พื้นผิวและวัสดุ จนได้มาเป็นภาพ Cinema4D ต้นแบบเครื่องประดับเครื่องเงิน

ภาพที่ 7 ต้นแบบเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยภาพ Cinema4D

ภาพที่ 8 การทำเครื่องประดับเครื่องเงินภาพร่วมสมัย

ภาพที่ 9 ผลงานเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยสีแดง

ภาพที่ 10 ผลงานเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยสีฟ้า

ภาพที่ 11 ผลงานเครื่องประดับเครื่องเงินร่วมสมัยสีเขียวมรกต

แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์มาจากทะเลผู้ใจ รูปร่างเมฆในธรรมชาติและลายเมฆแบบดั้งเดิม วัสดุที่ใช้คือไม้เชื่อมต่อกับฐานโลหะ เทคนิคการออกแบบคือการวาดเส้น จังหวะของเส้นและใช้ความไม่แน่นอนของกระบวนการเคลือบมานำเสนอการแสดงออกถึงความงามตามธรรมชาติเพื่อให้ศิลปะมีต้นกำเนิดมาจากชีวิตและกลับคืนสู่ชีวิต

4. อภิปรายผล

เครื่องเงินผู้ใจไม่เพียงได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมลัทธิขงจื๊อใหม่ในสมัยราชวงศ์ซ่งเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังได้รับผลกระทบมาจากความต้องการของตลาดในต่างประเทศด้วย ในขณะที่โรงงาน พ่อค้าและช่างฝีมือกำลังพัฒนาทักษะเพื่อเน้นการผลิตภาพวาดลงรักและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแต่ก็ยังขาดการสำรวจเพื่อผลิตเครื่องประดับเงิน เนื่องจากเครื่องประดับเครื่องเงินต้องใช้เวลาในการผลิตนานเช่นเดียวกับเครื่องเงินขนาดใหญ่แต่มูลค่าที่ได้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทำให้เครื่องประดับเครื่องเงินยังไม่ได้ถูกตั้งเป้าไปที่การผลิตเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมแต่เป็นเครื่องประดับในชีวิตเท่านั้นทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องประดับเครื่องเงินจำนวนน้อยมาก ปัจจุบันเครื่องประดับเครื่องเงินผู้ใจส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมยามว่างของช่างฝีมือ ไม่ได้ออกแบบและสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการสร้างสรรค์เครื่องประดับเครื่องเงินใหม่ที่สอดคล้องกับการออกแบบร่วมสมัยและเหมาะสมกับวิถีชีวิตในยุคปัจจุบัน

เครื่องประดับเป็นรูปแบบศิลปะการสวมใส่อย่างหนึ่งที่ไม่เพียงแต่ใช้ประดับตกแต่งร่างกายแต่ยังเป็นสื่อกลางที่มีความหมายแฝงทางจิตวิญญาณ เครื่องประดับเครื่องเงินเป็นการนำวัสดุและเทคนิคการเคลือบมาด้วยยารักมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเครื่องประดับ ด้านหนึ่งเป็นการสืบทอดการสร้างสรรคทางเทคนิคและแนวคิดเกี่ยวกับการทำเครื่องเงินโดยใช้เครื่องประดับเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ศิลปะ ปรับปรุงการรับรู้รวมถึงส่งเสริมการใช้เครื่องเงิน ใน

ขณะเดียวกันยังเป็นการเติมเต็มให้กับวัสดุและความหมายแฝงทางจิตวิญญาณการออกแบบเครื่องประดับให้มีมากขึ้นซึ่งไม่ใช่แค่การผสมผสานระหว่างเครื่องเงินกับการออกแบบเครื่องประดับเท่านั้นแต่ยังเป็นการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับแนวคิดการออกแบบสมัยใหม่ด้วย

เนื่องจากยังไม่มีกรวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเครื่องเงินมาทำเป็นเครื่องประดับ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ Zheng Liwei ปรมาจารย์ด้านหัตถศิลป์เครื่องเงินผู้เจียนพบทำงานหัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมไม่ได้มีกระบวนการที่ขัดแย้งกับการทำเครื่องประดับเครื่องเงิน ในขั้นตอนการดำเนินงานคุณสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ เลือกใช้วัสดุได้ตามต้องการ เลือกใช้เทคนิคได้อย่างหลากหลายและสามารถเปลี่ยนแปลงกระบวนการเล็กๆ น้อยๆ ได้มากมาย อันที่จริงเครื่องเงินเป็นเครื่องใช้ที่แสดงอารมณ์ของชนชาติตะวันออกได้อย่างแข็งแกร่งและมีผลลัพธ์ของกระบวนการผลิตที่ไม่แน่นอนซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญนี้ได้ทำให้ผู้คนรู้สึกถึงความอิสระและเรียบง่าย อย่างไรก็ตามการลงรักบนภาชนะกลับมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับช่างฝีมือลงรักโดยในการสร้างสรรค์ผลงานจะต้องตระหนักถึงคุณสมบัติและเทคนิคเป็นอย่างดีสูงถึงจะสามารถทำให้แนวคิดในการออกแบบแสดงบุคลิกและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะเครื่องเงินได้ ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินควรใกล้เคียงกับสุนทรียศาสตร์ของคนสมัยใหม่ แสดงแนวคิดการสานต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมและใช้ภาษาของโลกแสดงแนวคิดของผลงาน

จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทำให้ผู้วิจัยออกแบบผลงานในครั้งนี้ที่มีทั้งความดั้งเดิมและเชื่อมโยงกับยุคสมัยการออกแบบแบบดั้งเดิมไม่ใช่การออกแบบอย่างมีแบบแผนแต่เป็นการออกแบบการจัดวาง การออกแบบตามสภาพพื้นที่และเป็นการออกแบบตามความถนัดและความตั้งใจ จากการสอบถามความรู้สึกศาสตราจารย์ Chen Liannian เกี่ยวกับผลงานการออกแบบครั้งนี้ สรุปได้ว่า ปัจจุบันเป็นยุคอิเล็กทรอนิกส์ทำให้สามารถพัฒนาความรู้ได้หลายวิธีและการสร้างใหม่ในครั้งนี้ถูกสร้างขึ้นในบริบทของการปรับตัวให้เข้ากับสุนทรียศาสตร์ของคนสมัยใหม่ ส่งผลให้งานหัตถกรรมเครื่องประดับเครื่องเงินนี้ไม่มีวันล้าสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ในขณะเดียวกันงานหัตถกรรมดั้งเดิมยังได้รับการสืบทอด ยืนหยัดและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ช่างฝีมือหัตถกรรมควรสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเครื่องเงินเป็นของตนเอง ขยายพื้นที่การพัฒนาในเชิงลึกในรูปแบบของสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโดยออกแบบและพัฒนาปรับให้เข้ากับลักษณะทางวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้นๆ ตลอดจนการสร้างแฟรนไชส์ (Franchise) การร่วมทุนกับโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการขายและการส่งเสริมการขาย รวมถึงการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านรูปแบบอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ผู้บริโภคจำนวนมากมีโอกาสมากขึ้นในการซื้อและการทำความเข้าใจผลิตภัณฑ์

5.2 หน่วยงานการศึกษา วิทยาลัยศิลปะและมหาวิทยาลัยในผู้ใจควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อมุ่งสู่การวิจัยระดับมืออาชีพ จัดตั้งหลักสูตรการออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินและส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษาเอกวิชาศิลปะเครื่องเงินสามารถเริ่มต้นธุรกิจของตนเองได้ เช่น การจัดประกวดออกแบบเครื่องประดับเครื่องเงินในมหาวิทยาลัย การจัดการนิทรรศการและสนับสนุนผู้สำเร็จการศึกษาจัดตั้งสตูดิโอทำเครื่องประดับเครื่องเงิน เป็นต้น

5.3 รัฐบาลควรใส่ใจและสนับสนุนสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น การมีส่วนร่วมในการออกแบบ การพัฒนาและการจัดการตลาดสินค้าของเครื่องประดับเครื่องเงิน โดยมุ่งเน้นแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และความคิดเชิงอุตสาหกรรมด้าน “ความต้องการของผู้คน” ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างบริษัทเครื่องประดับเครื่องเงิน วิทยาลัยการออกแบบและนักออกแบบเพื่อสร้างห่วงโซ่อุตสาหกรรมศิลปะเครื่องเงินร่วมสมัยที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดกิจกรรมระดับภาครัฐเพื่อถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมเครื่องเงินอย่างเป็นทางการ

5.4 การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมต้องการการสนับสนุนและความต่อเนื่องจากคนหลายรุ่นและทุกด้านเพื่อให้เกิดสืบทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องศึกษาเทคนิคการสร้างสรรค์หัตถกรรมเครื่องเงินแบบดั้งเดิมไปพร้อม ๆ กับการส่งเสริมสุนทรียศาสตร์และการแสวงหาทางจิตวิญญาณของสังคมปัจจุบัน

6. เอกสารอ้างอิง

- Huiping, Z., & Dongshu, X. (2013). On the influence of the changes of the late Qing dynasty on the development of Fuzhou Boron lacquerware industry. *Journal of Xiamen University of Arts and Crafts, Fuzhou University, 3*.
- Jian, Z. (2012). *Research on Fuzhou lacquer workshop system*. Fujian Fine Arts Publishing House.
- Jing, C. (2013). *Shen Shaoan born lacquerware*. Fuzhou Fujian Fine Arts Publishing House.
- Jinhai, Y. (1996). *On man's subject consciousness*. Seeking Truth.
- Li, Z. (2012). *Lacquer art tutorial*. Chongqing University Press.
- Shiguang, Q. (2000). *China lacquer*. Academy of Art Press.
- Shiguang, Q. (2004). *The complete works of Chinese traditional crafts-lacquer art*. Elephant Press.
- Xiaofan, F. (2005). *A new theory of song Ming Taoism*. Social Science Literature Publishing.
- Yan, X. (2015). *Sihe Ruyi cloud patterns: Typical patterns of the Ming dynasty*.
<https://mp.weixin.qq.com/s/4hmHlghjmLwXHLCUEOyyMg>

การพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

Development of Interprofessional Social Care Network for Elderly Patients, HIV-Infected Patients, and Women with Unplanned Pregnancy to Enhance the Primary Health Care System at Nopparat Rajathanee Hospital

พลกษชล เหล่าสกุลศิริ^{1*} และดวงใจ ดุเบ²
Phlugsachol Laosakunsiri^{1*} and Duangjai Dubay²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรายงานสถานการณ์ของผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม 2) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคม สำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพ และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลทางสังคมประยุกต์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ดิจิทัลปฏิบัติการแบบออนไลน์ โดยเก็บข้อมูลผู้ป่วย 100 คน ในช่วงเดือนเมษายน - ธันวาคม 2565 ตามกำหนดเงื่อนไขจากโครงการพัฒนาและเสริมสมรรถนะกลไกและเครือข่ายการดูแลทางสังคมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ และบันทึกข้อมูลในระบบ Platform Social Telecare ผลการศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ป่วยสูงอายุ 75 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 76 ปี สถานภาพหม้าย การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีสิทธิบัตรทอง ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท มาจากเบี้ยผู้สูงอายุ และเบี้ยผู้พิการ ไม่มีหนี้สิน ส่วนใหญ่อยู่ในภาวะไม่พึงพา สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม 15 คน อายุเฉลี่ย 24 ปี สถานภาพโสด การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีสิทธิบัตรทอง ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท จากการประกอบอาชีพ ไม่มีหนี้สิน ผู้ติดเชื้อ HIV 10 คน อายุเฉลี่ย 42 ปี เป็นเพศหญิงและเพศชายเท่ากัน สถานภาพโสด การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีสิทธิบัตรทอง ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้มากกว่า 5,000 บาท จากการประกอบอาชีพ ไม่มีหนี้สิน ภาพรวมผู้ป่วยส่วนใหญ่มีปัญหาทางการเงิน ร้อยละ 77 และความพร้อมของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 42 โดยได้รับการช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการจากการ การเสริมพลังอำนาจ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม การจัดการทรัพยากรทางสังคม และการบริการทางสังคม ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการจัดบริการทางสังคมให้แก่ผู้ป่วยทั้ง 3 กลุ่ม

^{1*} กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี
Medical Social work Department Nopparatrajathanee Hospital
E-mail : phlugsachol@gmail.com

² กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี
Medical Social work Department Nopparatrajathanee Hospital
E-mail : duangjai_dubay@hotmail.com

* Corresponding author

ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมโดยมีเครือข่ายทางสังคมดูแลผู้ป่วยแบบบูรณาการช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลืออย่างเป็นองค์รวมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : เครือข่ายการดูแลทางสังคม ผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม

Abstract

The objectives of this research were to 1) report the situation of elderly patients, HIV-infected patients, and women with unplanned pregnancy; 2) develop a social care network for elderly patients, HIV-infected patients, and women with unplanned pregnancy by professional education; and 3) develop a model of social care by incorporating digital social welfare practices with online. The sample were 100 patients who were collected from April to December 2022. The following conditions were set by the project for the development and enhancement of capabilities, mechanisms, and networks for social care by professional teams to support the primary health care system. The researcher used social work operational tools and recorded the data in the Social Telecare Platform system. The results of the study were divided into 3 groups: 1) 75 elderly patients, predominantly female, averaging 76 years, widowed, educated at the primary school level, holders of the Universal Coverage Scheme, unemployed, with incomes below 1,000 baht from the elderly and disability allowances, no debt, and generally in a state of non-dependency, able to live independently, 2) 15 women with unplanned pregnancy, averaging 24 years, single, educated at the primary school level, holders of the Universal Coverage Scheme, unemployed, with incomes below 1,000 baht from their occupations, and no debt, and 3) 10 HIV-infected patients, averaging 42 years, with an equal gender distribution, single, educated at the primary and lower secondary levels, holders of the Universal Coverage Scheme, unemployed, with an income over 5,000 baht from their occupations, and no debt. The research revealed that the majority of patients have faced financial problems (77%) and were moderate family (42%), with assistance of problems and needs. Due to empowerment, social rehabilitation, social resource management, and social service, all 3- group-patients could normally live. The development of interprofessional social care network could holistically enhance the integrated assistance with a better quality of life.

Keyword: Social Care Network, Elderly Patients, HIV-Infected Patients, Women with Unplanned Pregnancy

วันที่รับบทความ: 29 สิงหาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 23 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 30 พฤศจิกายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปี 2564 หน่วยบริการปฐมภูมิ/เครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ มีหน่วยบริการปฐมภูมิที่ขึ้นทะเบียน 2,500 ทีม ซึ่งดูแลประชาชนจำนวน 25 ล้านคน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ [สค.มธ.], 2565, น.5)

ประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับการปรึกษากับทีมหมอครอบครัวที่สะดวกมีคุณภาพ รวมทั้งมีการดูแลกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิงให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น กระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง จึงได้มีการจัดระดมความคิดบูรณาการงานสาธารณสุขมูลฐานและระบบสุขภาพปฐมภูมิ ตามระบบสุขภาพชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ.ระบบสุขภาพปฐมภูมิ

ผู้ป่วยระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ ส่วนหนึ่งมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพร่วมกับปัญหาสังคม อาทิ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านอารมณ์ จิตใจ และด้านสังคม ปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดูแลระบบสุขภาพ ส่งผลให้ผู้ป่วยขาดกำลังใจในการรับการรักษาต่อเนื่อง และส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญหาทางสังคมของผู้ป่วยระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิที่เผชิญอยู่ ส่วนใหญ่ยังไม่มีเจ้าภาพทางสังคมมาร่วมรับผิดชอบ จึงส่งผลให้ผู้ป่วยส่วนหนึ่งหลุดออกจากระบบสุขภาพ ดังนั้นการมีเครือข่ายทางสังคมในการดูแลผู้ป่วยจึงจะเป็นการลดช่องว่างของบริการสุขภาพได้ รวมทั้งช่วยจัดการปัญหาทางสังคมของผู้ป่วยในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ

จากช่องว่างของระบบการให้บริการสุขภาพปฐมภูมิกับบริการทุติยภูมิ และบริการตติยภูมิกับผู้ป่วยดังกล่าวข้างต้น เครือข่ายและทีมสหวิชาชีพถือเป็นการบูรณาการทางวิชาชีพที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติกับบุคคล ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน องค์กร และสังคมที่จะนำไปสู่การสร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ การพัฒนาสังคมและสิทธิการเข้าถึงบริการของทุกภาคส่วน การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมีทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายหลายส่วนที่เกี่ยวข้อง กรณีที่มีการส่งต่อผู้ป่วยไปรับการรักษาต่อในโรงพยาบาลระดับทุติยภูมิและบริการตติยภูมิ พบว่า การติดตามผลการรักษาผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องระหว่างบริการ 3 ระดับยังขาดการทำงานร่วมกัน การปฏิบัติงานเครือข่ายทางสังคมยังไม่ได้เชื่อมโยงกับระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ ดังนั้นการพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคม จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ป่วยที่มีปัญหาทางสังคมซับซ้อนได้รับการดูแลทางสังคมอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการลดความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตและการไปสู่ความพิการ หรือความเสี่ยงต่อการป่วยด้วยโรคอื่น ๆ

จากข้อมูลสถิติการให้บริการของกลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ระหว่างปี 2562 ถึง ปี 2564 พบว่า มีกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี จำนวน 1,800 ราย ผู้ป่วยสูงอายุ จำนวน 810 ราย และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม จำนวน 331 ราย โดยประเภทปัญหาของผู้ใช้บริการ 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการใช้สิทธิในการรักษาพยาบาล และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยและญาติในการ รักษาพยาบาล (โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี. กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ [สคพ.รพน.], 2564, น.9) จากการให้บริการที่ผ่านมา นอกจากปัญหาด้านสุขภาพแล้วนั้น ยังพบว่า ปัญหาด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ส่งผลต่อภาวะเจ็บป่วยของผู้ใช้บริการด้วยเช่นกัน

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการเชื่อมโยงให้ทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายทางสังคมได้พัฒนาสมรรถนะ ความรู้ เทคนิค ทักษะการทำงานกับทีมสุขภาพของระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ เพื่อลดช่องว่างการเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้ป่วยเปราะบางลง และครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพในระบบสุขภาพชีวิตวิถีใหม่ โดยผสมผสานนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการข้อมูลเพื่อการวางแผนการปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมาย และประยุกต์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในยุคดิจิทัล โดยใช้ระบบปฏิบัติการระบบออนไลน์ (Digital Platform Telecare) การทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ เพื่อเชื่อมโยงบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิกับคลินิกราชพฤกษ์สูงวัยใส่ใจสุขภาพ คลินิกสุขภาพ และคณะกรรมการการดูแลสตรีตั้งครรภ์ให้พึงประสงค์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี เชื่อมบริการให้กลุ่มผู้ป่วยเปราะบางและครอบครัวในชุมชนได้รับการดูแลทางสังคมร่วมกับระบบบริการสุขภาพแบบองค์รวมทุกมิติ และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อรายงานสถานการณ์ของกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม

1.2.2 เพื่อพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคม สำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพ

1.2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลทางสังคมประยุกต์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ดิจิทัลปฏิบัติการ แบบออนไลน์ (Platform Social Telecare)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโครงการพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ระหว่างเดือนเมษายน 2565 - มกราคม 2566

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินงานวิจัยนี้มีการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ สภาพปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมของผู้ป่วยกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย ทบทวนเอกสาร งานวิจัยและเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง,การจัดตั้งทีมคณะดำเนินการทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกโรงพยาบาล พร้อมทั้งกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมถึงการประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางในการดำเนินงานแก่ทีมงาน

ระยะที่ 2 การดำเนินการวิจัยตามแผนกลยุทธ์ของโครงการพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสมรรถนะทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายให้มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคการทำงานในชีวิตวิถีใหม่กับระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนากลไกและเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม ของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาดำเนินการ Social Telecare

กลยุทธ์ที่ 4 สื่อสารสาธารณะและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้มีการนำ Platform Social Telecare ไปขยายผลในพื้นที่

ระยะที่ 3 การติดตามประเมินผล ซึ่งมีการประชุมติดตามการดำเนินงาน เดือนละ 1 ครั้ง และการลงพื้นที่นิเทศการปฏิบัติงานในชุมชนของภาคีเครือข่าย รวมถึงจัดเวทีการถอดบทเรียนการปฏิบัติงาน

กลุ่มประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และ สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม ที่มารับบริการที่คลินิกราชพฤกษ์สูงวัยใส่ใจสุขภาพ คลินิกสุขภาพ กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมที่ได้รับการดูแลผ่านคณะกรรมการดูแลสตรีตั้งครรภ์ให้พึงประสงค์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี และที่พักอาศัยในชุมชนพัชรรัฐ ชุมชนแสงอรุณ ชุมชนสุขอนันต์ และชุมชนคาร์ลอสมาน จำนวน 100 คน ที่มารับบริการในช่วงระยะเวลาการทำการวิจัยและตามกำหนดเงื่อนไขจากโครงการพัฒนาและเสริมสมรรถนะกลไกและเครือข่ายการดูแลทางสังคมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิและตามความชุกของสถานการณ์ที่ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายมารับบริการที่กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ระหว่างปี 2562 – 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสอบถามผู้เข้าร่วมวิจัยและกรอกข้อมูลด้วยตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผ่านการตรวจสอบและมีมติจากคณะกรรมการวิจัยและจริยธรรมวิจัยของโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี เลขที่ใบรับรอง 8/2565 ให้ดำเนินการเก็บข้อมูลช่วงระยะเวลาตั้งแต่ดำเนินการเดือนเมษายน 2565 – มกราคม 2566 ประกอบด้วย

1. แบบประเมิน วินิจฉัย และจัดการทางสังคม (S.D.M.A.) มีค่า IOC เท่ากับ 0.81- 0.96 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.876 แบบประเมินดังกล่าวแบบบัญชีปัญหาทางสังคม พัฒนาจากองค์การอนามัยโลก โดยคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช กรมสุขภาพจิต และปรับปรุงเมื่อ พ.ศ. 2551 หน่วยงานในสังกัดกรมสุขภาพจิตได้นำมาใช้

ในการคัดกรอง และประเมินผลการบำบัดทางสังคม เพื่อการ Continuous Quality Improvement ตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล

แบบประเมินประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ได้แก่ ชื่อ-สกุล วันที่รับบริการ วันเดือนปีเกิด เลขบัตรประชาชน ศาสนา อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา สิทธิการรักษา หมายเลขโทรศัพท์ และที่อยู่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการค้นหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น 7 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางสังคม/ปัญหาที่ส่งมารับบริการ/การประเมินวินิจฉัยทางปัญหาทางสังคม 9 ข้อคำถาม

2. แบบประเมินความพร้อมของครอบครัว (F.R.A.) มีค่า IOC เท่ากับ 0.8-1.0 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.908 แบบประเมินดังกล่าว พัฒนามาจาก Virginia Satir. The Satir Model: Family Therapy and Beyond. USA : Science and Behavior Books, 1991. และ รายงานการวิจัยการใช้โปรแกรมครอบครัวบำบัดแนวสหวิชาชีพในการดูแลสุขภาพจิตของผู้ปกครองเด็กบกพร่องทางสติปัญญา โดย สดใส คุ่มทรัพย์อนันต์ และคณะ, สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต. กรุงเทพฯ, 2553

แบบประเมินประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล อายุ ของผู้ให้ข้อมูล และ ผู้ป่วย , อายุ , เลขประจำตัวผู้พลานอก ความเกี่ยวข้องกับผู้ป่วย

ส่วนที่ 2 ระดับความพร้อมของครอบครัว 10 คำถาม

3. เครื่องมือในการบันทึกข้อมูล ระบบ Platform Social Telecare ผ่านเว็บไซต์ <https://sc.pcu.in.th/signin.php> มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1.ระบบประเมิน, 2.ระบบการดำเนินงาน (ระบบรับ-ส่งต่อ ระบบการดูแลทางสังคม ระบบฟื้นฟูทางสังคม 3.ระบบการติดตามและประเมินผล ซึ่งระบบจะมีการวิเคราะห์ ประมวลผลและรายงานผล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน (Number), ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ 75 คน สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม 15 คน และผู้ติดเชื้อ HIV 10 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00, 15.00 และ 10.00 ตามลำดับ ผู้ป่วยเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 68.00 อายุเฉลี่ยของผู้ป่วย คือ 64 ปี อายุสูงสุด 94 ปี อายุต่ำสุด 13 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ 38.00 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้น คิดเป็นร้อยละ 67.00 ด้านสิทธิการรักษา ส่วนใหญ่มีสิทธิบัตรทอง (บัตรหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) คิดเป็นร้อยละ 86 ผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 91.00 รายได้ส่วนใหญ่ของผู้ป่วยต่ำกว่า 1,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 55.00 โดยแหล่งที่มาของรายได้ ส่วนใหญ่มากจากเบี้ยผู้สูงอายุและเบี้ยผู้พิการ คิดเป็นร้อยละ 56.00 และผู้ป่วย ไม่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 87.00 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย แยกตามกลุ่มผู้เปราะบาง แยกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา สิทธิการรักษาพยาบาล อาชีพ คนได้ปัจจุบันต่อเดือน แหล่งที่มาของคนได้ และการมีหนี้สิน (N=100)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย	จำนวน (N=100 คน)	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	75	75.00
ผู้ติดเชื้อ HIV	10	10.00
สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม	15	15.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย	จำนวน (N=100 คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	32	32.00
หญิง	68	68.00
อายุ ($\bar{x}$), (Max., Min.)		
อายุทุกกลุ่มผู้ป่วย	$\bar{x} = 64, SD = 22.19$ Max.= 94, Min.= 13	
อายุกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ	$\bar{x} = 76, SD = 8.46$ Max.= 94, Min.= 61	
อายุกลุ่มผู้ติดเชื้อ HIV	$\bar{x} = 42, SD = 16.84$ Max.= 16, Min.= 68	
อายุกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม	$\bar{x} = 24, SD = 10.28$ Max.= 40, Min.= 13	
สถานภาพสมรส		
โสด	31	31.00
สมรสและสมรสไม่จดทะเบียน	31	31.00
หม้าย	38	38.00
การศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	6	6.00
ประถมศึกษา	67	67.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	13	13.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	6	6.00
อนุปริญญา/ปวช.	4	4.00
ปริญญาตรี	4	4.00
สิทธิการรักษาพยาบาล		
บัตรทอง (หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ)	86	86.00
ประกันสังคม	4	4.00
สวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ/	8	8.00
ลูกจ้างประจำ		
รัฐวิสาหกิจ	2	2.00
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	91	91.00
พนักงานบริษัท	5	5.00
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3	3.00
รับจ้างทั่วไป	1	1.00
รายได้ปัจจุบัน(บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน	55	55.00
1,000 – 1,999 บาทต่อเดือน	17	17.00
2,000 – 2,999 บาทต่อเดือน	7	7.00
3,000 – 3,999 บาทต่อเดือน	3	3.00
4,000 – 4,999 บาทต่อเดือน	1	1.00
มากกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ขึ้นไป	17	17.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย	จำนวน (N=100 คน)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของรายได้		
เบี้ยผู้สูงอายุ/เบี้ยผู้พิการ	56	56.00
จากการประกอบอาชีพ	10	10.00
จากบุคคลในครอบครัว	30	30.00
จากบำนาญ	4	4.00
การมีหนี้สิน		
มีหนี้สิน	13	13.00
ไม่มีหนี้สิน	87	87.00
จำนวนทั้งหมด	100	100.00

ข้อมูลทางสังคม/สภาพปัญหา การช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการ และการยุติการให้บริการแก่ผู้ป่วยผ่านเครื่องมือประเมิน วินิจฉัย และจัดการทางสังคม (Social Diagnosis and Management Assessment) พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเงิน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77.00 รองลงมามีปัญหาที่อยู่อาศัย/สภาพแวดล้อมที่เป็นภัยต่อสุขภาพ 41 คน ซึ่งเท่ากับปัญหาภาระในการดูแลผู้ป่วยเจ็บ/ผู้พิการ/ผู้สูงอายุในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 41.00 เท่ากัน และปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดูแลสุขภาพของผู้ป่วย 28 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 ดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนสภาพปัญหา โดยประเมินตามเครื่องมือประเมิน วินิจฉัย และจัดการทางสังคม (Social Diagnosis and Management Assessment) ของผู้ป่วย

ลำดับ	ข้อมูลทางสังคม/สภาพปัญหาของผู้ป่วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ปัญหาการเงิน	77	77.00
2	ปัญหาที่อยู่อาศัย/สภาพแวดล้อมที่เป็นภัยต่อสุขภาพ	41	41.00
3	ปัญหาภาระในการดูแลผู้ป่วย/ผู้พิการ/ผู้สูงอายุในครอบครัว	41	41.00
4	ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดูแลสุขภาพของผู้ป่วย	28	28.00
5	ปัญหาการประกอบอาชีพ	27	27.00
6	ปัญหาคูสมรสและการครองเรือน	17	17.00
7	ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ	17	17.00
8	ปัญหาระหว่างบิดา มารดา บุตร	14	14.00
9	ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว	14	14.00
10	ปัญหาทางเพศ	14	14.00
11	ปัญหาความรัก	12	12.00
12	ปัญหาการศึกษา	12	12.00
13	ปัญหาสารเสพติด/สารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท	6	6.00
14	ปัญหาอื่น ๆ	3	3.00
15	ปัญหาที่เกิดจากบุคคลอื่นนอกครอบครัว	2	2.00
16	ปัญหาความเชื่อวัฒนธรรมและการเมือง	2	2.00
17	ปัญหาทางกฎหมาย	1	1.00

ระดับความพร้อมของครอบครัว ผลการประเมินและการแยกประเภทของผู้ป่วยตามระดับความรุนแรง โดยใช้เครื่องมือการประเมินความพร้อมของครอบครัว (Family Readiness Assessment) พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีระดับความพร้อมของครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง 42 คน รองลงมาอยู่ในระดับน้อย 25 คน และอยู่ในระดับมาก 20 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00, 25.00 และ 20.00 ตามลำดับ ส่วนด้านระดับความรุนแรงและปัญหา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้ป่วยที่ต้องเฝ้าระวังปัญหา จำนวน 42 คน รองลงมาเป็น กลุ่มผู้ป่วยมีปัญหารุนแรงและมีความเรื้อรัง จำนวน 30 คน และกลุ่มผู้ป่วยที่ปัญหาไม่รุนแรง สามารถใช้ชีวิตตามปกติได้ จำนวน 28 คน คิดเป็น ร้อยละ 42.00, 30.00 และ 28.00 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลของการประเมินความพร้อมของครอบครัว (Family Readiness Assessment) ของผู้ป่วย (N = 100)

ระดับความพร้อมของครอบครัวผู้ป่วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับความรุนแรงและปัญหา
น้อยที่สุด	5	5.00	กลุ่มที่ปัญหารุนแรงและมีความเรื้อรังที่ต้องได้รับการดูแล
น้อย	25	25.00	
ปานกลาง	42	42.00	กลุ่มที่ต้องเฝ้าระวังปัญหา
มาก	20	20.00	กลุ่มที่ปัญหาไม่รุนแรง สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ
มากที่สุด	8	8.00	

การพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมแก่ผู้ป่วย จากการเก็บข้อมูลผู้ป่วยทั้งหมด 100 คน ทีมผู้วิจัยได้มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ได้แก่ การพัฒนาระบบเก็บข้อมูล Platform Social Telecare การวิเคราะห์ข้อมูลและ ออกแบบกิจกรรมการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ ทีมสหวิชาชีพและอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินตามกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมที่สนับสนุนการให้บริการสุขภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการดำเนินการตามกลยุทธ์

กิจกรรมที่ตั้งไว้	ผลการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสมรรถนะทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายให้มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคการทำงานในชีวิตวิถีใหม่กับระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ	ดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ มีการจัดประชุม 16 ครั้ง (เมษายน 2565 – มกราคม 2566) นักสังคมสงเคราะห์และทีมสุขภาพจำนวน 20 คน ได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานในระบบสุขภาพปฐมภูมิ ใน 5 หลักสูตร ได้แก่ 1.หลักสูตรการดูแลทางสังคมผู้ป่วยแบบองค์รวม(Holistic Care) ในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ ผลการประเมินความรู้หลังอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีความเข้าใจต่อ “บริการสุขภาพอย่างองค์รวม” ที่ถูกต้อง ในขณะที่ “บริการสุขภาพในระบบปฐมภูมิ” ยังไม่ถูกต้อง 2.หลักสูตรการใช้ Platform Social Telecare ผลการประเมินความรู้หลังอบรม พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในภาพรวม

กิจกรรมที่ตั้งไว้	ผลการดำเนินงาน
	ของผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 3.หลักสูตรการจัดการรายกรณีสำหรับกลุ่มเปราะบาง ผลการประเมินการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบ โดยมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน พบว่า หลังอบรม ผู้เข้าอบรมมีระดับความรู้ ควรปรับปรุง ลดลงจากร้อยละ 63.80 เป็น 35.10 ระดับความรู้ปานกลาง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31.50 เป็นร้อยละ 47.70 และระดับความรู้ ดี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.60 เป็นร้อยละ 17.20 4.หลักสูตรความรู้การดูแลทางสังคมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ สำหรับทีมสุขภาพ ผลการประเมินหลังการเรียนรู้พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรดังกล่าวอยู่ในระดับมาก 5.หลักสูตรความรู้การใช้เครื่องมือการประเมินปัญหาทางสังคมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางทางสังคม ผลของการอบรมหลักสูตรดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพและมีความเข้าใจ เกี่ยวกับเทคนิคเครื่องมือสำหรับดูแลผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายทางสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับความรู้ความเข้าใจ ในระดับมาก
กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนากลไกและเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม ของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ	มีภาคหลัก 4 เครือข่าย และภาคร่วม 4 เครือข่าย เข้าร่วมการเรียนรู้เป็นกระทำงานในระดับพื้นที่ เกิดกลไกคณะทำงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิโรงพยาบาลนพรัตนราชธานีในระดับพื้นที่ในการสนับสนุนเครือข่ายการดูแลทางสังคมสามารถปฏิบัติงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของระบบบริการสุขภาพในแต่ละระดับ เพื่อให้การดูแลทางสังคมแก่ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีกลไกการดำเนินงานระบบบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิ(ระดับจังหวัด) โดยคณะทำงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพและสังคมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิตามเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาล โดยมีการนำเครื่องมือประเมินทางสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือประเมินผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายและบันทึกข้อมูลผ่าน Digital Platform Social Telecare (Social Telecare Platform) แพลตฟอร์มสำหรับดูแลทางสังคม http://pcu.in.th) เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาออกแบบการดูแลผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายร่วมกับทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาดำเนินการ Social Telecare	มีการพัฒนาสมรรถนะคณะทำงานในพื้นที่ โดยสามารถเลืือเครื่องมือประเมินปัญหาทางสังคมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้การพัฒนา Digital Platform Social Telecare ได้มีการดำเนินการคู่ขนานกับการปฏิบัติการในพื้นที่ ที่ต้องดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายตามแบบประเมินที่เลือกใช้ เพื่อนำข้อมูลบันทึกในระบบ Digital Platform Social Telecare ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคการใช้งานในระบบที่ไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน จึงได้มีการมีปรับปรุงพัฒนาระบบ โดยมีการประชุมหารือระหว่างผู้ลงบันทึกข้อมูลกับนักพัฒนาโปรแกรม ซึ่งการประชุมดังกล่าวจะประชุมเดือนละ 1 ครั้ง แม้

กิจกรรมที่ตั้งไว้	ผลการดำเนินงาน
	จะมีกระบวนการพัฒนาระบบอย่างสม่ำเสมอ แต่ยังคงมีการพัฒนาระบบอย่างสม่ำเสมอเพื่อรองรับระบบเทคโนโลยีใหม่ๆที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
กลยุทธ์ที่ 4 สื่อสารสาธารณะและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้มีการนำ Platform Social Telecare ไปขยายผลในพื้นที่	มีช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสาธารณะที่หลากหลาย ได้แก่ 1. เว็บไซต์สาธารณะ จำนวน 1 ครั้ง 2. ข่าวการดำเนินงานพื้นที่ จำนวน 8 ชิ้น 3. คลิปการดำเนินงานพื้นที่ Social Telecare Sandbox เผยแพร่บน YouTube จำนวน 1 ชิ้น 4. มีการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ 1 เล่ม 5. จัดเวทีถอดบทเรียนจำนวน 2 ครั้ง

ตารางที่ 5 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินงาน

ผลลัพธ์	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อรายงานสถานการณ์ของกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม	
ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100 คน ผู้ป่วยสูงอายุ 75 คน สตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม 15 คน ผู้ติดเชื้อ HIV 10 คน	ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพศหญิง สถานภาพหม้าย ได้รับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสิทธิบัตรทอง ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้น้อย ปัญหาที่พบมากที่สุดปัญหาด้านการเงิน ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือการเสริมพลังอำนาจ, การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม, การจัดการทรัพยากรทางสังคม และการบริการทางสังคม ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ ● กิจกรรมตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นผู้ป่วยสูงอายุ เพื่อเกิดพระเกียรติ และน้อมรำลึกในหลวงรัชกาล ที่ 9 โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 และ กิจกรรมช่วยเหลือผู้ป่วยสูงอายุที่มีปัญหาทางสังคมเชิงรุก ● การจัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ป่วยสูงอายุที่มีปัญหาทางสังคมเชิงรุก ร่วมกับทีมผู้บริหาร พยาบาลเยี่ยมบ้าน เกสเซอร์ และนักสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ณ ชุมชนดาร์ลอะมาน
วัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายการดูแลทางสังคม สำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพ	
มีกลไกเครือข่ายบริการสุขภาพ ภาคีเครือข่าย และ อสส.ร่วมในการจัดบริการสุขภาพและสังคมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมาย ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาล	มีการจัดตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย เครือข่ายหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมาย โดยมี Platform Social Telecare เป็นเครื่องมือ ทั้งนี้ ทีมสหวิชาชีพ เครือข่าย แกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร(อสส.) ได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และเสริมสร้างพลังเครือข่าย กลไกการปฏิบัติงานในการดูแลทางสังคมผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมาย
วัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลทางสังคมประยุกต์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ดิจิทัลปฏิบัติการแบบออนไลน์ (Platform Social Telecare)	
คณะทำงานสามารถใช้งาน Platform Social Telecare ได้	คณะทำงานได้ทดลองใช้งาน Platform Social Telecare โดยนำข้อมูลเข้าสู่ระบบตามกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกไว้ ซึ่ง Platform Social Telecare ส่วนใหญ่จะช่วยคัดกรองเชิงรุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ระบบสามารถออกแบบระบบการ

ผลลัพธ์	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง
	ดูแลทางสังคมแบบองค์รวม(Holistic Care) สำหรับผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายได้สอดคล้องกับสภาพปัญหา นอกจากนี้ยังช่วยให้มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานและสร้างความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของทีมสหวิชาชีพและภาคีเครือข่ายอื่นๆ ให้เข้าร่วมระบบการดูแลทางสังคมแบบองค์รวม(Holistic Care) สำหรับผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม
รูปแบบการดูแลทางสังคมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการดูแลแบบองค์รวมจาก Platform Social Telecare	มีรูปแบบการดูแลทางสังคมแก่ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายแบบองค์รวม โดยระบบการรักษาโดยทีมสหวิชาชีพร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร(อสส.)ในชุมชน และเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

4. อภิปรายผล

โครงการพัฒนาเครือข่ายการช่วยดูแลทางสังคมกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม เป็นรูปแบบการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในโรงพยาบาลและเครือข่ายในชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ที่ได้ร่วมกันพัฒนาสมรรถนะคณะทำงานผ่านการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการใช้เครื่องมือประเมินผู้ป่วย ระบบเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงการจัดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในรูปแบบของการถอดบทเรียนและการประชุมติดตามผลการดำเนินงาน จึงทำให้เกิดรูปแบบในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางที่มารับบริการคลินิกเฉพาะทาง พร้อมทั้งการปฏิบัติงานเชิงรุกแบบบูรณาการในพื้นที่สอดคล้องกับสมพงษ์ จันทรโอภาส และคณะ (2558) ทำให้ผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลือทางสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมถึงอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะชุมชน เนื่องจากโรงพยาบาลไม่สามารถบรรลุความสำเร็จในดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางได้ หากปราศจากบูรณาการปฏิบัติงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะเครือข่ายในพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) เป็นบุคคลในพื้นที่ที่สามารถช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิดและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทพื้นฐานของผู้ป่วยได้ดีและสามารถเข้าถึงผู้ป่วยได้อย่างรวดเร็ว

การช่วยเหลือทางสังคมผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อ HIV และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อม ที่มีปัญหาทางสังคม ส่วนใหญ่ทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายจะให้การช่วยเหลือในรูปแบบของการเสริมพลังอำนาจ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม การจัดทรัพยากรทางสังคม และการบริการทางสังคม สอดคล้องกับ สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และปานิสร่า เทพรัักษ์ (2564) พบว่าการช่วยเหลือภาวะทางด้านจิต ลดภาวะความเครียด ภาวะซึมเศร้า สร้างความสุข และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ การขับเคลื่อนในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจะช่วยทำให้เห็นมุมที่หลากหลายมิติทางสังคมของผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางและสามารถนำไปสู่แนวทางการให้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมทุกมิติและตรงกับความต้องการของผู้ป่วยอย่างแท้จริง โดยทีมสหวิชาชีพสอดคล้องกับบุรณประภา มาพบ และคณะ (2566) ให้ความช่วยเหลือในแต่ละกลุ่มอย่างเป็นองค์รวมและเก็บบันทึกข้อมูลในระบบ Platform Social Telecare โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการให้บริการ ทำให้เกิดมาตรฐานในการปฏิบัติงานเดียวกันสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ฉัตรศุภกุล และปณิดา ภูบรรทัด (2566)

พัฒนาเครือข่ายการช่วยดูแลทางสังคมกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ที่ผ่านจะเห็นได้ว่าผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางทั้ง 3 กลุ่ม มีการดำเนินการในรูปแบบของเครือข่ายทีมสหวิชาชีพทั้งภายในโรงพยาบาลและภายนอก ไม่ว่าจะเป็น ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง การประสานงานส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยนั้น จากเดิมที่เคยส่งต่อข้อมูลผ่านทางโทรศัพท์ หรือผ่านหนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่นั้นไม่ได้รับประกันถึงการรั่วไหลของข้อมูลผู้ป่วย รวมถึงการใช้ระยะเวลาในการส่งต่อข้อมูล ทำให้เกิดการประสานงานและการช่วยเหลือผู้ป่วยเป็นไปอย่างล่าช้า หลังจากที่ได้มี

การพัฒนาระบบ Platform Social Telecare ทำให้การพัฒนาเครือข่ายการช่วยเหลือทางสังคมของกลุ่มผู้ป่วยเปราะบาง มีความเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับ ปติมา หิริสัจจะ (2565) พบว่าการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อคือ การบูรณาการด้านข้อมูลการดูแลช่วยเหลือทั้งนี้การบันทึกข้อมูลใน Platform Social Telecare จะสามารถช่วยให้การส่งต่อข้อมูลมีความปลอดภัยเนื่องจากผู้ที่สามารถเข้าสู่ระบบดังกล่าวได้จะต้องได้รับลงทะเบียนเข้าใช้งานโดยรหัสบัตรประชาชนและได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลระบบดังกล่าว ผู้ปฏิบัติงานสามารถเข้าถึงข้อมูลผู้ป่วยได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งข้อมูลที่บันทึกในระบบจะวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลออกมาในรูปแบบของแผนภูมิซึ่งง่ายต่อการนำข้อมูลดังกล่าวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถอดบทเรียน และวางแผนในการจัดบริการและให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยต่อไปสอดคล้องกับ อัครินทร์ สุฝน และคณะ (2563) นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ป่วยเข้าสู่ระบบการดูแลแบบผสมผสานมิติสุขภาพและมิติทางสังคมในรูปแบบของการรักษาพยาบาล การส่งเสริม ป้องกันและการฟื้นฟูสอดคล้องกับ วันทนี ธารณะบุญ (2562) ส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเท่าเทียมและขณะเดียวกันยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยประยุกต์ไปใช้

5.1.1 ควรพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ Social Telecare Platform แก่ทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญในการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 ควรสนับสนุนการจัดทำนโยบายเรื่องการนำ Platform Social Telecare ไปใช้สำหรับการจัดบริการทางสังคมกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

5.1.3 ควรส่งเสริมและสร้างความตระหนักในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางในชุมชน เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงระบบการช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาติดตามผลความต่อเนื่องการปฏิบัติงานภาคีเครือข่ายการช่วยเหลือทางสังคมกลุ่มผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางในชุมชน เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการปฏิบัติงานภาคีเครือข่าย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน

5.2.2 ควรศึกษานวัตกรรมรูปแบบการดูแลผู้ป่วยที่สามารถเข้าถึงระบบการดูแลอย่างเป็นองค์รวม

6. เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ ฉัตรศุภกุล และปณิดา ภูบรรทัด. (2566). การพัฒนารูปแบบการดูแลแบบบูรณาการสำหรับผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมไม่ดีเครือข่ายสุขภาพ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน*, 8(1), 97-108.
- บุญประภา มาพบ, อุษณีย์ รามฤทธิ์, และอรรพรรณ อุดิลา. (2566). ผลการพัฒนาเครือข่ายการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. *วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา*, 8(1), 313-323.
- ปติมา หิริสัจจะ. (2565). การพัฒนารูปแบบของกลไกการดูแลและช่วยเหลือวัยรุ่นตั้งครรภ์ จังหวัดสระบุรี: การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 45(4), 81-94.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. (2565). *ข้อเสนอโครงการพัฒนาและเสริมสมรรถนะกลไกและเครือข่ายการดูแลทางสังคมของสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิปี 2565*.
- โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี. กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์. (2565). *รวมรายงานผลงานด้านการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2564*.

- วันทนีย์ ธารณธนบุลย์. (2562). การประเมินรูปแบบการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ของภาคีเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารโรคเอดส์*, 31(2), 70-84.
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และปาณิสรา เทพรักษ์. (2564). การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 4(1), 67-82.
- สมพงษ์ จันทรโอวาท, นวรัตน์ บุญนาน, และสุภาพร สุโพธิ์. (2558). การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายบริการสุขภาพในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม*, 12(2), 129-134.
- อัศรินทร์ สุฝน, ไพโรจิตร์ ศิริมงคล, และณวีวรรณ ศรีดาวเรือง. (2563). การพัฒนาเครือข่ายปากสวยมอเตอร์ต่อการดูแลผู้ป่วยวัณโรค. *วารสารโรงพยาบาลสกลนคร*, 23(2), 93-103.

เกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่ การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

Criteria and Indicators of the Systems, Mechanism and Networking Model for Collaborative Educational Administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi Province

สายสุตา เตียเจริญ¹ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม^{2*} มาเรียม นิลพันธุ์³ และนพดล เชนอักษร⁴
Saisuda Tiacharoen¹ Chaiyos Phiwithayasiritham^{2*} Maream Nillapun³
and Nopadol Chenaksara⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี 2) ตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้โรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 โรงเรียน เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนเทพมงคลรังษี โรงเรียนทองผาภูมิ โรงเรียนบ้านช่อง โรงเรียนบ้านตลุงเหนือ และโรงเรียนเทศบาล 3 (บ้านบ่อ) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกภาคสนาม และแบบสอบถามยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. เกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 2 ระดับ ได้แก่ ระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ สมรรถนะผู้บริหาร บทบาทของครู บทบาทของกรรมการสถานศึกษา ภาควิชาเครือข่าย และโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี ได้แก่ การมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมประจำปีร่วมกับภาควิชาเครือข่าย มีการดำเนินการตามแผน มีการติดตาม ตรวจสอบ

¹ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University.

Email: tiacharoen_s@su.ac.th

^{2*} ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Education Foundation, Faculty of Education, Silpakorn University.

Email: paiwithayasirit_c@su.ac.th

³ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University.

Email: maream_su@hotmail.com

⁴ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University.

Email: chenaksara_n@su.ac.th

*Corresponding author

ประเมินผล และมีการรายงานความสำเร็จให้ภาคีเครือข่าย 3) ด้านผลผลิต ประกอบด้วย นวัตกรรมการบริหาร นวัตกรรม การจัดการเรียนการสอนของครู นวัตกรรมการเรียนรู้นักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ประกอบด้วย การจัดตั้งทีมงานหลัก (Core Team) เพื่อเป็นหน่วยเชื่อมประสานระหว่างสถานศึกษา เขตพื้นที่ และจังหวัด เพื่อผลักดันการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ทำหน้าที่แสวงหา และระดมทรัพยากร ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัดกาญจนบุรี และสร้างพันธมิตรสัญญาในเครือข่ายโดยใช้ความร่วมมือร่วม ใจเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี 2. ผลการตรวจสอบ ยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัด ของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: เกณฑ์และตัวชี้วัด ระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

The research objectives were 1) to develop criterions and indicators of the systems, mechanism and networking model for collaborative educational administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi Province; and 2) to confirm criterions and indicators of the systems, mechanism and networking model for collaborative educational administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi Province by 9 experts. The participatory action research was deployed in this research by applying the model form the quantitative result on the 1st and 2nd objective in the research title “Building the systems, mechanism and networking model for collaborative educational administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi Province.” The target groups were 5 pilot schools in education sandbox, Kanchanaburi province, including Thepmongkhonrangsri school, Thongphaphomwittaya school, Banzong school, Bantalungnua school, and Tessaban 3 Banbor school. The research instruments were filed note and questionnaire for confirmation of criterions and indicators. The data were analyzed by content analysis.

The research findings were as follows; 1.The criterions and indicators of the systems, mechanism and networking model for collaborative educational administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi province were comprised of 2 levels: School level and Educational Service Office Area level. School level consisted of 1) inputs aspect; namely vision, policies, strategic planning, administrator’s competencies, teacher’s roles, school board committee’s roles, networking partners, and networking structure; 2) process aspect comprised networking management; namely networking project planning, implementation, monitoring, evaluating, and reporting the result for networking partners; and 3) output aspect; namely management innovation, teaching innovation, learning innovation, and desirable characteristic of student. For Educational Service Office Area level. It was comprised of setting up the “Core Team” for being networking to connect and coordinate among school, education service office area, and provincial office to drive performance in education sandbox. The functions of “Core Team” were the resource seeking and resource mobilizing to develop quality education in Kanchanaburi province, as well as to build a

networking commitment for collaboration towards quality student in Kanchanaburi education sandbox. 2. The confirmation of criterions and indicators of the systems, mechanism and networking model for collaborative educational administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi province found that there were accuracy, appropriateness, feasibility, and utility.

Keywords: Criterions and Indicators, Networking Model for Collaborative Educational Administration, Education Sandbox

วันที่รับบทความ: 1 กันยายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 25 ตุลาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 23 พฤศจิกายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ถูกระบุให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งเน้นการส่งเสริมทักษะอาชีพ และการจัดการเรียนรู้แบบพหุภาษา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) โดยวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ การลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ ผลิต พัฒนา ขยายผลนวัตกรรมการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระ สร้างและพัฒนากลไกความร่วมมือทุกภาคส่วน (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มาตรา 5 วรรค 1)

จากวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเรื่องการสร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมนั้นเป็นบทบาทและภารกิจหลักที่สำคัญของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เนื่องจากเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่หลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 5 ที่ได้กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาทั้งภายในและภายนอกองค์กรในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, น.12) โดยบทบาทภารกิจดังกล่าวเห็นได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้เกิดรูปแบบหรือนวัตกรรมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562

ความสำคัญการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาดังกล่าวทำให้คณะวิจัยได้ทำการศึกษาและวิจัยในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี เรื่อง การสร้างระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย และ 2) ข้อตกลงหรือพันธสัญญาในเครือข่าย ส่วนองค์ประกอบของกลไกการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่าย 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และ 3) บทบาทสมาชิกในเครือข่ายและรูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของข้อตกลงหรือพันธสัญญาในเครือข่าย ได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากการบริหารจัดการเครือข่าย รองลงมาคือ โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่าย บทบาทสมาชิกในเครือข่าย และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ตามลำดับ (สายสุตา เตียเจริญ และคณะ, 2565) จากผลการศึกษาดังกล่าว คณะวิจัยได้นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

นำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านช่อง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทพมงคลรังษี และโรงเรียนทองผาภูมิวิทยา โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านตลึงเหนือ และโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 (บ้านบ่อ) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 จากงานวิจัยเรื่อง “การสร้างระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และดำเนินการตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ได้จากการวิจัยโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 9 คน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานทั้งในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาเกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

1.2.2 เพื่อตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการนำผลการวิจัย เรื่อง “การสร้างระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านช่อง โรงเรียนเทพมงคลรังษี โรงเรียนทองผาภูมิวิทยา โรงเรียนบ้านตลึงเหนือ และ โรงเรียนเทศบาล 3 (บ้านบ่อ) โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) วางแผนการดำเนินงาน (Plan) ร่วมกับโรงเรียนเพื่อนำระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษาร่วมกับการบริหารจัดการตามรูปแบบการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน
- 2) ปฏิบัติงานตามแผน (Act) ที่วางไว้ ระหว่างเดือนมีนาคม – เดือนมิถุนายน 2564
- 3) สังเกตการณ์ (Observe) ระหว่างการปฏิบัติงานตามแผน
- 4) สะท้อนผล (Reflect) การดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้
- 5) สรุปผลการดำเนินงาน สังเคราะห์และประมวลเกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีเพื่อใช้ในการวัดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา

- 6) ตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 9 คน

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ โรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านช่อง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทพมงคลรังษี และโรงเรียนทองผาภูมิวิทยา โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านตลึงเหนือ และโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 (บ้านบ่อ) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดของระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 9 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 3คน 2) กรรมการที่เป็นผู้แทนสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 1 คน 3) กรรมการที่เป็นผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการผลิตและพัฒนาครู จำนวน 1 คน 4) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชน จำนวน 1 คน 5) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน และ 6) กรรมการและเลขานุการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) และ 2) แบบสอบถามตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

คณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยการใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, 2009) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน (Methodological Triangulation) ประกอบด้วย การสังเกต การบันทึกข้อมูลภาคสนาม การประชุมระดมความคิด เป็นต้น และคณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบโดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้

(1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

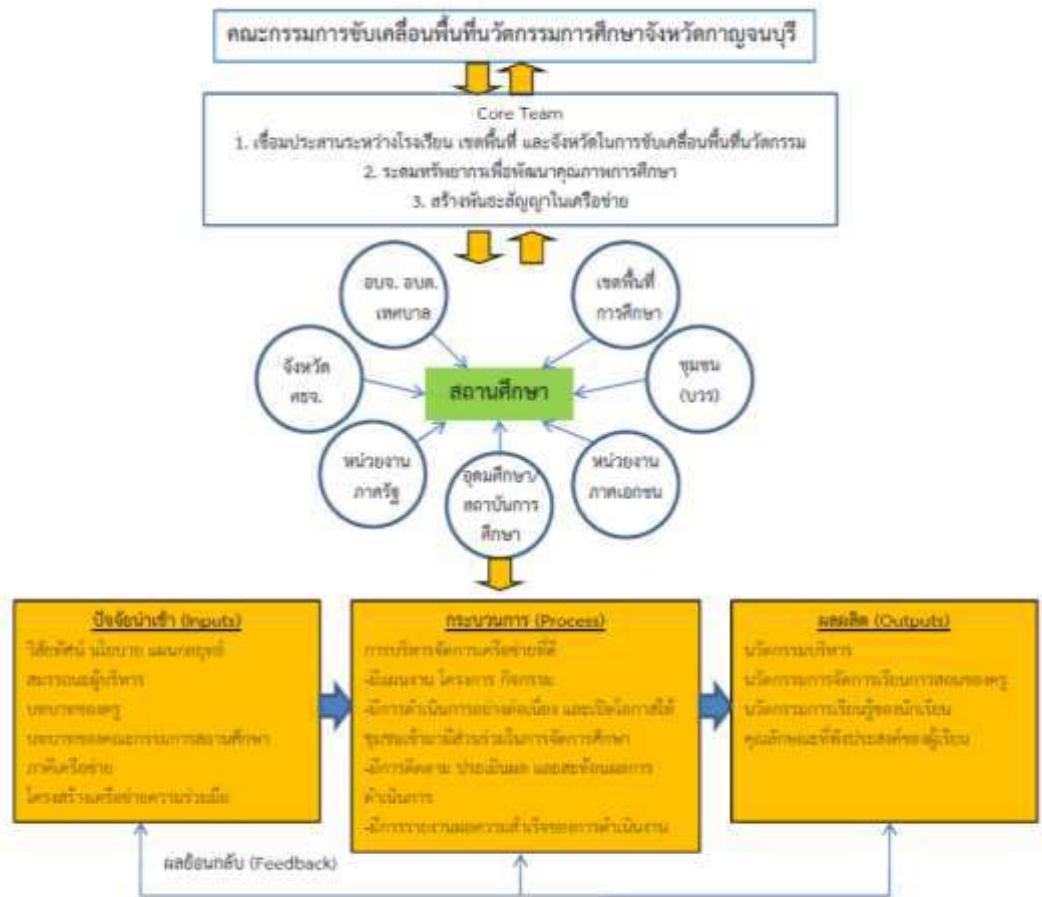
(2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

(3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 เกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

เกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีพบว่า ระบบ กลไกที่ทำให้เกิดรูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

จากภาพที่ 1 ระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วย 2 ระดับ ได้แก่ ระดับสถานศึกษา และระดับเขตพื้นที่ดังนี้

1.1 ระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย

ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

- **วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ (Vision, Policy, Strategic Planning)** โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยมีการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

- **สมรรถนะผู้บริหาร (Administrator's Competencies)** ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) กล้าที่จะปรับเปลี่ยนระบบและกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ การนำเทคนิคต่างๆ มาเสริมสร้างการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา “ทักษะอาชีพ” ที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ให้กับครูเห็นความสำคัญของการ

จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะและจริยธรรมในการบริหาร เป็นนักประสานงาน (Coordinator) และนักเจรจาต่อรอง (Negotiator) เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

- **บทบาทของครู (Teacher's Roles)** มีความเชื่อมั่นในผู้บริหาร ร่วมแรง ร่วมใจในปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหลักของสถานศึกษา มุ่งมั่น ทุ่มเท พัฒนานวัตกรรมหรือจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

- **บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา (School Broad's Roles)** เห็นความสำคัญของการศึกษา มีความตั้งใจที่จะพัฒนาการศึกษา ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนทั้ง in cash และ in kind ให้กับผู้เรียนเพื่อพัฒนาทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทและความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความต้องการของตลาดแรงงาน ประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการดำเนินงานร่วมกับชุมชน รวมทั้งดึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

- **ภาคีเครือข่าย (Networking Partner)** การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเริ่มมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้บริหารกับเครือข่าย หรือความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นการให้ความอนุเคราะห์ การให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องตามวาระของผู้บริหาร มีความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในการดำเนินงานของผู้บริหารมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ผูกพันและศรัทธาครูและผู้บริหาร เห็นคุณค่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

- **โครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือ(Networking Structure)** มีผู้ประสานงานระหว่างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีคณะกรรมการบริหารเครือข่ายในระดับจังหวัด ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับกลุ่มเครือข่าย และระดับโรงเรียน รวมทั้งมีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย

กระบวนการ (Process)

- **การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี (Networking Management)** มีแผนการดำเนินงาน โครงการกิจกรรมประจำปีร่วมกัน มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีการสะท้อนผลการดำเนินงาน และมีรายงานผลสำเร็จของความร่วมมือเป็นประจำทุกปีการ มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) และมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่ยั่งยืน

ผลผลิต (Outputs)

- **นวัตกรรม (Innovation)** โรงเรียนมีนวัตกรรมบริหารที่เกิดจากการทำงานร่วมกับหน่วยงานในเครือข่ายมีนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนของครู มีนวัตกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของโรงเรียน

1.2 ระดับเขตพื้นที่ เนื่องจากการดำเนินงานในระดับจังหวัดยังไม่มีจัดตั้งระบบและกลไกในการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คณะวิจัยได้จัดตั้ง ทีมงานหลัก (Core Team) ในระดับเขตพื้นที่ เพื่อเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยคัดเลือกจากผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นผู้เชื่อมประสานและผลักดันการขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับจังหวัดได้ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษานั้นคัดเลือกจากผู้ที่มีใจมุ่งมั่น มีจิตเป็นธรรมาจริย และมีความประสงค์ต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาของจังหวัดกาญจนบุรีให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ดังนั้น ทีมงานหลัก (Core Team) จึงประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1, 2, 3, 4 รวมทั้งตัวแทนผู้อำนวยการโรงเรียนนำร่อง จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่โรงเรียนบ้านช่อง โรงเรียนบ้านตลุงเหนือ โรงเรียนเทพมงคลรังษี โรงเรียนทองผาภูมิวิทยา โรงเรียนกาญจนาภิเษก และโรงเรียนเทศบาล 3 (บ้านบ่อ) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เป็นหน่วยเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียน เขตพื้นที่ และจังหวัด เพื่อผลักดันการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยอาศัยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1,3,4 และผู้อำนวยการโรงเรียนทองผาภูมิวิทยา ซึ่งเป็น

คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี 2) ระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัดกาญจนบุรี เช่น การแบ่งปันทรัพยากร การใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งการแสวงหาทรัพยากรทางการศึกษาโดยคำนึงภาพรวมของจังหวัด ไม่คำนึงถึงขอบเขตหรือสังกัดที่แตกต่าง และ 3) สร้างพันธมิตรสัญญาในเครือข่ายโดยใช้ความร่วมมือร่วมใจอย่างไม่เป็นทางการ กำหนดภารกิจและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี

3.2 ผลการตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการตรวจสอบและยืนยันเกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

เกณฑ์	ตัวชี้วัด
วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ (Vision, Policy, Strategic Planning)	1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนสอดคล้องกับพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2. มีแผนกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ 3. ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดพันธกิจและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วม 4. มีการแสวงหาหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมเพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
สมรรถนะผู้บริหาร (Administrator's Competencies)	ภาวะผู้นำ (Leadership) 1. มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) 2. พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) 3. ปรับตัวเข้ากับบริบท (Adaptive Leadership) 4. มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Leadership) 5. สร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovative Leadership) 6. เป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership) 7. เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) เป็นแบบอย่างให้กับครู ในการทำงานเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8. เป็นผู้สนับสนุน (Facilitator) หรือผู้อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน 9. มุ่งผลสัมฤทธิ์ และเต็มใจให้บริการ ทักษะการบริหาร (Managerial Skill) 1. มีทักษะความคิดรวบยอด (Conceptual Skill) 2. มีทักษะมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) 3. มีทักษะการเจรจาต่อรอง (Negotiating Skill) สามารถเจรจาต่อรองเพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุด 4. มีทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) สามารถในการสื่อสารกับชุมชน หน่วยงานต่างๆ เพื่อดึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5. ทักษะการบริหารในสถานการณ์ภาวะวิกฤติ และทักษะการบริหารจัดการความเสี่ยง ทักษะการใช้ ICT (Information Communication Technology Skill) 1. มีความสามารถในการนำ ICT มาใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน (Ability to solve problems and enhance the organizational performance by using ICT in the work process) จริยธรรมในการบริหาร (Administrative Ethics) 1. ดำเนินงานอย่างโปร่งใส (Transparency) 2. สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) 3. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Responsibility) 4. ยึดหลักคุณธรรมในการปฏิบัติงาน (Merit and performance-based virtues) 5. เคารพความแตกต่างในแต่ละบุคคล (Respect individual right)

เกณฑ์	ตัวชี้วัด
บทบาทของครู (Teacher's Roles)	1. มีความเชื่อมั่นในผู้บริหาร เห็นคุณค่าและมีอุดมการณ์ในการพัฒนาการศึกษา 2. รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ และเข้าใจเป้าหมายของโรงเรียนร่วมกัน 3. ร่วมแรง ร่วมใจในปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้บรรลุเป้าหมายหลักของสถานศึกษา 4. มุ่งมั่น พยายาม พัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ 5. จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชมและร่วมในการรับผลประโยชน์ 7. กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก และกล้าทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
บทบาทของ กรรมการ สถานศึกษา (School Broad Committee's Roles)	1. มีความรู้ความสามารถทางการศึกษา และเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา 2. ระดมทรัพยากรทางการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนทั้ง in cash และ in kind ให้กับผู้เรียนเพื่อพัฒนาทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทและความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความต้องการของตลาดแรงงาน 3. ประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการดำเนินงานร่วมกับชุมชน รวมทั้งดึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. เสนอความคิดเห็นถึงความจำเป็นในการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ หรือเอกชน หรือชุมชน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
ภาคีเครือข่าย (Networking Partners)	1. ให้ความร่วมมือทุกๆ ด้านกับโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางการศึกษา 2. มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 3. มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ผูกพันและศรัทธาครูและผู้บริหาร เห็นคุณค่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา 4. ให้ความร่วมมือในการจัดการความรู้ในท้องถิ่น ห่วงศ์ความรู้ใหม่เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา 5. มีความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในการดำเนินงานของโรงเรียน
โครงสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ (Networking Structure)	1. มีผู้ประสานงานระหว่างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 2. มีคณะกรรมการบริหารเครือข่ายแต่ละระดับ ประกอบด้วย คณะกรรมการระดับจังหวัด ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับกลุ่มเครือข่าย และระดับโรงเรียน 3. มีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย

กระบวนการ (Process)

เกณฑ์	ตัวชี้วัด
การบริหารจัดการ เครือข่ายที่ดี (Networking Management)	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 1. มีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2. มีช่องทางที่หลากหลายในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้รับบริการ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. มีการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง in cash และ in kind 4. ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชมและร่วมในการรับผลประโยชน์ 5. มีการสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน สนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนให้มีคุณภาพ 6. สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานศึกษาอื่น และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน การดำเนินการในเครือข่าย 1. มีแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ประจำปีในการดำเนินงานประจำปีร่วมกับเครือข่าย 2. มีการจัดทำข้อตกลง (Memorandum of Understanding: MOU) ร่วมกันที่เป็นลายลักษณ์อักษร 3. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ขอบข่ายความร่วมมือ และเป้าหมายความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน 4. มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 5. มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงานในเครือข่าย การติดตาม ประเมินผลการดำเนินการ 1. มีการสะท้อนผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา 2. มีการรายงานความก้าวหน้า และสรุปผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานในเครือข่ายเพื่อรับรู้ผลการดำเนินการ 3. มีการประเมินผลและทบทวนการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การวางแผนงานในปีถัดไป

ผลผลิต (Outputs)

เกณฑ์	ตัวชี้วัด
นวัตกรรม (Innovation)	1. มีนวัตกรรมบริหารที่เกิดจากการทำงานร่วมกับหน่วยงานในเครือข่าย 2. มีนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู 3. มีนวัตกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน 4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

4. อภิปรายผล

4.1 จากผลการศึกษา พบว่า เกณฑ์และตัวชี้วัดระบบ กลไก รูปเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ สมรรถนะผู้บริหาร บทบาทของครู บทบาทของกรรมการสถานศึกษา ภาควิชาเครือข่าย และโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 2) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี ได้แก่ การมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมประจำปี ร่วมกับภาคีเครือข่าย มีการดำเนินการแผนงาน มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และมีการรายงานความสำเร็จในการดำเนินงานให้ภาคีเครือข่าย 3) ผลผลิต (Outputs) ประกอบด้วย นวัตกรรมการบริหาร นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนของครู นวัตกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจาก ลูเนนเบิร์กและออนสไตน์ (Lunenburg and Omstein, 2012) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นองค์กรระบบเปิด ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) ผลผลิต (Outputs) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และสภาพแวดล้อม (Environment) โดยมีรายละเอียดดังนี้ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หมายถึง ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ ทรัพยากรทางกายภาพ (วัสดุอุปกรณ์ โครงสร้างพื้นฐาน) และข้อมูลสารสนเทศ (ความรู้ ข้อมูลสารสนเทศ หลักสูตร) กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียน เช่น กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการบริหารทรัพยากรบุคคล หรือการดำเนินงานของผู้บริหารและครูภายในโรงเรียนที่ทำให้บรรลุผลสำเร็จตามที่โรงเรียนตั้งเป้าหมายไว้ ผลผลิต (Outputs) หมายถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลสำเร็จ ผลิตภัณฑ์และการบริการของโรงเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การปฏิบัติงานของครูการขาดงาน การลาออกจากงาน อัตราการออกกลางคันของนักเรียน และความพึงพอใจในการทำงาน เป็นต้น ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง สารสนเทศเกี่ยวกับผลผลิตหรือกระบวนการของโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกปัจจัยนำเข้า สารสนเทศเหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการแปรรูปและผลผลิตในอนาคต สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบโรงเรียน ได้แก่ แรงผลักดันด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่มาปะทะกับโรงเรียน สอดคล้องกับ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555) กล่าวว่า ระบบหมายถึง องค์รวมของสิ่งที่ศึกษาที่ประกอบขึ้นมาจากส่วนย่อยๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ระบบแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) ระบบปิด (Closed System) หมายถึง ระบบที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กร เป็นระบบที่คำนึงถึงแต่ปัจจัยภายในองค์กร 2) ระบบเปิด (Open System) หมายถึง ระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ซึ่งหากมองในลักษณะองค์กรที่เป็นระบบเปิดจะมองเห็นองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้าหรือวัตถุดิบ (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และสิ่งแวดล้อม (Environment)

โดยแยกอภิปรายผลการค้นพบเป็นรายด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ (Vision, Policy, Strategic Planning) ได้แก่ โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยมีการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากวิสัยทัศน์ เป็นกลไกเชิงนโยบายที่ใช้ผลักดันนโยบาย แผนงาน ด้วยการตัดสินใจเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นกลไกระดับการบริหารองค์กรตั้งแต่ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ เป็นกลไกที่เชื่อมโยงเครือข่ายระดับต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วจึงร่วมมือกันขับเคลื่อนแผนงาน

โครงการ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามพื้นที่เป้าหมาย สอดคล้องกับ เสมา บุ่งทอง (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน พบว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่โดดเด่นเพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชนที่นำบุตรหลานเข้ามาศึกษาเป็นทางเลือกให้กับผู้ปกครองอีกทางหนึ่ง การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับกลุ่มสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ จำนวนมาก และมีคุณภาพเพียงพอมาช่วยกันผลักดันการศึกษา โดยการร่วมมือกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลังและความแข็งแกร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน

สมรรถนะผู้บริหาร (Administrator's Competencies) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) กล้าที่จะปรับเปลี่ยนระบบและกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ การนำเทคนิคต่างๆ มาเสริมสร้างการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา “ทักษะอาชีพ” ที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ให้กับครูเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะและจริยธรรมในการบริหาร เป็นนักประสานงาน (Coordinator) และนักเจรจาต่อรอง (Negotiator) เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดเกิดแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับ ดำรง วงศ์ดี (2558) กล่าวว่า ผู้บริหารในอนาคตต้องมีความรู้และสมรรถนะทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคเทคโนโลยี ดังนี้ 1) ต้องเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและมีความยืดหยุ่นคล่องตัวมากขึ้น มีโครงสร้างแบบแนวนอนมากกว่าแบบแนวตั้ง 2) ต้องมีภาวะผู้นำที่ดี โดยต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมงานหรือผู้คุมกฎไปสู่บทบาทใหม่ในฐานะผู้สนับสนุนหรือผู้เอื้ออำนวยด้านสารสนเทศมากขึ้น 3) ต้องสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานศึกษาอื่นตลอดจนกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประโยชน์ของความร่วมมือ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษามากขึ้น 4) ต้องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ปกครองและชุมชนที่ต้องการเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินงานและการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 5) ต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้นำที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยต้องใช้เทคโนโลยีก้าวหน้าขั้นสูงเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จของหน่วยงาน 6) ต้องสร้างและมีวัฒนธรรมการทำงานที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานมากกว่าการเน้นเรื่องการแข่งขัน เพราะความร่วมมือร่วมใจจะทำให้เกิดมีพลังเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติที่เรียกว่า Synergy ทำให้งานสำเร็จได้ง่าย รวดเร็ว และได้ปริมาณงานที่มากกว่าเดิม

บทบาทของครู (Teacher's Roles) ได้แก่ การมีความเชื่อมั่นในผู้บริหาร รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ เข้าใจวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา ร่วมแรง ร่วมใจปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา มุ่งมั่น พัฒนาวัตถุธรรมและจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ ศักยภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก และกล้าทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้เรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชมยินดีกับผลลัพธ์ของสถานศึกษา สอดคล้องกับ เสมา บุ่งทอง (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน พบว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรอย่างชัดเจนและมีการเสริมพลังอำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีทุกปีการศึกษาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน มีการวัดและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและนำผลการประเมินไปแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานในปีถัดไป และสอดคล้องกับ อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ พบว่า การสร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน การประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ครูมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการฝึกปฏิบัติจริง ใช้ประสบการณ์และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ส่วนความสำเร็จที่ปรากฏขึ้นกับนักเรียน คือมีพื้นฐานทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในท้องถิ่น/ชุมชน ตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง และช่วยเหลือครอบครัวเพราะมีรายได้ระหว่างเรียน

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา (School Board's Roles) ได้แก่ การเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนทั้ง in cash และ in kind ให้กับผู้เรียน ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เสนอความเห็นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทและความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความต้องการของตลาดแรงงาน ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริหารสถานศึกษาทำงานร่วมกับชุมชนอย่างราบรื่น เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับ ธนากร นาควรรณ และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานวิชาการ คือ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรของสถานศึกษา สนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียน การผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของครู และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับ พิกิริ แก้วนวล (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานี พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทั้ง 4 ด้าน มีแนวทางดังนี้ 1) ด้านวิชาการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ตรงกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับรู้รายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณในแต่ละปีของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและวางแผนการใช้งบประมาณภายในสถานศึกษา 3) ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับการสรรหาบุคคลที่จะเข้ามาสอนในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในสถานศึกษาและสอดคล้องกับ ปารณทัตต์ แสนวิเศษ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ระดับ คือ (1) ระดับร่วมวางแผนตัดสินใจ (2) ระดับปฏิบัติการ (3) ระดับการรับประโยชน์ และ (4) ระดับการประเมินผล โดยลักษณะของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน

ภาคีเครือข่าย (Networking Partner) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเริ่มมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้บริหารกับเครือข่าย มีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นการให้ความอนุเคราะห์ ให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องตามวาระของผู้บริหาร มีความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในการดำเนินงานของผู้บริหารมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วม ผูกพันและศรัทธาครูและผู้บริหาร เห็นคุณค่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้ความร่วมมือเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนควรมีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตความร่วมมือ และเป้าหมายความสำเร็จสอดคล้องกับ พิริพัฒน์ รุ่งเรือง (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การสร้างภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์คือ 1) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาคีเครือข่ายกับสถานศึกษา 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายกับสถานศึกษา 3) การพัฒนาศักยภาพของภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็ง 4) การสร้างและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทางการศึกษา และ 5) การธำรงรักษาภาคีเครือข่ายให้ยั่งยืน สอดคล้องกับ พิสิฐ เทพไกรวัล (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย กระบวนการสร้างเครือข่าย 6 ขั้นตอน ได้แก่

1) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญา ร่วมกัน 4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย 5) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) ขั้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking Structure) ได้แก่ การมีผู้ประสานงานระหว่างเครือข่ายเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีคณะกรรมการบริหารเครือข่ายในระดับระดับโรงเรียน ระดับกลุ่มเครือข่าย ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับจังหวัด รวมทั้งมีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา (2562) ได้ทำการศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมและสมัครสมาชิกการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พบว่า กลไกการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเชิงระบบ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) กลไกระดับจังหวัด เป็นกลไกเชิงระบบที่ผลักดัน นโยบาย แผนงาน ด้วยการตัดสินใจเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์ซึ่งเป็นกลไกระดับการบริหารองค์กรและการตัดสินใจ แก้ปัญหาในพื้นที่ 2) กลไกระดับอำเภอ เป็นกลไกการประสานที่เชื่อมโยงภาคีเครือข่าย กิจกรรม เป้าหมาย บุคคลที่มี ทักษะความชำนาญในแต่ละเรื่อง ทั้งสาระความรู้ ข้อมูลพื้นฐาน และงานงบประมาณ 3) กลไกระดับตำบล เป็นกลไกการ จัดการที่ใช้ระดับการปฏิบัติการและเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามสภาพปัญหาในแต่ละ พื้นที่ และพบว่ากลไกความสำเร็จในขับเคลื่อนเครือข่ายคณะกรรมการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัดชลบุรี คือ การ จัดตั้งคณะกรรมการ 5 คณะ เพื่อกระจายแกนนำไปเป็นอนุกรรมการทำให้เกิดความสะดวกในการประสานงาน เชื่อมโยงเพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการปฏิรูปโดยเป็นการประสานเชื่อมโยงจังหวัด การมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาจนเกิด แผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ สร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หน่วยงานท้องถิ่น โดยอาศัยเงินจากผู้ประกอบการในส่วนของ CSR การทำ MOU กับทางบริษัทผู้ประกอบธุรกิจและงบ บูรณาการจังหวัด สอดคล้องกับ จิรภัทร มหาวงศ์ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหาร เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหาร เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย หลักการมีส่วนร่วม หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล และหลักความ รับผิดชอบ 2) ลักษณะของเครือข่าย 3) คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ประกอบด้วยด้วย คณะกรรมการระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา คณะกรรมการระดับกลุ่มเครือข่าย และบทบาทหน้าที่คณะกรรมการระดับกลุ่มเครือข่าย 4) ขอบข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ประกอบด้วย ความร่วมมือในการใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ความร่วมมือใน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความร่วมมือการจัดการเรียนรู้ และ ความร่วมมือการใช้แหล่งเรียนรู้ และ 5) กระบวนการบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การประสานงาน การดำเนินงาน และการปรับปรุง

4.1.2 ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี (Networking Management) ได้แก่ มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยมีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ครู ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชมยินดีกับผลลัพธ์ ของสถานศึกษา มีแผนการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมประจำปีร่วมกับเครือข่าย มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีการสะท้อนผลการดำเนินงาน และมีรายงานผลสำเร็จของความร่วมมือเป็นประจำทุกปี การศึกษา มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมกับเครือข่าย มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU) กับเครือข่ายที่สำคัญเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องและยั่งยืนสอดคล้องกับ วิเชียร ทรงศรี และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ นโยบายและโครงสร้างเครือข่ายโรงเรียน กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายโรงเรียน บรรยากาศ การบริหารเครือข่ายโรงเรียน ลักษณะภาวะผู้นำของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายโรงเรียน กระบวนการมีส่วนร่วมของ สมาชิกเครือข่าย การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารเครือข่าย และการติดต่อสื่อสารของ เครือข่ายโรงเรียนสอดคล้องกับ สมศักดิ์ เอี่ยมดี และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารเครือข่าย

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นเครือข่ายผสมผสานระหว่างบุคคลและเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการช่วยการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) องค์การของเครือข่าย ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย 2) การจัดการเครือข่าย ประกอบด้วย การพัฒนาแผนกลยุทธ์ การออกแบบเครือข่าย การบูรณาการและการเชื่อมโยงการดำเนินการและการวัดผล การประยุกต์ใช้ ICT ในการจัดการเครือข่าย การพัฒนาความรู้และทักษะบุคลากร และการจัดระบบการติดต่อสื่อสาร 3) การใช้ประโยชน์จากเครือข่าย ประกอบด้วย การประสานงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ การแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร และการพัฒนาความรู้และทักษะ 4) การอำนวยการเครือข่าย ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิก การสร้างระบบการจูงใจ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุน การสร้างที่ปรึกษา และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ และสอดคล้องกับ ปารณทัตต์ แสนวิเศษ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สำรวจความต้องการการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา ขั้นที่ 3 การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ขั้นที่ 4 ขั้นตอนดำเนินการ ขั้นที่ 5 ขั้นตอนประเมินผล และขั้นที่ 6 ขั้นตอนร่วมรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับ บุญเพิ่ม สอนภักดี และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือของเครือข่ายสนับสนุนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การจัดองค์กร (3) การดำเนินงาน และ (4) การประเมินผล

4.1.3 ด้านผลผลิต (Outputs) ประกอบด้วย นวัตกรรม (Innovation) ได้แก่ โรงเรียนมีนวัตกรรมบริหารที่เกิดจากการทำงานร่วมกับหน่วยงานในเครือข่าย มีนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู มีนวัตกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของโรงเรียนและสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับ จีรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (2558) และสมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ (2553) กล่าวว่า ตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายการศึกษา คือ ต้องมีเป้าหมายร่วมกัน มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความต่อเนื่องของกิจกรรม การสนับสนุนทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร ผลประโยชน์ร่วมกันในลักษณะ win-win การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีนวัตกรรมที่เกิดจากการทำงานเครือข่าย และมีการสรุปบทเรียนร่วมกันอย่างชัดเจน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 การขับเคลื่อนการดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในระดับจังหวัด ควรมีการตั้งเป้าหมายของจังหวัดร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สมรรถนะของเยาวชนจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น เพื่อเป็นเป้าหมายหรือทิศทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปตามเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

5.1.2 ระดับจังหวัดควรมีการแต่งตั้งหรือมอบหมายคณะบุคคล หรือผู้รับผิดชอบ (host) ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อเชื่อมประสานการดำเนินงานระหว่างสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และจังหวัด โดยหากเป็นคณะบุคคลควรมีโครงสร้างการทำงานเป็นแนวราบเพื่อให้ทำงานได้อย่างคล่องตัว มีประสิทธิภาพ ไม่ยึดติดกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในระบบราชการ

5.1.3 คณะบุคคล หรือผู้รับผิดชอบดำเนินการขับเคลื่อนเครือข่ายตามข้อ 2 ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจระบบการบริหารการศึกษา มีความกระตือรือร้น มีจิตเป็นธรรมา มีจิตอาสา อุทิศเวลาให้กับการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพเยาวชนของจังหวัดกาญจนบุรี อาจใช้ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูที่เกษียณอายุราชการที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมมาช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

5.1.4 ควรเปิดเวทีสาธารณะให้สถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือในเครือข่าย เช่น การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษา การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัด

5.1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมประสานเจรจาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถานประกอบการ และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัด

5.1.6 การธำรงรักษาภาคีเครือข่ายความร่วมมือในระดับสถานศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องและยั่งยืน สถานศึกษาควรมีแผนการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมประจำปีร่วมกับภาคีเครือข่าย มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MOU)

5.1.7 ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินการเชิงพื้นที่ที่นวัตกรรมการศึกษาระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษานั้น ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้ เป็นนักยุทธศาสตร์ เป็นนักวิชาการ เป็นนักประสาน เป็นนักบริหารจัดการ และเป็นนักการสื่อสาร

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนาแบบจำลองการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงาน เชื่อมโยงนโยบายการจัดการศึกษาจากส่วนกลางตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในระดับจังหวัด

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *โครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา “สนามปฏิบัติการเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทย”*. [ม.ป.ท.].
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรภัทร มหาวงค์, วิทยา จันทรศิลา, และทำรงค์ลักษณ์ เอื้อนครินทร์. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(4), 114-127.
- ดำรง วงศ์ดี. (2558). *ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคต*. <http://www.kroobannok.com/blog/38869>
- ธนากร นาควรรณ, อโนทัย ประสาน, และธีรพงษ์ สมเขาใหญ่. (2562). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 6(7), 3263-3284.
- ปารณทัตต์ แสนวิเศษ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 9(16), 69-82.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาพุทธศักราช 2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา*, 136(56 ก), 102-120.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิรพัฒน์ รุ่งเรือง. (2561). *ยุทธศาสตร์การสร้างภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พิกรี แก้วนวล. (2560). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิเชียร ทรงศรี, สุนันท์ ศลโกสม, และรัตนะ บัวสนธ์. (2558). *การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. คลังข้อมูลดิจิทัลมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
<http://dspace.bru.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/1236/วิเชียร%20ทรงศรี.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์. (2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ เอี่ยมดี, มานิตย์ ไชยกิจ, กาญจนา เจริญชี, และสุมาลี จันทร์ชลอ. (2556). *การพัฒนาระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(5), 216-224.
- สายสุตา เตียเจริญ, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, มาเรียม นิลพันธุ์, และนพดล เจนอักษร. (2565). *การสร้างระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่ศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี*. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(1), 1-20.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานการศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมและสมัชชาการศึกษา*. *พริกหวานกราฟฟิก*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา*. หอสมุดรัฐสภา.
<https://www.parliament.go.th/library>
- เสมา บุ่งทอง. (2563). *การศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน*. *วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 16(2), 66-79.
- อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2554). *การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Denzin, N. K. (2009). *The research act: A theoretical introduction to sociology methods*. Routledge.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein A. C. (2012). *Educational administration: Concepts and practices* (6th ed.). Wadsworth.

แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟสาละยาเพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา The Guidelines for the Transit-Oriented Development of the Salaya Railway Station Enhancing the Educational Urban Context

ธีรดา รongรัตน์^{1*} และวนิชญา ถนอมพลกรัง²
Theerada Rongrat^{1*} and Wanichaya Tanompolkrang²

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินความต้องการในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟและพื้นที่ชุมชนสาละยาในบริบทเมืองการศึกษา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีที่ส่งเสริมให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยใช้วิธีบูรณาการงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงสำรวจ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย การสำรวจเก็บข้อมูล การประชุมกลุ่มย่อยของนักศึกษาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างรอบบริเวณเทศบาลตำบลสาละยา ผลการวิจัยพบว่า สาละยามีบทบาทเด่นด้านการศึกษาและที่อยู่อาศัยที่มีพัฒนาการจากเมืองเกษตรกรรม โดยรูปแบบและความต้องการในการพัฒนาเพื่อให้เป็นเมืองแห่งการศึกษาประกอบด้วย 1. ปัจจัยด้านการพัฒนาการเชื่อมต่อโครงข่ายและเส้นทางสัญจร 2. ปัจจัยด้านการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะและพื้นที่กิจกรรมของเมืองที่ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา นอกจากนี้พบว่า ความแตกต่างกันของแต่ละย่านเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาแต่ละพื้นที่ให้เป็นไปตามลักษณะการใช้งาน โดยพื้นที่ที่มีศักยภาพของสาละยาในอนาคต ได้แก่ ย่านสถานีรถไฟสาละยาและตลาดเก่าสาละยา ย่านหน้ามหาวิทยาลัยมหิดล และย่านตั้งสิน โดยแนวทางพัฒนาหลัก ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน การสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน และการบริหารจัดการย่าน

คำสำคัญ : การพัฒนาพื้นที่รอบสถานี เมืองการศึกษา เมืองมหาวิทยาลัย สาละยา

Abstract

The aims of this research were to study the development of the Salaya sub-district municipality area; and to analyze the significant need towards future changes of its surrounding in educational urban context. The research has proposed the guidelines for transit-oriented development of the Salaya railway station enhancing the urban area to be a learning city. The study integrated both qualitative and survey research. It was divided into 3 parts, including 1 data collection, 2. a focus group in urban architectural students with participatory method, and 3. a questionnaire from the sample around the study area.

^{1*} สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Department of Urban Architecture, Faculty of Architecture and Design, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
E-mail: Theerada.rong@rmutr.ac.th

² สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Department of Architecture, School of Architecture and Fine Art, University of Payao
E-mail: wanichaya.ta@up.ac.th

*Corresponding author

The results of research found that Salaya was a city with a key role in education and housing. The city has evolved from an agricultural town. The significant needs towards future change have included 1. factors in the development of network connectivity and travel routes 2. factors in enhancing the potential of public spaces and activity areas which promoted activity and public areas, namely learning space, economic area, and social space. According to nature using, the different roles of each neighborhood were necessary for the development in each area. There were potential areas for future development of Salaya, including Salaya railway station, Salaya old-market, Mahidol university, and Tang Sin area. There were main guidelines for transit-oriented development including the improvement for physical appearance and environment, the improvement and promotion for activity and service areas, and the administration of public areas and public services.

Keyword: Transit-Oriented Development, Learning City, University City, Salaya

วันที่รับบทความ: 04 กันยายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 26 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 30 พฤศจิกายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

เทศบาลตำบลศาลายา อยู่ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ชานเมืองมีแนวเขตรอยต่อติดกับกรุงเทพมหานคร เป็นเมืองขนาดย่อมที่มีความหลากหลายเฉพาะตัวมีบทบาทสำคัญทางด้านการศึกษาตามผังกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (Department of Public Works and Town & Country Planning, Auros Co.Ltd., PSK consultant) พื้นที่ศาลายาประกอบด้วยแหล่งการศึกษาทุกช่วงวัย และย่านพาณิชย์ที่มีความหลากหลาย มีความพลวัตหลากหลายช่วงเวลา มีรูปแบบของกิจกรรม และมีกลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ที่มีความต้องการแตกต่างกันและหลากหลายกลุ่มและช่วงวัย (อินวดี สุขสาโรจน์ และคณะ, 2561) ศาลายามีแนวโน้มในการขยายตัวและโตจากนโยบายและการพัฒนาโครงการของภาครัฐ จากกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดกลุ่มภาคกลางตอนล่าง อำเภอพุทธมณฑล มีแนวทางการพัฒนาระบบรางที่สำคัญเชื่อมต่อเมือง มีโครงการพัฒนาขยายเส้นทางระบบรางรถไฟเชื่อมต่อสายใต้ระบบรางทางไกล และเส้นทางรถไฟฟ้ามหานครที่มีเส้นทางเดินรถตั้งแต่สถานีรังสิต ซึ่งสถานีศาลายาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อที่สำคัญทางฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานครและเชื่อมต่อสู่ภาคใต้ของประเทศไทย (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2562) เป็นผลให้พื้นที่ศาลายามีศักยภาพสูงในการเปลี่ยนแปลงของเมือง ตามแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่รอบสถานีขนส่ง หรือ TOD (Transit Oriented Development) มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งสาธารณะให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อโครงข่ายการเดินทาง ด้วยบริบทของพื้นที่ แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่และหลักการออกแบบเมืองให้ตรงตามบริบทของเมืองจึงมีความสำคัญเพื่อให้เมืองพัฒนาได้เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของผู้ใช้งาน เมื่อระบบโครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา พื้นที่เมืองและชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัว (มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะวิศวกรรมศาสตร์, 2562)

นอกจากนี้ ศาลายา มีบทบาทหลักโดดเด่นทางด้านการศึกษาที่มีแหล่งการศึกษาครอบคลุมทุกช่วงวัย เป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษาตามการกำหนดบทบาทการพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับภาคของไทย และมีแนวทางการพัฒนาบทบาทการเป็นเมืองด้านการศึกษาดำเนินการพัฒนาของผังกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (Department of Public Works and Town & Country Planning, Auros Co.Ltd., PSK consultant) ซึ่งการพัฒนาเมืองตามแนวความคิดเฉพาะเจาะจงตามบริบทของเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญของหลากหลายเมืองในปัจจุบัน เมืองการศึกษา

คือการสร้างเมืองที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ผ่านสังคมการศึกษา เมืองที่มีความยั่งยืนแก่การเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นพื้นที่ที่เสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนของคนในสังคม (UNESCO Global Network of Learning Cities, 2015) และการสร้างพื้นที่ซึ่งกลุ่มคนที่มีความกระตือรือร้นจะมาร่วมกันและดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างประสบการณ์ชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ชีวิต เพื่อสร้างกระบวนการทางสังคมให้เกิดการเรียนรู้ความเจริญงอกงามของชีวิตทั้งในด้านสังคมและสติปัญญา (Shma Company Limited, 2015) ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาอย่างบูรณาการร่วมกันของการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีใหม่ที่จะเกิดขึ้นและพัฒนาศักยภาพทางด้านการเป็นเมืองการศึกษาเพื่อพื้นที่ศาลาภายในอนาคตที่มีคุณภาพ

ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ที่ดินของศาลาายังมีการใช้พื้นที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ มีการขยายตัวแบบกระจาย กระจาย บางพื้นที่เป็นพื้นที่รกร้าง การเข้าถึงและการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก รวมถึงการขาดแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีให้ตอบรับกับการพัฒนาระบบรางของสถานีใหม่รถไฟฟ้าศาลา นอกจากนี้ยังไม่มี การมุ่งเน้นการออกแบบเมืองตามบทบาทของเมืองการศึกษา การศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาเพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษาจึงมีความจำเป็น วิจัยนี้ถือเป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการที่วิเคราะห์จากการลงพื้นที่เพื่อทราบแนวทางในการพัฒนาและออกแบบเชิงกายภาพเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ในปัจจุบันต่อการพัฒนาในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาเพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา เป็นการศึกษาพัฒนาการของพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่เมืองศาลา ศึกษาความต้องการในการพัฒนามุ่งถึงแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่ชุมชนศาลาในบริบทเมืองการศึกษา ที่ตอบสนองกับการพัฒนาและบทบาทของเมืองในอนาคตเพื่อให้เกิด “พื้นที่รอบสถานีที่ส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือเป็นธงหลักในการวิจัยศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ศักยภาพและข้อจำกัดเพื่อนำไปออกแบบและเป็นตัวอย่างกรณีศึกษากับการพัฒนาพื้นที่ศึกษาในอนาคต โดยการบูรณาการทางด้านสังคมศาสตร์ การจัดการเชิงพื้นที่ แนวทางการพัฒนาเมือง และการออกแบบในเชิงความสัมพันธ์กับมนุษย์ที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับการพื้นที่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่ชุมชนศาลา
- 1.2.2 เพื่อทราบความต้องการในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่ชุมชนศาลาในบริบทเมืองการศึกษา
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาที่ส่งเสริมบริบทเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ในอนาคต

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ เขตพื้นที่เทศบาลตำบลศาลา อ.พุทธรักษา จ.นครปฐม ซึ่งเขตเทศบาลครอบคลุมพื้นที่ 13.5 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ศึกษาหลัก ได้แก่ บริเวณพื้นที่รอบสถานีรถไฟฟ้าศาลา และย่านพาณิชย์กรรมหลักโดยรอบ ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของสถานีรถไฟฟ้าศาลา มหาวิทยาลัยและสถานศึกษา กลุ่มสถานที่ราชการ ในระยะรัศมีการเดินเท้าที่เหมาะสม คือ 500 – 1,000 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ 5.08 ตารางกิโลเมตร

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่มา: ผู้วิจัย, 2565

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ในมิติผังเมืองในเขตเทศบาลเมืองศาลายา ครอบคลุมการวิเคราะห์พัฒนาการและลักษณะของเมืองศาลายา มุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในบริเวณพื้นที่รอบสถานีรถไฟ พื้นที่ชุมชนและพื้นที่สาธารณะในพื้นที่เมืองศาลายาเพื่อประสิทธิภาพการพัฒนาในอนาคต

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยนี้ผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงสังเกต (Observation Research) เป็นการอธิบายและวิเคราะห์ผลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถาม และสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ใช้งานในพื้นที่ ผู้ค้า ใช้การคัดเลือกแบบสุ่ม (Random) ร่วมตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และกลุ่มตัวแทนนักศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive) จากสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ในการระดมความคิดเห็นผ่านกระบวนการ Design thinking

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลจากการสำรวจ และสัมภาษณ์ทั้งแบบสัมภาษณ์แบบกลุ่มย่อย (Focus group) และชุดแบบสอบถาม มาจัดกลุ่ม ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- **การเก็บข้อมูล** เป็นการลงพื้นที่ศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลในมิติด้านกายภาพของพื้นที่รอบสถานีศาลายา และพื้นที่ชุมชนศาลายาในขอบเขตที่ทำการศึกษาคือการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจนกว่าจะอิ่มตัว (Data saturation) โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจะประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) และแบบสอบถาม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ศึกษา

- **การวิเคราะห์ข้อมูล** เป็นการนำข้อมูลภาคสนาม การสำรวจมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสรุปผลข้อมูลมาจากการบูรณาการร่วมกันของการจำแนกตามแต่ละเนื้อหา (Content-based) แล้วค่อยนำผลเชื่อมโยงกัน (Cross-case Comparison) วิเคราะห์ผลข้อมูลโดยการจัดกลุ่มข้อมูลตามชุดคำถาม จากผู้ให้ตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบกลุ่มผ่านกระบวนการ Design thinking (Focus Group) เพื่อหาลักษณะร่วมแยกแยะความแตกต่าง ตามรูปแบบการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด (SWOT Analysis) เพื่อทราบถึงปัญหาและศักยภาพ ความต้องการ และรูปแบบแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนา

- **การสรุปผล** เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลอธิบายรูปแบบ ลักษณะ และแนวทางการออกแบบการพัฒนาในอนาคตเพื่อเสนอแนวทางในการฟื้นฟูปรับปรุงพื้นที่รอบสถานีศาลายาที่ตอบรับกับบริบทเมืองแห่งการศึกษา

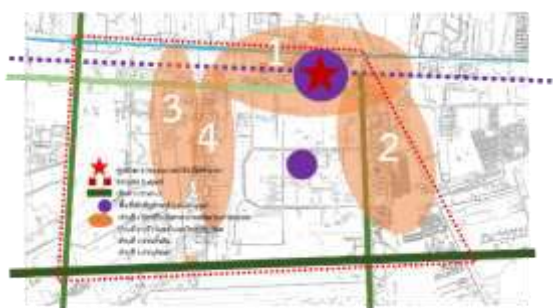
3. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟศาลายาเพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา สามารถสรุปผลออกตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

- เส้นทาง (Paths) ระบบคมนาคมที่มีบทบาทในอนาคต สามารถแบ่งออกเป็น ระบบถนน ได้แก่ ถนนบรมราชชนนี ถนนพุทธมณฑลสาย 4 สาย 5 และถนนศาลายา-นครชัยศรี เป็นถนนที่สำคัญหลักของพื้นที่ และระบบราง ซึ่งสถานีรถไฟศาลายาจะเป็นศูนย์การการเชื่อมต่อที่สำคัญในอนาคต

- พื้นที่เชิงสัญลักษณ์ (Landmarks) พื้นที่ที่มีความโดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของเมือง ในตำบลศาลายา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล สถานีรถไฟศาลายา และสวนพุทธมณฑล

- ย่าน (District) ศาลายาสามารถแบ่งย่านออกเป็น 4 ย่าน ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ย่านชุมชนสถานีรถไฟและตลาดสด ย่านหน้ามหาวิทยาลัย ย่านสหพร และย่านตั้งสิน อย่างไรก็ตาม หากแบ่งตามบทบาทเมืองการศึกษาและสถานีรถไฟในอนาคต พบว่า พื้นที่บริเวณรอบสถานีรถไฟและตลาดสด บริเวณหน้ามหาวิทยาลัย และบริเวณซอยตั้งสิน เป็นพื้นที่ศักยภาพของเมืองเนื่องจากที่มีตั้งเป็นศูนย์กลางของเมืองที่มีรัศมีครอบคลุมการเดินทางใกล้เคียงกับการพัฒนาของสถานีในอนาคต ทั้ง 3 ย่านมีความหนาแน่น พลวัต และเป็นแหล่งรวมกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคม และเป็นพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ของศาลายา

ภาพที่ 3 จินตภาพของเมือง (Image of city) ศาลายา: ผู้วิจัยและการสรุปผลจากประชุมกลุ่มย่อย, 2565

3.2 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่ชุมชนศาลายาในบริบทเมืองการศึกษา

ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ศาลายาสามารถสังเคราะห์ผลจากกระบวนการวิจัย ดังนี้ 1. การประชุมกลุ่มย่อย ผ่านกระบวนการ Design Thinking ที่ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1. การเข้าใจพื้นที่ (Understand) การพูดคุยเพื่อเข้าใจบริบทพื้นที่ แสดงปัญหาและสิ่งที่น่าสนใจภายในพื้นที่ศึกษา 2. การระดมสมอง (Ideate) การพูดคุยและร่วมกันแสดงความคิดเห็นจากการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น ทำ SWOT Analysis สังเคราะห์แสดงแนวคิดที่น่าสนใจ 3. ทดลอง (Prototype) แปลงแนวคิดให้เป็นรูปเป็นร่างอย่างง่าย และเร็วที่สุดเพื่อความเข้าใจแนวคิดการพัฒนา ผลลัพธ์คือ ความคิดเห็นต่อพื้นที่ในปัจจุบันและแนวทางการพัฒนา รวมถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนาที่อยู่ในบริบทของเมืองแห่งการศึกษา 2. การสำรวจพื้นที่ การทำแบบสอบถาม ผลลัพธ์คือ ความต้องการและความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของพื้นที่รอบสถานีและพื้นที่ชุมชนศาลายาในบริบทเมืองการศึกษา โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.2.1 ความต้องการและความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลายาในบริบทเมืองการศึกษา

1) ผลจากการประชุมกลุ่มย่อย

ประชุมกลุ่มย่อยรูปแบบ Design Thinking เพื่อระดมความคิดจากกลุ่มอาจารย์ 3 ท่าน และนักศึกษาสถาปัตยกรรมผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ชั้นปีที่ 3 และ 4 จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นตัวแทนผู้อยู่อาศัยประจำในพื้นที่ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ SWOT Analysis ระบุถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด โดยสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็นปัญหาและศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ศาลายาในบริบทของเมืองแห่งการศึกษา โดยสามารถแบ่งประเด็นหลักสรุปผลลัพธ์ออกเป็นศักยภาพ และปัญหา ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลจากการประชุมกลุ่มย่อยรูปแบบ Design Thinking, 2565

มิติ	ศักยภาพ	ปัญหา
ด้าน กายภาพ	- มีศักยภาพด้านการคมนาคม รูปแบบการคมนาคมหลากหลาย และในอนาคตโครงการรถไฟฟ้าและรถไฟความเร็วสูงจะช่วยส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่เมืองได้ดีมากขึ้น ลดระยะเวลาในการเดินทาง และอาจเกิดการขยายตัวมากขึ้นและเพิ่มขึ้นของประชากร ทั้งยังเพิ่มโอกาสในการขยายตัวของพื้นที่ศาลายาให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและคมนาคมระดับจังหวัดแห่งใหม่ - ศาลายาเป็นเมืองมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพสูง เป็นแหล่งการศึกษาในทุกกระดับ เมืองประกอบไปด้วยโรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การศึกษา ทำให้พื้นที่มีความพลวัตและมีกิจกรรมที่หลากหลายที่มีศักยภาพ - แนวโน้มการเป็นเมืองสำหรับการอยู่อาศัย เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในบริเวณศูนย์กลางของพื้นที่ศาลายาคือความเจริญขึ้นในบริเวณรอบพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยมหิดล เกิดเป็นปรากฏการณ์ขยายตัวของที่อยู่อาศัย เช่น คอนโดมีเนียม หอพักซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง	- ปัญหาการเชื่อมต่อและการจราจรในพื้นที่ ได้แก่ การจราจรทางถนนที่ติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วน ขนส่งสาธารณะยังมีการจัดการไม่เต็มประสิทธิภาพ โครงข่ายทางเดินมีไม่เพียงพอ และสภาพทางเดินไม่เหมาะสมบางพื้นที่เสื่อมโทรม พื้นที่สาธารณะบางจุดยังขาดการบริหารจัดการพื้นที่ - ไม่มีแผนการรองรับการขยายตัวของเมืองอาจทำให้เกิดผลกระทบทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ การขยายตัวของเมืองอาจทำให้เกิดความแออัดทั้งด้านที่อยู่อาศัยเกิดการกระจายตัวอย่างไร้ทิศทางและไม่เป็นระเบียบของเมือง และอาจทำให้เมืองพัฒนาไม่เป็นไปตามบทบาทของเมือง
ด้าน เศรษฐกิจ และสังคม	- รูปแบบพาณิชยกรรมหลากหลาย บางย่านสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น อาทิ พื้นที่พาณิชยกรรมที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ย่านพาณิชยกรรมเฉพาะกลุ่ม เช่น พื้นที่สังสรรค์ของกลุ่มวัยรุ่นและนักศึกษา - มีความหลากหลายของประชากร ทั้งกลุ่มคนในพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตแบบเดิม มีการทำเกษตรกรรมการค้าขาย และมีกลุ่มประชากรแฝง ที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อศึกษาและทำงานส่งผลให้เมืองมีความคึกคักเกือบตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างผสมผสานและความพลวัตที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ - กลุ่มประชากรแฝงส่งเสริมและกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง	- ควรบริหารจัดการพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศาลายาให้ตอบรับกับการพัฒนาในอนาคต โดยในปัจจุบันจำนวนร้านค้าและบริการในศาลายามีจำนวนมากอย่างไรก็ตามส่วนมากมักเจอเปิดให้บริการไม่นานและปิดตัวลง ร้านค้าและการให้บริการควรตอบรับกับผู้ใช้งาน - เศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อาจส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เดิม หรือธุรกิจครัวเรือนได้ อาทิ การขยายตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่เข้ามาในพื้นที่อาจทำให้พ่อค้าแม่ค้ารายย่อยในตลาดขาดรายได้เป็นต้น

2) ผลการสำรวจโดยการทำแบบสอบถาม

สำรวจจากผู้ใช้งานในพื้นที่ตำบลศาลายาผ่านชุดคำถาม บริเวณพื้นที่รอบสถานีศาลายา โดยมีผู้ร่วมตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และดำเนินการสอบถามเดือนสิงหาคม 2565 ชุดคำถามแบ่งประเด็นหลักได้ ดังนี้

- **ข้อมูลทั่วไป/ข้อมูลด้านการเดินทางในพื้นที่** พบว่า ผู้ร่วมตอบคำถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ศาลายา โดยมากเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาเป็นหลัก (ร้อยละ 33.25) และกลุ่มวัยทำงาน ประกอบด้วยข้าราชการ (ร้อยละ 20.75) พนักงานบริษัทเอกชนและงานรับจ้าง (ร้อยละ 18) ค้าขายธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 11) และไม่ระบุ (ร้อยละ 11) โดยข้อมูลด้านการเดินทาง พบว่า รูปแบบการเดินทางในพื้นที่เทศบาลตำบลศาลายา ได้แก่ การใช้รถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 42) รถจักรยานยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 31.25) เป็นหลัก การเดินเท้า (ร้อยละ 9) ในขณะที่การเดินทางประเภทรถโดยสารสาธารณะ ได้แก่ รถประจำทาง (ร้อยละ 16.5) รถไฟ (ร้อยละ 1.25) มีจำนวนผู้เลือกรูปแบบการเดินทางดังกล่าวไม่มากนักแต่เป็นรูปแบบการเดินทางที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าเป็นรูปแบบการเดินทางที่สำคัญในอนาคตที่ส่งผลต่อการพัฒนาของเมืองมากที่สุด

- **ข้อมูลด้านกิจกรรมในพื้นที่** สามารถสรุปประเด็นตามชุดคำถามได้ดังนี้

1) **ปัญหาสำคัญในเรื่องของพื้นที่กิจกรรมในพื้นที่ศาลายา** ประเด็นหลักที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการขาดพื้นที่สีเขียวและพื้นที่ให้ร่มเงา เป็นปัญหาสำคัญที่สุดในเรื่องพื้นที่กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 56.5 ปัญหาสำคัญรองลงมา คือ ปัญหาการขาดพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง พื้นที่ทำงาน CO-Working space เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยศึกษาและทำงาน โดยมีจำนวนผู้แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหานี้คิดเป็นร้อยละ 47.5 นอกจากนี้ ปัญหาการมีพื้นที่กิจกรรมที่ไม่ตอบสนองทุกช่วงเวลา 24 ชั่วโมง และปัญหาการจำกัดการเข้าถึงของพื้นที่กิจกรรมบางแห่ง เช่น ในพื้นที่มหาวิทยาลัย พื้นที่สีเขียวในสถานที่ราชการที่ไม่สามารถเข้าไปใช้งานพื้นที่ได้เต็มศักยภาพ เป็นปัญหาที่ผู้ตอบคำถามแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมาก

2) **พื้นที่กิจกรรมที่สำคัญของพื้นที่ศาลายา** เนื่องจากพื้นที่เป็นย่านการศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงออกแบบชุดคำถามโดยอ้างอิงรูปแบบพื้นที่กิจกรรมจากแนวทางการออกแบบเมืองแห่งการศึกษาในพื้นที่บริบทเมือง (Seattle Office of Planning & Community Development, 2018) เพื่อหาพื้นที่กิจกรรมที่สำคัญของศาลายาโดยให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของพื้นที่กิจกรรมของเมือง (ระดับคะแนน 1- สำคัญน้อยสุด ไป 5 - สำคัญมากที่สุด) ประกอบด้วย **พื้นที่เพื่อการเรียนรู้** **พื้นที่ทางเศรษฐกิจ** **พื้นที่ทางสังคม** พบว่า 1. **พื้นที่เพื่อการเรียนรู้** พื้นที่ห้องสมุดเมือง/พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของเมือง มีระดับความสำคัญมาก (เฉลี่ยระดับคะแนน 4) มาเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตามพื้นที่ Co-working space/พื้นที่ประชุมทำงาน พื้นที่นิทรรศการ/ Gallery มีความสำคัญอยู่ในช่วงปานกลางถึงมาก (เฉลี่ยระดับคะแนน 3-4) 2. **พื้นที่ทางเศรษฐกิจ** พบว่า พื้นที่แผงลอย/ร้านอาหารริมทาง มีความสำคัญอยู่ในช่วงมากถึงมากที่สุด (เฉลี่ยระดับคะแนน 4-5) ในขณะที่ พื้นที่ตลาดสด/ตลาดทั่วไป, พื้นที่ศูนย์อาหาร/ร้านอาหารชุมชน, และ café ความคิดเห็นส่วนมากเห็นว่าพื้นที่เหล่านี้มีความสำคัญอยู่ในช่วงปานกลางถึงมาก (เฉลี่ยระดับคะแนน 3-4) และ 3. **พื้นที่ทางสังคม** พบว่า พื้นที่ริมถนนพุดบาทหน้าอาคาร พื้นที่สีเขียว/สวนสาธารณะ มีความสำคัญอยู่ในช่วงมากถึงมากที่สุด (เฉลี่ยระดับคะแนน 4-5) โดยพื้นที่ทางสังคมอีก 3 ประเภท ได้แก่ พื้นที่ลานเพื่อจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ที่มีความสำคัญมาก (เฉลี่ยระดับคะแนน 4) พื้นที่อเนกประสงค์ในมหาวิทยาลัย สถานที่ราชการมีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ยระดับคะแนน 3) จากจำนวนความคิดเห็นของผู้ตอบคำถามทั้งหมด

3) **ข้อมูลเสนอแนะที่มีส่วนส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในอนาคต** เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบในประเด็นที่หลากหลายโดยสามารถจัดกลุ่มประเด็นหลักได้ดังนี้

- **ความคาดหวังในการเปลี่ยนแปลงเรื่องการเชื่อมต่อและเส้นทางสัญจรของเมือง** โดยความคิดเห็นในประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาความเชื่อมต่อการเดินทางในระบบสาธารณะเพื่อความสะดวกขึ้นและมีการใช้งานที่ครอบคลุมกับรูปแบบการเดินทางต่าง ๆ ของเมือง และมีการคำนึงถึงพื้นที่สถานีเป็นพื้นที่ศูนย์กลางมีศักยภาพเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนถ่ายของเมือง (HUB) โดยผู้ตอบคำถามเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า รูปแบบการเดินทางสาธารณะที่ครอบคลุมเชื่อมต่อกันจะลดปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาพื้นที่จอดรถในเมือง ผู้ใช้งานคาดหวังถึง

การส่งเสริมพื้นที่ในการเปลี่ยนถ่ายรูปแบบการสัญจรที่เหมาะสม เช่น พื้นที่รอและจุดจอดที่มีประสิทธิภาพ ระบบขนส่งสามารถนำคนเข้า-ออกนอกเมืองเชื่อมต่อกับรถไฟได้อย่างตรงเวลาและรวดเร็ว

- **ความคาดหวังในการจัดการพื้นที่โดยรอบสถานี** โดยความคิดเห็นในประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยรอบสถานีและเมืองเดิมอย่างบูรณาการร่วมกัน หลากหลายความคิดเห็นกล่าวถึงการพัฒนาพื้นที่ตลาดซึ่งควรปรับปรุงให้ผู้ใช้งานสามารถรับรู้ มองเห็นและเข้าไปใช้งานได้สะดวก และไม่บดบังการเชื่อมต่อไปยังสถานีรถไฟ ผู้แสดงความเห็นกล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ในปัจจุบันที่สถานีรถไฟถูกตลาดบดบัง และภูมิทัศน์รอบๆ ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา นอกจากนี้เนื่องจากพื้นที่รอบสถานีรถไฟเป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบไปด้วยสถาบันการศึกษาหลายแห่ง หลากหลายความคิดเห็นจึงกล่าวถึงการส่งเสริมพื้นที่รองรับการทำงานหรือพื้นที่เพื่อการเรียนรู้แก่กลุ่มนักศึกษาจะช่วยให้เมืองเกิดความพลวัตมากและทันสมัยมากยิ่งขึ้น

- **ความคาดหวังในการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการเดินรูปแบบอื่น ๆ** โดยหลากหลายความเห็นให้ความสำคัญเรื่องพื้นที่ทางเท้าที่สามารถเดินได้สะดวกเชื่อมต่อย่านและเดินได้ถึงรถไฟ การเพิ่มเส้นทางการเชื่อมต่อทางเดินให้ครอบคลุมตลอดพื้นที่เทศบาล ปรับปรุงทางเท้าให้มีความปลอดภัยมีระยะเหมาะสมไม่มีสิ่งกีดขวาง ความสว่างเพียงพอเพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ เพิ่มรูปแบบการเดินทางใหม่ ได้แก่ เส้นทางจักรยาน นอกจากนี้การเชื่อมต่อการสัญจรจากสถานีแบบไม่สะดวก ได้หลากหลายรูปแบบ เพิ่มรถจักรยานไฟฟ้า เพิ่มจุดรองรับพื้นที่ชาร์จไฟฟ้าสำหรับรถสกูเตอร์ และพื้นที่สีเขียวที่ให้มีแสงส่งเสริมให้เกิดการเดินทางที่ดี

- **ความคาดหวังในการบูรณาการคน พื้นที่ กิจกรรม** หลากหลายความคิดเห็นแสดงความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่คำนึงถึงผู้อยู่อาศัยและการทำกิจกรรมในพื้นที่ โดยการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้นเนื่องจากพื้นที่ศาลาเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่ทำให้บริเวณตลาดศาลาเป็นพื้นที่ค้าขาย พืชผลทางการเกษตรและอาหารที่สำคัญ การส่งเสริมกิจกรรมให้มีความหลากหลายเหมาะกับกลุ่มคนทุกช่วงวัย การเชื่อมพื้นที่ศึกษาชุมชนโดยนำการจัดการพื้นที่มาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้งานพื้นที่มหาวิทยาลัย สถานศึกษาและสถานที่ราชการสามารถเป็นพื้นที่กิจกรรมนันทนาการและการเรียนรู้ สนับสนุนนิทรรศการจากสถาบันต่าง ๆ เพิ่มพื้นที่ Co-working space เพิ่มพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้คนทั่วไป รองรับและตอบสนองกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้ การเชื่อมเส้นทางเท้าจากสถานีรถไฟเข้าสู่พื้นที่มหาวิทยาลัยและพื้นที่ราชการอื่น ๆ จะช่วยให้พื้นที่ผืนและสามารถใช้ประโยชน์กับชุมชนมากยิ่งขึ้น

3.2.2 แนวทางการพัฒนาในบริบทของเมืองแห่งการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาในบริบทของเมืองแห่งการศึกษา

จากการบูรณาการข้อมูลข้างต้นสามารถสังเคราะห์ผลการสำรวจจากแบบสอบถาม และการประชุมกลุ่มย่อยได้โดยอ้างอิงจาก ตัวชี้วัดการออกแบบเมืองการศึกษาในประเทศไทยของฉมา (Shma Company Limited, 2015) และแนวทางในการออกแบบเมืองแห่งการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่บริบทเมือง อ้างอิงจากหลักการของ Seattle Department of Construction and Inspections (DCI) และ หลักเกณฑ์การออกแบบพื้นที่รอบสถานีโดย (Maryland Department of Transportation, 2020) โดยปัจจัยที่มีความสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพเมืองที่ส่งเสริมการศึกษา ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญของโครงข่ายและเส้นทางสัญจร และพื้นที่สาธารณะในด้านการเป็นเมืองแห่งการศึกษา สรุปได้ตามบริบทพื้นที่รอบสถานีศาลาดังนี้

ปัจจัยด้านการพัฒนาการเชื่อมต่อโครงข่ายและเส้นทางสัญจร การให้ความสำคัญกับระบบขนส่งมวลชนจะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษาในพื้นที่ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมของพื้นที่ตำบลศาลาเกิดย่านที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น สามารถเชื่อมต่อโหมดการเดินทางรูปแบบใหม่ๆ กันอย่างสะดวก เช่น การพัฒนาจุดเชื่อมต่อรถสาธารณะในบริเวณกิจกรรมหนาแน่นของศาลา หน้าพื้นที่ตลาดสดเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยการส่งเสริมศักยภาพโครงข่ายและเส้นทางสัญจรของเมืองเป็นปัจจัยสำคัญเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่รอบสถานี (TOD) ของพื้นที่ในอนาคต การพัฒนาสถานีศาลาควรพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกัน ควรคำนึงถึงระบบเส้นทางการเดินทาง ความเชื่อมโยงกันในขนส่งสาธารณะ การส่งเสริมให้เกิดการเดินทางในพื้นที่รอบสถานี

และให้ความสำคัญกับการเดินเท้าและทางจักรยานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นเมืองกระชับ ที่รวมถึงการใช้งานได้ของกลุ่มคนทุกกลุ่ม

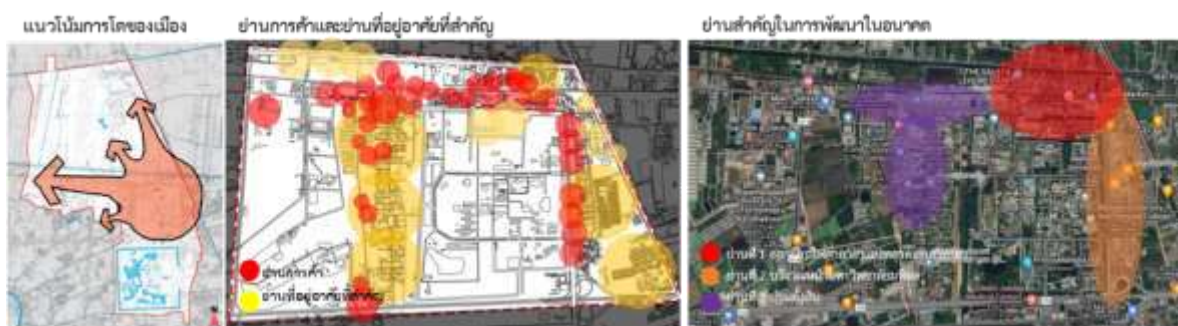
ปัจจัยด้านการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะและพื้นที่กิจกรรม ทำให้เมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยตามแนวทางการออกแบบเมืองแห่งการศึกษา ประกอบด้วย พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเมืองเพื่อการเรียนรู้ โดยสามารถอธิบายตามบริบทของศาลาาดังนี้

1. พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ – การส่งเสริมพื้นที่กิจกรรมเมืองเพื่อการเรียนรู้โดยการออกแบบกิจกรรมในเมืองและออกแบบพื้นที่เพื่อรองรับการเรียนรู้ของคนในเมืองที่จะช่วยกระตุ้นการใช้พื้นที่แก่กลุ่มผู้ใช้งานหลัก รวมถึงการลดการปิดกั้น พื้นที่มหาวิทยาลัย สถานที่ราชการ และพื้นที่เมืองเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่าย และดึงดูดผู้ใช้งานจากภายนอกเข้าสู่ภายในพื้นที่ปิด การพัฒนาพื้นที่ในสถาบันราชการบางพื้นที่สามารถออกแบบให้กลายเป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของเมืองได้ เช่น รอยต่อระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันราชการศาลา และสถานีรถไฟ สามารถส่งเสริมให้เกิดการใช้งานร่วมกันของพื้นที่ได้

2. พื้นที่ทางเศรษฐกิจ – การส่งเสริมพื้นที่กิจกรรมที่ทำให้ศาลาเกิดความคึกคักคือการสนับสนุนพื้นที่ทางการค้า เนื่องจากศาลาได้มีการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจจากหลากหลายรูปแบบการค้า การจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบสถานีรถไฟ พื้นที่พาณิชย์กรรมและตลาด รวมถึงการจัดโซนนิ่งร้านค้าแผงลอย การจัดช่วงเวลาเปิด-ปิดที่ควรมีหลากหลายช่วงเวลา และการจัดการกับงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับด้านการค้าเป็นสิ่งที่สำคัญและจะช่วยส่งเสริมศักยภาพ ดึงดูดการเข้ามาของผู้ใช้งาน

3. พื้นที่ทางสังคม – การส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ทางสังคมในเทศบาลตำบลศาลาควรมีการแบ่งกลุ่มความเป็นสาธารณะ ตั้งแต่สาธารณะ กึ่งสาธารณะ และส่วนบุคคลอย่างชัดเจน ควรส่งเสริมให้เกิดการใช้งานร่วมกันของพื้นที่เมือง พื้นที่สถานศึกษาและพื้นที่ราชการที่ยังมีศักยภาพในการใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมได้ เช่น การใช้พื้นที่กิจกรรมนันทนาการในสถานที่ศึกษาหรือพื้นที่ราชการในบางช่วงเวลา การเชื่อมผ่านพื้นที่เมืองโดยผสานพื้นที่หลากหลายประเภท เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมของเมืองเพื่อกระตุ้นการใช้พื้นที่สาธารณะ การส่งเสริมพื้นที่สาธารณะประเภทถนน พื้นที่ริมถนน เป็นพื้นที่ที่ควรคำนึงถึงเนื่องจากกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเกิดขึ้นบริเวณฟุตบาทและริมถนน อาทิ พื้นที่การค้าขายแบบแผงลอย พื้นที่สีเขียวพักผ่อนและพักผ่อนริมถนน เป็นต้น

3.3 แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาที่ส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการเรียนรู้

ภาพที่ 4 แนวโน้มการพัฒนาและย่านหลักในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีในบริบทเมืองการศึกษา: ผู้วิจัย, 2565

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ ประชุมกลุ่มย่อย และแบบสอบถาม พบว่า ความเห็นในขั้นตอนการประชุมกลุ่มย่อยและแบบสอบถามมีความหลากหลาย อย่างไรก็ตามมีความเข้าใจและสามารถจัดประเด็นของกลุ่มตามรูปแบบและความต้องการในการพัฒนา โดยแนวทางการออกแบบหลักสามารถสรุปเป็น 3 ด้าน ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน ด้านการบริหารจัดการย่าน

โดยแนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีเพื่อส่งเสริมพื้นที่เมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้สามารถแบ่งรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ตามลักษณะของย่านที่มีศักยภาพออกเป็น 3 ย่านสำคัญ อ้างอิงจากการวิเคราะห์พื้นที่ของผู้วิจัย ได้แก่ ย่านที่ 1 สถานีรถไฟศาลาและตลาดเก่าศาลา ย่านที่ 2 ย่านหน้ามหาวิทยาลัยมหิดล และย่านที่ 3 ย่านตั้งสิน ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาพื้นที่ศักยภาพตัวอย่างตามแนวทางการออกแบบหลัก 3 ด้านได้ดังนี้

ย่านที่ 1 สถานีรถไฟศาลาและตลาดเก่าศาลา ครอบคลุมพื้นที่สถานีรถไฟศาลา รวมรัศมีประมาณ 200 เมตรโดยรอบ ประกอบด้วย พื้นที่ตลาดศาลาเป็นพื้นที่ตลาดขนาดใหญ่ บริเวณพื้นที่ตลาดเก่าศาลา ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนเก่าศาลา และเชื่อมโดยพื้นที่ด้านข้างบางส่วนของมหาวิทยาลัยมหิดล

ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน ควรให้มีการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบสถานีรถไฟฟ้านพื้นที่พาณิชย์กรรม รวมถึงการจัดการรูปแบบการค้า ตลาด โซนนิ่งร้านค้าแผงลอยให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงาม ในขณะที่พื้นที่สถานีรถไฟควรให้มีการเชื่อมต่อสู่พื้นที่ชุมชน มหาวิทยาลัย ตลาด ได้สะดวกและสามารถเดินเชื่อมโยงกันได้ สถานีควรเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ไม่ถูกบดบัง ปรับปรุงพื้นที่รอบสถานีให้มีร่มเงาลดความร้อน รวมถึงการปรับปรุงพื้นที่จอดรถยนต์และแนวทางเดินที่มีศักยภาพ

ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน พื้นที่ย่านสถานีรถไฟศาลาและตลาดเก่าศาลาเปรียบเสมือนศูนย์กลางเมืองและศูนย์กลางการค้า ดังนั้นการจกระบบการขนส่งให้เกิดความเชื่อมโยงในพื้นที่ย่านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนา ควรปรับปรุงรูปแบบของตลาดให้สอดคล้องทันสมัยกับการพัฒนาของรถไฟฟ้านอกจากนี้การจัดรูปแบบทางสัญจรย่านสถานีรถไฟควรมีการเปลี่ยน/ปิด เพื่อปรับเป็นทางเท้าเพื่อเชื่อมกระจายคนสู่เมืองสู่พื้นที่อื่น ๆ ของเมือง ควรเชื่อมย่านศูนย์กลางเมืองสถานี-มหาวิทยาลัย-ตลาด ด้วยการสนับสนุนทางเท้า

ด้านการบริหารจัดการย่าน พื้นที่รอบสถานีควรจัดพื้นที่สาธารณะที่ดี ให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามเทศกาลในพื้นที่สาธารณะของเมือง อาทิ ตลาดนัดตามเทศกาล กิจกรรมพิเศษเฉพาะกิจ พื้นที่นันทนาการสำหรับทุกกลุ่มวัย เป็นต้น ควรจัดการพื้นที่ที่เปลี่ยนถ่ายบริการขนส่งมวลชนหลากหลายเพื่อการใช้บริการขนส่งมวลชนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรจัดการพื้นที่ค้าขายเป็นเรื่องสำคัญของพื้นที่รอบสถานีในอนาคต ดังนั้น การบริหารจัดการพื้นที่การค้า แผงลอยของเมืองจำเป็นต้องมีการวางแผนและคิดรูปแบบให้เหมาะสม

ภาพที่ 5 (ซ้าย) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมเส้นทางเชื่อมต่อจากสถานีรถไฟฟ้าวางไกลสู่มหาวิทยาลัย, (ขวา) ภาพการปรับปรุงพื้นที่กิจกรรมให้เกิดความเชื่อมต่อส่งเสริมการเดินทางรอบสถานีรถไฟและมหาวิทยาลัย, ที่มา: ผู้วิจัย

ย่านที่ 2 บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยมหิดล ครอบคลุมพื้นที่บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยมหิดลขนานถนนพุทธมณฑลสาย 4 ซึ่งอยู่ในพื้นที่รัศมี 600 เมตรของสถานีรถไฟ ศักยภาพหลักเป็นย่านการค้า ย่านอาหารและบริการ มีรูปแบบการค้าและบริการที่หลากหลาย จุดเด่นของพื้นที่คือ บริเวณหน้าอาคารพาณิชย์จะมีการทำแนวหลังคาคลุมฟุตบอลเพื่อเป็นพื้นที่เช่าแผงขายของกึ่งถาวรและในช่วงเช้าและช่วงเย็นจะมีการตั้งร้านค้าเพื่อขายอาหารบริเวณฟุตบอลสนาม บริเวณด้านหลังอาคารพาณิชย์ส่วนมากเป็นพื้นที่พักของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มคนวัยทำงาน

ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน ควรจัดระเบียบพื้นที่ริมถนนให้เป็นสัดส่วน พื้นที่ร้านค้า พื้นที่นั่งรับประทานอาหาร พื้นที่เปลี่ยนถ่ายการสัญจร จักรวรรดิเมล์ และพื้นที่จอดรถริมถนน ควรจัดการเรื่องพื้นที่จอด

รถให้เหมาะสมไม่บดบังเส้นทางจราจรและรัศมีการขึ้นลงรถสาธารณะ รวมถึงออกแบบพื้นที่ริมฟุตบาทให้เหมาะสมในการค้าขายโดยที่ผู้คนยังสามารถสัญจรได้สะดวก นอกจากนี้ควรเพิ่มร่มเงาเพื่อลดความร้อนและทำให้พื้นที่ริมถนนเหมาะแก่การเดินเพื่อเพิ่มระยะการเดินของผู้ใช้เชื่อมไปยังสถานีได้มากขึ้น

ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน เนื่องจากย่านหน้ามหาวิทยาลัยเป็นย่านอาหารของศาลายาที่เชื่อมต่อศูนย์กลางสถานีรถไฟฟ้าศาลายาได้อย่างสะดวกโดยการเดิน การจัดระบบเส้นทางทำให้เกิดความเชื่อมโยงในพื้นที่ย่าน ควรสร้างบรรยากาศให้เกิดความมีชีวิตชีวา ให้การสนับสนุนการค้าแผงลอยที่มีประสิทธิภาพและเปิดหลากหลายช่วงเวลาส่งเสริมให้เป็นจุดแวะพักหรือพื้นที่ที่น่าสนใจทางอาหารของศาลายา

ด้านการบริหารจัดการย่าน จุดเด่นที่เป็นศักยภาพของพื้นที่ย่านหน้ามหาวิทยาลัยคืออาหารร้านค้าริมทาง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบพื้นที่ค้าขายเพื่อให้เกิดพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพต่อการใช้งานที่รวมถึงการสัญจรทางเท้า การบริหารจัดการพื้นที่การค้าและแผงลอยของเมือง จำเป็นต้องมีการวางแผนและคิดรูปแบบให้เหมาะสม จำเป็นต้องมีการจัดการเวลาในการค้าขาย รวมถึงมีการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนในการสร้างภาพลักษณ์ของเมือง (City Branding)

ภาพที่ 6 (ซ้าย) ย่านหน้ามหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อมีการปรับปรุงสภาพรูปแบบกิจกรรมของพื้นที่ริมถนนพุทธมณฑลสาย 4, (ขวา) การจัดการเชื่อมต่อระบบขนส่งมวลชนและกิจกรรมริมถนนริมถนนพุทธมณฑลสาย 4, ที่มา: ผู้วิจัย

ย่านที่ 3 ย่านตั้งสิน เป็นย่านชุมชนขยายของพื้นที่ซึ่งเป็นชอยกิ่งส่วนบุคคล ปัจจุบันชอยตั้งสินเป็นย่านที่พักอาศัยหลัก เป็นหอพัก คอนโดมิเนียม แก่กลุ่มนักศึกษา เป็นย่านที่คึกคักประกอบด้วยร้านอาหารจำนวนมาก และพื้นที่ศูนย์อาหาร ตลาดนัดโครงสร้างถาวร ผู้ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชากรแฝง ได้แก่ นักศึกษาและวัยทำงานเป็นหลัก ทำให้บริเวณนี้มีความคึกคักมากในช่วงเย็นและกลางคืน

ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน ควรเพิ่มพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่สาธารณะที่รองรับและส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มผู้อยู่อาศัยทุกกลุ่มให้มีพื้นที่ทำงาน พื้นที่นันทนาการ พื้นที่ขายอาหาร พื้นที่นั่งทานอาหารที่สามารถเข้าไปใช้งานได้ 24 ชั่วโมง ปรับปรุงพื้นที่ทางเท้า-ทางข้าม ให้เชื่อมต่อปลอดภัย รวมถึงต้องการให้มีร่มเงาเพื่อลดความร้อนและเอื้อประโยชน์ต่อการเดิน นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงบรรยากาศของย่านตั้งสินให้มีความคึกคักขึ้นเหมาะกับการเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของย่านการศึกษา มีพื้นที่นันทนาการยืดหยุ่นตามช่วงเวลามากขึ้น

ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน ควรพัฒนาพื้นที่ของย่านตั้งสินให้เกิดความพลวัต ส่งเสริมพื้นที่เพื่อการเรียนรู้และพื้นที่ทำงานแก่ผู้ใช้งาน รวมถึงการมีพื้นที่ทางสังคมของเมือง พื้นที่กิจกรรมที่สามารถใช้งานได้หลากหลายร่วมกัน ได้แก่ พลาซาก็ิจกรรม ศูนย์อาหารของย่าน co-working space เพื่อเพิ่มกิจกรรมในบริเวณย่านตั้งสินให้มีชีวิตชีวาสอดคล้องกับย่านแห่งการเรียนรู้

ด้านการบริหารจัดการย่าน ควรให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และมีการอนุญาตให้กลุ่มผู้ใช้งานสามารถใช้พื้นที่สาธารณะของเมืองได้ อาทิ ลานโล่ง พื้นที่สีเขียว พื้นที่หน้าอาคาร เป็นต้น ส่งเสริมการจัดกลุ่มพื้นที่ใช้งานที่ส่งเสริมความเป็นเมืองการศึกษา พื้นที่เรียนรู้ พื้นที่ทำงาน พื้นที่สังสรรค์ เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อประโยชน์

แก่ผู้ค้าและผู้ใช้งาน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมและจัดการเรื่องการเชื่อมต่อของรถสาธารณะภายในเทศบาลตำบลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้อาศัยเพื่อเชื่อมต่อระหว่างยังสถานีรถไฟแห่งใหม่และเชื่อมระหว่างที่ทำงานหรือสถานศึกษา

ภาพที่ 7 (ซ้าย) การบริหารจัดการกิจกรรมและการใช้พื้นที่ย่านตั้งสินเพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์และศูนย์อาหารของเมือง, (ขวา) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของรูปแบบกิจกรรมของพื้นที่ย่านตั้งสิน, ที่มา: ผู้วิจัย

4. อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยมีประเด็นสามารถอภิปรายผลในประเด็นดังนี้

4.1 พัฒนาการของพื้นที่ชุมชนศาลายามีความเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองตั้งแต่ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนขนาดเล็กสู่การเป็นเมืองที่มีบทบาทด้านการศึกษา โดยเมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ ระบบโครงข่ายทางน้ำ ระบบถนน ระบบราง สาธารณูปการ-สาธารณูปโภค เข้ามาในพื้นที่จึงทำให้บทบาทของพื้นที่ศาลายาเปลี่ยนไป ด้วยการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของเมือง การปรับรูปแบบพื้นที่ รูปแบบการใช้งาน ตามศักยภาพและบทบาทของเมืองจะทำให้เมืองเกิดความยั่งยืนและมีอัตลักษณ์ของพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลายาเพื่อส่งเสริมพื้นที่เมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นแนวคิดการปรับปรุงพื้นที่จากพื้นฐานทรัพยากรของเมืองที่มีทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ศาลายาซึ่งเหมาะสมแก่การเป็นเมืองมหาลัยที่มีความกระชับในอนาคต โดยสอดคล้องกับการศึกษาศึกษาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาเมืองสู่ความยั่งยืนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเมืองศาลายา จังหวัดนครปฐม (ธันวดี สุขสาโรจน์ และคณะ, 2561) และแผนการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลายาและสถานีธรรมศาสตร์รองรับรถไฟฟ้าสายสีแดง (มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะวิศวกรรมศาสตร์, 2562) ที่กล่าวถึงบทบาทของพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการพัฒนาระบบรางในอนาคต

4.2 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีในบริบทเมืองการศึกษา พบว่า ความต้องการในการพัฒนาของพื้นที่จากความเห็นประชาชนมีความสอดคล้องกัน สามารถสรุปตามประเภทความต้องการ ประกอบด้วย ความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรของเมือง การจัดการกิจกรรมพื้นที่โดยรอบสถานี การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเดินทางรูปแบบอื่น ๆ และการบูรณาการคน พื้นที่ กิจกรรม ในด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทเมืองการศึกษา ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดแนวทางในการออกแบบเมืองแห่งการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่บริบทเมือง (Seattle Office of Planning & Community Development, 2018) ที่ประกอบด้วย พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางสังคม เพื่อหารูปแบบพื้นที่ที่สำคัญในบริบทของศาลายา โดยสามารถอภิปรายผลจากการศึกษาได้ว่า พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ พื้นที่ห้องสมุดเมืองหรือพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของเมืองเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาก ในขณะที่พื้นที่ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่ค้าขายแผงลอยและร้านอาหารริมทางมีระดับความสำคัญมากแก่ผู้ใช้งานในเมือง และพื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ ได้แก่ พื้นที่ริมถนนพุดบาทหน้าอาคาร พื้นที่สีเขียว/สวนสาธารณะมีความสำคัญสำหรับการพัฒนาตามบทบาทเมืองในอนาคต นอกจากนี้ พื้นที่ทางสังคมประเภทลาน (Plaza) เพื่อจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ที่มีความสำคัญมากในการกระตุ้นอัตลักษณ์และกิจกรรมของเมือง โดยสรุปเป็นปัจจัยที่ควรส่งเสริมหลักได้แก่ ปัจจัยด้านการพัฒนาการเชื่อมต่อโครงข่ายและเส้นทางสัญจร

ปัจจัยด้านการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะและพื้นที่กิจกรรม ซึ่งจากการศึกษาทั้งสองปัจจัยเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีเพื่อให้เป็นเมืองแห่งการศึกษา

4.3 แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาयाเพื่อส่งเสริมพื้นที่เมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยผลการวิจัยพบว่ารูปแบบและแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในอนาคตมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองแห่งการศึกษาของสมา (Shma Company Limited, 2015) และจากแนวทางในการออกแบบเมืองแห่งการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่บริบทเมือง (Seattle Office of Planning & Community Development, 2018) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญของการพัฒนาเมืองและอาคาร ที่คำนึงถึงการสร้างพื้นที่มหาวิทยาลัยให้เชื่อมต่อกับเมืองและการออกแบบกิจกรรมในเมืองให้ส่งเสริมการเรียนรู้ การส่งเสริมเรื่องโครงข่ายและเส้นทางสัญจรที่ออกแบบให้ขนส่งสาธารณะมีความเชื่อมโยงกับระบบขนส่งสถาบันการศึกษา ชุมชน และส่งเสริมให้มีความสะดวกแก่การเดินทาง และพื้นที่สาธารณะในด้านการเป็นเมืองแห่งการศึกษา ได้แก่ พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางสังคม โดยแนวทางการพัฒนาย่านตัวอย่างเพื่อให้เมืองตอบรับกับบริบทการเป็นศูนย์กลางระบบรางขานเมืองและศูนย์กลางทางการศึกษาเพื่อให้มีชีวิตชีวาและมีคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ย่านที่มีศักยภาพออกเป็น 3 ย่านสำคัญ ย่านสถานีรถไฟศาลาयाและตลาดเก่าศาลาया ย่านหน้ามหาวิทยาลัยมหิดล และย่านตั้งสิน สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่าน ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่ย่าน และด้านการบริหารจัดการย่าน ซึ่งมีแนวทางที่ยึดหยุ่นตามความเหมาะสมตามการใช้ประโยชน์พื้นที่แต่ละย่าน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 งานวิจัยนี้ สามารถนำไปประยุกต์และกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลาया และการพัฒนาพื้นที่ในเทศบาลตำบลศาลาयाในบริบทของเมืองแห่งการศึกษาในอนาคต

5.2 การศึกษาพื้นที่รอบสถานีรถไฟศาลาया เป็นการศึกษาที่เน้นการสำรวจทางกายภาพ และการสอบถามความคิดเห็นจากความเห็นแบบสุ่มและประชุมกลุ่มย่อยเป็นการสังเคราะห์และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตามไม่สามารถครอบคลุมมิติทางสังคมศาสตร์ อาทิ มนุษยศาสตร์ วิถีชีวิต เนื่องจากข้อจำกัดทางขอบเขตของงานวิจัย

5.3 ผลวิจัยของการศึกษานี้เป็นแนวทางการศึกษาความต้องการและแนวทางหรือกรอบในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีย่านขานเมือง ย่านการศึกษา โดยเครื่องมือที่ใช้จะเป็นเครื่องมืออื่นที่นอกเหนือจากการสอบถามความคิดเห็นจากแบบสอบถามและการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ผลงานที่มีขอบเขตกว้างออกไป

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟศาลาया เพื่อส่งเสริมบริบทเมืองแห่งการศึกษา ที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2565 สัญญาเลขที่ C35/2565 โดยงานวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมและวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขรับรองจริยธรรมการวิจัย ว.343/2565 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการสถาบันพัฒนาศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ รวมถึงคณาจารย์และผู้ร่วมให้ข้อมูลและคำปรึกษาจนวิจัยสำเร็จลุล่วง

7. เอกสารอ้างอิง

เกษมผลกุล อภิรักษ์. (2552). *เล่าขานตำนานศาลาया*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธันวดี สุขสาโรจน์, ชีระวิทย์ รัตนพันธ์, และวิริยะ เตชะรุ่งโรจน์. (2561). *โครงการศึกษาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาเมืองสู่ความยั่งยืนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเมืองศาลาया จังหวัดนครปฐม*.

มหาวิทยาลัยมหิดล.

- มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะวิศวกรรมศาสตร์. (2562). *แผนการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีศาลายาและสถานีธรรมศาสตร์*
รองรับรถไฟฟ้าสายสีแดง. <https://mahidol.ac.th/temp/2019/10/Presskit.pdf>
- มหาวิทยาลัยมหิดล. หอดจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์. (2564). *ที่มาของพื้นที่ศาลายา*.
<https://museum.li.mahidol.ac.th/mahidol-mysteries/index.php/salaya/>
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.). (2562). *TOD คืออะไร*.
<http://thailandtod.com/Whatistod.html>
- อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2559). *ศาลายาเมืองน่าเที่ยว*. สามลดา.
- Department of Public Works and Town & Country Planning, Auros Co.Ltd., PSK Consultant. (n.d.).
Final report: Spatial analysis and evaluation of northern region, central region, northeastern region,
and southern region.
- Lynch, K. (1977). *The image of the city*. MIT Press.
- Maryland Department of Transportation. (2020). *Transit oriented development (TOD)*.
<https://www.mta.maryland.gov/transit-oriented-development>
- Seattle Office of Planning & Community Development. (2018). *University district*. Seattle.
- Shma Company Limited. (2015). *Education city guideline*. Shma Company Limited & Department of
Public Works and Town & Country Planning.
- UNESCO Global Network of Learning Cities. (2015). *Guidelines for building learning cities*.
[https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-guidelines-](https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-guidelines-for-building-learning-cities.pdf)
[for-building-learning-cities.pdf](https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-guidelines-for-building-learning-cities.pdf)

การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม Development of Learning and Innovation Skills Indicators of Secondary School Students under Nakhon Phanom Secondary Educational Service Area Office

สิทธิพร น้อยคำสิงห์^{1*} วณิกา ฉลากบาง² และบุญมี ก่อบุญ³
Sitthiporn Noikhamsing^{1*} Wannika Chalakbang² and Boonmee Koboon³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การดำเนินการมี 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 37 คน และครูจำนวน 390 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 427 คน ในปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.47-0.89 และค่าความเชื่อมั่น 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย พบว่า 1) โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 องค์ประกอบย่อย และ 72 ตัวบ่งชี้ และ 2) โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square : χ^2 เท่ากับ 62.79 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 70 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-value) เท่ากับ 0.72 ค่าดัชนี วัด

^{1*} สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Department of Educational Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

E-mail : sitthiporn.nks@gmail.com

² สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Department of Educational Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

E-mail : wannika.ch@snru.ac.th

³ สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Department of Educational Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

E-mail : boonmee.ko@snru.ac.th

*Corresponding author

ระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.97 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.00

คำสำคัญ : ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ตัวบ่งชี้ การพัฒนาตัวบ่งชี้

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop the structural model of learning and innovation skills of secondary school students; and 2) to verify the congruence of the developed structural model of learning and innovation skills indicators of secondary school students under Nakhon Phanom secondary educational service area office with empirical data. The study was conducted in 2 phases. The first phase was the structural model development of learning and innovation skills of secondary school students using relevant documents, research analysis, and an interview with 5 experts. The second phase was the verification the congruence of the developed structural model of learning and innovation skills indicators with empirical data, using confirmatory factor analysis. The sample were 37 school administrators and 390 teachers, a total of 427 participants in an academic year B.E. 2564, selected with multi-stage sampling. The tool in data collection was a 5-level rating scale questionnaire with IOC between 0.60 - 1.00, discrimination value between .47 - .89 and overall reliability value at .97. The data were analyzed with the statistical software.

The findings were as follows. 1. The learning and innovation skills of secondary school students under Nakhon Phanom secondary educational service area office comprised of 3 main components, 14 sub-components, and 72 indicators. 2. The developed structural model on learning and innovation skills of secondary school students under Nakhon Phanom secondary educational service area office has performed congruence with the empirical data, with Chi – square value χ^2) at 62.79, degree of freedom (df) at 70, p-value at 0.72, Goodness of Fit Index (GFI) at 0.98, Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) at 0.97, and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) at 0.00.

Keyword: Learning and Innovation Skills, Indicator, Indicator Development

วันที่รับบทความ: 24 กันยายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 01 ธันวาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่จะต้องมีความยืดหยุ่นการสร้างสรรค์ มีความซับซ้อน และท้าทายสำหรับผู้จัดการศึกษา เพื่อตามให้ทันกับโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเต็มไปด้วยสิ่งท้าทาย และปัญหาการแสวงหาโอกาสและสิ่งใหม่ๆ สถานศึกษาหรือโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนมีการศึกษาค้นคว้าและใช้ความรู้ในชีวิตจริงโดยครูจะกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ที่จะสามารถนำความรู้ของนักเรียนที่มีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์เป็น

การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และมีวัฒนธรรมการสืบค้น (อัครเดช นิละโยธิน, 2559, น.3) ซึ่งเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) ได้พัฒนาวิสัยทัศน์เพื่อความสำเร็จของนักเรียนในระบบเศรษฐกิจโลกใหม่ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ 1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ (ศิริวิทย์ ทินประภา, 2557, น.23) ให้สอดคล้องกับความต้องการในการใช้กำลังคนของประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของประเทศ โดยต้องทำควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น.3)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดหมาย และมีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี การสร้างสรรค์นวัตกรรม และมีทักษะชีวิต รวมถึงยังกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ว่าหลักสูตรจะต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา โดยใช้นวัตกรรม และการใช้ทักษะชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น.5-7) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญอย่างมากกับการเรียนรู้ของนักเรียน ให้สามารถปรับตัวได้อย่างชาญฉลาดเท่าทัน มีภาวะความเป็นผู้นำด้านการทำงานที่หลากหลาย สามารถขึ้นำตนเองในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จักตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีสติ รู้จักสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเอง ตลอดจนการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, น.2) โดยนักเรียนจะใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสังสมประสบการณ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีและทักษะชีวิตและอาชีพ ซึ่งการจัดการศึกษาจะใช้ระบบส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยที่ครูสามารถประยุกต์ใช้สื่อสังคมเป็นช่องทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป (เชมณัฐ กิ่งศิริธรรม, 2556, น.72)

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skill) ถือว่าเป็นทักษะที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากและเข้ามา มีบทบาทโดยตรงต่อนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเพราะจำเป็นต้องใช้ทักษะด้านดังกล่าวไปต่อยอดสำหรับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creatively and Innovation) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) และการสื่อสารและการมีส่วนร่วม (Communication and Collaboration) ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยเตรียมความพร้อมในการปรับตัวให้ทันต่อโลกสมัยใหม่ในอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการรู้คิด การแก้ไขปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ เพื่อให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่เท่าทันโลกในปัจจุบัน (วิจารณ์ พานิช, 2556, น.29-30) อีกทั้ง ยังเป็นการส่งเสริมกระบวนการคิด การสร้างสรรค์นวัตกรรม การเสริมทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียน และทักษะในการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยให้ครูสามารถสร้างความท้าทายให้กับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนการจัดการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้ความรู้ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไปพร้อมกันกับเนื้อหาที่เรียน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการที่เรียนสูงขึ้น (ดาร์รัตน์ มากมีทรัพย์, 2553, น.19)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้และเข้าใจพฤติกรรมบ่งชี้ ที่ทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จนสามารถนำไปพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้มีทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นและสำคัญในการเรียนรู้และดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยในการเรียนรู้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ครูต้องจัดการเรียนรู้และคำนึงถึงมาตรฐานการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ การพัฒนาอาชีพและสภาพแวดล้อม การเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษา ดังนั้น ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (สุภาพร ศรีศิลป์ (2559, น.3) และจากเหตุผล และความสำคัญ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือ

สำหรับตรวจสอบและพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเต็มตามศักยภาพของตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

1.2.2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษครั้งนี้เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ซึ่งจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อทำหน้าที่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2,087 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 427 คนได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

1.4 สมมติฐานการวิจัย

โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนมที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนมผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 องค์ประกอบหลักทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Partnership for 21st Century skills (2009); Jare Pirtto (2011); Wikifoundry (2012); วิจารย์ พานิช (2555); ไชยยศ ไพรทศศิริธรรม (2557); สุชาณี จันทร์คู่ (2559); อัครเดช นิละโยธิน (2559); สุธน วงศ์แดง และภานุมาศ เศรษฐจันทร์ (2561); กัลยา สร้อยสิงห์ (2562); สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (2562) สรุปว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 3) ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ

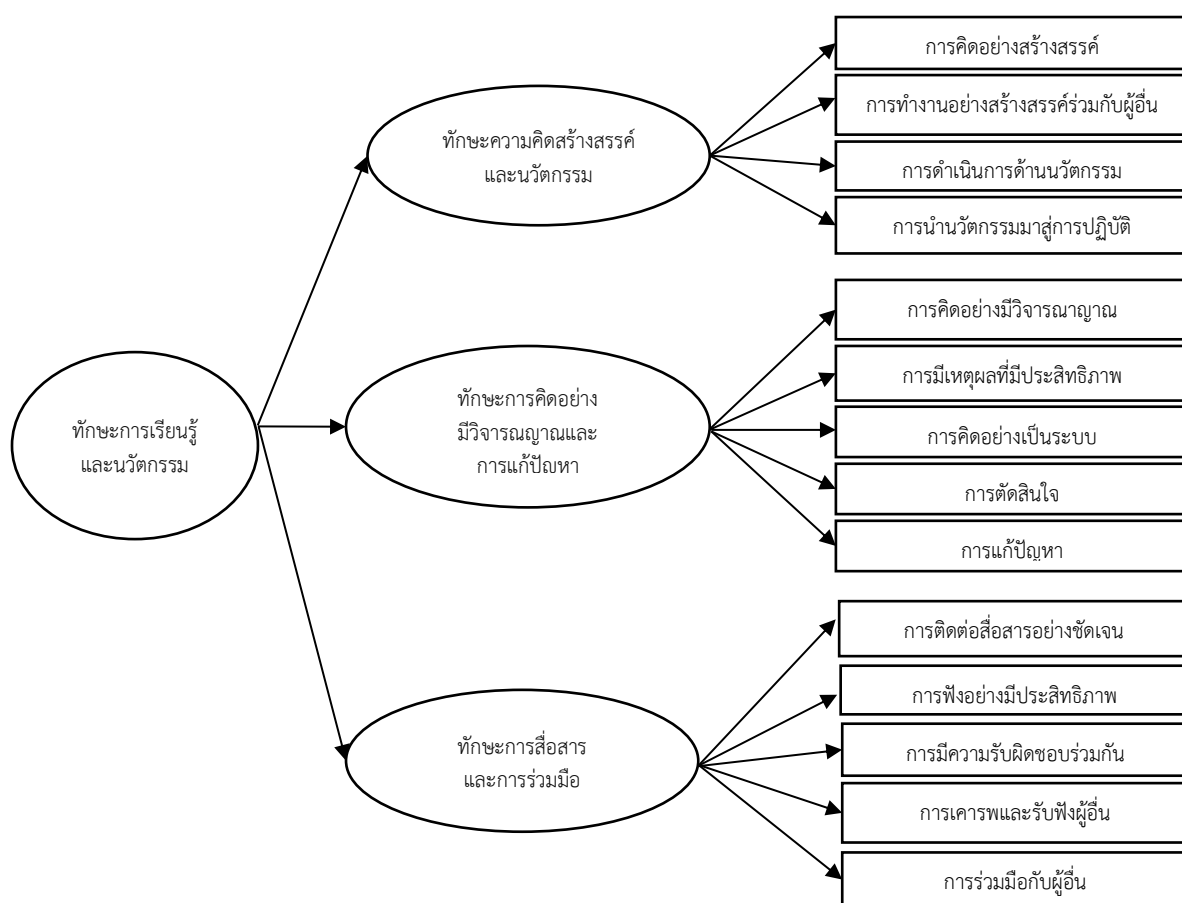
กลุ่มที่ 2 องค์ประกอบย่อยทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Partnership for 21st Century Skills (2009); Stratford High School (2015); วิจารย์ พานิช (2555); มารุต พัฒนาผล (2557); สุชาณี

จันทร์คู่ (2559); อัครเดช นิละโยธิน (2559); เฉษฐา นานันทอง (2560); ธนกฤตา แจ่มดวง (2560); กัลยา สร้อยสิงห์ (2562); พรทิพย์ ท้วมสูงเนิน (2562) มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ 2) การทำงาน อย่างสร้างสรรค์ ร่วมกับผู้อื่น 3) การดำเนินการด้านนวัตกรรม และ 4) การนำนวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ

กลุ่มที่ 3 องค์ประกอบย่อยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Partnership for 21st Century Skills (2009); Stratford High School (2015); วิจารย์ พานิช (2555); สุคนธ์ สินธพานนท์ (2555); วิภาวี ศิริลักษณ์ (2557); สุชาณี จันทร์คู่ (2559); อัครเดช นิละโยธิน (2559); กัลยา สร้อยสิงห์ (2562); ปุณภพ ปรมัติกุล (2562); พรทิพย์ ท้วมสูงเนิน (2562) มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การมีเหตุผลที่มีประสิทธิภาพ 3) การคิดอย่างเป็นระบบ 4) การตัดสินใจ และ 5) การแก้ปัญหา

กลุ่มที่ 4 องค์ประกอบย่อยทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของ Partnership for 21st Century Skills (2009); Helick (2016); วิจารย์ พานิช (2555); อนุชา โสมาบุตร (2555); อุดุลย์ ไพโรจน์ (2558); สุชาณี จันทร์คู่ (2559); อัครเดช นิละโยธิน (2559); กัลยา สร้อยสิงห์ (2562); ปุณภพ ปรมัติกุล (2562); พรทิพย์ ท้วมสูงเนิน (2562) มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การติดต่อสื่อสารอย่างชัดเจน 2) การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การมีความรับผิดชอบร่วมกัน 4) การเคารพและรับฟังผู้อื่น และ 5) การร่วมมือกับผู้อื่น

จากการสังเคราะห์ได้องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 14 องค์ประกอบ สามารถนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อทำหน้าที่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียน สังกัดสำนัก งานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2,087 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม, 2564, ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ปีการศึกษา 2664 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับตัวแปรสังเกตได้ 20 : 1 ตามแนวคิดของ Merenda and Gold (1980, pp. 163 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ จำแนกสาร, 2563, น.17-18) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 17 ตัวแปรสังเกตได้ ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีไม่น้อยกว่า 340 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 427 คนได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

(Multi-stage Random Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และพฤติกรรมบ่งชี้ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม พร้อมกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (เหมาะสม/ไม่เหมาะสม) เกี่ยวกับร่างองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และพฤติกรรมบ่งชี้ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ได้แก่ สถานภาพตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ได้แก่ 1.1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ 1.2) การทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น 1.3) การดำเนินการด้านนวัตกรรม และ 1.4) การนำนวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ 2) องค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ได้แก่ 2.1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2.2) การมีเหตุผลที่มีประสิทธิภาพ 2.3) การคิดอย่างเป็นระบบ 2.4) การตัดสินใจ และ 2.5) การแก้ปัญหา และ 3) องค์ประกอบของทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ได้แก่ 3.1) การติดต่อสื่อสารอย่างชัดเจน 3.2) การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ 3.3) การมีความรับผิดชอบร่วมกัน 3.4) การเคารพและรับฟังผู้อื่น และ 3.5) การร่วมมือกับผู้อื่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale โดยมีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.47-0.89 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยขอนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วนำบทสัมภาษณ์มารวบรวมอย่างเป็นระบบก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยการจัดส่งแบบสอบถามจำนวน 427 ฉบับ เก็บข้อมูลรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์ (Google Form) และรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

2.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการหาค่าสถิติ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์ โดยใช้การหาค่าร้อยละ (Percentage) ใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 และวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้ประกอบการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

ระยะที่ 2 วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ (สุทธิธัช คนกาญจน์, 2547, น.47)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

3) วัดค่าการวัดความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) โดยปกติแล้วถ้าตัวแปรมีการแจกแจงแบบปกติ (มีโค้งรูประฆังคว่ำ) เมื่อวัดขนาดความเบ้ (Skewness) จะเท่ากับ 0 และความโด่ง (Kurtosis) เท่ากับ 3 ดังนั้นจึงนิยมใช้ค่าทั้งสองเป็นค่ามาตรฐานในการทดสอบว่าตัวแปรที่สนใจมีการแจกแจงแบบปกติ (เริงชัย ต้นสุชาติ, 2548, อ้างถึงในใหม่ ทุมศรี, 2560, น.111)

4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ โดยการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ซึ่งจะมีค่าระหว่าง -1 ถึง 1 โดยค่าลบแสดงถึงความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้ามค่าบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกัน แล้วนำค่าที่คำนวณได้มาแปลผลในรูปความสัมพันธ์โดยมีหลักการ ดังนี้ (กัลวัฒน์ มัญชะสิงห์, 2554, น.110)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

± .50-1.00

± .30-0.49

± .10-0.29

0

ระดับความสัมพันธ์

ตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

ตัวแปรที่ศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กัน

5) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรม LISREL เพื่อวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน ค่าสถิติสำคัญที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีดังนี้

5.1) ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่า ฟังก์ชันความสอดคล้องมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์ มีค่าต่ำมากหรือเข้าใกล้ศูนย์มากเท่าใด แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าสถิติไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df) ควรมีค่าน้อยกว่า 2.00 (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551 ก, น.59)

5.2) ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index : GFI) เป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความสอดคล้องหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชันความสอดคล้องก่อนปรับโมเดล ถ้าค่า GFI มีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่าโมเดลกับฟังก์ชันมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551ก, น.149)

5.3) ดัชนีความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) เป็นการนำ GFI มาปรับแก้และคำนึงถึงขนาดของตัวแปรและกลุ่มตัวอย่าง ค่านี้ใช้เช่นเดียวกับ GFI ดังนั้น ถ้าค่า GFI และ AGFI มีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551ก, น.149)

5.4) ค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วม ของประชากร ถ้าค่า RMSEA ที่ต่ำกว่า .05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่อย่างไรก็ตามค่าที่ใช้ได้และถือว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสอดคล้องควรมีค่าไม่เกิน .08 (Bollen,1989 อ้างถึงใน อริยาพร ไทรรัตน์, 2560, น.119)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สถิติที่ใช้วัดความสอดคล้อง	ระดับการยอมรับ
1. ค่าไค-สแควร์	ไม่มีนัยสำคัญหรือค่า p-value สูงกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดล มีความสอดคล้อง
2. ค่า GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 – 1.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
3. ค่า AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 – 1.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
4. ค่า RMSEA	มีค่าต่ำกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง

5.5) นำผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล มาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่แสดงว่ามีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตามเกณฑ์ดังนี้ 1) เท่ากับหรือมากกว่า 0.70 สำหรับองค์ประกอบหลัก (Forrell, A.M. & Rudd, J.M. 2011 อ้างถึงใน วิลาวลัย มาคूम, 2549 น.127) และ 2) เท่ากับหรือมากกว่า 0.30 สำหรับองค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (Tacc, 1997 อ้างถึงใน วิลาวลัย มาคूम, 2549 น.127)

3. สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ตารางที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน	ค่าสถิติ (n = 5)	
	เหมาะสม (ร้อยละ)	ไม่เหมาะสม (ร้อยละ)
องค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	100	-
องค์ประกอบหลักที่ 2 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	99.23	0.77
องค์ประกอบหลักที่ 3 ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ	99.46	0.54
รวมเฉลี่ย	99.56	0.44

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าองค์ประกอบหลักของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม มีความเหมาะสม โดยองค์ประกอบหลักที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 องค์ประกอบหลักที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 99.23 และองค์ประกอบหลักที่ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 99.46

จากผลการพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม พบว่า โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 องค์ประกอบย่อย 72 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ และทักษะการสื่อสาร และการร่วมมือ จำนวน 31 ตัวบ่งชี้

ระยะที่ 2 ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ และความโด่งของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม โดยรวม

องค์ประกอบหลัก	$\bar{X}$	S.D.	Skew	Kur	ความเหมาะสม
1. ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	4.28	0.49	-0.86	1.12	มาก
2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	4.12	0.52	-0.18	0.89	มาก
3. ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ	4.25	0.47	-0.63	1.78	มาก
รวมเฉลี่ย	4.22	0.28	-0.89	0.62	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.49) ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.47) และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.52)

เมื่อพิจารณาความเบ้ (Skewness) พบว่า ข้อมูลด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ มีลักษณะเบ้ซ้าย (หากค่า Skewness > 0 แสดงว่า เบ้ขวา, Skewness < 0 แสดงว่า เบ้ซ้าย และ Skewness = 0 แสดงว่า สมมาตร) และเมื่อพิจารณาความโด่ง (Kurtosis) พบว่า ข้อมูลด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ มีลักษณะโด่งน้อยกว่าปกติ (หากค่า Kurtosis > 3 แสดงว่า โด่งมากกว่าปกติ, Kurtosis < 3 แสดงว่า โด่งน้อยกว่าปกติ และ Kurtosis = 0 แสดงว่า โด่งปกติ) แสดงว่า การแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเข้าใกล้การแจกแจงปกติ

ตารางที่ 4 ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนี KMO ของโมเดลหลักทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

โมเดล	Bartlett's Test of Sphericity	p	Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	2119.11**	0.00	.87
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา	3117.26**	0.00	.89
ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ	4783.62**	0.00	.91

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (p < .01)

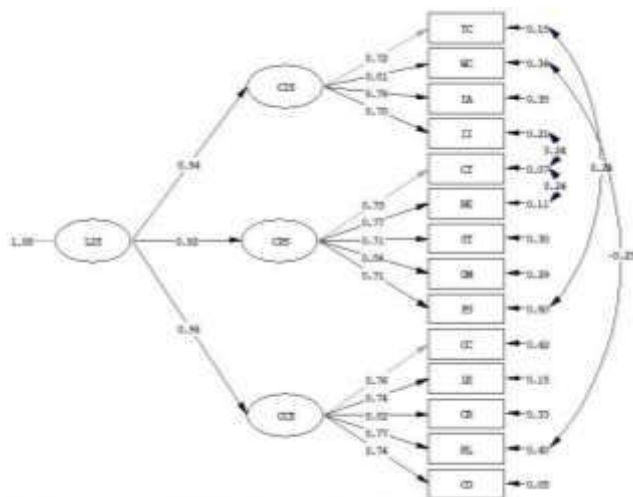
จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาเรียงตาม ลำดับทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา และด้านทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ พบว่า ค่า Bartlett มีค่าเท่ากับ 2119.11, 3117.26 และ 4783.62 ตามลำดับ โดยที่ทุกโมเดลมีความน่าจะเป็น .00 ($p < .01$) ส่วนดัชนี KMO มีค่าเท่ากับ .87, .89 และ .91 ซึ่งทุกตัวมีค่ามากกว่า .50 และเข้าใกล้ 1 จึงสรุปได้ว่ามีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ

ตารางที่ 5 ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนี KMO ของโมเดลทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

โมเดล	Bartlett's Test of Sphericity	p	Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษา	4953.36**	0.00	.92

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ค่า Bartlett Test of Sphericity เท่ากับ 4953.36 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) ส่วนดัชนี KMO มีค่าเท่ากับ .92 ซึ่งมากกว่า .50 ดังนั้น จึงสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ดังภาพที่ 2

$$\chi^2 = 62.79 \text{ df} = 70 \text{ p-value} = 0.72 \text{ GFI} = 0.98 \text{ AGFI} = 0.97 \text{ RMSEA} = 0.00$$

ภาพที่ 2 โมเดลโครงสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม

จากผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์ (Chi-Square : χ^2) มีค่าเท่ากับ 62.79 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 70 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value เท่ากับ 0.72) เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ คือ ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2 / df) เท่ากับ 0.90 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.97 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 72 ตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่าระหว่าง 0.50–0.89 จึงสรุปว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความเหมาะสม เมื่อจัดลำดับความเหมาะสมในการเป็นตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม จากน้อยไปหามาก เป็นดังนี้ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (CPS) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (CIS) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 และ ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ (CCS) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 ตามลำดับ และสามารถเขียนสมการโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ได้ดังนี้

$$LIS = 0.93(CPS) + 0.94(CIS) + 0.95(CCS)$$

4. อภิปรายผล

4.1 ผลการพัฒนาโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ทั้งนี้เพราะโมเดลโครงสร้างดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา รวมถึงผู้วิจัยได้ดำเนินการหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ เช่น การยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อมูลมาร่างตัวบ่งชี้และสร้างแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูตอบแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งปรากฏว่าแบบสอบถามโดยภาพรวม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.97 จึงถือว่าใช้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554); ประจักษ์ เข้มไคร (2559); อมรัตน์ สิงโต (2560); และสุภาพร แสงสี (2562) ที่พัฒนาตัวบ่งชี้ตามขั้นตอนดังกล่าวจนได้ตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกับงานวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้ตามขั้นตอนของ นวลักษณ์ วิรัชชัย (2551ข) ที่ได้ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ การนิยามตัวบ่งชี้ การรวบรวมข้อมูล การสร้างตัวบ่งชี้ การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ และการนำเสนอรายงาน

4.2 ผลการตรวจสอบโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม พบว่า โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบหลักของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ 1) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 3) ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

โดยทักษะการสื่อสารและการร่วมมือเป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากทักษะการสื่อสารและการร่วมมือเป็นการแสดงถึงการเรียงเรียงความคิด การรับฟัง การติดต่อสื่อสารในการทำงาน โดยมีการใช้สื่อเทคโนโลยีหลากหลายและรู้วิธีการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ร่วมกัน มีการยอมรับฟัง

ความคิดเห็นจากทีมงาน สามารถนำความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2555) กล่าวว่า การสื่อสารและความร่วมมือเป็นทักษะที่โลกต้องการในศตวรรษที่ 21 เป็นผลจากเทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยี รวมทั้งในสภาพที่สื่อสารกันด้วยหลายภาษา แสดงความสามารถในการทำงานอย่างได้ผลและแสดงความเคารพให้เกียรติทีมงาน และสอดคล้องกับ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2557) ได้กล่าวว่า การสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ในยุคใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งในโลกแห่งการทำงานที่ต้องมีการสื่อสารและการประสานงานร่วมกับผู้อื่นนับเป็นทักษะที่สำคัญอย่าง

ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักรองลงมาจากทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นการแสดงถึงการใช้เทคนิคการสร้างความคิดที่หลากหลาย การสร้างความคิดใหม่ ๆ การเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ การสร้างสิ่งแปลกใหม่ด้วยตนเองได้ จนสามารถแนะนำข้อเสนอหรือสิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นได้ และตระหนักถึงความจำเป็นความต้องการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมสอดคล้องกับ สุชาวีร์ จันทรคู (2559) กล่าวว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นกระบวนการคิดและความสามารถของนักศึกษาที่หลากหลายแปลกใหม่ ประกอบไปด้วยความคิดริเริ่มในการค้นหาวิธีการใหม่ ๆ มีความยืดหยุ่นทางความคิดปรับเปลี่ยนได้หลากหลาย และสอดคล้องกับ กัลยา สร้อยสิงห์ (2562) กล่าวว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาเป็นทักษะที่นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ การนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติวัดได้จากการเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์และการสร้างสิ่งแปลกใหม่ด้วยตนเองได้

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักรองลงมาจากทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเป็นการแสดงถึงประสิทธิภาพของการใช้เหตุผล การใช้วิธีคิดเชิงระบบ ประสิทธิภาพในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา สามารถคิดเชื่อมโยงความน่าจะเป็นของข้อมูลได้โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากความรู้หรือประสบการณ์เดิม สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหลักเหตุผลเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2555) กล่าวว่า ทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผล โดยมีการศึกษา ข้อเท็จจริงหลักฐาน และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจแล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผลก่อนการตัดสินใจ ซึ่งมีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ไขปัญหาไว้ และสอดคล้องกับวิภาวี ศิริลักษณ์ (2557) กล่าวว่า ทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเป็นความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล

5. ข้อเสนอแนะ

5.1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพบว่า เป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมได้ดี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมตามวิธีการนี้ไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องอื่น ๆ ต่อไปได้

5.1.2 ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน คือ ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทักษะการสื่อสารและการร่วมมือให้มากที่สุดในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน โดยจัดทำคู่มือในการพัฒนาทักษะดังกล่าว ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการร่วมมือของนักเรียน โดยให้เน้นการพัฒนาด้านการเคารพความต่างของแต่ละบุคคล การช่วยเหลือกันในการทำงาน การเข้าใจความสำคัญของเนื้อหาของสาร การพูดหรือถ่ายทอดได้ตรงประเด็นและการสร้างความไว้วางใจในการทำงาน

5.2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ หากมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะมีประโยชน์ในการอธิบายทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อให้ครูผู้สอนใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานักเรียนต่อไป

5.2.3 ควรนำตัวบ่งชี้ทั้ง 72 ตัวบ่งชี้ดังกล่าวไปทดลองใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แล้วศึกษาผลการใช้โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัลยา สร้อยสิงห์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี. วิทยาลัยดุสิตธานี.
- กัลวัฒน์ มัญชะสิงห์. (2554). *การวิเคราะห์สหสัมพันธ์*.
<http://kalawat.esu.ac.th/joomla1522/index.php/component/content/article/44-resarch/83-correlation-analysis>
- เขมณัญญ์ กิ่งศิริธรรม. (2556). Social media สื่อสร้างสรรค์เพื่อการศึกษา. *วารสารวิชาการ Veridian E -Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 6(1), 72-81.
- เจษฎา นาจันทอง. (2560). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบสังคมเชิงรุกออนไลน์ที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ไชยยศ ไพบูลย์ศิริธรรม. (2557). *การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิชาชีพรู* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551ก). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เอกสารประกอบการบรรยาย*. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551ข). *การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม*. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ประจักษ์ เข้มไคร. (2559). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ความไว้วางใจต่อผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ดาร์รัตน์ มากมีทรัพย์. (2553). *การศึกษาผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาวิชาการเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ตีรวิทย์ ทินประภา. (2557). การรู้เรื่องทางคณิตศาสตร์ (Mathematical literacy) ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21. *นิตยสาร สสวท.*, 42(187), 23-26.
- ธนกฤตา แจ่มดวง. (2560). *แนวทางพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรตามนโยบายประเทศไทย 4.0* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ปุนภพ ปรมาศิกุล. (2562). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการสะเต็มศึกษาแบบเทคโนโลยีหุ่นยนต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรทิพย์ ศิริภทราชย์. (2556). *STEM education* กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ ท้าวสูงเนิน. (2562). การสร้างแบบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ภานุมาศ เศรษฐจันทร์. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 13(37), 75-90.
- มารุต พัฒนาผล. (2557). รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการรู้คิดและความสุขในการเรียนรู้ของเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 2(3), 682-699.
- เริงชัย ต้นสุชาติ. (2548). เอกสารประกอบการสอนวิชา ศศ 422 เศรษฐมิติ 2. <http://1ab.in/bBXa>
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. ส. เจริญการพิมพ์.
- วิภาวี ศิริลักษณ์. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิลาวลัย มาคุ้ม. (2549). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริรัตน์ จำแนกสาร. (2563). หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับโดยใช้ขนาดตัวอย่างและวิธีการประมาณค่าที่เหมาะสม. *วารสารการวัด ประเมินผลวิจัย และมิติทางสังคมศาสตร์*, 1(1), 12-20.
- สุทธิธัช คนกาญจน์. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. <http://www.kksec.go.th>
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2562). ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21. <http://www.oknd.or.th/okmd-opportunity/new-ger/262>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. พริกหวานกราฟฟิค.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2555). นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). 9119 เทคนิคพรินต์.
- สุชาณี จันทร์คู่. (2559). ผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สุธน วงศ์แดง และภานุมาศ เศรษฐจันทร์. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 13(37), 75-90.
- สุภาพร ศรีศิลป์. (2559). ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม. <http://www.gotoknow.com/varticle/500182>
- สุภาพร แสงสี. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ใหม่ ทุมศรี. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อดุลย์ ไพรสนธ์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของครูประถมศึกษา ตามแนวคิด ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการเป็นครูนักวิจัย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อนุชา โสมาบุตร. (2555). ทักษะชีวิตและอาชีพสำหรับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21.
<http://teachereyweekly.wordpress.com/life-andcareer-skills>
- อมรรัตน์ สิงห์โต. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้การทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อริยาพร ไทรตัน. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อัครเดช นิลโยธิน. (2559). ตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การพัฒนาโมเดล ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Heick, T. (2016). *Bertrand Russell's 10 essential rules of critical thinking*.
http://www.teachthought.com/critical-thinking/bertrand-russells-10-rules-of-criticalthinking/?utm_content=buffere5629
- Partnership for 21st Century Skills. (2009). *P21 framework definitions document*.
<http://www.21stcenturyskills.org>
- Pirto, J. (2011). *Creativity for 21st century skills*. <http://bvsd.org/tag/Documents/TEAs/Creativity%20for%2021st%20Century%20Skills%20by%20Pirto.pdf>
- Stratford High School. (2015). *21st skills*.
http://stratfordhighStratfordk12.org/content/21stSkills_1.asp_Century
- WikiFoundry. (2012). *Introduction to creating a 21st century school system*. <http://wwdeskills21.wikifoundry.com/page/>

การพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

Development of Receipt Accounting System and Disbursement Accounting System of Cooperatives in Baan Mankong Project, Koh Khwang Sub-district, Mueang District, Chanthaburi Province

วิชิต เอียงอ่อน^{1*} วราภรณ์ ศรีบัณฑิต² วชรินทร์ อรรถศรีวร³ และอลิษา ประสมพล⁴
Wichit Aiangoon^{1*} Waraporn Sornbundit² Watcharin Akkasriworn³
and Alisa Prasompol⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีระยะเวลาดำเนินการวิจัยระหว่างวันที่ 25 พฤศจิกายน 2565 ถึง 25 กรกฎาคม 2566 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับประธานและผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสหกรณ์ การศึกษาจากเอกสาร ตำรา เอกสารหลักฐานในการจัดทำบัญชี และคู่มือประกอบการลงบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า สภาพบริบท มีการจัดทำบัญชีตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด การบันทึกบัญชีด้วยมือ และจึงนำไปบันทึกลงโปรแกรมสำเร็จรูปทางบัญชี ปัญหาการบริหารจัดการด้านระบบบัญชี สหกรณ์ไม่เคยใช้ระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินมาก่อน ขาดความรู้เรื่องระบบบัญชีที่ดี ทั้งด้านการบัญชีรับเงินและการจ่ายเงิน ไม่มีผังงาน ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทำให้บางครั้งเกิดความสับสน และเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและพัฒนาระบบบัญชี จำนวน 4 ระบบ ได้แก่ ระบบบัญชีด้านการรับเงิน ประกอบด้วย 1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก 2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน และระบบบัญชีด้านการจ่ายเงิน ประกอบด้วย 3) ระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 4) ระบบบัญชีการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้อง เหมาะสมกับ

^{1*} หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Bachelor Faculty of Accountancy Program, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : Wichit.a@rbru.ac.th

² หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Bachelor Faculty of Accountancy Program, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : waraphorn.s@rbru.ac.th

³ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Bachelor Faculty of Accountancy Program, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : Watsoulinn@hotmail.com

⁴ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Bachelor Faculty of Accountancy Program, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : alias.p@rbru.ac.th

*Corresponding author

ลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์ และง่ายต่อการนำไปใช้งานได้จริง รวมถึงลดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานในระบบบัญชีดังกล่าว

คำสำคัญ : สหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง การพัฒนาระบบบัญชี

Abstract

The purpose of this research was to develop the accounting system for receiving and disbursement accounting system of cooperatives in Baan Mankong Project, Koh Khwang sub-district, Mueang district, Chanthaburi province. The research period was from 25th November 2022 to 25th July 2023. The study was qualitative research. The in-depth interview was conducted by the cooperative's president and individuals responsible for maintaining the cooperative's accounts. The data was gathered by documents, textbooks, documents for accounting purposes, and cooperative project stable housing accounting manual. For the data collection, the content analysis was performed.

The research findings indicated that accounting was conducted in accordance with the regulations set by the cooperative registrar by manual accounting practices following the regulations set by the registrar. These manual records were subsequently transferred into accounting software. The issues in accounting management for the cooperative stemmed from a lack of prior experience in using income and expenditure accounting systems. There was a deficiency in knowledge regarding proper accounting systems, both income and expenditure. Additionally, there was a lack of empirical process flowcharts, leading to occasional confusion and error in task execution. The study was conducted and developed in terms of 4 accounting systems: 1) the receipt accounting system, concluding: 1.1 member share capital receipt system, and 1.2 rental payment receipt system for land leasing, and 2) the disbursement accounting system, concluding 2.1 debt repayment accounting system for members, and 2.2 public utility expenses payment accounting system. These systems were suitable to align the operational characteristics of the cooperatives. These were designed for practical usability. The implementation was expected to reduce error in task execution within the aforementioned accounting system.

Keyword: Baan Man Kong Project Cooperatives, Accounting System Development

วันที่รับบทความ: 05 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 06 ธันวาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาจากพื้นฐานที่เป็นประเทศเกษตรกรรมสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมือง เกิดการอพยพ เกิดการสร้างชุมชนเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วส่งผลให้ไม่มีแผนรองรับปัญหาการเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ เกิดปัญหาความยากจนมากขึ้น รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันในการบริหารจัดการขั้นพื้นฐาน ทำให้ประชาชนที่อพยพเข้าเมืองไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและถูกต้อง ส่วนที่มีอยู่แล้วมักเป็นสัญญาเช่าระยะสั้นหรือชั่วคราวทำให้เกิดปัญหาการไล่ที่อยู่เสมอ โอกาสในการสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐาน และการมีชีวิตของครอบครัวคนจนในเมืองเป็นไปตามยถากรรม ต้องทำงานหนักมากขึ้น หาเช้ากินค่ำ การเจริญเติบโตของเมืองได้ก่อให้เกิดความแออัด ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด การบุกรุก การจัดกระจายในเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและเมืองต่าง ๆ ทั่วไป (กรมธนารักษ์. สำนักบริหารที่ราชพัสดุกรุงเทพมหานคร, 2557, น.1) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงมีนโยบายที่เน้นในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย และสร้างโอกาสการ พัฒนาในชุมชนแออัดทั่วประเทศ ให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันกับภาคีต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยอนุมัติ “โครงการบ้านมั่นคง” รับผิดชอบดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์โดยรัฐจะอุดหนุนงบประมาณค่าพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม แก่ชุมชน เงินทุนเพื่อจัดหาที่ดินปลูกสร้างบ้านพักอาศัย และเงินทุนเพื่อก่อสร้าง บ้านพักอาศัย ซึ่งนอกจากจะเน้นการสร้าง ความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย ยังมุ่งสร้างสังคมชุมชนที่มั่นคงเข้มแข็ง ด้านสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภรณจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2563, น.1)

สภรณโครงการหมู่บ้านมั่นคงเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเดียวกัน และได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสภรณ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สภรณโครงการบ้านมั่นคงมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยในเขตชุมชนตามโครงการบ้านมั่นคงเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดินสำหรับการอยู่อาศัย และพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย การพัฒนาองค์กรและชุมชนในด้านอื่น ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สวัสดิการ และช่วยยกระฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น นอกจากนั้น สภรณโครงการบ้านมั่นคงยังมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชี ตามระเบียบนายทะเบียนสภรณว่าด้วยการบัญชีของสภรณ พ.ศ.2560 ซึ่งสภรณต้องจัดทำบัญชีและงบการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินและมาตรฐานการบัญชี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน กระแสเงินสดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งบการเงิน รวมถึงจัดให้งบการเงินได้รับการตรวจสอบจากผู้ตรวจสอบบัญชีภายใน 150 วันนับแต่วันปิดบัญชี และเก็บรักษาบัญชี เอกสารประกอบงบการเงินบัญชีไว้ที่สำนักงานสภรณ เนื่องจากการจัดทำบัญชีนั้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลทางการเงินมาจัดทำในรูปแบบของเอกสาร รายงานพิเศษต่าง ๆ และรายงานทางบัญชีหรืองบการเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสภรณ ข้อมูลทางการเงินบัญชีจะมีการรวบรวม จัดเตรียม และผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มากมายในรูปแบบที่เรียกว่า ระบบบัญชี (Accounting Systems) ซึ่งหมายถึงระบบบริหารจัดการข้อมูลทางการเงินและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การกำกับดูแลกิจการ และการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสียหลัก โดยครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงาน รวมถึงจัดทำรายงานและการเปิดเผยข้อมูลเพื่อความยั่งยืน การใช้งาน การสื่อสารข้อมูล ตลอดจนการจัดเก็บข้อมูล การทำลายข้อมูล และการติดตามตรวจสอบการจัดการและการใช้ข้อมูล (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2566) โดยเฉพาะระบบบัญชีเกี่ยวกับการรับเงินและระบบบัญชีการจ่ายเงิน ซึ่งเป็นระบบที่มีรายการค้าเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก สภรณจึงต้องคำนึงถึงตัวเงินสดที่มีอยู่เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเงินที่ได้รับจากการรับและจ่ายจะอยู่ในรูปของสินทรัพย์ที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน สำหรับใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน ดังนั้น สภรณโครงการบ้านมั่นคง

ควรมีการวางแผนระบบบัญชีรับเงินและการจ่ายเงินอย่างรัดกุม ป้องกัน มิให้เกิดการรั่วไหลหรือทุจริตเกิดขึ้น มีการเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัย ประกอบกับงานวิจัยของ วิจิต เอียงอ่อน และคณะ (2563, 48-57) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง พบว่า สหกรณ์ขาดการวางแผนการทำงานที่ดี การบันทึกบัญชีของสหกรณ์ไม่เป็นปัจจุบันและนำส่งงบการเงินไม่ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนด เจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางด้านบัญชีโดยตรงและขาดประสบการณ์การทำงานด้านการบัญชี ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่สหกรณ์ไม่มีระบบบัญชีที่สมบูรณ์ ทำให้การจัดทำบัญชีไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมถึงระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” เพื่อพัฒนารูปแบบระบบบัญชีการรับเงินและระบบบัญชีการจ่ายเงินที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ทำให้การดำเนินงานทางด้านบัญชีด้านการรับเงินและการจ่ายเงินมีคุณภาพ รวมถึงการนำระบบบัญชีที่พัฒนาดังกล่าว ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ การวางแผน และการบริหารงาน มีความน่าเชื่อถือ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับสหกรณ์อื่น ๆ ที่มีรูปแบบการบริหารงานแบบเดียวกันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบบัญชีด้านการรับเงินและการจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยระหว่างวันที่ 25 พฤศจิกายน 2565 – 25 กรกฎาคม 2566

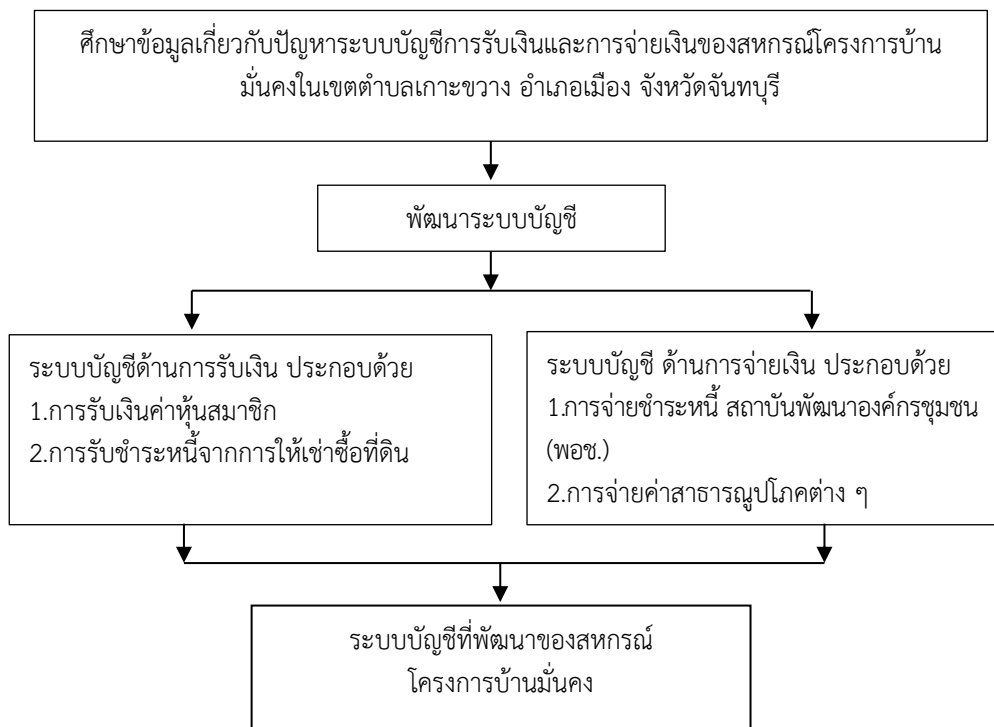
1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เพื่อการพัฒนากระบวนการรับเงินและการจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบัญชีที่เหมาะสม ผู้วิจัยเลือกศึกษาระบบบัญชีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรับเงินและการจ่ายเงิน ซึ่งเป็นระบบที่มีรายการค้าเกิดขึ้นมาก โดยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา ประกอบด้วย 1) ระบบบัญชีการรับเงิน ระบบที่จะศึกษา คือ 1.1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นจากสมาชิก 1.2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน และ 2) ระบบบัญชีการจ่ายเงิน ระบบที่จะศึกษา คือ 2.1) ระบบการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 2.2) ระบบการจ่ายเงินค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ สหกรณ์โครงการบ้านมั่นคงในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานสหกรณ์และผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี ทั้ง 4 แห่ง ๆ ละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

1.3.4 ขอบเขตด้านสถานที่ คือ สหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 4 แห่ง ประกอบด้วย สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงร่วมใจพัฒนา จำกัด สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงรุ่งเรืองพัฒนา จำกัด สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเสริมดวง จำกัด และสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงศิริธรรม จำกัด

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยเริ่มจากศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลปัญหาของระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินของสหกรณ์ เพื่อทราบถึงข้อมูลปัญหาในการใช้งานระบบบัญชี และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบัญชี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In -depth Interview) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถตอบแบบสัมภาษณ์ได้อย่างเป็นอิสระ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านสภาพบริบทการจัดทำบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบล เกาะขวาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาระบบบัญชี 4 ระบบ ประกอบด้วย ระบบบัญชีการรับเงิน 2 ระบบ คือ 1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นจากสมาชิก 2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน และระบบบัญชีการจ่ายเงิน 2 ระบบ คือ 1) ระบบการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 2) ระบบการจ่ายเงินค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับระบบบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

2.2 การสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

2.2.1 ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพบริบทการจัดทำบัญชี ระบบบัญชีด้านการรับเงิน และการจ่ายเงิน พร้อมทั้งศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับขอบข่ายงานวิจัย

2.2.2 กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ร่างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงิน โดยใช้คำที่กะทัดรัด ชัดเจนและเข้าใจง่าย

2.2.3 หลังจากสร้างแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างพร้อมแนบแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านที่จะทำการศึกษาพิจารณาข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ในการลงความเห็นและให้คะแนน ข้อคำถามว่าตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วหาค่า IOC (Item Objective Congruence) และความเหมาะสมของคำถาม โดยดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญเสนอเพื่อขอจริยธรรมมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้รับการรับรองจริยธรรม เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2566

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แหล่ง ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-dept interview) กับผู้ดำรงตำแหน่งประธานสหกรณ์ และผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลสภาพบริบทการจัดทำบัญชี และข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในระบบบัญชี การรับเงินและการจ่ายเงิน ของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และ 2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และเอกสารหลักฐานในการจัดทำบัญชี คู่มือประกอบการลงบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ตลอดจนงานวิจัยของ วิจิต יעียงอ่อน และคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง จังหวัดจันทบุรี และนำข้อมูลที่ได้รับมา วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้รับ และนำไปสู่การพัฒนาระบบบัญชีให้สอดคล้อง เหมาะสมกับการดำเนินงานของสหกรณ์

2.4 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยประสานงานกับสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคงทั้ง 4 แห่ง และขอหนังสือราชการจากคณะวิทยาการจัดการ เพื่อดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ กับประธานสหกรณ์และผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสหกรณ์ เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบทการจัดทำบัญชี ข้อมูลปัญหาเกี่ยวกับระบบบัญชีการรับเงินและระบบบัญชีการจ่ายเงินที่ใช้ในปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์และพัฒนาในระบบบัญชีดังกล่าวให้เหมาะสมกับสหกรณ์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบบัญชีที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำระบบบัญชีการรับเงินและระบบบัญชีการจ่ายเงิน ทั้ง 4 ระบบ ที่พัฒนาขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของระบบบัญชีดังกล่าว ประกอบด้วย 1) ระบบบัญชีการรับเงินที่พัฒนา คือ 1.1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นจากสมาชิก 1.2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน และ 2) ระบบบัญชีการจ่ายเงินที่พัฒนา คือ 2.1) ระบบการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 2.2) ระบบการจ่ายเงินค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก่อนนำไปมอบให้กับสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคงเพื่อใช้งานจริง

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำระบบบัญชีที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำไปจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อนำไปมอบให้กับสหกรณ์ต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ผลจากการสัมภาษณ์สภาพบริบทการจัดทำบัญชี ข้อมูลปัญหาในระบบบัญชีของสหกรณ์ สัมภาษณ์จากผู้ดำรงตำแหน่งประธานและผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ทั้ง 4 แห่ง และนำมาสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในลักษณะภาพรวมแต่ละสหกรณ์ ดังนี้

3.1.1 สหกรณ์ที่ 1 (ชื่อสมมติ) พบว่า สหกรณ์เป็นสหกรณ์เกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนาที่ดิน ให้สมาชิกเช่าหรือเช่าซื้อเพื่อนำไปก่อสร้าง อาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ที่ เหมาะสมมีการบริหารจัดการโดยมี

ประธานสหกรณ์เป็นผู้บริหารงาน มีผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี เป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับงานการบัญชี การเงินของสหกรณ์ และนำเสนอต่อประธานสหกรณ์ ก่อนที่จะนำส่งข้อมูลทางการเงินให้หน่วยงานภายนอก การบันทึกบัญชีด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับมาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สภาพปัญหา พบว่า สหกรณ์ไม่มีการแสดงเอกสารของผังโครงสร้างสหกรณ์ที่ชัดเจน แต่เรื่องด้านการบัญชีและการเงินนั้น สหกรณ์ไม่เคยใช้เกี่ยวกับระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินมาก่อน ทำให้บางครั้งการปฏิบัติงานจึงเกิดความสับสน ดังนั้น สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ อยากให้มีการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน รวมถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานในระบบบัญชีดังกล่าว เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

3.1.2 สหกรณ์ที่ 2 (ชื่อสมมติ) พบว่า สหกรณ์มีการจัดทำบัญชี สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ทำกันเอง และไม่ได้จบทางสายการบัญชีโดยตรง การจัดทำบัญชีด้วยมือ และนำข้อมูลบัญชีมาลงในโปรแกรม Microsoft Excel เช่น บัญชีเงินสด บัญชีแยกประเภท และงบทดลอง ฯลฯ เท่านั้น ไม่สามารถปิดบัญชีเองได้ และการสรุปผลการดำเนินงานในรูปของงบแสดงฐานะการเงิน และงบกำไรขาดทุนประจำปี ไม่สามารถทำได้ แต่จะมีเจ้าหน้าที่จากกรมตรวจสอบบัญชีเป็นผู้ดำเนินการปิดบัญชีให้ และสหกรณ์ยังไม่มีระบบบัญชีที่ดี ทั้งระบบบัญชีด้านการรับเงินและการจ่ายเงิน ทำให้กระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติงานทางด้านบัญชียังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร

3.1.3 สหกรณ์ที่ 3 (ชื่อสมมติ) พบว่า สหกรณ์มีการจัดทำบัญชีตามแบบและรายการตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และมีการเก็บรักษาเงินสด เอกสารประกอบการลงบัญชีเป็นไปตามความเป็นจริงตามข้อบังคับของสหกรณ์ และมีการจัดทำงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุนพร้อมรายละเอียด แต่การนำส่งงบการเงินบางครั้งไม่ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่สิ่งที่ทำเกี่ยวกับระบบบัญชีและยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ทั้งด้านการรับเงิน เช่น การรับเงินค่าหุ้นสมาชิก การรับชำระหนี้จากการให้เช่าที่ดิน และการจ่ายเงินของสหกรณ์ เช่น การจ่ายชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) การจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไม่มีคู่มือในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์มีเพียงคนเดียว เนื่องจากขาดงบประมาณในการจ้างและการได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าที่ควร สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ คู่มือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของระบบบัญชีดังกล่าว

3.1.4 สหกรณ์ที่ 4 (ชื่อสมมติ) พบว่า สหกรณ์มีการจัดทำบัญชีตามระเบียบของนายทะเบียนสหกรณ์ มีการลงบัญชีโดยใช้โปรแกรมระบบบัญชี GL ของกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ โดยมีเจ้าหน้าที่จากกรมตรวจสอบบัญชีเป็นผู้ให้คำแนะนำ และมีการรายงานผลทุกสิ้นเดือนต่อประธานสหกรณ์ ในช่วงปีแรกไม่สามารถจัดทำงบการเงินได้ทันตามเวลาที่กำหนด และเจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์ไม่ได้จบทางด้านบัญชีมาโดยตรง และขาดประสบการณ์ในด้านการจัดทำบัญชี สหกรณ์ไม่เคยใช้ระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินมาก่อน ดังนั้น สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ อยากให้มีการระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินของสหกรณ์ เนื่องจากจะได้ทราบขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประธานสหกรณ์และผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสหกรณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นทั้ง 4 แห่ง สามารถสรุปสภาพปัญหา ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลปัญหาที่พบเกี่ยวกับระบบบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ทั้ง 4 แห่ง

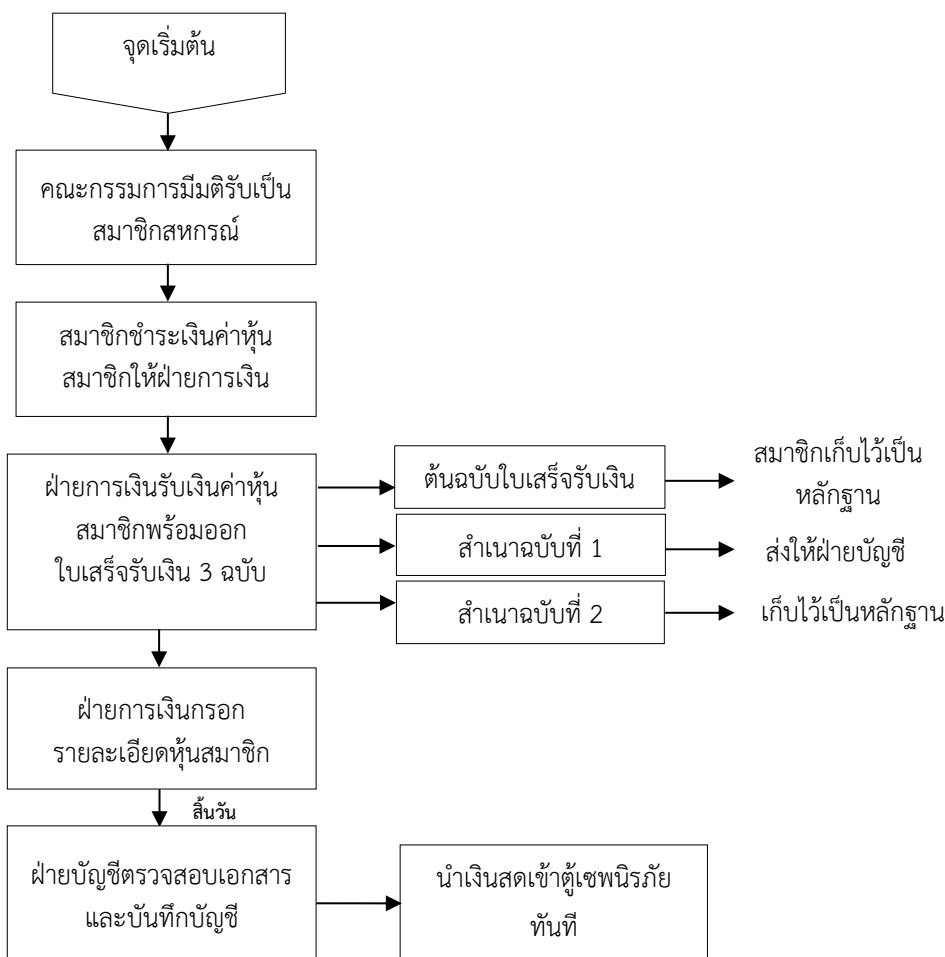
สหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง	สภาพปัญหา
1.สหกรณ์ที่ 1 (ชื่อสมมติ)	ไม่มีการแสดงผังโครงสร้างและกำหนดหน้าที่ที่ชัดเจน รวมถึงไม่มีการใช้ระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงิน ทำให้บางครั้งเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานได้
2.สหกรณ์ที่ 2 (ชื่อสมมติ)	ไม่สามารถดำเนินการปิดบัญชีประจำปีได้ สหกรณ์ยังไม่มีระบบบัญชีที่ดี ทั้งด้านการรับเงินและการจ่ายเงิน ทำให้ข้อมูลขั้นตอนระบบบัญชีในการดำเนินงานไม่สมบูรณ์
3.สหกรณ์ที่ 3 (ชื่อสมมติ)	มีการนำระบบบัญชีมาใช้ในการปฏิบัติงาน แต่ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ทั้งด้านการรับเงินและการจ่ายเงิน รวมถึงไม่มีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

สหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง	สภาพปัญหา
4.สหกรณ์ที่ 4 (เชื้อสมมติ)	เจ้าหน้าที่บัญชีไม่ได้จบทางด้านบัญชีมาโดยตรง สหกรณ์ไม่เคยใช้ระบบบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินมาก่อน และไม่มีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

3.2 ข้อมูลผลการพัฒนาระบบบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ศึกษาสภาพบริบทการจัดทำบัญชี ข้อมูลปัญหาเกี่ยวกับระบบบัญชี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาระบบบัญชีบัญชีที่จำเป็นและเหมาะสมกับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง จำนวน 4 ระบบ คือ 1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก 2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน 3) ระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 4) ระบบการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ของสหกรณ์ เนื่องจากเป็นระบบที่มีรายการค้าเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และเป็นระบบบัญชีพื้นฐานของสหกรณ์ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระบบบัญชีก่อนอีกครั้ง และนำมาเขียนเป็นขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้และเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้งาน โดยมีรายละเอียดแต่ละระบบที่พัฒนา ดังนี้

3.2.1 ระบบบัญชีด้านการรับเงิน ประกอบด้วย

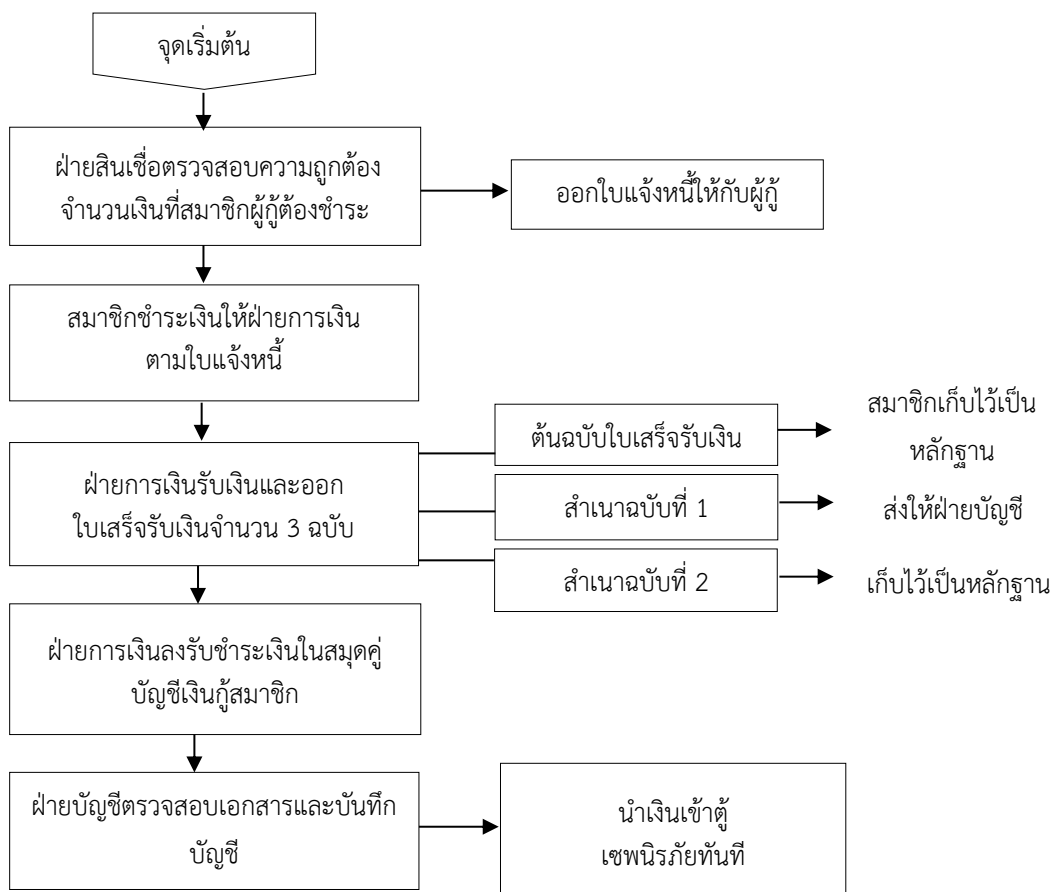
1) ผังงานระบบบัญชีการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผังงานระบบบัญชีการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก

ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวผังงานระบบบัญชีการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก สรุปได้ดังนี้

- 1.1) ตามระเบียบของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง เมื่อคณะกรรมการดำเนินงานได้ลงมติรับเข้าเป็นสมาชิกแล้ว สมาชิกจะต้องนำเงินมาชำระค่าหุ้นในการเป็นสมาชิกของสหกรณ์
 - 1.2) ฝ่ายการเงินจัดทำใบเสร็จรับเงินจำนวน 3 ฉบับ โดยต้นฉบับใบเสร็จรับเงินให้สมาชิกเก็บไว้เป็นหลักฐาน สำเนาฉบับที่ 1 ส่งให้เจ้าหน้าที่บัญชี และสำเนาฉบับที่ 2 ติดไว้ในเล่มเพื่อเป็นหลักฐานการรับเงิน
 - 1.3) ฝ่ายการเงินกรอรายละเอียดค่าหุ้นของสมาชิกลงในสมุดคู่มือประจำตัวสมาชิก และบันทึกรายการในทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น และให้สมาชิกทำการลงชื่อในทะเบียนของสมาชิกด้วย
 - 1.4) ฝ่ายการเงินส่งเอกสารให้ฝ่ายบัญชี ๆ จะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอีกครั้ง และจัดทำใบสำคัญรับเงินแนบไว้ข้างหน้า สำเนาใบเสร็จรับเงินฉบับที่ 1 ทั้งหมดที่ฝ่ายการเงินส่งให้ และก่อนนำไปเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มเอกสารเรียงตามลำดับวันที่ จะทำการบันทึกบัญชีในสมุดเงินสด และผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภททั่วไป
 - 1.5) เมื่อสิ้นวันจะต้องมีการตรวจนับเงินสด และนำเงินสดเข้าเก็บในตู้เซฟนิรภัย โดยกุญแจจะอยู่ที่ประธานสหกรณ์ (ประธานสหกรณ์ต้องไม่ทราบรหัสตู้เซฟนิรภัย) โดยจะต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ให้เรียบร้อย และนำเงินสดไปฝากธนาคารทันทีในวันถัดไป
 - 1.6) เอกสารและสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของสมาชิก สมุดทะเบียนสมาชิก สมุดคู่มือสมาชิก ใบเสร็จรับเงินรับ ใบสำคัญรับเงิน สมุดเงินสด และใบตรวจนับเงินสดประจำวัน เป็นต้น
- 2) ผังงานระบบบัญชีการรับเงินชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน ดังภาพที่ 3

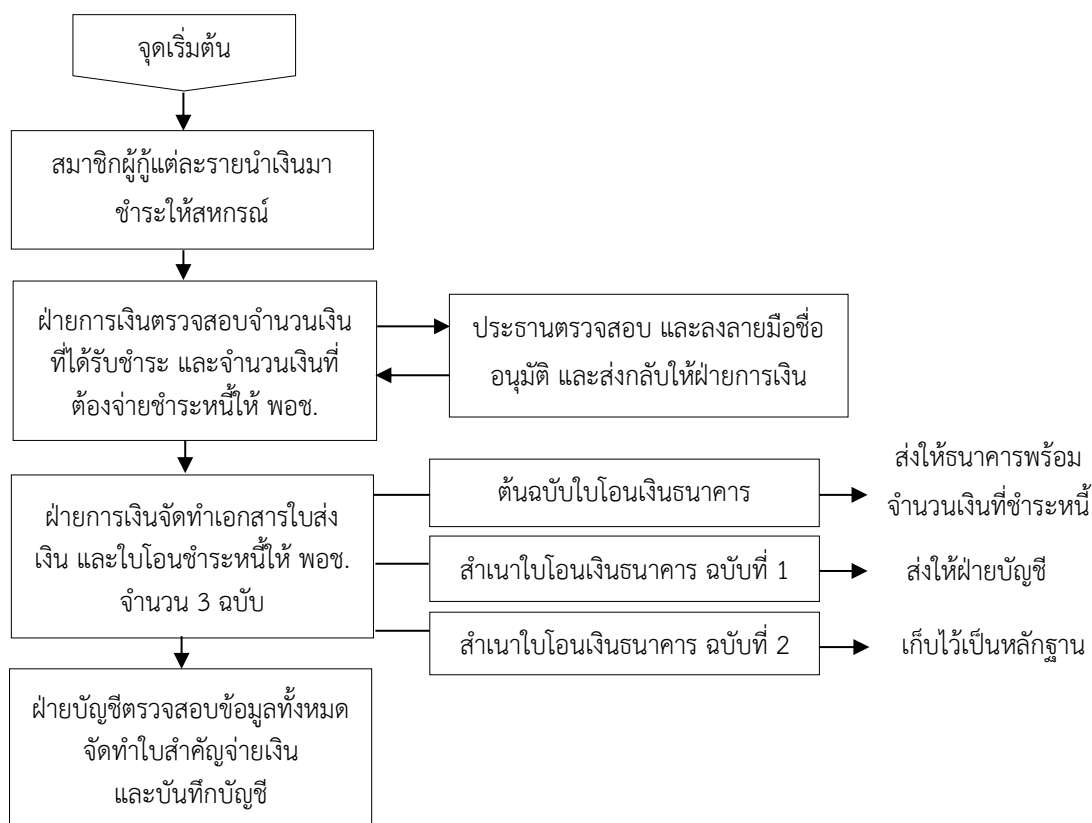
ภาพที่ 3 ผังงานการรับเงินชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน

ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวผังงานระบบบัญชีการรับเงินชำระหนี้จากการให้เข้าซื้อที่ดิน สรุปได้ดังนี้

- 2.1) ฝ่ายสินเชื่อดำเนินการตรวจสอบจำนวนเงินต้น พร้อมดอกเบี้ย และคำนวณค่าปรับกรณีสหกรณ์เรียกเก็บค่าปรับหากสมาชิกผิดนัดชำระหนี้ และออกใบแจ้งหนี้ให้กับผู้กู้
- 2.2) สมาชิกผู้กู้นำเงินสด และสมุดคู่มือสมาชิมาชำระหนี้ ที่ฝ่ายการเงิน
- 2.3) ฝ่ายการเงิน รับเงินพร้อมออกใบเสร็จรับเงินแก่ผู้กู้จำนวน 3 ฉบับ โดยต้นฉบับใบเสร็จรับเงินมอบให้สมาชิกไว้เพื่อเป็นหลักฐานการชำระเงิน และลงรายการรับชำระเงินในสมุดบัญชีเงินกู้ของสมาชิก แล้วคืนสมาชิก ผู้กู้ สำเนาใบเสร็จฉบับที่ 1 ส่งให้เจ้าหน้าที่บัญชี สำเนาฉบับที่ 2 ติดเล่มไว้เพื่อเป็นหลักฐานการรับเงิน
- 2.4) เมื่อสิ้นวัน ฝ่ายบัญชีรวบรวมสำเนาใบเสร็จรับเงินฉบับที่ 1 ทั้งหมด และจัดทำใบสำคัญรับแนบไว้ข้างหน้า และก่อนที่จะนำไปรวบรวมไว้ในแฟ้มเอกสารเรียงตามลำดับ เลขที่ใบสำคัญ และบันทึกรายการรับเงินในสมุดเงินสด
- 2.5) เมื่อสิ้นวันจะต้องนำเงินสดเข้าตู้เซฟนิรภัย และนำเงินสดเข้าฝากธนาคารทันทีในวันรุ่งขึ้น
- 2.6) เอกสารและสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ใบแจ้งหนี้เงินกู้ สมุดคู่มือสมาชิก ใบเสร็จรับเงิน ใบสำคัญรับเงิน และสมุดเงินสด เป็นต้น

3.2.2 ระบบบัญชีการจ่ายเงิน ประกอบด้วย

3) ผังงานระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผังงานระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวผังงานระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สรุปได้ดังนี้

3.1) สมาชิกแต่ละรายนำเงินมาชำระหนี้ให้กับฝ่ายการเงินสหกรณ์

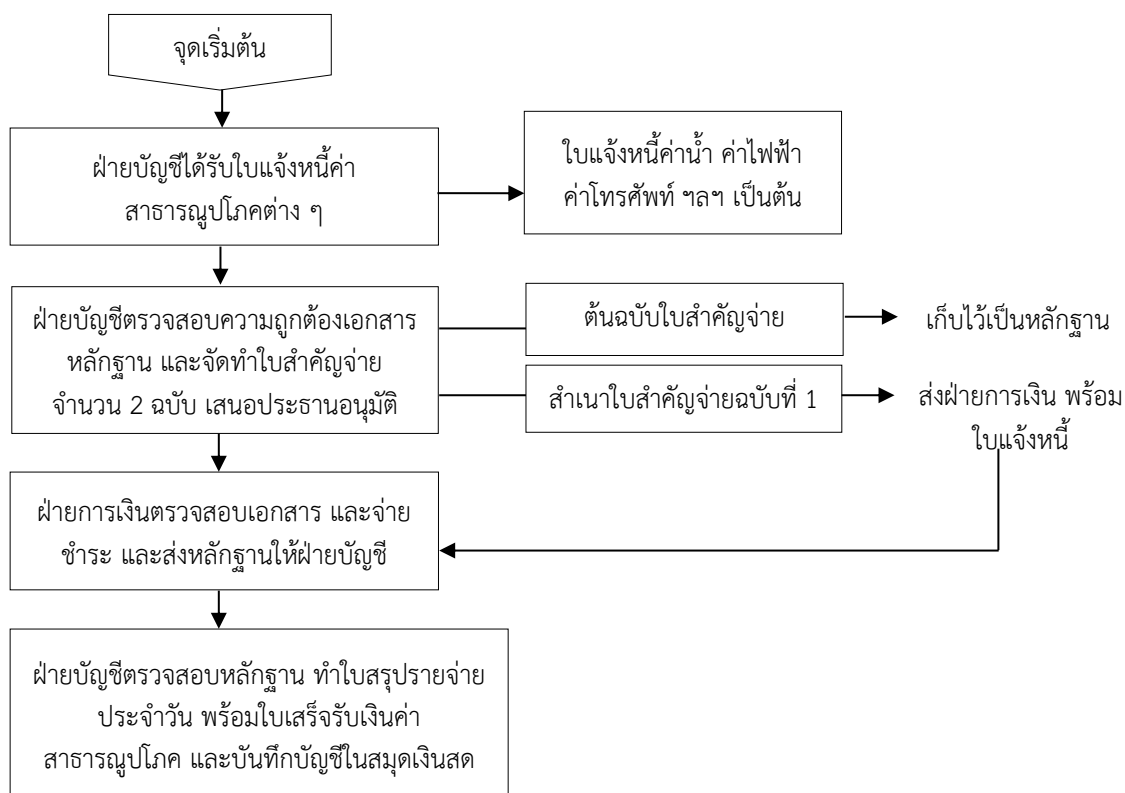
3.2) ฝ่ายการเงินรวบรวมจำนวนเงิน ตรวจสอบความถูกต้องของจำนวนเงินที่ได้รับชำระจากสมาชิกแต่ละราย และจำนวนเงินที่ต้องจ่ายชำระหนี้ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และส่งให้ประธานตรวจสอบและลงลายมือชื่ออนุมัติ เมื่อประธานสหกรณ์ลงชื่ออนุมัติก็จะให้ฝ่ายการเงิน เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป

3.3) เมื่อได้รับอนุมัติฝ่ายการเงินจะดำเนินการจัดทำเอกสารใบส่งเงินให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และจัดทำใบโอนเงินผ่านธนาคารชำระหนี้ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จำนวน 3 ฉบับ ต้นฉบับใบโอนเงินจะให้กับธนาคารพร้อมกับเงินที่ต้องชำระหนี้ สำเนาฉบับที่ 1 ส่งให้ฝ่ายบัญชี และสำเนาฉบับที่ 2 เก็บไว้เป็นหลักฐาน โดยการชำระหนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) นั้นจะทำในภาพรวมในทุก ๆ สิ้นเดือน

3.4) เมื่อสิ้นวัน ฝ่ายบัญชีรวบรวมสำเนาใบโอนเงินชำระหนี้ฉบับที่ 1 และจัดทำใบสำคัญจ่ายเงินแนบไว้ข้างหน้า ก่อนที่จะนำไปรวบรวมไว้ในแฟ้มเอกสารเรียงตามลำดับ เลขที่ใบสำคัญจ่าย และบันทึกรายการจ่ายเงิน

3.5) เอกสารและสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมุดคู่มือสมาชิก ใบนำส่งเงินที่ผ่านการอนุมัติจากประธาน ใบโอนเงินผ่านธนาคาร ใบสำคัญจ่ายเงิน และสมุดเงินสด เป็นต้น

4) ผังงานระบบบัญชีการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ผังงานระบบบัญชีการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ

ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวผังงานระบบบัญชีการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

4.1) ฝ่ายบัญชีตรวจสอบใบแจ้งหนี้ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

4.2) ฝ่ายบัญชีจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารหลักฐานอีกครั้ง เมื่อถูกต้องแล้วจะจัดทำใบสำคัญจ่ายขึ้นมาจำนวน 2 ฉบับ โดยใบสำคัญจ่ายต้องได้รับการอนุมัติจากประธานเพื่ออนุมัติ ต้นฉบับใบสำคัญจ่ายเก็บไว้เป็นหลักฐาน และสำเนาใบสำคัญจ่าย ฉบับที่ 1 พร้อมใบแจ้งหนี้ ส่งไปยังฝ่ายการเงินเพื่อดำเนินการจ่ายชำระค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ

4.3) ฝ่ายการเงินตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร และดำเนินการจ่ายชำระ และส่งเอกสารหลักฐานการจ่ายชำระค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไปยังฝ่ายบัญชี

4.4) ฝ่ายบัญชีเมื่อได้รับเอกสารจากฝ่ายการเงิน จัดทำใบสรุปรายจ่ายประจำวัน พร้อมใบเสร็จรับเงินค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ โดยเขียนสรุปว่าเป็นค่าใช้จ่ายใดบ้าง นำไปรวบรวมไว้ในแฟ้มเอกสารเรียงตามลำดับ เลขที่ใบสำคัญจ่าย และบันทึกบัญชีลงในสมุดเงินสด

4.5) เอกสารและสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ใบแจ้งหนี้ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ใบสำคัญจ่าย ใบเสร็จรับเงิน ใบสรุปรายการจ่ายเงินประจำวัน และสมุดเงินสด เป็นต้น

4. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนาระบบบัญชีรับเงินและระบบบัญชีจ่ายเงินของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง ในเขตตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า สภาพบริบทการจัดทำบัญชี มีการจัดทำบัญชีตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด การจัดทำบัญชีด้วยมือ และคอยนำไปบันทึกลงโปรแกรมสำเร็จรูปทางบัญชี ของกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ ปัญหาข้อมูลระบบบัญชีของสหกรณ์ คือ การบริหารงานของสหกรณ์ไม่เคยใช้ระบบบัญชีการรับเงิน และการจ่ายเงินมาก่อน ทำให้ขาดความรู้ในเรื่องระบบบัญชี ทั้งด้านการบัญชีรับเงินและการจ่ายเงินอย่างเป็นระบบ ขาดขั้นตอน วิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และไม่มีผังงานระบบบัญชีที่ชัดเจน ทำให้บางครั้งเกิดความสับสน และเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ โอลดรา โอ่งกลาง (2562) พบว่า การบริหารจัดการของกรมการดำเนินงานยังขาดเรื่องระบบบัญชี ทางเดินเอกสาร เพื่อให้การทำงานของคณะกรรมการดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสอดคล้องกับ ฌพัชรพร รณ ก้อย่างรุ่งเรือง และคณะ (2563) พบว่า ระบบบัญชีที่ไม่สมบูรณ์ส่งผลต่อการควบคุมภายในขาดประสิทธิภาพ และท้าย สุดไม่มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามมาตรฐานรายงานทางการเงินที่สามารถบอกสถานะทางการเงิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาระบบบัญชีเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น จำนวน 4 ระบบ ประกอบด้วยระบบบัญชีด้านการรับเงิน ได้แก่ 1) ระบบการรับเงินค่าหุ้นสมาชิก 2) ระบบการรับชำระหนี้จากการให้เช่าซื้อที่ดิน และระบบบัญชีด้านการจ่ายเงิน ประกอบด้วย 3) ระบบบัญชีการจ่ายเงินชำระหนี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 4) ระบบบัญชีการจ่ายค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชิดชนก มากเชื้อ และชฎาภาศ แก้วสุกใส (2563) ที่ได้พัฒนาระบบบัญชีให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ 3 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบบัญชีด้านการรับเงิน 2) ระบบบัญชีด้านการจ่ายเงิน 3) ระบบปิดบัญชีและจัดทำงบการเงิน

5. ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อเสนอแนะไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ มีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชี การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่นำมาใช้ในการจัดทำบัญชี การปิดงบการเงินประจำปี ให้แก่ประธานสหกรณ์ ผู้จัดทำบัญชี คณะกรรมการดำเนินงานของ

สหกรณ์ และมีการติดตามผลการปฏิบัติงานหลังการอบรม ระบบบัญชีที่พัฒนาขึ้นต้องมีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสหกรณ์ มีการติดตามผล ประเมินผล ปรับปรุงระบบบัญชีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดจากการใช้ระบบบัญชีที่พัฒนาขึ้น

5.1.2 สหกรณ์สามารถนำข้อมูลระบบบัญชีที่ได้พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และกระบวนการทำงานที่เป็นระเบียบเพื่อลดความสับสนและป้องกันข้อผิดพลาดในการบันทึกข้อมูลทางบัญชี

5.1.3 สามารถนำข้อมูลระบบบัญชีที่ได้รับพัฒนาไปประยุกต์ใช้กับสหกรณ์อื่น ๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงานใกล้เคียงกัน

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรประเมินผลความพึงพอใจการนำระบบบัญชีที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระยะ ๆ ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติในสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง แล้วว่าควรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงในส่วนใด เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงระบบอย่างสม่ำเสมอ และมีการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

กรมธนารักษ์. สำนักบริหารที่ราชพัสดุกรุงเทพมหานคร. (2557). *คู่มือโครงการบ้านมั่นคงในที่ดินราชพัสดุ*.

<http://www.treasury.go.th/>

ชิดชนก มากเชื้อ และชฎามาต แก้วสุกใส. (2563). การพัฒนาระบบบัญชีกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านดอนคันตำบลคูซุด

อำเภอสิงห์ทอง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 2(5), 89-100.

ณพัชรพรรณ ก้อย่างรุ่งเรือง, รัตนา สิทธิอ่วม, และจิรัชญา บุญช่วย. (2563). การพัฒนาระบบบัญชีธุรกิจผลิตน้ำดื่ม

กรณีศึกษา: ห้างหุ้นส่วนสามัญสมหวังตริงควอเตอร์กรุ๊ป ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 2(2), 46-56.

วิจิต เอียงอ่อน, วชิรินทร์ อรรถศรีวร, มาลี แสงจันทร์, กัลยรัตน์ เจียมโฆสิต, วราภรณ์ ศรีบัณฑิต, ณวี สิงหาตุ, และ ยุทธนา พรคอนันต์. (2563). 6 แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 6(1), 48-57.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2566). *คำจำกัดความสำคัญ*. <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/166959>

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2563). *คู่มือแนวทางในการแนะนำส่งเสริมสหกรณ์เคหะสถานบ้านมั่นคง*.

https://km.cpd.go.th/pdf-bin/pdf_7478910157.pdf

ไอลัดดา โอ่งกลาง. (2562). *งานวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบบัญชีสำหรับสถาบันการเงินชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอนเงิน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

การวิเคราะห์ปริมาณการสั่งซื้อวัตถุดิบประเภทเครื่องสำอางที่เหมาะสม กรณีศึกษา โรงงานรับจ้างผลิตเครื่องสำอาง

Analysis of Economic Order Quantity of Cosmetic Raw Materials: a Case Study of Cosmetics Factory

ยุทธพล ประโมจน์^{1*} และ ฐิติมา วงศ์อินตา²
Yuttapol Pramojanee^{1*} and Thitima Wonginta²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการเลือกการพยากรณ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่เหมาะสมและวิเคราะห์ปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการสินค้าคงคลัง โดยทำการคัดเลือกวัตถุดิบ 10003560 เป็นตัวแทน เพราะเป็นวัตถุดิบที่มีระยะเวลาในการสั่งซื้อและราคาต่อกิโลกรัมสูงที่สุด โดยใช้การพยากรณ์ทั้งหมด 3 วิธี ได้แก่ 1) วิธีหาค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่อย่างง่าย 3 เดือน 2) วิธีหาค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่อย่างง่าย 6 เดือน และ 3) วิธีปรับเรียบเอ็กซ์โปเนนเชียลชั้นเดียว และเลือกวิธีพยากรณ์ที่เหมาะสมที่สุด โดยพิจารณาจากค่าความคลาดเคลื่อนที่ต่ำที่สุด จากผลการศึกษาเลือกวัตถุดิบ 10003560 เพราะ มีระยะในการสั่งซื้อและราคาต่อกิโลกรัมสูงที่สุด โดยใช้รูปแบบ การพยากรณ์ทั้งหมด 3 วิธี และพบว่า การพยากรณ์วิธีปรับเรียบเอ็กซ์โปเนนเชียลชั้นเดียว มีความเหมาะสมที่สุด เนื่องจากมีค่าความคลาดเคลื่อนต่ำที่สุด และผลวิเคราะห์ปริมาณการสั่งซื้อแบบประหยัดของวัตถุดิบ 10003560 เท่ากับ 275 กิโลกรัมต่อครั้ง รอบการสั่งซื้อทุก 46 วัน โดยที่ระดับการให้บริการที่ร้อยละ 80 ปริมาณวัตถุดิบคงคลังสำรอง เท่ากับ 23.43 กิโลกรัม และจุดสั่งซื้อใหม่ เท่ากับ 208.41 กิโลกรัม โดยมีต้นทุนรวมการสั่งซื้อและต้นทุนการเก็บรักษาของวัตถุดิบเท่ากับ 22,654.63 บาทต่อปี จากข้อมูลต้นทุนการสั่งซื้อและต้นทุนการเก็บรักษาของวัตถุดิบแบบเดิม 41,096.77 บาทต่อปี ซึ่งสามารถลดต้นทุนรวมลงได้ 18,442.14 บาทต่อปี หรือลดลงร้อยละ 45

คำสำคัญ : การพยากรณ์ ปริมาณการสั่งซื้ออย่างเหมาะสม จุดสั่งซื้อใหม่ (ROP) ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

^{1*} สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Program in Logistics and Supply Chain Management, Faculty of Logistics, Burapha University
E-mail : yuttapol.pr@gmail.com

² สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Program in Logistics and Supply Chain Management, Faculty of Logistics, Burapha University
E-mail : thitima@buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The purposes of this research were 1) to select the appropriate forecasting of cosmetic products; and 2) to analyze the appropriate order quantities enhancing efficiency in inventory management. Material 10003560 was representative used in top long lead time and highest price. The future demand for above items were forecasted by 3 methods, including 1) simple moving average 3 periods, 2) simple moving average 6 periods, and 3) single exponential smoothing. The most appropriate method was selected by forecast error considering about minimize MAPE, MAD and MSE. The results revealed that select material 10003560. It was used in top long lead time and highest price. The most appropriated forecasting method was single exponential smoothing technique. The forecasting result has calculated the inventory management factor. The economical order quantity material 10003560 had a reorder frequency of every 46 days and order in quantity of 275 kilograms per order. The safety stock was 23.43 kilograms and reorder point was 208.41 kilograms at service level 80 percent. A reduction of 18,442.14 baht per year (45%) brought the total cost of ordering and storage down to 22,654.63 baht per year from 41,096.77 baht per year.

Keyword: Forecasting, Economic Order Quantity, Reorder Point (ROP), Cosmetic Product

วันที่รับบทความ: 24 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 27 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 30 พฤศจิกายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ภาพรวมของอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องสำอางของประเทศไทย ในปัจจุบันได้รับความนิยมในตลาดอาเซียน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อังกฤษ และจีน และอัตราการเจริญเติบโตของตลาดเครื่องสำอางไทย เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ตลาดอุตสาหกรรมความงามในประเทศไทยในปี 2562 มีมูลค่าตลาดอยู่ 2.18 แสนล้านบาท โดยสัดส่วนทางการตลาดของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางแบ่งได้เป็น 6 ประเภทผลิตภัณฑ์ คือ 1) ผลิตภัณฑ์สกินแคร์ ร้อยละ 42 2) ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมร้อยละ 15 3) ผลิตภัณฑ์สุขอนามัยร้อยละ 14 4) ผลิตภัณฑ์เมคอัพร้อยละ 12 5) ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเกี่ยวกับริมฝีปาก ร้อยละ 12 6) ผลิตภัณฑ์น้ำหอม ร้อยละ 5 ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกเครื่องสำอางอันดับ 2 อาเซียน รองจากสิงคโปร์ และอันดับ 10 ของโลก (สมาคมผู้ผลิตเครื่องสำอางไทย, 2564) โดยบริษัทกรณีศึกษาดำเนินธุรกิจรับจ้างผลิตเครื่องสำอางทั้ง 6 ประเภทผลิตภัณฑ์ที่กล่าวไว้ข้างต้น เพื่อส่งสินค้าไปให้กับลูกค้าในประเทศและต่างประเทศเพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคทั่วโลก ปัจจุบันบริษัทมีลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งปัญหาที่บริษัทกรณีศึกษาพบคือ ไม่มีการวางแผนสั่งซื้อวัตถุดิบที่เหมาะสม ทำให้มีต้นทุนสินค้าคงคลังสูง เกิดจากวัตถุดิบที่สั่งซื้อมากเกินไป แล้วใช้ไม่หมดส่งผลให้วัตถุดิบหมดอายุและเสื่อมสภาพไม่สามารถใช้ในการผลิตได้ และทำให้ต้นทุนการเก็บรักษาของวัตถุดิบ เนื่องจากต้องใช้พื้นที่ในการจัดเก็บวัตถุดิบหมดอายุและเสื่อมสภาพ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์ความต้องการของลูกค้าได้ และไม่มีการทำ จุดสั่งซื้อสินค้าใหม่, การสั่งซื้อแบบประหยัด ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการใช้ทฤษฎีการแบ่งกลุ่มสินค้าโดยวิธี ABC Analysis เพื่อเรียงลำดับความสำคัญในการจัดการของวัตถุดิบและเพื่อศึกษาการพยากรณ์ความต้องการวัตถุดิบประเภทเครื่องสำอาง โดยนำผลการพยากรณ์ที่ได้เป็นแนวทางในการวางแผนสั่งซื้อวัตถุดิบ โดยศึกษาทฤษฎีปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสม (Economic Order Quantity: EOQ) และศึกษาปริมาณวัตถุดิบคงคลังสำรอง (Safety stock) และศึกษาการหาจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point: ROP)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อเลือกรูปแบบการพยากรณ์คำสั่งซื้อที่เหมาะสมกับวัตถุดิบประเภทเครื่องสำอาง ของบริษัทกรณีศึกษา
- 1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางในการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมกับความต้องการใช้วัตถุดิบ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.3.1 ข้อมูลปริมาณการใช้วัตถุดิบของบริษัทตั้งแต่เดือน มกราคม ปี พ.ศ. 2563 จนถึง ธันวาคม พ.ศ. 2564 เพื่อนำมาใช้ในการพยากรณ์การใช้วัตถุดิบปี พ.ศ. 2565
- 1.3.2 เปรียบเทียบต้นทุนรวมของการบริหารสินค้าคงคลัง ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม ในปี พ.ศ. 2565 สั่งซื้อแบบเดิมและการสั่งซื้อแบบใหม่

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลยอดขายเครื่องสำอางสูงสุด 10 รายการในปี พ.ศ. 2563-2564 และข้อมูลวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางโดยจะใช้ราคาวัตถุดิบแต่ละชนิด ปริมาณการใช้งานต่อปี มูลค่าการสั่งซื้อต่อปี ของวัตถุดิบแต่ละรายการตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2563 – เดือนธันวาคม พ.ศ.2564 มาใช้ในการทำวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

2.2.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์แบบ ABC Analysis

ทฤษฎีการแบ่งประเภทสินค้าแบบ ABC จะจัดกลุ่มสินค้าคงคลังออกตามลำดับมูลค่าความสำคัญของสินค้าโดย จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภท A สินค้าคงคลังที่มีมูลค่าสินค้าหมุนเวียนในรอบปีสูงที่สุด ประเภท B คือ มีมูลค่าปานกลาง และประเภท C คือ มีมูลค่าต่ำสุด สำหรับการกำหนดจำนวนเปอร์เซ็นต์ที่จะใช้ในการแบ่งประเภทพัสดุคงคลังมีหลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทที่สรุปได้ดังนี้ (พิภพ ลลิตาภรณ์, 2552, น.231)

ประเภท A คือ มีมูลค่าในการใช้สินค้าสูงที่สุดในมูลค่าสินค้าคงคลังทั้งหมด คือ ประมาณ 70-80 % แต่มีปริมาณสินค้าคงคลังน้อย คือ ประมาณ 10-15 % ของรายการสินค้าคงคลังทั้งหมด

ประเภท B คือ มีมูลค่าในการใช้สินค้าที่ประมาณ 15-20 % แต่มีปริมาณสินค้าคงคลังอยู่ที่ประมาณ 30-40% ของรายการสินค้าทั้งหมด

ประเภท C คือ มีมูลค่าในการใช้งานเพียงเล็กน้อย คือ 5-10 % ของมูลค่าสินค้าคงคลังทั้งหมดเท่านั้น แต่มีปริมาณสินค้าคงคลังอยู่มากที่สุด คือประมาณ 50-80 % ของรายการสินค้าคงคลังทั้งหมด

2.2.2 การสั่งซื้ออย่างประหยัด (Economic Order Quantity: EOQ)

สั่งซื้ออย่างประหยัด (Economic Order Quantity: EOQ) หมายถึง จำนวนการสั่งซื้อหรือสั่งผลิตสินค้าที่มีจำนวนประหยัดที่สุดในการสั่งแต่ละครั้ง โดยหลักการนี้ถูกคิดขึ้นเพื่อช่วยในการบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory) ไม่ให้มีสินค้าคงคลังเหลือมากหรือน้อยเกินไป โดยที่จะกล่าวถึงในบทความนี้ คือ รูปแบบของปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมที่มีปริมาณความต้องการสินค้าคงคลังและไม่ขาดมือ ภายใต้สมมุติฐานดังต่อไปนี้ (Kris Piroj, 2560)

- 1) ปริมาณความต้องการของลูกค้ามีความคงที่ หรือค่อนข้างสม่ำเสมอและมีความเป็นอิสระ
- 2) เวลาระหว่างการออกไปสั่งซื้อจนกระทั่งได้รับสินค้ามีความคงที่และแน่นอน
- 3) รอบเวลาของการรับสินค้ามีความแน่นอน
- 4) จำนวนที่สั่งซื้อมีค่าคงที่
- 5) ต้นทุนแปรผันและต้นทุนคงที่มีค่าคงที่
- 6) ไม่มีภาวะสินค้าขาดสต็อกจากผู้ขาย

ซึ่งสมการที่ใช้ในการหาปริมาณการสั่งซื้ออย่างเหมาะสม (EOQ) และต้นทุนรวมการจัดการสินค้าคงคลังต่อปี (TC) เขียนได้ดังนี้ (Jiradech, 2554ข)

$$EOQ = \sqrt{\frac{2CoD}{Cc}}$$

$$TC_{min} = \left[\frac{CoD}{Q} \right] + \left[\frac{QCc}{2} \right]$$

เมื่อ	EOQ	= ขนาดการสั่งซื้ออย่างเหมาะสม (Q*)
	D	= ความต้องการสินค้าต่อปี
	Co	= ต้นทุนการสั่งซื้อ
	Cc	= ต้นทุนการถือครองสินค้าต่อปี
	Q	= ปริมาณการสั่งซื้อต่อครั้ง
	TC _{min}	= ต้นทุนรวมการจัดการสินค้าคงคลังต่อปี

2.2.3 จุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point: ROP) และสินค้าคงคลังสำรอง (Safety Stock)

จุดสั่งซื้อใหม่ หรือ จุดสั่งซื้อสินค้าซ้ำ (Reorder point) หมายถึง การกำหนดปริมาณสินค้าคงคลังส่วนหนึ่งไว้เพื่อให้ยังคงเป็นสินค้าที่ยังมีในคลัง มีหลักการคิดเพื่อการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสินค้าคงคลังขาดแคลน โดยจุดสั่งซื้อใหม่อาจกำหนดให้เป็นระดับของการสั่งซื้อใหม่ (Reorder Level) คือ กำหนดระดับสินค้าคงคลังที่ควรจะไปสั่งซื้อ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับอัตราการใช้และช่วงเวลานำ (Lead time) โดยรูปแบบที่กล่าวถึงในบทความนี้ คือ รูปแบบในการคำนวณหาจุดสั่งซื้อใหม่ที่สินค้ามีอัตราความต้องการที่แปรผัน แต่มีรอบระยะเวลาคงที่ (Jiradech, 2554ก) สินค้าคงคลังสำรอง (Safety Stock) เป็นส่วนของสินค้าคงเหลือที่เก็บไว้ เพื่อลดความเสี่ยงในการขาดแคลนสินค้า โดยจะต้องถูกกำหนดปริมาณการจับเก็บสินค้าคงคลังสำรองนี้ให้มีปริมาณที่เหมาะสม คือ ไม่มีจำนวนที่มากหรือน้อยจนเกินไป (พิชิต สุขเจริญพงษ์, 2545, น.241) โดยสามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$ROP = (d \times L) + SS$$

$$SS = Z\sqrt{L}(\delta_d)$$

เมื่อ	SS	= สต็อกเพื่อความปลอดภัย (Safety Stock)
	Z	= ค่าคงที่ของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการแจกแจงปกติ
	L	= เวลารนำ หรือ เวลารอคอย (Lead time)
	δ_d	= ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราความต้องการสินค้า

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ คือ เก็บรวบรวมข้อมูลยอดขายของเครื่องสำอางในปี พ.ศ. 2563-2564 ของบริษัทธนนิศึกษา และรวบรวมข้อมูลวัตถุดิบที่ถูกใช้ผลิตในเครื่องสำอางในปี พ.ศ. 2563-2564 พร้อมทั้งระบุ Lead time และราคาของวัตถุดิบ รวมถึงไปสั่งซื้อวัตถุดิบ และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในการสั่งซื้อแต่ละเดือนมาเรียบเรียงข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลดิบที่ได้มาแปลงเป็นข้อมูลทางสถิติ แล้วบันทึกข้อมูลทั้งหมดลงในโปรแกรม Microsoft Excel เพื่อนำข้อมูลมาคำนวณด้วยวิธีการต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงมูลค่า ตลอดจนศึกษาหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมและ

คำนวณหาจุดสั่งซื้อใหม่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสินค้าคงคลังที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเพื่อช่วยลดต้นทุนสินค้าคงคลังได้อย่างเหมาะสม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลยอดขายของเครื่องสำอางในปี พ.ศ. 2563-2564 และใบสั่งซื้อวัตถุดิบ และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในการสั่งซื้อแต่ละเดือนของบริษัทกรณีศึกษา ในช่วงเดือนมกราคม ปี 2565 ถึง เดือนธันวาคม ปี 2565 ที่ได้แปลงเป็นข้อมูลทางสถิติแล้วมาศึกษา ดังนี้ 1) วิเคราะห์และจำแนกสินค้าโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ร่วมกันแบบ ABC Analysis มาใช้ในการจัดประเภทกลุ่มสินค้า Lead time และราคาของวัตถุดิบ จากนั้นเลือกวัตถุดิบในกลุ่ม A ที่ Lead time มากสุดและราคาสูงสุด เป็นตัวอย่างในการวิจัย เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่มี Lead time สูงและราคาสูงสุด จึงต้องการลดต้นทุนสินค้าในกลุ่มนี้ลง โดยใช้ 2) ทฤษฎีการพยากรณ์ แบบอนุกรมเวลา (Time series models) 3) ทฤษฎี EOQ ในการหาปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด ซึ่งผู้วิจัยได้นำวัตถุดิบ A มาทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (VC) ได้ค่าความแปรปรวนเท่ากับ 0.07 และ ไปคำนวณ EOQ และ 4) คำนวณหาปริมาณหรือจุดเตือนสำหรับการสั่งซื้อในรอบถัดไป โดยใช้วิธีการหาจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder Point: ROP) และและสินค้าคงคลังสำรอง (Safety Stock) และสุดท้าย 5) เปรียบเทียบต้นทุนรวมในการสั่งซื้อและต้นทุนการเก็บรักษาของวัตถุดิบในรูปแบบปัจจุบันและรูปแบบใหม่ (EOQ) เพื่อเป็นแนวทางในการลดต้นทุนรวมในการจัดการสินค้าคงคลังอย่างมีประสิทธิภาพ

3. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลยอดขายสินค้าเครื่องสำอาง ทั้งหมด 10 รุ่นหลัก ของบริษัทกรณีศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากยอดขายทั้งหมด และเลือกสินค้าที่มียอดขายมากที่สุด เพื่อนำไปวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบในการลดต้นทุนการจัดเก็บสินค้าคงคลัง รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดยอดขายสินค้าประเภทเครื่องสำอาง

รหัสสินค้า	ยอดขาย ปี พ.ศ.2563	ยอดขาย ปี พ.ศ.2564	มูลค่ารวม (บาท)	ยอดขาย (%)
400015351	39,962,650.00	38,253,600.00	78,216,250.00	42.77
400015307	7,919,352.00	8,391,672.00	16,311,024.00	8.92
410009394	8,267,961.60	5,875,545.60	14,143,507.20	7.73
410011102	6,415,740.00	6,404,513.00	12,820,253.00	7.01
419004207	6,777,520.40	5,685,931.20	12,463,451.60	6.82
400019231	7,218,198.00	5,136,019.20	12,354,217.20	6.76
410008141	5,282,502.00	4,935,213.50	10,217,715.50	5.59
410011103	4,584,161.40	4,552,259.40	9,136,420.80	5
400019398	6,306,149.80	3,217,657.60	9,523,807.40	5.21
400019432	4,042,584.00	3,650,892.00	7,693,476.00	4.21
รวม	96,776,819.20	86,103,303.50	182,880,122.70	100

จากการศึกษาเพื่อเลือกรูปแบบการพยากรณ์คำสั่งซื้อที่เหมาะสมกับวัตถุดิบประเภทเครื่องสำอาง ของบริษัทกรณีศึกษาโดยนำวัตถุดิบทั้งหมด จำนวน 17 รายการ ที่เป็นวัตถุดิบในเครื่องสำอางที่มียอดขายสูงที่สุด โดยแบ่งกลุ่มวัตถุดิบด้วยทฤษฎี ABC Analysis เพื่อเรียงลำดับความสำคัญในการจัดการของวัตถุดิบ และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการวัตถุดิบคงคลังให้มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 กลุ่ม A รายการวัตถุดิบในกลุ่ม Lead time สูง ของรหัสสินค้า 400015351

วัตถุดิบ Lead time สูง (เท่ากับหรือมากกว่า 46 วันขึ้นไป)			
ลำดับ	รหัสวัตถุดิบ	Lead time (วัน)	ราคา (บาทต่อกิโลกรัม)
1	10003560	60	257.00
3	10003561	60	212.00
3	10000018	60	197.00
4	10000822	54	2,060.00

ตารางที่ 3 กลุ่ม B รายการวัตถุดิบในกลุ่ม Lead time ปานกลาง ของรหัสสินค้า 400015351

วัตถุดิบ Lead time ปานกลาง (31-45 วัน)			
ลำดับ	รหัสวัตถุดิบ	Lead time (วัน)	ราคา (บาทต่อกิโลกรัม)
5	10001634	45	145,000.00
6	10006792	45	2,000.00
7	10000444	45	700.00
8	10007296	45	165.00
9	10000748	45	46.00
10	10006770	45	45.00
11	10006496	42	1,012.00

ตารางที่ 4 กลุ่ม C รายการวัตถุดิบในกลุ่ม Lead time ต่ำ ของรหัสสินค้า 400015351

วัตถุดิบ Lead time ต่ำ (ไม่เกิน 30 วัน)			
ลำดับ	รหัสวัตถุดิบ	Lead time (วัน)	ราคา (บาทต่อกิโลกรัม)
12	10001633	30	5,600.00
13	17000092	30	3,000.00
14	10000547	30	65.00
15	10000082	15	36.25
16	10007346	15	23.50
17	10000004	7	85.00

จากการจัดประเภทกลุ่มวัตถุดิบ ทั้งหมด 17 รายการ สามารถจำแนกได้เป็นวัตถุดิบกลุ่ม A Lead time สูง มีจำนวน 4 รายการ วัตถุดิบกลุ่ม B Lead time ปานกลาง มีจำนวน 7 รายการ วัตถุดิบกลุ่ม C Lead time ต่ำ มีจำนวน 6 รายการ และทางผู้วิจัย เลือกรหัสวัตถุดิบที่มี Lead time สูง เนื่องจากมีโอกาสสูงที่จะทำให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบมากกว่าวัตถุดิบที่มี Lead time ต่ำ โดยเมื่อแบ่งกลุ่มวัตถุดิบที่มี Lead time สูงมาจำแนกโดยเรียงจากราคาวัตถุดิบ พบว่า รหัสวัตถุดิบ 10003560 (ลำดับที่ 1) เป็นวัตถุดิบที่มีราคาสูงที่สุด คือ 257 บาท/กิโลกรัม โดยมี Lead time การสั่งซื้อที่ 60 วัน โดย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกวัตถุดิบนี้ ในการศึกษาวิจัยในลำดับถัดไป

1. การพยากรณ์ความต้องการวัตถุดิบ

ข้อมูลการใช้ของวัตถุดิบ 10003560 ย้อนหลัง โดยวัตถุดิบนี้จะใช้กับรหัสสินค้า 400015351 ซึ่งเป็นรุ่นที่มี ยอดขายสูงที่สุด โดยปริมาณการใช้ของวัตถุดิบ 10003560 ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 จะแสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ปริมาณการใช้วัตถุดิบ 10003560 เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564

เดือน/ ปี พ.ศ.	2563	2564	หน่วย
มกราคม	188.50	172.22	กิโลกรัม
กุมภาพันธ์	134.25	165.93	กิโลกรัม
มีนาคม	207.37	210.19	กิโลกรัม
เมษายน	116.30	182.60	กิโลกรัม
พฤษภาคม	130.79	215.56	กิโลกรัม
มิถุนายน	179.42	149.66	กิโลกรัม
กรกฎาคม	176.69	192.72	กิโลกรัม
สิงหาคม	139.32	175.39	กิโลกรัม
กันยายน	307.95	162.80	กิโลกรัม
ตุลาคม	200.45	186.32	กิโลกรัม
พฤศจิกายน	191.60	234.75	กิโลกรัม
ธันวาคม	95.52	97.32	กิโลกรัม
รวม	2,068.15	2,145.45	กิโลกรัม

นำข้อมูลปริมาณการใช้วัตถุดิบ 10003560 ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 มาทำการพยากรณ์เพื่อหาปริมาณการใช้วัตถุดิบในเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 เนื่องจากที่ผ่านมาบริษัท กระจกศึกษา ไม่มีการพยากรณ์เลย การจะเริ่มนำแนวคิดการพยากรณ์มาใช้ในองค์กร จึงเริ่มจากวิธีการพื้นฐาน ที่ผู้ปฏิบัติงาน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำงานได้จริง และสามารถปรับเปลี่ยนได้ง่ายตามสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการขาดแคลนของวัตถุดิบในการผลิตสินค้า จึงเป็นเหตุผลในการเลือกวิธีพยากรณ์ 3 เทคนิคนี้ คือเป็นการพยากรณ์แบบอนุกรมเวลา (Time series models) โดยใช้ข้อมูลย้อนหลังเกี่ยวกับปริมาณการใช้วัตถุดิบในอดีต เพื่อมาพยากรณ์ในอนาคต ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้และผู้ปฏิบัติงานจริงสามารถเข้าใจได้ง่าย จึงเลือกรูปแบบของ Times series โดยใช้วิธีพยากรณ์ 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1. วิธีพยากรณ์แบบ Simple moving average วิเคราะห์ที่ 3 Periods
2. วิธีพยากรณ์แบบ Simple moving average วิเคราะห์ที่ 6 Periods
3. วิธีพยากรณ์แบบ Single exponential smoothing

ผู้วิจัยใช้โปรแกรม Excel ในการคำนวณหาค่าคงที่ที่เหมาะสมในการทำให้ ค่าความคลาดเคลื่อน (MAPE, MAD และ MSE) ต่ำที่สุด ซึ่งผลการพยากรณ์แต่ละวิธีได้ผลดังนี้

ตารางที่ 6 ค่าความคลาดเคลื่อนในแต่ละวิธีการพยากรณ์

เทคนิคการพยากรณ์	ค่าความผิดพลาด		
	MAD	MSE	MAPE
Moving Average 3 periods	30.65	1,808.52	20.13
Moving Average 6 periods	27.12	1,251.91	17.80
Single exponential smoothing	25.86	1,255.83	17.14

จากการศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการพยากรณ์ทั้ง 3 วิธี พบว่า เทคนิคการพยากรณ์ Single exponential smoothing มีค่าวิเคราะห์ MAPE เท่ากับ 17.14 ซึ่งเป็นค่าน้อยที่สุดในการทำงานจริงของบริษัทกรณีศึกษา เป็นบริษัทรับจ้างผลิตเครื่องสำอาง ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ความต้องการของลูกค้าได้ และถ้าหากมีการพยากรณ์การใช้วัตถุดิบล่วงหน้า มาปรับใช้ในกรณีศึกษา จะทำให้สามารถคาดการณ์การใช้วัตถุดิบล่วงหน้าได้และสามารถตอบรับกับความต้องการของลูกค้าได้ทันเร็ว และทำให้บริษัทไม่เสียโอกาสในการขาย และทำให้บริหารสินค้าคงคลังและต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 7 ผลการพยากรณ์ปี พ.ศ. 2565 วัตถุดิบ 10003560 วิธี Single exponential smoothing

เดือน	ปี	ผลการพยากรณ์ (Forecast)
มกราคม	2565	199.88
กุมภาพันธ์	2565	160.69
มีนาคม	2565	200.96
เมษายน	2565	161.77
พฤษภาคม	2565	202.04
มิถุนายน	2565	162.85
กรกฎาคม	2565	203.12
สิงหาคม	2565	163.92
กันยายน	2565	204.19
ตุลาคม	2565	165.00
พฤศจิกายน	2565	205.27
ธันวาคม	2565	166.08
รวม (กิโลกรัม/ ปี)		2,195.77

2. วิเคราะห์ปริมาณคำสั่งซื้อวัตถุดิบแบบประหยัด (Economic Order Quantity: EOQ)

2.1 วิเคราะห์หาค่าการสั่งซื้อแบบประหยัด (EOQ) โดยนำค่าที่ได้จากการพยากรณ์ด้วยวิธี Single exponential smoothing ซึ่งจะเป็นปริมาณการใช้ต่อปี เท่ากับ 2,195.77 กิโลกรัมต่อปี เนื่องจากได้อุปสงค์ที่ชัดเจน และ จากตารางที่ 7 แล้วจึงมาคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อวัตถุดิบแบบประหยัดที่อุปสงค์คงที่และสินค้าคงคลังไม่ขาดมือ (EOQ)

$$\text{จากสูตร EOQ} = \sqrt{\frac{2C_0D}{C_c}}$$

D = ความต้องการวัตถุดิบต่อปี เท่ากับ 2,195.77 กิโลกรัม

C_0 = ค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อต่อครั้ง เท่ากับ 1,027.36 บาท

C_c = ต้นทุนการเก็บรักษาวัตถุดิบต่อกิโลกรัมต่อปี เท่ากับ $257 \times 25\% = 64.25$ บาทต่อกิโลกรัมต่อปี

$$\text{จะได้ EOQ} = \sqrt{\frac{2 \times 1,027.36 \times 2,195.77}{64.25}}$$

ดังนั้น การสั่งซื้อแบบประหยัด (EOQ) เท่ากับ 264.99 กิโลกรัม เนื่องจากมีข้อจำกัดของการขายวัตถุดิบ 10003560 จะขายแบบ ORIGINAL PACK = 25 KG และไม่สามารถสั่งซื้อแบบมีเศษกิโลกรัมได้ จึงจะต้องสั่งซื้อที่ 275 กิโลกรัม

$$\text{จากสูตร จำนวนการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด} = \frac{D}{EOQ} = \frac{2,195.77}{275}$$

..... ดังนั้น การสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด จะเท่ากับ 7.98 หรือ 8 ครั้ง/ ปี

$$\text{จากสูตร รอบการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด} = \left(\frac{EOQ * \text{จำนวนวันทำงานต่อปี}}{D} \right)$$

.....โดยในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนทำงาน 365 วัน ดังนั้น รอบการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุดจะเท่ากับ 45.625 หรือ 46 วัน

1. วิเคราะห์วัตถุดิบคงคลังสำรอง (Safety stock) และหาจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point: ROP)

$$\text{จากสูตร } SS = Z\sigma_d\sqrt{LT}$$

$$\text{แทนค่า} \quad SS = 0.842 \times 19.68 \times \sqrt{2}$$

$$\text{ดังนั้น} \quad SS = 23.43 \text{ กิโลกรัม}$$

2. การวิเคราะห์หาจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point: ROP) กรณี LT คงที่

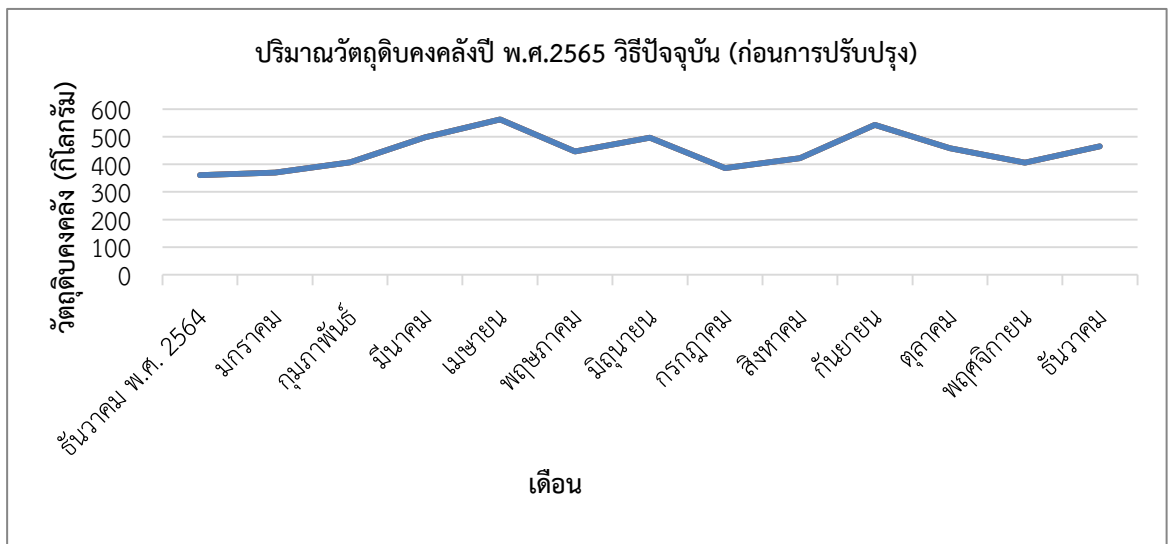
$$\text{จากสูตร } ROP = \bar{d}(LT) + SS$$

$$\text{แทนค่า} \quad ROP = (182.98 * 2) + 23.43$$

$$\text{ดังนั้น} \quad ROP = 208.41 \text{ กิโลกรัม}$$

3. การวิเคราะห์ผลการวิจัยเปรียบเทียบกับข้อมูลจริงในปัจจุบัน

3.1 ข้อมูลปัจจุบัน (ก่อนการปรับปรุง) ข้อมูลปริมาณการใช้ จำนวนการรับเข้า และปริมาณคงคลังเมื่อเทียบกับแผนการผลิตของวัตถุดิบ 10003560 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2565 เมื่อนำข้อมูลวัตถุดิบคงคลัง (ก่อนการปรับปรุง) ในแต่ละวัน มาเรียงต่อกัน จะได้แผนภูมิกราฟเส้น ดังต่อไปนี้

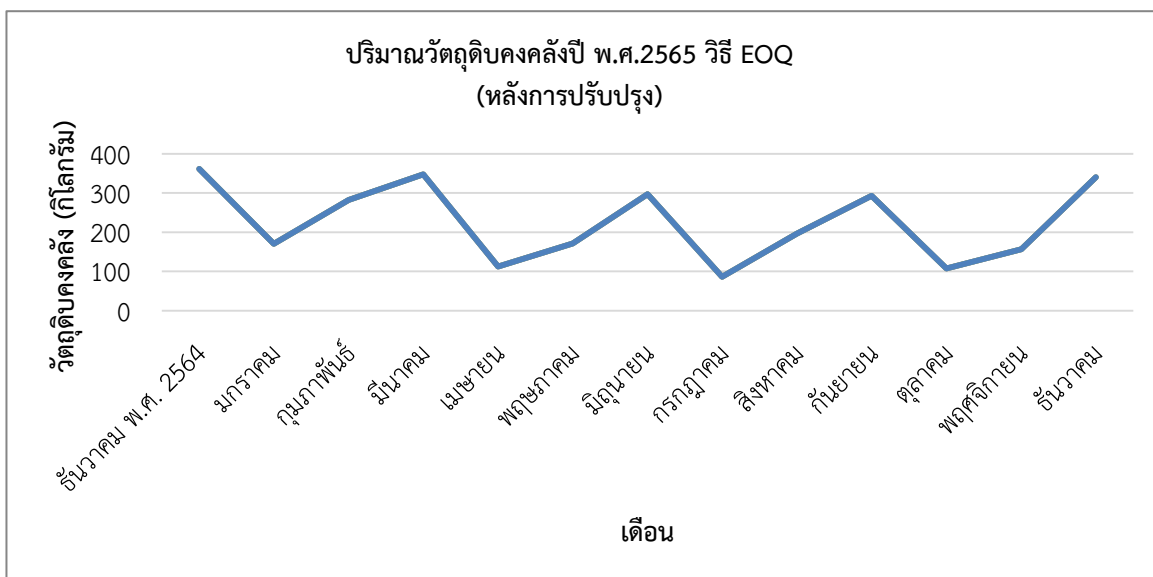

ภาพที่ 1 ปริมาณวัตถุดิบคงคลังของ 10003560 (ก่อนการปรับปรุง)

3.2 ข้อมูลวิธี EOQ (หลังการปรับปรุง) จากข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากวิธีการสั่งซื้อแบบประหยัด

- ปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (EOQ) เท่ากับ 275 กิโลกรัมต่อครั้ง
- รอบการสั่งซื้อที่ประหยัด คือ ทุก ๆ 46 วัน
- Safety stock เท่ากับ 23.43 กิโลกรัม
- Reorder point เท่ากับ 208.41 กิโลกรัม
- Lead time การสั่งวัตถุดิบ 10003560 เท่ากับ 60 วัน

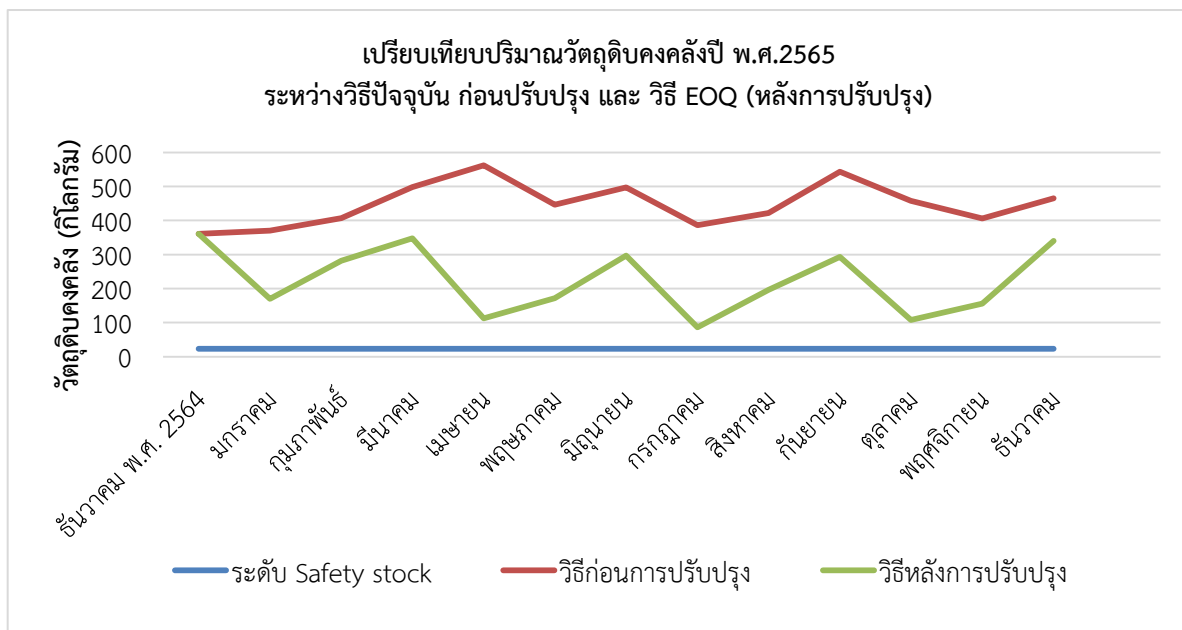
ในวิธีการหลังการปรับปรุง สต็อกตั้งต้นในปี พ.ศ. 2565 เริ่มต้นที่ 361.185 กิโลกรัม ซึ่งเท่ากับวิธีปัจจุบัน แต่จะมีการวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบไว้ล่วงหน้าตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 โดย Lot รับเข้าครั้งแรก อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอกับปริมาณการใช้ในช่วงต้นปี จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสั่งตามรอบทุก ๆ 46 วัน โดยจำนวนการสั่งเท่ากับปริมาณ EOQ ตามที่วิเคราะห์ได้ ซึ่งจะแสดงข้อมูลการรับเข้าและวัตถุดิบคงคลัง เมื่อนำข้อมูลวัตถุดิบคงคลัง (หลังการปรับปรุง) ในแต่ละวัน มาเรียงต่อกัน จะได้แผนภูมิกราฟเส้น ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ปริมาณวัตถุดิบคงคลังของ 10003560 (หลังการปรับปรุง)

3. เปรียบเทียบข้อมูลก่อนการปรับปรุงและหลังการปรับปรุง

3.1 ระดับวัตถุดิบคงคลัง เมื่อนำข้อมูลทั้งก่อนและหลังการปรับปรุงมาเปรียบเทียบกับแผนภูมิกราฟเส้น จะแสดงข้อมูลดังภาพ

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบปริมาณคงคลังของวัตถุดิบ 10003560 ระหว่างวิธีก่อนปรับปรุงและหลังการปรับปรุง

3.2 เปรียบเทียบต้นทุน (Cost)

3.2.1 ต้นทุนการสั่งซื้อต่อปี (Ordering cost)

วิเคราะห์จากต้นทุนคงที่ (เงินเดือนพนักงานที่รับผิดชอบในการนำเข้าวัตถุดิบนี้) และต้นทุนแปรผันที่เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับการทำงานในการนำเข้าวัตถุดิบ ภายใต้สมมติฐานที่ไม่มีต้นทุนการขนส่งเกี่ยวข้อง โดยจากการรวบรวมข้อมูลการสั่งซื้อวัตถุดิบของพนักงาน ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายตามวัตถุดิบ และฝ่ายนำเข้า พบว่าในหนึ่งปีพนักงานจะรับผิดชอบในการเรียกเข้า วัตถุดิบ เฉลี่ยประมาณ 360 ครั้ง/ คน/ ปี จากข้อมูลการนำเข้า พบว่า ภาระงานในการนำเข้า วัตถุดิบ 10003560 เท่ากับ 12 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2565 จึงคิดเป็นร้อยละ 3 หรือ 0.03 เท่าของงานทั้งหมด ซึ่งต้นทุนการสั่งซื้อ (Ordering cost) มีรายละเอียดดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 8 ต้นทุนการสั่งซื้อ (Ordering cost)

ต้นทุนคงที่ (Fix cost)				
รายการ	จำนวน (คน)	เงินเดือนรวม (บาท/ ปี)	เทียบกับภาระงาน (บาท/ ปี)	
พนักงานฝ่ายจัดซื้อ	1	216,000	6,480	
พนักงานฝ่ายตามวัตถุดิบ	1	216,000	6,480	
พนักงานฝ่ายนำเข้า	1	360,000	10,800	
*ภาระงานของพนักงานในการสั่งซื้อวัตถุดิบ 10003560 คิดเป็นร้อยละ 3 หรือ 0.03 เท่าของเงินเดือน				
ต้นทุนแปรผัน (Variable cost)				
รายการ	ราคา/ หน่วย	จำนวนเฉลี่ย ที่ใช้/ ครั้ง	ต้นทุน (บาท/ ครั้ง)	ต้นทุนรวม ปี พ.ศ. 2565 (บาท/ ปี)
ค่าเอกสารและค่าถ่าย	0.78 บาท/ แผ่น	12 แผ่น	9.36	112.32
ค่าโทรศัพท์	3 บาท/ ครั้ง	6 ครั้ง	18	216
ค่าดำเนินการนำเข้า	เฉลี่ย 1,000 บาท/ แพคเกจ	1 ครั้ง	1,000	12,000
*ในปี พ.ศ. 2564 มีการนำเข้าวัตถุดิบ 10003560 ทั้งหมด 12 ครั้ง/ ปี				
ต้นทุนรวมในการสั่งซื้อ (บาท/ ปี)			12,328.32	
ต้นทุนรวมในการสั่งซื้อ (บาท/ ครั้ง)			1,027.36	

จากผลการวิเคราะห์ที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อต่อครั้งจะเท่ากับ 1,027.36 บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายรวมของแต่ละวิธีการ สามารถคำนวณได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบจำนวนการสั่งซื้อและต้นทุนการสั่งซื้อต่อปี

วิธีการ	จำนวนการสั่งซื้อ (ครั้ง/ ปี)	ต้นทุนการสั่งซื้อ (บาท/ ปี)
ก่อนปรับปรุง	12 × 1,027.36	12,328.32
หลังปรับปรุง	8 × 1,027.36	8,218.88

ผลการเปรียบเทียบต้นทุนการสั่งซื้อ จากผลการวิเคราะห์พบว่าจำนวนการสั่งซื้อของวิธี EOQ (หลังการปรับปรุง) ลดลงเป็น 8 ครั้งต่อปี จากวิธีปัจจุบัน 12 ครั้งต่อปี ซึ่งสามารถลดต้นทุนการสั่งซื้อต่อปีลงได้ 4,109.44 บาท หรือร้อยละ 33

3.2.2 ต้นทุนการเก็บรักษาต่อปี (Storage cost)

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา 25% ของราคาวัตถุดิบต่อกิโลกรัม เท่ากับ $257 \times 25\%$ เท่ากับ 64.25 บาท/กิโลกรัม

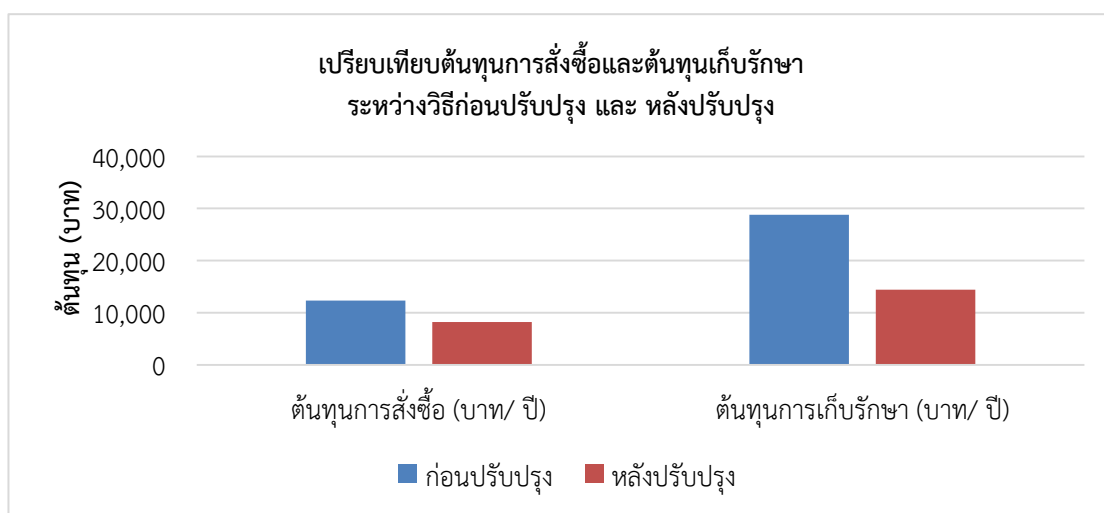
$$\text{โดยการจัดเก็บวัตถุดิบเฉลี่ย} = \frac{\text{สินค้าคงคลัง ณ สิ้นเดือน ตั้งแต่เดือน ม.ค. - ธ.ค.}}{12}$$

และจากข้อมูลวัตถุดิบคงคลังเมื่อเทียบกับแผนผลิต ในปี พ.ศ. 2565 จะได้ปริมาณวัตถุดิบคงคลังเฉลี่ยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบปริมาณวัตถุดิบคงคลังเฉลี่ยและต้นทุนการเก็บรักษาต่อปี

วิธีการ	ปริมาณวัตถุดิบเฉลี่ย ปี พ.ศ.2565 (กิโลกรัม)	ต้นทุนการเก็บรักษา (บาท/ปี)
ก่อนปรับปรุง	447.758	28,768.45
หลังปรับปรุง	224.681	14,435.75

ผลการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาต่อปีจากการคำนวณพบว่าปริมาณวัตถุดิบเฉลี่ยของวิธีการหลังปรับปรุงมีค่าน้อยกว่าวิธีการก่อนปรับปรุงทำให้ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาต่อปีของวิธีการหลังปรับปรุงมีค่าลดลง 14,332.70 บาท หรือร้อยละ 50

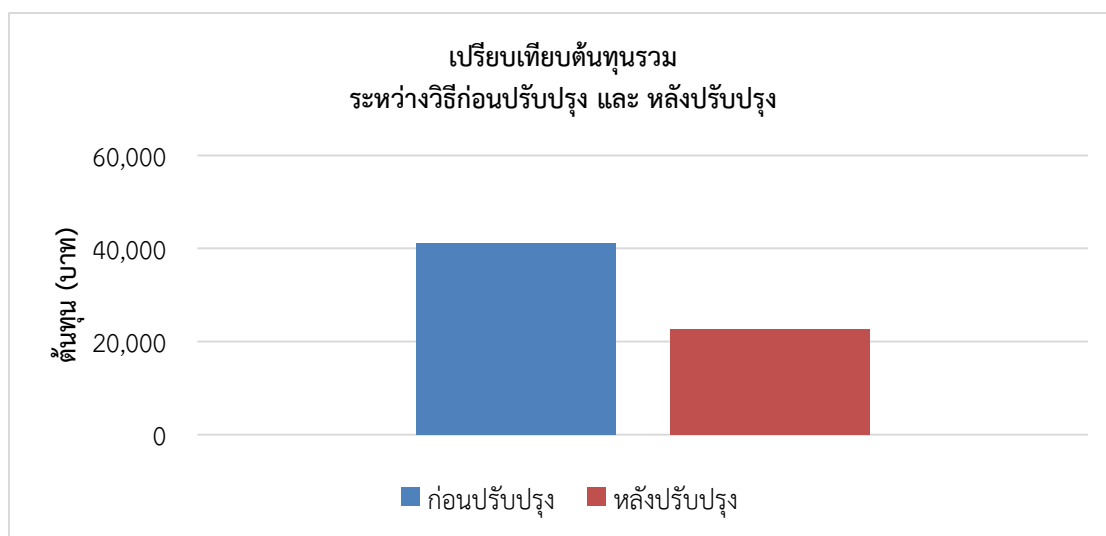
ภาพที่ 4 เปรียบเทียบต้นทุนการสั่งซื้อและต้นทุนเก็บรักษาระหว่างวิธีก่อนปรับปรุงและหลังการปรับปรุง

3.2.3 ต้นทุนรวมในการจัดการคลังสินค้า (Total cost)

ผลการเปรียบเทียบต้นทุนรวมในการจัดการคลังสินค้าต่อปี ผลรวมของต้นทุนรวมหลังการปรับปรุงน้อยกว่า ต้นทุนรวมก่อนการปรับปรุง เท่ากับ 18,442.14 บาท ต่อปี หรือลดลงร้อยละ 45 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบต้นทุนรวมต่อปี

วิธีการ	ต้นทุนการสั่งซื้อ (บาท/ ปี)	ต้นทุนการเก็บรักษา (บาท/ ปี)	ต้นทุนรวมต่อปี (บาท/ ปี)
ก่อนปรับปรุง	12,328.32	28,768.45	41,096.77
หลังปรับปรุง	8,218.88	14,435.75	22,654.63

ภาพที่ 5 เปรียบเทียบต้นทุนรวมระหว่างวิธีก่อนปรับปรุงและหลังการปรับปรุง

4. อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง การบริหารวัตถุดิบคงคลังที่เหมาะสม กรณีศึกษา โรงงานรับจ้างผลิตเครื่องสำอาง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแบบการสั่งซื้อวัตถุดิบที่เหมาะสมของบริษัทกรณีศึกษา และเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการวัตถุดิบ ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการคัดเลือกวัตถุดิบในกลุ่มนี้ที่มีราคาสูงสุดและ Lead time สูงสุด มาเป็นตัวแทนในการพยากรณ์ 1 ชนิด ได้แก่ วัตถุดิบ 10003560 ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดการขาดแคลนหรืออาจต้องสั่งซื้อแบบเร่งด่วน ในกรณีที่ปริมาณคำสั่งซื้อมีความแปรปรวน และเพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

จากนั้นทำการวิเคราะห์ปริมาณการใช้วัตถุดิบ 10003560 การสั่งซื้อแบบประหยัด (EOQ) ปริมาณวัตถุดิบคงคลังสำรอง (Safety stock) จุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point) และเปรียบเทียบผลวิเคราะห์ระหว่างวิธีการก่อนและหลังปรับปรุง โดยผู้วิจัยจะสรุปผล ใน 3 ประเด็น ที่กล่าวมาดังต่อไปนี้

1. วิธีการพยากรณ์ที่เหมาะสมสำหรับวัตถุดิบผลิตเครื่องสำอางในกรณีศึกษา

จากผลการพยากรณ์โดยใช้ข้อมูลวัตถุดิบ 10003560 ย้อนหลัง ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 เพื่อพยากรณ์ปริมาณการใช้วัตถุดิบในเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 พบว่าวิธีการพยากรณ์ที่เหมาะสม คือ วิธี Single exponential smoothing เนื่องจากเป็นวิธีที่ให้ค่าพยากรณ์ใกล้เคียงกับปริมาณ

การใช้จริง โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับวิธีการพยากรณ์อื่น โดย MAPE เท่ากับ 17.14 MAD เท่ากับ 25.86 และ MSE เท่ากับ 1,255.83 ซึ่งจากผลพยากรณ์จะเห็นว่าในแต่ละเดือนปริมาณการใช้ที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเกิดจากความต้องการของลูกค้าที่มีความไม่แน่นอนอยู่ตลอด

2. ปริมาณการสั่งซื้ออย่างประหยัด (EOQ) ปริมาณวัตถุดิบคงคลังสำรอง (Safety stock) และจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point) จากการวิเคราะห์หาความต่อเนื่องในการสั่งซื้อวัตถุดิบ 10003560 พบว่าวัตถุดิบนี้มีความต้องการที่ต่อเนื่อง (ค่า Variability coefficient เท่ากับ 0.07) โดยสามารถนำมาวิเคราะห์หาปริมาณการสั่งซื้ออย่างประหยัด (EOQ) ในลำดับต่อไปได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าปริมาณการสั่งซื้ออย่างประหยัด (EOQ) ของวัตถุดิบ 10003560 เท่ากับ กิโลกรัม เนื่องจากมีข้อกำหนดของวัตถุดิบ 10003560 1 PACK = 25 KG และไม่สามารถสั่งซื้อแบบมีเศษกิโลกรัมได้ จึงต้องสั่งซื้อที่ 275 กิโลกรัมต่อการสั่งซื้อ โดยจำนวนการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด คือ 8 ครั้งต่อปี และรอบการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด คือ ทุก ๆ 46 วัน ปริมาณวัตถุดิบคงคลังสำรอง (Safety stock) วิเคราะห์ที่ค่ามาตรฐานภายใต้ระดับการบริการที่ร้อยละ 80 และ ภายใต้ Lead time ของวัตถุดิบ 10003560 คงที่ที่ 2 เดือน สามารถวิเคราะห์ได้เท่ากับ 23.43 กิโลกรัม และจุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point) วิเคราะห์ได้เท่ากับ 208.41 ชิ้น

3. ประสิทธิภาพของการป้อนวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตได้ตามแผนผลิต ต้นทุนการสั่งซื้อต่อปี ต้นทุนการเก็บรักษาต่อปีและต้นทุนคลังสินค้ารวมต่อปี จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทั้งวิธีปัจจุบัน (ก่อนปรับปรุง) และวิธี EOQ (หลังการปรับปรุง) สามารถส่งวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตได้ตามตามแผน โดยไม่ขาดแคลน แต่วิธีการหลังปรับปรุงสามารถลดต้นทุนการสั่งซื้อวัตถุดิบลงได้ 4,109.44 บาทต่อปี รวมถึงสามารถลดต้นทุนการจัดเก็บลงได้ 14,332.70 บาทต่อปี ส่งผลให้สามารถลดต้นทุนรวมของวัตถุดิบนี้ได้ 18,442.14 บาทต่อปี หรือลดลงร้อยละ 45

และจากงานวิจัยของ กรรณิกา เทพมหานิล (2562) ได้ทำการศึกษาการหาปริมาณสั่งซื้อที่เหมาะสมของเหล็กเส้นที่ใช้ในการผลิตวงแหวนความเฉื่อย (Inertia rings) เนื่องจากในปัจจุบันบริษัทกรณีศึกษายังไม่มีแนวทางกำหนดปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมซึ่งส่งผลให้มีสินค้าคงคลังเกินความจำเป็นจำนวนมากทำให้ต้นทุนการจัดการสินค้าคงคลังสูง โดยเริ่มจากการใช้ทฤษฎีการแบ่งกลุ่มความสำคัญของเหล็กเส้นตามมูลค่าการใช้งาน โดยมีวัตถุดิบกลุ่ม A 6 ชนิด กลุ่ม B 5 ชนิด และกลุ่ม C 7 ชนิด จากนั้นใช้รูปแบบการหาปริมาณการสั่งซื้ออย่างประหยัดเข้ามาช่วยและทำการเปรียบเทียบต้นทุนที่เกิดขึ้นระหว่างวิธีที่ใช้อยู่ปัจจุบันของบริษัทกรณีตัวอย่างศึกษากับวิธีการหาปริมาณสั่งซื้ออย่างประหยัดและเปรียบเทียบผลการเปรียบเทียบต้นทุนของการบริหารจัดการสินค้าคงคลังแบบการสั่งซื้ออย่างประหยัดจะมีต้นทุนรวมของการบริหารจัดการคงคลังเท่ากับ 373,970.85 บาท และต้นทุนรวมของการบริหารจัดการสินค้าคงคลังแบบปัจจุบันของบริษัทกรณีศึกษาเท่ากับ 632,787.75 บาท ดังนั้น ถ้านำรูปแบบการสั่งซื้ออย่างประหยัดมาใช้ ค่าใช้จ่ายรวมทั้งปี จะลดลงได้ถึง 258,816.91 บาท โดยค่าใช้จ่ายที่ลดลงนั้น เกิดจากค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อต่อครั้งและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บรักษาลดลง อันเนื่องมาจากปริมาณที่สั่งซื้อมีความเหมาะสมมากขึ้น ส่งผลให้บริษัทเพิ่มสภาพคล่องทางการเงินและสามารถนำเงินส่วนนี้ไปลงทุนหรือใช้จ่ายในกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผลกำไรให้ธุรกิจได้ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยของกรรณิกา เทพมหานิล เป็นเครื่องมือเดียวกันกับที่ใช้ในบทความ ซึ่งสามารถทำใหลดต้นทุนรวมของการบริหารจัดการคงคลังได้เช่นกัน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำงานด้านการวางแผนการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบและผู้บริหารที่ต้องการหารูปแบบในการจัดซื้อจัดหาที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถลดต้นทุนด้านการบริหารจัดการสินค้าคงคลัง และต้นทุนด้านการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบหรือสินค้าคงคลังอื่น ๆ ที่มีจำนวนหลายรายการ ผู้สนใจสามารถนำรูปแบบการคำนวณใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ เพื่อเพิ่มโอกาสและศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจ ทำให้ธุรกิจมีกำไรเพิ่มขึ้น

5.2 การศึกษาอิสระในครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทรับจ้างผลิตเครื่องสำอางแห่งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2563 - 2565 ซึ่งข้อมูลอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจของแต่ละปี หากเกิดภาวะทางเศรษฐกิจผันผวนขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งในรอบปี ที่ส่งผลให้ความต้องการใช้สินค้าเปลี่ยนแปลงไปมาก แม้จะอยู่ในปี

เดียวกัน แต่ละไตรมาสความต้องการของลูกค้าในกลุ่มเครื่องสำอางก็มีความแตกต่างกันมากจึงควรศึกษาข้อมูลเฉลี่ยเป็นไตรมาส จะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมมากขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เทพมหานิล. (2562). *การวิเคราะห์หาปริมาณที่เหมาะสม กรณีศึกษาบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์* [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการและเทคโนโลยีและวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พิชิต สุขเจริญพงษ์. (2545). *การจัดการวิศวกรรมการผลิต*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พิภพ ลลิตาภรณ์. (2552). *การบริหารพัสดุคงคลัง*. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- Jiradech. (2554ก). *จุดสั่งซื้อใหม่ (Reorder point)*.
<https://inventorymanagementmetrics.blogspot.com/2011/12/reorder-point.html>
- Jiradech. (2554ข). *ระบบขนาดการสั่งซื้อที่ประหยัด (Economic order quantity หรือ EOQ)*.
<https://inventorymanagementmetrics.blogspot.com/search/label/EOQ>
- Kris Piroj. (2560). *EOQ คืออะไร? (Economic order quantity)*. <https://greedisgoods.com/eqq-%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD>

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชาย ของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

A Study of Role Changes of Thai Male Actors in the Context of Male Homosexuality in Thai TV Series and Dramas

สมคิด แซ่คู^{1*} และองอาจ สิงห์ลำพอง²
Somkit Saekoo^{1*} and Ongart Singlumpong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย 2) เพื่อศึกษารักรักษาภาพลักษณ์ของนักแสดงไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์นักแสดงชายไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจำนวน 7 คน โดยแบ่งเป็นนักแสดงชายที่แสดงบทบาทในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปแล้วเปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายจำนวน 4 คน และนักแสดงชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายไปเป็นซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป จำนวน 3 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักแสดงชายที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย มีการดูแลภาพลักษณ์หลังการเปลี่ยนแปลงบทบาท เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มแฟนคลับ เพื่อให้สามารถต่อยอดการทำงานในวงการบันเทิงได้ในอนาคต แต่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเองในทุก ๆ ด้าน แต่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองในรูปแบบของรูปลักษณ์ภายนอก ขณะที่นักแสดงชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยด้านภาพลักษณ์เป็นหลัก แต่จะสนใจเรื่องบทบาทและการแสดงในซีรีส์หรือละครโทรทัศน์ไทย นอกจากนี้ นักแสดงที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาททั้งสองรูปแบบไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยด้านค่าตอบแทนและค่านิยมในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาท แต่เป็นเพราะปัจจัยด้านความท้าทายของตัวบทบาทคาแรกเตอร์ และการแสดงที่แตกต่างออกไปและไม่เหมือนเดิมจึงทำให้ตัดสินใจรับการแสดงในแต่ละบทบาท

คำสำคัญ : นักแสดง ซีรีส์วาย ละครโทรทัศน์ แฟนคลับ ภาพลักษณ์

^{1*} สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Strategic Communication major Faculty of Communication Arts Bangkok University
E-mail: somkit.saekoo@bua.ac.th

² สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Strategic Communication major Faculty of Communication Arts Bangkok University
E-mail: ongart@bu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the changes of Thai male actors' roles in the context of homosexuality series and television dramas; and 2) to investigate Thai male actors maintaining their images in the context of homosexuality series and television dramas. The in-depth interview was from 7 Thai male actors divided into 2 groups. The first group was 4 male actors who shifted from playing traditional characters in series and television dramas to the characters in Boy's Love series and television dramas. The second group was 3 male actors who shifted from characters in Boy's Love series to traditional male characters in general dramas or series. The research found that the actors from the first group have maintained their images after portraying the characters in Boy's love series to match the Fanclub's preference. These male actors could be able to perform the entertainment industry. However, they did not change themselves in every aspect. They only modified their appearance. The research has mainly revealed that the second group has not considered the image factor as their first priority. Instead, they focused on roles and performances in Thai traditional series and television dramas. Both of actor groups have not considered changing their roles based on money or value factors. Instead, their decisions of roles changing were based on how challenging the roles were and how different their new characters were from their works in the past.

Keyword: Actor, Y Series, Television Drama, Fanclub, Image

วันที่รับบทความ: 18 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 26 ธันวาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

เนื่องจากในปัจจุบันสื่อประเภทสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อหนึ่งที่มีความนิยมอย่างมาก ไม่แพ้สื่อประเภทอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยสื่อโทรทัศน์มีบทบาทต่อผู้คนในสังคมเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากสื่อโทรทัศน์สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ทุกเพศทุกวัยทุกกลุ่มคนจึงทำให้เกิดการแข่งขันผลิตรายการ โทรทัศน์ในรูปแบบต่างๆออกมามากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชม โดยมีทั้งรายการด้านข่าวสารที่มุ่งให้ข้อมูลข่าวสารนำเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนให้ความรู้ต่างๆแก่ผู้ชม โดยสื่อโทรทัศน์ประกอบด้วยรายการโทรทัศน์ต่างๆและรายการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดทั้งการรับชมและคามนิยมนั้นคือละครโทรทัศน์รวมถึงรายการบันเทิงที่มุ่งเน้นสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชมเป็นหลักก็มีออกมาให้เห็นอย่างมากมาย

ทั้งนี้ ละครโทรทัศน์นั้น ถือเป็นรายการบันเทิงประเภทหนึ่ง โดยละครโทรทัศน์เกิดขึ้นหลังจากการเปิดสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งออกอากาศอย่างเป็นทางการวันแรกคือวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 โดยใช้ชื่อ บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด (ท.ท.ท.) ละครโทรทัศน์เรื่องแรก ของไทยจึงเกิดขึ้นที่ทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม เรื่อง “สุริยาณีไม่ยอมแต่งงาน” ผลิตโดย พจณี โปรมณี ซึ่งเป็นทีมงานรุ่นแรกและเป็นดาราละครจากรั้วนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ในสมัยนั้นยังไม่มีผู้กำกับการแสดง จะใช้วิธีให้ทุกคนคอยช่วยกันตัดสินใจ ละครเรื่องนี้ได้สร้างพระเอกละคร 2 คนแรกของไทย คือ ม.ร.ว. ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ และโชติ สโมสร โดยรับบทนายทหารผู้รักศิลปะการแสดง ส่วนนางเอก ละครคนแรกและคนเดียวคือฉนวนละออ ทองเนื้อดี (“มองผ่านเลนส์คม - 55 ปี ช่อง 4 บางขุนพรหม”, 2553)

ขณะเดียวกัน ละครโทรทัศน์นั้นส่วนใหญ่เค้าโครงที่นำเสนอออกมาจะมีที่มาจากเรื่องจริงและเรื่องที่สมมติขึ้นมาเอง ตามกระแสความนิยมของสังคมในต่อนั้นๆ หรือเป็นเรื่องราวจากนวนิยายนำมาทำเป็นบทโทรทัศน์แล้วนำเสนอออกมา ซึ่งมีส่วนที่มีความใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้ชม จึงทำให้ผู้ชมมีรู้สึกมีส่วนร่วมไปกับเนื้อเรื่องและรู้สึกคล้อยตามได้โดยง่าย ประกอบกับละครโทรทัศน์เป็นสื่อพื้นฐานที่คนที่มีโทรทัศน์สามารถเข้าถึงได้ทำให้ละครโทรทัศน์เป็นที่นิยมและมีผู้ชมอยู่ตลอด โดยองค์ประกอบหรือละครโทรทัศน์นั้นจะประกอบไปด้วยหลาย ๆ ส่วนด้วยกันจนกลายมาเป็นละครในที่สุด ได้แก่ (1) โครงเรื่อง (Plot) (2) ตัวละคร (Character) (3) ความคิด (Thought) แก่นเรื่อง (Theme) (4) ภาษา (Diction) (5) เสียง (Song) (6) ภาพ (Spectacle) ซึ่งนอกจากสถานที่และส่วนประกอบต่างๆ ของละครโทรทัศน์จะเป็นสิ่งที่ผู้ชมสนใจและดึงดูดให้ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เรื่องนั้น ๆ แล้ว ตัวแสดงหรือตัวละครของเรื่องที่ปัจจุบันเรียกว่า “นักแสดงนำ” ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการที่ผู้ชมจะเลือกสนใจและดูละครเรื่องนั้น ๆ เช่นกัน

สำหรับละครโทรทัศน์โดยทั่วไปนั้นจะประกอบด้วยนักแสดงหลักได้แก่ นางเอกและพระเอก โดยนางเอกเป็นการแสดงบทบาทของนักแสดงที่เป็นเพศหญิงและพระเอกเป็นการแสดงบทบาทของนักแสดงที่เป็นเพศชาย โดยมีการดำเนินเรื่องในหลาย ๆ เค้าโครงเรื่องและแนวของเรื่อง ทั้งละครรักโรแมนติก ละครบู๊ ละครพีเรียต ละครตลกและอื่น ๆ โดยทุกเรื่องมักจะสอดแทรกความรัก ของตัวละครที่เป็นพระเอกและนางเอกเอาไว้ ซึ่งละครโทรทัศน์ดังกล่าวถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์ไทยเรื่อยมา นอกจากนี้ในปัจจุบันกระแสของสื่อบันเทิงมีการนำเสนอในแง่มุมด้านทัศนคติทางเพศของคนในประเทศไทยที่มีแนวคิดและทัศนคติที่เปิดกว้าง รวมถึงมีการยอมรับเพศทางเลือกหรือกลุ่มคนทางเพศ ที่เรียกว่ากลุ่ม LGBTQ+ มากขึ้น ซึ่งทำให้คนในกลุ่มเฉพาะกลุ่มนี้สามารถมีสิทธิและมีการออกแสดงออกในสังคมได้อย่างเสรีมากขึ้นโดยไม่ต้องปิดบังซ่อนเร้นตัวตนหรือเพศสภาพของตนเองต่อสาธารณะเหมือนในอดีตที่แล้วมา ซึ่งจากการเปิดกว้างในแนวคิดและทัศนคติทางเพศดังกล่าว ทำให้สื่อบันเทิงปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่มีด้วยการนำเสนอในนิยายหรือละครชุด (Series) ตลอดจนละครโทรทัศน์ที่เป็นเรื่องราวความรักของชายและชายหรือรู้จักกันในนาม Boys' Love หรือ ซีรีส์วาย มากขึ้น ซึ่งเรื่องราวประเภทนี้เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากประเทศญี่ปุ่น โดยซีรีส์วายเริ่มเป็นที่พูดถึงและเข้าสู่สื่อกระแสหลักที่นับว่าเป็นการแจ้งเกิดของวงการซีรีส์วายอย่างเต็มตัวนั้นเกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2559 จากกระแสของซีรีส์วายเรื่อง “Sotus พี่ว้ากตัวร้าย กับนายปี 1” ที่ผลิตโดย GMMTV โดยออกอากาศผ่านช่อง GMM25 ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคนดู ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมในการบริโภคสื่อที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายและก่อให้เกิดการความชื่นชอบและติดตาม จึงทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าหรือของสะสมเพื่อสนับสนุนในสิ่งที่ตนชื่นชอบ (ภัชรพรรณ อมศรีวิงษ์ และบัณฑิต สวรรยาวิสุทธิ, 2562) และทำให้มีการผลิตซีรีส์วายออกมาเพื่อตอบสนองกลุ่มคนดูที่เรียกตนเองว่า “สาววาย” ที่มีความชอบและสนับสนุนความรักแบบชายรักชาย ทำให้นักแสดงซีรีส์วายเป็นที่รู้จักมากขึ้นในสังคมและทำให้ศิลปิน หรือนักแสดงกลุ่มนี้มีแฟนคลับทั้งในไทยและต่างประเทศในเขตเอเชีย (ฤกษ์นัท แสนทวี, 2565) และหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกเพิ่มมากขึ้นด้วย

ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการผลิตคอนเทนต์ละครโทรทัศน์และซีรีส์วายเกิดขึ้นจำนวนมาก โดยในปี ค.ศ. 2020 มีฐานคนดูซีรีส์วายเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ในวงกว้าง ประกอบกับนักแสดงในเรื่องที่มีหน้าตาดีถูกใจคนทั่วไป ฐานแฟนคลับที่หนาแน่นและกระแสที่ขยาลได้สุด ๆ ในยุคนี้ อย่าง “คู่จิ้น” ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มผู้ผลิตสื่อในประเทศ โดยประเทศไทยผลิตซีรีส์วายมากที่สุดในเอเชีย โดยมีจำนวน 40 เรื่องในเวลา 2 ปี (นัฐยา มงคล, 2563) นอกจากนี้กระแสความแรงของซีรีส์วายยังส่งผลให้เกิดการต่อยอดในเชิงการตลาดให้เกิดขึ้นจนกลายเป็นกระแสความสนใจของคนในสังคมอย่างมาก โดยมีการออกอีเวนต์ ถ่ายโฆษณา จัดแฟนมีตติ้งทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีการผลิตสินค้าหรือสัญลักษณ์ของ ซีรีส์หรือสัญลักษณ์ประจำตัวของนักแสดงซีรีส์วายออกมาให้เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มแฟนคลับมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ซีรีส์วายได้รับความนิยมมากขึ้นก็จริง แต่ก็มียอดสาววายจำนวนไม่น้อยที่เลิกติดตามนักแสดงที่ชื่นชอบเพราะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง ทั้งการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปรับแสดงซีรีส์ชายหญิงหรือซีรีส์ปกติ และละครโทรทัศน์ปกติ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงบทบาทไปแสดงร่วมกับนักแสดงคนอื่นที่ไม่ใช่คู่จิ้นที่ กลุ่มสาววายชื่นชอบ ก็ทำให้นักแสดงถูกลดความนิยมได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบท เรื่องชายรักชายนั้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป มาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละคร

โทรทัศน์ชายรักชาย หรือนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป ล้วนแล้วแต่มีปัจจัยในหลากหลายแง่มุมและบริบทแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งบริบทที่เกิดขึ้นที่มีผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทนั้น ๆ โดยมีทั้งจากบริบทส่วนตัวและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและเป็นปัจจัยในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทแต่ละครั้งของนักแสดงนั้น มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความชื่นชอบในสายตาแฟนคลับหรือคนทั่วไปทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นในทิศทางบวกหรือทิศทางลบ ซึ่งถ้าการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปเป็นในทิศทางที่ดี ก็จะส่งผลต่อภาพลักษณ์ในสายตาแฟนคลับตลอดจนความนิยมต่อตัวนักแสดง และจะส่งผลไปถึงการต่อยอดการทำงานในอนาคตของนักแสดงได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าวการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นไปในทิศทางลบก็จะทำให้นักแสดงได้รับผลกระทบในด้านภาพลักษณ์หรือชื่อเสียง รวมถึงการจ้างงานในอนาคตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายใน ซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความนิยมและชื่นชอบของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์สวย โดยจะศึกษาสาเหตุในการตัดสินใจของนักแสดงชายไทยต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททั้งจากที่รับแสดงซีรีส์และละครโทรทัศน์วายมารับแสดงซีรีส์และละครโทรทัศน์แบบชายหญิงและจากรับแสดงซีรีส์และละครโทรทัศน์บทบาทชายรักหญิงมาเป็นบทบาทชายรักชาย เพื่อนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และความนิยมของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปและนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย ซึ่งผลการวิจัยจะช่วยในการวางแผนและกำหนดการบริหารจัดการภาพลักษณ์ของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปและนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ ชายรักชายได้ในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

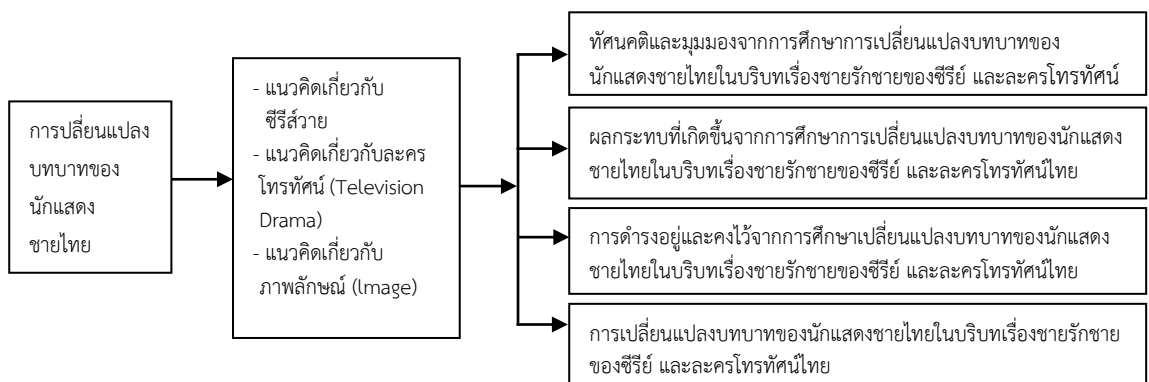
- 1.2.1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการรักษาภาพลักษณ์ของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อหาข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์นักแสดงชายไทยในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายจำนวน 4 คน และนักแสดงชายไทยที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป จำนวน 3 คน เพื่อเก็บข้อมูล ซึ่งการวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทยและศึกษาการรักษาภาพลักษณ์ของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์นักแสดงชายที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาท โดยมุ่งเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย และภาพลักษณ์หลังจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย โดยงานวิจัยนี้ได้รับการยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดตามรายละเอียดที่นำเสนอ ซึ่งแบ่งตามประเภทได้ดังนี้

2.1 นักแสดงที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัดปัจจุบัน	ผลงาน
1.	ลิธธา สภานุชาติ หรือเอี้ยง	นักแสดงอิสระ	- ละครเรื่อง “กากับหงส์” ช่อง 8 ออกอากาศในปีพ.ศ.2556 - ซีรีส์ “คลับพรายเดย์ เดอะ ซีรีส์ 12 Uncharted Love รักซ่อน เร้น” ตอน รัก ซักซ่อน ออกอากาศช่อง GMM25 ปีพ.ศ. 2563 ฯลฯ
2.	ศรยุทธ ธนวัชรวัฒน์ หรือไฮด์	นักแสดงอิสระ	- ละครโทรทัศน์ “น้องใหม่ร้ายบริสุทธิ์” ออกอากาศในปี พ.ศ. 2559 - นักแสดงในซีรีส์ “ตรวจธรณี” ออกอากาศช่อง 3 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2566 ฯลฯ
3.	จิรศักดิ์ ถาวรวงศ์ หรือเมฆ	นักแสดงอิสระ	- ซีรีส์ “Ugly Duckling รักนะเป็ดโง่” ออกอากาศในปี พ.ศ. 2558 - นักแสดงในซีรีส์ “ชั่วฟ้าของम्म” ออกอากาศทางช่อง GMM25 ในปี พ.ศ. 2565 ฯลฯ
4.	ภานุวัฒน์ เกิดทองทวี หรือคอปเตอร์	นักแสดงอิสระ	- ละคร “My Melody 360 องศา” ออกอากาศในปี พ.ศ. 2556 - ซีรีส์ “เดือนเกี้ยวเดือน” ออกอากาศช่องวัน 31 ปี พ.ศ. 2560 ฯลฯ

2.2 นักแสดงที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชามาเป็นนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัดปัจจุบัน	ผลงาน
1.	ศุภพงษ์ อุดมแก้วกาญจนา หรือ เซนต์	สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	-นักแสดงจากซีรีส์เรื่อง “บังเอิญรัก Love by Chance” ออกอากาศทางช่อง 9 ปี พ.ศ. 2561 - ซีรีส์ “คู่มือไฟฟ้ผี (Let’s Fight Ghost) ออกอากาศในปี พ.ศ. 2564 ฯลฯ
2.	ชนะภูมิ เถรว่อง หรือเพชร	นักแสดงอิสระ	-ซีรีส์เรื่อง “Oxygen the Series ดั่งลมหายใจ” ออกอากาศทางช่องวัน 31 ปี พ.ศ. 2563

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สังกัดปัจจุบัน	ผลงาน
			- นักแสดงจากซีรีส์ “My Coach ตะลุมรักตะลุมบอล” ออกอากาศในปี พ.ศ. 2565 ฯลฯ
3.	ปราษฎา เรืองโรจน์ หรือ สิงโต	นักแสดงอิสระ	- นักแสดงจากซีรีส์เรื่อง “SOTUS The Series พี่ว้ากตัวร้ายกับนายปีหนึ่ง” ออกอากาศทางช่องวัน 31 ปี พ.ศ. 2559 - นักแสดงจากละคร “เงินนี้ กลางวันครบ กลางคืนคะ” ออกอากาศทางช่อง 8 เมื่อปี พ.ศ. 2565 ฯลฯ

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยประกอบเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยชื่อ นามสกุล สังกัด และผลงานต่างๆของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาททั้งสองรูปแบบจำนวน 7 คน เพื่อนำมาประกอบการค้นคว้าให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย รวมถึงซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปในแต่ละบุคคลตลอดจนทัศนคติต่อวงการซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามเป็นการคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions) ขึ้นมา

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้มาใช้ในการลำดับเหตุผลและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย ตลอดจนภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าไว้ ซึ่งมาจากการตอบข้อคำถามของนักแสดงชายไทยด้วยตัวเอง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างคือนักแสดงชายไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในบริบทชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย จำนวน 7 คน โดยเลือกพิจารณาเลือกจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือนักแสดงชายในไทยวงการบันเทิง ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานในวงการบันเทิงมาอย่างน้อย 2-3 ปี มีผลงานการแสดงมาอย่างน้อย 1-2 เรื่อง ตามด้วยการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทเกิดขึ้นและสอดคล้องกับหัวข้อเรื่องที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำมาพัฒนา ปรับปรุง ประยุกต์ และต่อยอดทิศทางซีรีส์วายและละครโทรทัศน์ของไทยได้ในอนาคต

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งคือ

2.4.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสอบถามเพื่อหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากผู้ให้สัมภาษณ์

2.4.2 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า โดยรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

2.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Credibility) โดยใช้ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) มาตรวจสอบข้อมูล 3 วิธี ได้แก่

2.5.1 วิธีการใช้ข้อมูลหลายประเภท (Data Triangulation) โดยใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในหัวข้อเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย” ซึ่งผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อคำถาม ด้วยการถามคำถามเชิงลึกและถามคำถามเกี่ยวกับหลายบุคคล เพื่อตรวจสอบคำตอบว่ามีความใกล้เคียงกันหรือไม่ แล้วจึงนำคำตอบที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง

2.5.2 วิธีการแบบ Theory Triangulation การใช้มุมมองของทฤษฎีต่าง ๆ มาพิจารณาข้อมูลชุดเดียวกัน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับซีรีส์วาย รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ (Television Drama) และแนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ (Image) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาเพื่อหาข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาประกอบงานวิจัย

2.5.3 วิธีการแบบ Interdisciplinary Triangulation การใช้สหวิทยา การมาร่วมวาทกรรม อธิบายข้อค้นพบต่าง ๆ โดยผู้วิจัยนำความรู้จากหลากหลายรูปแบบทั้งสาขานิติศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์มาใช้ในการพิจารณาพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์มากที่สุด และลดความคาดเคลื่อนของข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า

3. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ทศนคติและมุมมองจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

1.1 การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทย

1.1.1 การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทและเกณฑ์ในการใช้พิจารณาก่อนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงนั้น นักแสดงจะมองถึงโอกาสที่เข้ามาของงานแต่ละงานว่าเป็นแบบไหน บทที่นำเสนอมาเป็นอย่างไรร เป็นบทบาทที่เคยรับแสดงมาแล้วหรือไม่ ซึ่งนักแสดงมีความคิดเห็นตรงกันว่าอยากลองแสดงในบทบาทใหม่ ๆ ให้ตนเองได้พัฒนาฝีมือการแสดงและมองว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายก็คือซีรีส์และละครโทรทัศน์ที่ให้ความสุขกับผู้ชมประเภทหนึ่ง ไม่ได้แตกต่างจาก ซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปที่มีเนื้อหาแบบความรักของชายรักหญิง จึงตัดสินใจรับแสดงและเริ่มเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองในแต่ละเรื่อง ซึ่งเกณฑ์การรับงานส่วนใหญ่ของนักแสดงนั้น จะเน้นสแกนเรื่องของบทบาทและคาแรกเตอร์ที่ได้รับการเสนอมามากกว่า ไม่ได้มองในมุมที่จำกัดว่าจะรับงานแสดงแค่บทบาทในซีรีส์และละครโทรทัศน์วายเท่านั้น

“ในฐานะนักแสดงที่ผมตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทมาแสดงซีรีส์วาย เพราะผมอยากลองการแสดงในบทบาทใหม่ ๆ สำหรับผมการทำงานแสดงผมเลือกพิจารณาทำงานจากบทที่ได้รับ ตามด้วยคาแรกเตอร์ของตัวละคร จากนั้นพิจารณาว่า เป็นผู้จัดและผู้กำกับรวมถึงนักแสดงร่วมว่าเป็นใคร ซึ่งผมใช้เวลาไม่นานในการตัดสินใจจากองค์ประกอบเหล่านี้ในการรับแสดงซีรีส์วาย” (สิทธา สภาสุชาติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มิถุนายน 2566)

1.1.2 การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

ขณะที่การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทและเกณฑ์ในการใช้พิจารณาก่อนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงนั้นไม่ได้เฉพาะเจาะจงในการเลือกรับแสดงเพียงแค่บทบาทในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายเท่านั้น แต่

เลือกพิจารณารับงานและเปลี่ยนแปลงบทบาทจากความน่าสนใจของตัวละคร คาแรกเตอร์ที่ถูกนำเสนอมา ทีมงานผู้จัดละคร เป็นต้น โดยมองถึงความท้าทายและประโยชน์ที่คนดูจะได้รับจากบทบาทของตนเองหรือการแสดงที่เกิดขึ้นในเรื่อง ไม่ได้มองเรื่องกระแสความนิยมเพียงครั้งคราวเท่านั้น

1.1.3 ปัจจัยเรื่องความนิยมและค่าตอบแทนจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทย

1.1.3.1 ปัจจัยเรื่องความนิยมและค่าตอบแทนของนักแสดงชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

ความท้าทายด้านการแสดงในบทบาทที่แตกต่างออกไป ทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานในบทบาทต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้นักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทมาแสดงซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมากกว่าปัจจัยเรื่องความนิยมของกลุ่มแฟนคลับและค่าตอบแทนที่สูงในการแสดงบทบาทในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย โดยแต่ละครั้งในการที่มีบทบาทมานำเสนอ ก็จะยึดหลักในการพิจารณารับงานแสดงจากบทบาทที่ได้รับคาแรกเตอร์ที่ต้องแสดงว่าเป็นแบบไหน ตลอดจนผู้จัดละครหรือผู้กำกับที่จะร่วมงานเหมือนที่เคยทำมา ไม่ได้มองปัจจัยด้านค่าตอบแทนมาเกี่ยวข้อง

“ถึงแม้ไม่ใช่เพราะค่าตอบแทนและความนิยมของแฟน ๆ ผมก็สนใจเปลี่ยนแปลงบทบาทไปเรื่อย ๆ อยู่แล้วเพราะผมมองว่าการแสดงบทบาทต่าง ๆ ในซีรีส์เรื่อง ๆ หนึ่งจะให้นักแสดงมีประสบการณ์มากขึ้นในทุก ๆ ครั้ง ทำให้นักแสดงได้ทดลองบทบาทใหม่ ๆ ได้ท้าทายตนเอง ผมเชื่อในการหาประสบการณ์ให้ได้มากที่สุดก่อนตาย ฉะนั้นไม่ใช่เพราะความนิยมหรือเงิน แต่เพราะบทบาทและซีรีส์นั้น ๆ เป็นสิ่งที่ผมสนใจ ผมจึงตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาท” (จิรศักดิ์ ถาวรวงศ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2566)

1.1.3.2 ปัจจัยเรื่องความนิยมและค่าตอบแทนของนักแสดงชายไทยที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นนักแสดงในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

ความท้าทายด้านการแสดงในบทบาทที่แตกต่างออกไป ทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานในบทบาทต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้นักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทมาแสดงซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป มากกว่าปัจจัยเรื่องความนิยมของกลุ่มแฟนคลับและค่าตอบแทนที่สูงในการแสดงบทบาทนั้น ๆ โดยปัจจัยด้านความน่าสนใจของตัวละคร รวมถึงการนำเสนอที่จะได้สร้างสรรค์ออกไปผ่านการแสดงที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละเรื่องส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทมากกว่าบริบทอื่น ๆ ซึ่งเหตุผลหลักคือการอยากเป็นนักแสดงมืออาชีพจริง ๆ ที่แสดงได้ทุกบทบาท มันมีความท้าทายอยู่ในนั้น นอกจากนี้นักแสดงยังมีแรงจูงใจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงบทบาทอีกประการหนึ่งก็คือความหลงใหล (Passion) ในการทำงาน เนื่องจากมองว่าหากทำงานแสดงไปเรื่อย ๆ หรือแสดงบทบาทเดิม ๆ จะรู้สึกเฉาและหมดไฟในการทำงาน ฉะนั้นจึงพยายามหาความท้าทายใหม่ ๆ ให้ตนเองได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการแสดงไปเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันนักแสดงยังมองว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายที่ผลิตโดยคนไทยนั้น สามารถช่วยผลักดันวงการบันเทิงไทยให้เป็นที่สนใจในต่างประเทศได้มากขึ้น ทำให้หลายคนหันมามองประเทศไทยและส่งผลให้เศรษฐกิจจนตลอดวงการบันเทิงไทยเติบโตและพัฒนาได้อย่างมากมาย

1.2 มุมมองและความรู้สึกจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทย

1.2.1 มุมมองและความรู้สึกจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

การศึกษาและทำความเข้าใจกับนิยามของคำว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายของนักแสดงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการแสดงในบทบาทชายรักชาย เนื่องจากทำให้นักแสดงสามารถเข้าใจในรูปแบบความรักของตัวละครและสามารถตีความคาแรกเตอร์ รวมถึงบทบาทที่ได้รับได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกที่แท้จริงของตัวละครออกมาผ่านการแสดงได้ ซึ่งทำให้ผู้ชมได้รับอารมณ์จากการแสดงได้เป็นอย่างดี โดยนักแสดงที่รับแสดงบทบาทชายรักชายนั้น ไม่ได้มองซีรีส์และละครโทรทัศน์ประเภทนี้เป็นซีรีส์และละครโทรทัศน์วายหรือไม่เป็นวาย แต่มองว่าซีรีส์ก็คือซีรีส์ เป็นละครโทรทัศน์ก็เป็นละครโทรทัศน์ มันเป็นงานแสดงและเป็นเพียงบทบาท ๆ หนึ่ง เป็นซีรีส์และละครโทรทัศน์เรื่องหนึ่ง ซึ่งนักแสดงอาชีพหลักก็คือการแสดงและสวมบทบาทเป็นตัวละครแต่ละตัว เมื่อมีการ

เปลี่ยนแปลงบทบาทก็ต้องทำให้ได้ และแสดงให้เห็นเป็นตัวละครในเรื่องจริง ๆ โดยไม่ได้มองหรือมีความคิดแบ่งแยกความเป็นบทบาทใด ๆ ไม่ว่าจะชายรักชายหรือชายรักหญิงก็ตาม

1.2.2 มุมมองและความรู้สึกจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

การศึกษาและทำความเข้าใจในนิยามของคำว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายของนักแสดงที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการแสดงในบทบาทชายรักชายหรือบทบาทอื่นๆ ของนักแสดง เนื่องจากทำให้นักแสดงสามารถเข้าใจในรูปแบบความรักของตัวละครและสามารถตีความคาแรกเตอร์ รวมถึงบทบาทที่ได้รับได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้การถ่ายทอดผ่านการแสดงออกมามีความสมจริง น่าเชื่อถือ สามารถเข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมได้ ซึ่งในปัจจุบันการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์วายก้าวหน้าไปอย่างมาก โดยเฉพาะด้านโปรดักชั่น ทั้งซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายและซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักหญิงนั้นโปรดักชั่นมีความใกล้เคียงกันมาก และเรื่องราวเองก็มีความใกล้เคียงกัน เช่นในอดีตซีรีส์และละครโทรทัศน์วายจะนำเสนอแค่ในบทบาทของการเป็นนักเรียนนักศึกษาในมหาวิทยาลัย แต่ปัจจุบันก้าวหน้าไปเยอะมาก ๆ เพราะมีการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์วายที่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งอาชีพหมอ ครู ทหาร ตำรวจ เป็นต้น ดังนั้นจึงมองว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์วายเป็นซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปประเภทหนึ่งแต่อาจจะแตกต่างกันในบริบทของความรักว่าเป็นความรักของชายรักชาย หรือชายรักหญิง หรือหญิงรักหญิงนั่นเอง

ตอนที่ 2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

2.1 ผลกระทบด้านภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาท

2.1.1 ผลกระทบด้านภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

ก่อนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงไม่ได้มีความกังวลเรื่องภาพลักษณ์ในสายตาแฟนคลับแต่หลังจากเปลี่ยนแปลงบทบาทแล้ว เกิดความกังวลเรื่องภาพลักษณ์หลังเปลี่ยนแปลงบทบาท โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของกลุ่มแฟนคลับมากขึ้น มีการดูแลตัวเองและภาพลักษณ์ที่มากขึ้น เนื่องจากเข้าใจในมุมมองของแฟนคลับ โดยจากประสบการณ์ส่วนบุคคลของนักแสดง มีแฟนบางส่วนที่ยึดติดกับตัวละคร ที่อยู่ในเรื่องที่เขาชอบเลยมีการผสมผสานระหว่างตัวตนของนักแสดงและตัวตนจากบทบาทในละครเข้าด้วยกัน ซึ่งถ้าแฟน ๆ ชอบแบบไหน ก็พร้อมรับกับกระแสแต่ในทางกลับกันก็มีคนที่ชอบนักแสดงจากซีรีส์และละครโทรทัศน์แล้วก็มาศึกษาจากตัวตนจริง ๆ ว่าเป็นยังไงบ้าง เป็นคนเหมือนในซีรีส์หรือละครโทรทัศน์ไหม ซึ่งนักแสดงบางคนมีการพูดคุยและทำความเข้าใจกับแฟนคลับก่อนว่าจะรับแสดงบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม อยากให้ติดตามให้กำลังใจให้ด้วย

2.1.2 ผลกระทบด้านภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

สำหรับก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดง ไม่ได้มีความกังวลเรื่องภาพลักษณ์ในสายตาแฟนคลับ เนื่องจากมองว่าการแสดงของตนเองเปลี่ยนแปลงไปในบทบาทที่ได้รับ ไม่ได้เหมือนเดิมในทุก ๆ เรื่อง การทำให้คนดูเชื่อในตัวละครสำคัญกว่าภาพลักษณ์ที่มีหลังจากแสดงและมองว่าภาพลักษณ์ที่แฟนคลับมองกลับมาในแต่ละคาแรกเตอร์ที่ได้รับจะเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทที่แสดงออกมา ไม่ได้ยึดติดเพียงภาพลักษณ์เดียว เพราะตั้งใจผลิตผลงานออกมาให้ได้ทุกบทบาทที่รับแสดง นอกจากนี้ยังอยากให้แฟนคลับแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่นักแสดงสามารถปรับปรุงแก้ไขได้และใช้ได้ในการแสดงต่อไป เพื่อให้รู้ว่าจุดอ่อนทางการแสดงคืออะไร จะได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาการแสดงของตนเองให้ดีขึ้นในทุก ๆ เรื่อง

“เรื่องภาพลักษณ์ในสายตาของแฟนคลับจริง ๆ แฟนคลับของผมก็มีทั้ง แฟนคลับที่เชื่อและไม่เชื่อในการแสดงของผม หมายถึงแฟนคลับบางส่วนจะมองว่าผมสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทได้จริง ๆ และเขาก็เชื่อในตัวละครของผม ในขณะที่แฟนคลับบางคนก็รู้สึกว่า ผมเองก็มีบทบาทของตัวละครเดิมอยู่จึงไม่แตกต่างในการเปลี่ยนแปลงบทบาท ซึ่งภาพลักษณ์ของผมมันมีทั้งสองแบบ ความคิดผมต่อความคิดเห็นของแฟน ๆ คือมันเป็นมุมมองของแต่ละบุคคลมากกว่า เขา

อาจจะเห็นผมเป็นตัวละครเดิมก็ได้ หรือภาพลักษณ์เปลี่ยนไม่เหมือนเดิมก็ได้ ขึ้นอยู่กับมุมมองของพวกเขาหรือความชอบ ดังนั้นผมจะไม่ตัดสินเขา เพราะผมอยากให้เขาโฟกัสการแสดงมากกว่า ผมอยากให้เขาแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ผมสามารถปรับปรุงได้ ฉะนั้นผมจะบอกแฟน ๆ อยู่ตลอดเวลาว่าจะดีแค่ไหนอะไรผมในเรื่องการแสดง ครอบคลุมความคิดเห็นมาในสิ่งที่ผมสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ เพื่อให้รู้ว่าผมจะพัฒนาตัวเองในแง่ของการแสดงไปในทิศทางไหน ซึ่งผมได้บอกมาตลอดตั้งแต่แรกแล้วและยังคงบอกต่อไป” (ปราชญา เรืองโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มิถุนายน 2566)

2.2 การวางแผนดูแลภาพลักษณ์

2.2.1 การดูแลภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป
มาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

การวางแผนดูแลภาพลักษณ์หลังการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นสิ่งสำคัญที่นักแสดงให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากภาพลักษณ์ที่ดีนั้นจะส่งผลต่อการจดจำและการต่อยอดในอนาคตในการทำงานของนักแสดงได้ในอนาคต ซึ่งถ้านักแสดงมีภาพลักษณ์ที่ดีและเหมาะสมต่อบรรทัดฐานของสังคม ก็จะเป็นที่พึงพอใจของแฟนคลับ ซึ่งผลจากภาพลักษณ์ที่ดีดังกล่าวจะสามารถต่อยอดการทำงานของนักแสดงต่อไปได้

2.2.2 การดูแลภาพลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์
ชายรักชายมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

การวางแผนดูแลภาพลักษณ์หลังการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของผลลัพธ์จากชิ้นงานที่แสดงออกมา ซึ่งอยากให้แฟนคลับสนใจในบทบาทมากกว่าตัวตนของนักแสดง และอยากพัฒนาตัวเองในด้านการแสดงให้มากขึ้น โดยไม่ยึดติดภาพลักษณ์ของนักแสดงในแบบเดิม ๆ เพราะอยากเป็นนักแสดงที่แสดงได้ทุกบทบาทมากกว่าจะแสดงบทบาทเดิมซ้ำ ๆ โดยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและต่อยอดทักษะของตนเอง โดยผลจากการทำงานคือความท้าทาย เพราะทุกครั้งที่เปลี่ยนแปลงบทบาท นักแสดงเองจะมีความคาดหวังเสมอว่าจะทำได้ดี และทำได้ถึงภาพที่คิดในหัว มันเป็นความท้าทายมาก ๆ ของนักแสดงที่เกิดขึ้น

“ผมมองว่าภาพลักษณ์เป็นเรื่องความเชื่อมากกว่า ซึ่งเรารับแสดงบทบาทไหน เราก็อยากให้คนใช้เวลาเห็นเราผ่านจอโทรทัศน์ว่านั่นคือตัวละครไม่ใช่ตัวผม และไม่ใช่ตัวละครที่ผมเคยแสดงก่อนหน้านี้ แต่เป็นตัวละครใหม่ ผมมองในมุมมองอยากให้คนเชื่อมากกว่าส่วนความคาดหวังในผลงาน ผมคาดหวังอยู่แล้วว่าเราจะเติบโตขึ้น อย่างผมเติบโตจากซีรีส์มาเป็นละคร เราก็หวังว่าเราจะเจอโอกาสในงานอีก เป็นโอกาสที่ยากมากขึ้นเพื่อให้เราได้พัฒนาตัวเอง แต่ถ้าผลการเปลี่ยนแปลงบทบาทไม่เป็นอย่างที่คาดหวังไว้ ก็ต้องทำใจยอมรับ เพราะหน้าที่งานเราทำเต็มที่แล้ว ผลลัพธ์เป็นแบบไหนเราเลือกยอมรับในสิ่งที่เรากระทำอยู่แล้ว แต่การต่อยอดซีรีส์หรือละครโทรทัศน์วัยของผมในอนาคต ส่วนตัวผมมองว่าสามารถเล่นบทบาทที่คล้ายแบบเดิมได้ แล้วก็เรียนรู้บทบาทใหม่ แต่ส่วนตัวชอบบทบาทใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาทางการแสดงให้มากขึ้น” (ศุภพงษ์ อุดมแก้วกาญจนา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2566)

ตอนที่ 3 การดำรงอยู่และคงไว้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย

3.1 แนวทางการทำงานในวงการบันเทิง

3.1.1 แนวทางต่อยอดงานในวงการบันเทิงของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

การพัฒนาต่อยอดการทำงานในวงการบันเทิงถือเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะส่งผลต่อความนิยมของนักแสดงในอนาคต เนื่องจากถ้านักแสดงมีการวางแผนการทำงานและต่อยอดบทบาทที่น่าสนใจได้ดี ก็ยิ่งทำให้นักแสดงได้รับความนิยมจากผลงานของตนเองมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายก็ถูกมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันอุตสาหกรรมบันเทิงไทยให้เป็นที่รู้จักในต่างประเทศทั่วโลกมากขึ้น นอกจากนี้นักแสดงที่เคยสวมบทบาทชายรักชายยังคาดหวังว่าซีรีส์และละครโทรทัศน์วัยในอนาคตจะเป็นตัวอย่างที่ดีที่ทำให้คนในสังคมที่ยังไม่ได้เข้าใจความหลากหลายทางเพศ หรือว่าความเท่ากันของคนได้เข้าใจและเปิดใจยอมรับให้ได้มากขึ้น

3.1.2 แนวทางต่อยอดงานในวงการบันเทิงของนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

นักแสดงที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทมองว่าอนาคตในการทำงานในวงการบันเทิงที่วางไว้ไม่ได้จำกัดแค่เพียงซีรีส์และละครโทรทัศน์วายหรือซีรีส์และละครโทรทัศน์ประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องการแสดงทุก ๆ บทบาทให้ได้ และทำให้คนดูเชื่อใจได้ว่าเป็นตัวละครตัวนั้น ทำให้คนดูหรือผู้ชมสนุกไปกับงานแสดงที่เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนเดิม ไม่ซ้ำจำเจ น่าเบื่อ ซึ่งอาจจะจะเป็นตัวละครในซีรีส์และละครโทรทัศน์วายหรือไม่ใช้ก็ได้ แต่ถ้าบทบาทเหมาะสม จังหวะเวลาทุกอย่างลงตัวก็พร้อมรับแสดงในบทบาทที่ได้รับการเสนอมาในอนาคต

3.2 การผลักดันซีรีส์ชายรักชายในวงการบันเทิงไทย

3.2.1 แนวทางการผลักดันซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายของนักแสดงที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย

ในปัจจุบันทุกค่าย ทุกสถานีโทรทัศน์ของไทยในทุก ๆ แพลตฟอร์ม มีการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายออกอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความบันเทิงและเพื่อส่งเสริมแนวคิดเพศทางเลือกหรือกลุ่มคน LGBTQ+ ให้คนในสังคมได้รู้จักและเข้าใจในความเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่ง ซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายควรได้รับการผลักดันมากขึ้น ควรเป็นเรื่องของรัฐบาลที่พูดถึงและมีบทบาทในเรื่องนี้ด้วย ซึ่งในอดีตวงการบันเทิงมีการมองเห็นแค่สองเพศเท่านั้นคือชายและหญิง โดยเป็นความเคยชินมาช้านาน แต่ในปัจจุบันคนเริ่มมองเห็นเพศทางเลือกมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีต่อการบันเทิงไทยเพราะได้ทำให้คนในสังคมได้เริ่มมองเห็นว่าซีรีส์หรือละครโทรทัศน์เหล่านี้ ควรเป็นสิ่งที่อยู่บนดินไม่ใช่ได้ดินที่ต้องหลบซ่อนแบบในอดีตอีกแล้ว ขณะที่ในมุมมองของการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายนั้น คนในสังคมจำนวนไม่น้อยมองว่าในปัจจุบันมีการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์แนวส่งเสริมเพศทางเลือกมากจนเกินไป แต่บางกลุ่มก็มองว่าแต่ละค่ายและแต่ละสถานีโทรทัศน์พัฒนาและผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายออกมาให้มากขึ้นเพื่อให้ประเทศไทยได้ผลักดันอุตสาหกรรมบันเทิงไปให้ไกลมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในด้านต่างๆต่อไปในอนาคต

3.2.2 แนวทางการผลักดันซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายของนักแสดงที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจากนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป

ปัจจุบันทุก ๆ แพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิง จะมีการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายออกอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความบันเทิงและเพื่อส่งเสริมแนวคิดเพศทางเลือกให้คนในสังคมได้รู้จักและเข้าใจในความเท่าเทียมมากขึ้น ในขณะที่ตัวแสดงเอง ก็อยากให้นักแสดงที่อยู่ในวงการบันเทิงไทย ซึ่งเป็นผู้ร่วมอาชีพนั้น ได้ผลิตงานที่มีคุณภาพและควรมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพด้วยการเคารพต่อบทบาทของตนเองที่ได้รับ และควรพยายามพัฒนาปรับปรุงการแสดงของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายในประเทศไทยนั้น คนในสังคมจำนวนไม่น้อยมองว่าในปัจจุบันมีการผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์แนวส่งเสริมเพศทางเลือกมากจนเกินไป ซึ่งถ้าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงในแง่การผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ได้ก็อยากให้นักแสดงที่ออกมาเป็นไปในรูปแบบของชิ้นงานคุณภาพมากกว่าปริมาณ นอกจากนี้ มีผู้ชมบางกลุ่มมองว่าอยากให้เห็นพัฒนาและผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายออกมาให้มากขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยได้ผลักดันอุตสาหกรรมบันเทิงไปให้ไกลมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของไทยทำให้ประเทศมีรายได้มากขึ้นเช่นกัน

4. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชาย ของซีรีส์และละครโทรทัศน์ไทย” มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

4.1 นักแสดงที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย และนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละคร

โทรทัศน์ทั่วไปนั้น นักแสดงมีความตั้งใจในการเลือกรับบทบาทที่แตกต่างกัน และมีการพัฒนาปรับปรุงการแสดงของตนเองตลอดเวลาเพื่อให้สามารถรับบทบาทที่หลากหลายได้ในอนาคต ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทในแต่ละครั้งพบว่า นักแสดงมีความเข้าใจและได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนแล้วในการเลือกรับงานแสดงแต่ละเรื่อง แม้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทจะเกิดขึ้นทั้งในแง่ดีหรือไม่ดี แต่นักแสดงก็พร้อมรับผลกระทบที่จะตามมา

4.2 ในด้านการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทนั้น นักแสดงได้รับอิทธิพลบางส่วนจากค่านิยมความชื่นชอบใน ซีรีส์ และละครโทรทัศน์ในรูปแบบของชายรักชายในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงบทบาทและจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทที่เกิดขึ้นพบว่า นักแสดงตัดสินใจรับงานแสดงในแต่ละครั้ง จะมีการทำความเข้าใจ ทัศนคติและคิรูปแบบการนำเสนอในตัวละครที่ได้รับอย่างเต็มที่ โดยคาดหวังให้เกิดการพัฒนาตัวเองในด้านการแสดงและสามารถเป็นที่ยอมรับในด้านการแสดงจากกลุ่มแฟนคลับหรือผู้ชมทั่วไปได้

ขณะที่ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงแต่ละครั้ง จะนำมาซึ่งภาพลักษณ์ในสายตาแฟนคลับในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปันดดา วงศ์ผู้ดี (2557) ที่กล่าวว่าภาพลักษณ์ของผู้มีชื่อเสียง มีผลต่อความสำเร็จในอาชีพการงานเป็นอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่เข้ามาในวงการบันเทิงเพื่อสร้างเอกลักษณ์ ความแตกต่างให้เป็นจุดขาย และจดจำได้ดี ทั้งหน้าตาบุคลิกภาพ นิสัย ผลงาน การทำประโยชน์เพื่อสังคม การพัฒนาฝีมือในการแสดงออก จากนั้นองค์ประกอบจากบุคคลโดยรอบล้วนมีอิทธิพลต่อนักแสดงและส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของผู้มีชื่อเสียงได้ทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการรักษาชื่อเสียงให้คงอยู่ได้นานที่สุดขึ้นอยู่กับตัวผู้มีชื่อเสียงเองเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของผู้มีชื่อเสียงมีผลต่อการรักษาชื่อเสียงให้คงอยู่ได้ ยั่งยืนในวงการบันเทิง

4.3 ความชื่นชอบของกลุ่มแฟนคลับเป็นส่วนหนึ่งในบริบทของครีมนที่นักแสดงคำนึงถึงในการเปลี่ยนแปลงบทบาท เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อความนิยมและความรักภักดีต่อศิลปินที่สามารถต่อยอดการทำงานของนักแสดงได้ ถึงแม้จะไม่ใชปัจจัยหลักในการเปลี่ยนแปลงบทบาท แต่ก็เป็ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความนิยมจากกลุ่มแฟนคลับในทันที ซึ่งนักแสดงมีความเข้าใจในผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของกลุ่มผู้ชมทั่วไปและแฟนคลับ ทำให้นักแสดงจะมีการพิจารณาอย่างรอบคอบในการเลือกรับงานแสดงในบทบาทใหม่ๆ ในแต่ละครั้งไม่ว่าจะบทบาทใดก็ตาม

ทั้งนี้ การวางแผนดูแลภาพลักษณ์หลังการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นสิ่งที่นักแสดงให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากภาพลักษณ์ที่ดีนั้นจะส่งต่อการจดจำและการต่อยอดในอนาคตในการทำงานของนักแสดงได้ในอนาคต ซึ่งถ้านักแสดงมีภาพลักษณ์ที่ดีและเหมาะสมต่อบรรทัดฐานของสังคม ก็จะเป็นที่พึงพอใจของแฟนคลับ ซึ่งผลจากภาพลักษณ์ที่ดีดังกล่าวจะสามารถต่อยอดการทำงานของนักแสดงต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ ญัฐกิตติ์ ธรรมมา (2557) ที่ระบุไว้ว่า การส่งเสริมภาพลักษณ์ให้ศิลปิน และเป็นหลักการวางแผนในการสร้างคุณลักษณะเฉพาะบุคคลที่เหมาะสมให้ศิลปิน จนมีความโดดเด่นชัดเจนจนทำให้เกิดการจดจำได้ ภาพลักษณ์ศิลปินที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ได้แก่ รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ชมเกิดความประทับใจตั้งแต่แรกพบ ภาพลักษณ์ศิลปินที่เกิดจากการเสริมปรุงแต่ง ได้แก่ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ทรงผม ระดับการศึกษา ชาติตระกูล จะทำให้ส่งเสริมให้ศิลปินมีเสน่ห์เป็นที่ดึงดูดความสนใจจนทำให้ศิลปินเกิดความสำเร็งได้อีกด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

5.1.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงวิชาการ

5.1.1.1 จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้ศึกษาข้อมูลจากนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไปที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย ตลอดจนนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชายที่เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นนักแสดงชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ทั่วไป ซึ่งทำให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาทในแต่ละครั้ง นักแสดงมีความเข้าใจและได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนในการเลือกรับงานแสดง แต่ละเรื่อง แม้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทจะเกิดขึ้นทั้งในแง่ดีหรือไม่ดี แต่นักแสดงก็พร้อมรับ

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะส่งผลต่ออาชีพการแสดงของตนเอง ทั้งนี้ หากมีการศึกษาข้อมูลด้านความชื่นชอบจากแฟนคลับในแง่มุมมองของผลกระทบด้านความรู้สึกของแฟนคลับ จะทำให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการพิจารณาและต่อยอดการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงภาพลักษณ์ต่อไป

5.1.1.2 การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ ได้มีการนำเสนอข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทและผลกระทบตลอดจนการดำรงไว้และคงอยู่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทยในบริบทเรื่องชายรักชายในซีรีส์และละครโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ทราบถึงแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักแสดงชายไทย รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท โดยไม่ได้ศึกษาข้อมูลในภาพรวมในแง่ของผู้ผลิตซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย และคนที่อยู่ในแวดวงของซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย ซึ่งถ้ามีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนนี้จะทำให้งานวิจัยมีความหลากหลายและมีมิติในเชิงลึกมากขึ้น

5.1.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงวิชาชีพ

5.1.2.1 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของศิลปินหรือนักแสดงมีความสำคัญอย่างมากต่อการทำงานในวงการบันเทิง เนื่องจากเป็นปัจจัยสนับสนุนให้นักแสดงมีผลงานอย่างต่อเนื่อง และยังคงอยู่ในกระแสความนิยม ทำให้เกิดการพิจารณาจ้างงานในอนาคต ดังนั้นการวางแผนการดูแลภาพลักษณ์อย่างรอบด้านของนักแสดงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างมาก เพราะจะมีส่วนทำให้นักแสดงมีความเจริญก้าวหน้าและมีชื่อเสียงในอาชีพต่อไปในอนาคต

5.1.2.2 สื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีความสำคัญและทรงอิทธิพลอย่างมากต่อความนิยมของดาราและนักแสดงตลอดจนซีรีส์และละครโทรทัศน์เรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งการที่นักแสดงรู้จักใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียหรือใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ในแง่ของการสนับสนุนและติดตามผลงาน จะทำให้นักแสดงสามารถต่อยอดงานในวงการบันเทิงได้อย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.2.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงวิชาชีพ

5.2.1.1 การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความภักดีต่อศิลปินหรือนักแสดงในระยะยาว เนื่องจากปัจจัยด้านภาพลักษณ์นั้น เป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ หากเกิดวิกฤตทางการสื่อสารของนักแสดงที่มีผลต่อความนิยมหนึ่งครั้ง จะทำให้นักแสดงสูญเสียการสนับสนุนจากแฟนคลับและคนที่จงรักภักดีในตัวตนของนักแสดงไปอย่างง่ายดาย ดังนั้นการวางแผนดูแลภาพลักษณ์ที่ส่งผลให้เกิดความภักดีในอนาคตที่เป็นระยะยาว จึงมีความสำคัญต่อนักแสดงอย่างมากอีกประการหนึ่ง

5.2.1.2 การศึกษาครั้งต่อไป อาจจะนำเสนองานวิจัยในแง่ปริมาณหรือเชิงคุณภาพที่หาข้อมูลต่าง ๆ จากกลุ่มแฟนคลับหรือกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบศิลปินซีรีส์และละครโทรทัศน์ชายรักชาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้กับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสังคมในวงกว้างมากขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงวิชาชีพ

5.2.2.1 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของศิลปินหรือนักแสดงมีความสำคัญอย่างมากต่อการทำงานในวงการบันเทิง เนื่องจากเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ศิลปินหรือนักแสดงมีผลงานอย่างต่อเนื่องและสร้างความจงรักภักดีต่อกลุ่มแฟนคลับ ดังนั้นหากมีการศึกษาค้นคว้าในแง่มุมมองของการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลจากศิลปินหรือนักแสดงที่ประสบความสำเร็จจากการบริหารภาพลักษณ์ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมดาราหรือนักแสดงให้ก้าวไปอยู่ในจุดสูงสุดได้จะทำให้ดาราหรือนักแสดงสามารถนำข้อมูลมาต่อยอดและพัฒนาเรื่องการดูแลภาพลักษณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.2.2.2 การพัฒนาภาพลักษณ์นักแสดงหรือดาราให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นไปในทิศทางที่ดีจะส่งผลต่อทัศนคติที่ดีของคนทั่วไปที่มีต่อวงการบันเทิงและคนในวงการบันเทิงเพราะจะทำให้เกิดภาพลักษณ์และมุมมองในแง่บวกต่ออุตสาหกรรมบันเทิงไทย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมภาพลักษณ์ทางสังคม

6. เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ทัศนวิ. (2565). ภาพตัวแทนความรักของชายรักชายในละครซีรีส์วายไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 10(2), 221-250.
- ณัฐกิตติ์ ธรรมมา. (2557). การใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการในการสร้างภาพลักษณ์ศิลปินของบริษัท หุสเฟนเอเชีย จำกัด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- นัฐธิยา มงคล. (2563). ปัจจัยภาพลักษณ์ของนักแสดงซีรีส์วายที่มีผลต่อความพึงพอใจของกลุ่มแฟนคลับในเขต กรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปนัดดา วงศ์ผู้ดี. (2557). การสร้างภาพลักษณ์ผู้มีชื่อเสียงของธุรกิจบันเทิงในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ภัทรพรรณ อมรศรีวงศ์ และบัณฑิต สวรรยาวิสุทธิ. (2562). การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคสื่อของสาววาย. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 5(1), 34-49.
- มองผ่านเลนส์คม - 55 ปี ช่อง 4 บางขุนพรหม. (2553). คมชัดลึกออนไลน์. <https://www.komchadluek.net/entertainment/68909>
- วรุตม์ มีทิพย์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความซื่อสัตย์ภักดีต่อศิลปินเกาหลีของกลุ่มแฟนคลับชาวไทยใน กรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อรรณณ วิษณุวรรณกุล. (2559). ผู้หญิงกับการสร้างนวนิยายชายรักชาย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรอุษา อึ้งศรีวงศ์. (2555). การสร้างตัวละครและการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์ญี่ปุ่นที่ใช้เป็นแก่นเรื่อง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญญ์ ภูพงษ์ศักดิ์. (2558). การบริหารจัดการรายการของกิจการโทรทัศน์แบบฟรีทีวีเพื่อผลเชิงพาณิชย์. *วารสารนักบริหาร*, 30(2), 30-36.

แนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมสานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย

ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม

The Guidelines for the Development of an Activity Set for Coconut Leaf Weaving to Bridge the Age Gap of Baanrimklong Homestay Community, Samut Songkhram Province

พชร วงชัยวรรณ^{1*} ณัฐนิชา มณีพฤกษ์² และอินทิรา พรหมพันธุ์³

Pachara Wongchaiwan^{1*} Natnicha Maneephruet²
and Intira Phrompan³

บทคัดย่อ

ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายไปด้วยภูมิปัญญาจากการใช้ประโยชน์ของมะพร้าวตั้งแต่รากสู่ปลายยอด และหนึ่งในนั้นคือการจักสานใบมะพร้าวที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการนำทรัพยากรในท้องถิ่นนำมาสร้างเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบต่าง ๆ จากแนวโน้มในปัจจุบันผู้คนนิยมทำกิจกรรมศิลปะและงานประดิษฐ์เพิ่มสูงขึ้น โดยการทำกิจกรรมศิลปะจะช่วยทำให้เกิดความผ่อนคลายและส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกร่วมกัน เป็นหนึ่งในแนวทางที่จะนำไปสู่การลดช่องว่างระหว่างวัยซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน ดังนั้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมสานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย ของชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ โดยผู้เขียนได้ศึกษาแนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนผ่าน SWOT Analysis การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อชุมชน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย รวมไปถึงกระบวนการและนำเสนอต้นแบบของชุดกิจกรรม เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อยอดภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์และคุณค่าทางใจผ่านการปฏิบัติกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งนับว่าเป็นชุดกิจกรรมเชิงนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีใหม่ต่อไป

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรม การสานใบมะพร้าว กิจกรรมสานสัมพันธ์ ช่องว่างระหว่างวัย บ้านริมคลองโฮมสเตย์

^{1*} สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Division of Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail : pachara@aru.ac.th

² สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Division of Art Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

E-mail : nat_nicha.mnp@hotmail.com

³ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Division of Art Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

E-mail : intira.p@chula.ac.th

*Corresponding author

Abstract

Baanrimklong Homestay is one of various local wisdom communities in Samut Songkhram province. This community has implemented all of coconut part from the root to tip yields for weaving coconut leaves. It has performed the wisdom of using local resources to create several products. According to current trends, the popularity of arts and crafts has constantly increased. Besides, one strategy to lessen the age gap, which is currently considered a severe concern, is to engage in art-related activities that serve to promote relaxation and develop healthy interactions. Consequently, the primary objective of this article was to provide guidelines for the development of an activity set for coconut leaf weaving to bridge the age gap among Baanrimklong Homestay community. Guidelines for analyzing the community's potential have been studied via SWOT analysis, activity set development for the community, activity organization to improve intergenerational connections, the process, and demonstration of the activity set prototype, to gain a body of knowledge which can be applied to expand local wisdom. The resources have been created by the commercial and sentimental value throughout participatory activities. This article has considered an innovative set which supported the creative tourism in new normal era.

Keyword: Activity Set, Coconut Leaf Weaving, Relationship Building Activities, Age Gap, Baanrimklong Homestay

วันที่รับบทความ: 29 สิงหาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 06 พฤศจิกายน 2566

1. บทนำ

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มุ่งพัฒนาสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยการใช้จุดแข็งของทรัพยากรชีวภาพ ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการนำไปสู่การกระจายแหล่งท่องเที่ยวสู่เมืองรอง (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนเก่าแก่ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าวริมคลองผีหลอกแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง ด้วยความที่คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าที่ตนเองมี ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมในการประกอบอาชีพชาวสวนมะพร้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่ลำต้นสู่ปลายยอด ดังนั้น ชุมชนจึงได้นำเอาจุดแข็งของมะพร้าวไปต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนการจัดฐานการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชุมชน เช่น ฐานผ้ามัดย้อมจากาบมะพร้าว ฐานกิจกรรมทำน้ำตาลมะพร้าว ฐานกิจกรรมทำขนมไทยจากมะพร้าว และฐานกิจกรรมจักสานใบมะพร้าว ซึ่งฐานกิจกรรมจักสานนี้ถือเป็นกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาที่บ้านริมคลองโฮมสเตย์

หัตถกรรมจักสานจากใบมะพร้าว จัดเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนบ้านริมคลอง ที่มีการนำวัสดุในชุมชนอย่างใบมะพร้าวที่มีความเงา สามารถคงรูปอยู่ได้นานและมีต้นทุนที่ต่ำ นำมาต่อยอดเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าผ่านกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า กิจกรรมจักสานมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุเป็นหลัก เนื่องจากมีกระบวนการทำที่ซับซ้อนยากต่อการปฏิบัติและสืบทอด นอกจากนี้รูปแบบของผลงาน

ยังไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เนื่องจากขาดความเข้าใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ บุญเรือง สมประสบ (2556) กล่าวว่า การจักสานมีเทคนิคและวิธีการทำที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนสิ้นเปลืองเวลา ส่งผลทำให้ ขาดการสืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ดังนั้น จึงควรวางแนวทางในการส่งเสริมให้หัตถกรรม จักสานจากใบมะพร้าวสามารถ เรียนรู้และปฏิบัติได้ง่ายสำหรับทุกช่วงวัย มีรูปแบบที่ทันสมัยสามารถนำไปใช้ได้จริง มากไปกว่านั้นคือ เกิดการถ่ายทอด ภูมิปัญญาระหว่างช่วงวัยและเสริมสร้างความเข้าใจผ่านการทำงานร่วมกัน และอย่างที่ทราบกันว่าปัจจุบันสังคมไทยได้ ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ทำให้โอกาสในการใช้ชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและช่วงวัย อื่นเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในครอบครัว สถานที่ทำงาน หรือสังคมอื่น ๆ แต่ทว่าปัจจุบันกลับพบปัญหาช่องว่างระหว่างวัยเพิ่มสูงขึ้น ดังแสดงจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ พ.ศ.2554 พบว่า คนรุ่นใหม่มีทัศนคติเชิงบวกกับผู้สูงอายุลดลง จากร้อยละ 62 เหลือเพียงร้อยละ 57 (ฐิติกาญจน์ อัครกุล, 2561) ซึ่งทัศนคติและความคิดที่แตกต่างระหว่างช่วงวัยสามารถนำมาสู่ ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาในครอบครัว ภาวะซึมเศร้า หรือการทะเลาะเบาะแว้ง เป็นต้น โดยปัญหาเหล่านี้ สามารถถูกลดลงเป็นปัญหาสังคมต่อไปได้ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์เป็นหนึ่งในแนวทางที่ช่วยสาน สัมพันธ์และลดช่องว่างระหว่างวัยได้ เนื่องจากกิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกระหว่างผู้สูงอายุและ เยาวชน ผ่านการใช้จิตใจและประสาทสัมผัสในการทำกิจกรรมร่วมกัน (Paglia, 2017) นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างสัมพันธ์ อันดีภายในสังคมทำให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2542)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดกิจกรรม ท่องเที่ยวและ กิจกรรมทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ส่งผลทำให้รายได้ของคนในชุมชนลดลง ขณะเดียวกันได้เกิดกระแสการทำกิจกรรม ศิลปะหรืองานประดิษฐ์แบบ DIY ซึ่งเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นในยุคหลังโควิด ดังนั้น จากสภาพปัญหาและประเด็นสำคัญที่ได้ นำเสนอมาทั้งหมดนี้ จึงเป็นที่มาของแนวทางการพัฒนา “ชุดกิจกรรมสานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย” สำหรับชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ เพื่อเป็นชุดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยสร้างความเข้าใจและลดช่องว่างระหว่าง วัยผ่านการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรในท้องถิ่นในรูปแบบผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรม ที่คนใน ชุมชนสามารถผลิตจำหน่ายหรือนำไปปฏิบัติได้อย่างยืดหยุ่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ถือเป็นแนวทางการ “ต่อยอด เพิ่มคุณค่า หาดูต่าง” สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งจะนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

2. ศักยภาพแห่งชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์

ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ ตำบลบ้านปรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่สะท้อนวิถีชีวิต ชาวสวนมะพร้าวที่ตั้งอยู่ริมคลองผีหลอกแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง เต็มไปด้วยด้วยความหลากหลายของทุนวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่ว่า จะเป็น วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือศิลปะพื้นบ้านต่าง ๆ (กิตติ เอกแก้วนาคชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2564) ทั้งนี้ ในปัจจุบันเกิดกระแสการโหยหาอดีต (nostalgia) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ให้นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสหรือย้อนกลับ ไปหาประสบการณ์ในอดีตที่เคยมีมาก่อน (สกวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ, 2561) จากกระแสแนวโน้มและความพร้อม ของทรัพยากรในพื้นที่ ส่งผลให้คนในชุมชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญของทุนวัฒนธรรมในท้องถิ่นตน นำมาสู่ การร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์พร้อมทั้งที่พักแบบครบวงจร เพื่อเป็นการสร้างงานสร้าง อาชีพให้กับคนในชุมชนและมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการรวบรวมและรื้อฟื้นเอกลักษณ์ ท้องถิ่นของ ชาวสวนมะพร้าวริมคลองให้ย้อนคืนกลับมาอีกครั้ง ซึ่งมีการชูจุดขายของพื้นที่ คือ พืชท้องถิ่นที่สำคัญอย่าง “มะพร้าว” ซึ่งมีพื้นที่การปลูกกว่า 11,536 ไร่ ใน 3 อำเภอ ผลิต 11,907 กก./ไร่/ปี (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565) ดังนั้น ชุมชนจึงมีการนำวัสดุจากต้นมะพร้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เรียกได้ว่าเป็นการนำเอาต้น มะพร้าวมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ตั้งแต่ใบมะพร้าวที่นำมาสานเป็น ตะกร้า หมวก หรือใช้ขี้ผึ้งหลังคา จันทน์หรือดอก มะพร้าวที่นำมาทำน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งถือเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของชุมชนบ้านริมคลอง หรือแม้กระทั่งกาบมะพร้าวที่ สามารถนำมาต้มทำผ้าฝ้ายอมจากธรรมชาติได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีฐานการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชุมชน เช่น ฐานการเรียนรู้การจักสานทางมะพร้าว ฐานการเรียนรู้การทำผ้าฝ้ายอม ฐานการเรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น จากการลงพื้นที่ศึกษาทรัพยากรตลอดจนทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏในชุมชน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ

ที่สามารถนำไปต่อยอดจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าได้ โดยหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนแล้ว ผู้เขียนได้นำหลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรืออุปสรรคของชุมชน เนื่องจากผลจากการวิเคราะห์ SWOT สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนด ทิศทางของการออกแบบ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และตอบสนองความพึงพอใจได้อย่างสมบูรณ์ (ปานฉิษฐ์ อินทร์คง, 2560) สามารถนำเสนอรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT Analysis ของชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
1. บ้านริมคลองโฮมสเตย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์ 2. บ้านริมคลองโฮมสเตย์มีศูนย์การเรียนรู้จากทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน 3. มีวัฒนธรรมทางประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การทอดกฐินทางน้ำ เป็นต้น 4. บ้านริมคลองโฮมสเตย์เป็นแหล่งเพาะพันธุ์หอยที่สมบูรณ์ที่สุดในจังหวัดสมุทรสงคราม 5. ผู้คนในชุมชนเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว 6. มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ 7. มีฐานการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ให้นักท่องเที่ยวและที่โดดเด่น คือ ฐานการจักสาน	1. การประชาสัมพันธ์ของชุมชนยังไม่หลากหลาย และรูปแบบของสื่อยังไม่ดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ 2. คนในชุมชนยังขาดทักษะการใช้งานเทคโนโลยี 3. บริเวณชุมชนไม่มีป้ายบอกสถานที่ที่ชัดเจน 4. การจัดการท่องเที่ยวยังไม่เป็นระบบแบบแผนเท่าที่ควร 5. เน้นเฉพาะกิจกรรมที่ทำได้เฉพาะภายในพื้นที่ จึงไม่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่ต้องการเที่ยวแต่ไม่สามารถมายังชุมชนได้ 6. ฐานกิจกรรมจักสานไม่สามารถปฏิบัติได้ทุกวัย เนื่องจาก มีรูปแบบที่ซับซ้อน ต้องใช้เวลาในการปฏิบัติมาก
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
1. จังหวัดได้รับคัดเลือกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เป็น 1 ใน 12 “เมืองต้องห้ามพลาด” 2. ปัจจุบันเกิดกระแสท่องเที่ยวถิ่นนิยม ส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวหวัดจากการท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงชุมชนมากขึ้น 3. ภาครัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชน 4. มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้ของชุมชนเพิ่มมากขึ้น 5. ชุมชนมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ได้รับรางวัลกนิรจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 6. เป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้มีองค์กร และชุมชนอื่นสนใจเข้ามาศึกษา ดูงานอย่างต่อเนื่อง	1. สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทำให้เกิดข้อจำกัดในการลงพื้นที่ 2. มีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดคู่แข่งทางธุรกิจ 3. ในจังหวัดเกิดแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใกล้เคียงกันหลายชุมชน 4. ปัจจัยทางธรรมชาติที่ควบคุมไม่ได้ เช่น การหนุนสูงของน้ำทะเลริมฝั่ง 5. เป็นเส้นทางผ่านไปยังจังหวัดที่ได้รับความนิยมในการท่องเที่ยว เช่น เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ 6. กลุ่มคนรุ่นใหม่นิยมออกไปทำงานในเมือง ดังนั้นจึงขาดผู้สานต่อภูมิปัญญาและการประกอบอาชีพในชุมชน

จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ข้างต้น พบว่า ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์มีจุดแข็งเกี่ยวกับวิถีชีวิต ชาวสวนมะพร้าวริมคลองฝึกลอก มีความได้เปรียบคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ที่สามารถนำทรัพยากร หรือภูมิปัญญาในชุมชนมาจัดเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ สอดคล้องกับสุชาติดา คุ่มสลด และน้ำผึ้ง ไชว์พันธ์ (2563) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวในชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ คือ อัตลักษณ์ ด้านวิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยมีฐานกิจกรรมที่โดดเด่นอย่างฐาน จักสานจากใบมะพร้าว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน พบว่า ฐานนี้มีกระบวนการทำที่ใช้เวลานานและมีความซับซ้อน ทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจจะไม่สามารถ เรียนรู้และปฏิบัติได้ ประกอบกับรูปแบบของผลงานที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบของคนรุ่นใหม่จึงไม่ได้ถูกนำไปใช้งานจริง ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ฐานการเรียนรู้ของชุมชนในปัจจุบันสามารถทำกิจกรรมได้เฉพาะภายในพื้นที่ชุมชนเท่านั้น ซึ่งเมื่อต้นปี พ.ศ.2563 ที่ผ่านมา จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ภาครัฐได้มีมาตรการเว้นระยะห่าง ทางสังคม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถลงมาท่องเที่ยวและปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการนำจุดแข็ง และโอกาสของชุมชนมาต่อยอดในการแก้ไขปัญหาที่กล่าวมานี้ จึงนำมาสู่แนวทางในการพัฒนาชุดกิจกรรมฐานใบมะพร้าว ฐานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย สำหรับชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ เพื่อเป็นการนำวิถีชีวิต ภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชนนำมา จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวในวัยต่าง ๆ ได้เกิด Quality time หรือเวลาแห่งความสุขร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และ เห็นคุณค่าในศาสตร์และศิลป์ของชุมชนผ่านการปฏิบัติ และสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกและเป็นสื่อ ในการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนได้อย่างยืดหยุ่นในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. แนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อชุมชน

จากการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ พบว่า ในแต่ละสถานที่ที่มีรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติอย่างง่าย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เอกลักษณ์ศิลปะพื้นบ้าน จนนำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนในท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมประดิษฐ์โคมะเด้าของศูนย์การเรียนรู้บ้านโคก คำ กิจกรรมจักสานบ้านตำบ จังหวัดน่าน หรือกิจกรรมปั้นดินและเขียนลายสังคโลก จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมแต่ละแห่งสามารถปฏิบัติได้เฉพาะภายในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวในยุควิถีใหม่ เนื่องในปัจจุบันแนวโน้มที่ผู้คนนิยมทำกิจกรรมศิลปะและงานประดิษฐ์เพิ่มสูงขึ้น (สุชาติ อิมสำราญ และคณะ, 2564) จึงนับเป็นโอกาสในการต่อยอดศิลปะพื้นบ้านในรูปแบบของชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีความสนใจ

การพัฒนาชุดกิจกรรมควรประกอบด้วยกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ เพื่อเชื่อมโยงแนวทางการคิด ไปสู่ประสบการณ์ กระตุ้นการรับรู้และจินตนาการ ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและเข้าใจเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองสร้างขึ้น (ธิดิ พฤษย์อุดม, 2560) โดยชุดกิจกรรมมีลักษณะเป็นการนำเอาสื่อการสอนที่หลากหลายมาพัฒนาให้มีความสมบูรณ์และ สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้อย่างครอบคลุม นำไปสู่การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้ (วาสนา พรหมสุรินทร์, 2540) สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมเป็นสื่อการเรียนรู้ ในรูปแบบผสมผสานที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่ต้องการสอน โดยลักษณะรายวิชา ชื่อเรื่อง และจุดประสงค์ต้องมีความ สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในด้านองค์ประกอบของชุดกิจกรรมควรมีจุดประสงค์ ปลายทางที่ชัดเจน โดยจะต้องสามารถระบุได้ว่าภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมแล้วผู้เรียนจะได้ะไรจากการทำกิจกรรม มีค่าใช้จ่าย ในการใช้งาน เนื้อหา ลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ และในกรณีที่ทำเป็นชุดต้องมีคู่มือในการอธิบายวิธีการหรือเงื่อนไขในการใช้ชุด กิจกรรม (ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี, 2545) สอดคล้องกับ วิทยา วาโย และคณะ (2563) ที่ได้กล่าวว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ 1. หลักการและเหตุผล 2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4. คู่มือ การใช้ 5. เนื้อหาของชุดการเรียนรู้ 6. สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้และแบบประเมินผล

สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมว่าเป็นนวัตกรรมรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะแบบผสมผสานสามารถ นำไปใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบทฤษฎีและปฏิบัติตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้ โดยแนวทางในการพัฒนาชุดกิจกรรมควรคำนึงถึง 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. กำหนดหัวข้อหรือธีมหลักของชุด

กิจกรรม 2. กำหนดวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรม 3. เนื้อหาและลำดับกระบวนการเรียนรู้ 4. สื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ และ 5. คู่มือการใช้งานชุดกิจกรรม ดังนั้น การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อชุมชนจึงควรประยุกต์องค์ความรู้ในท้องถิ่นนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ โดยออกแบบกิจกรรมให้ได้มีส่วนร่วมในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

4. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ทำให้สมาชิกในบริบทสังคมต่าง ๆ มีความหลากหลายทางวัยเพิ่มขึ้น เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัวที่ประกอบด้วยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงานและผู้สูงอายุ ขยายไปสู่สถานที่ทำงานหรือสังคมภายนอกต่อไป และด้วยความแตกต่างของหลักคิดและทัศนคติที่แตกต่างกันของแต่ละวัย อาจจะนำมาสู่ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ตามมา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ, 2565) ดังนั้น จึงนำมาสู่การหาแนวทางในการสานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัยเพื่อยับยั้งสภาพปัญหาที่กล่าวมานี้ โดยนัยการศึกษาหลายท่านได้ทำการศึกษาและทำการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย โดยเฉพาะวัยเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ ในรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ร่วมกัน ดังนี้ Tham and Pussayapibul (2012) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัยในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเปิดสมัครให้นักเรียนได้มาเป็นอาสาสมัครจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ดนตรี ศิลปะ งานฝีมือ เทคโนโลยี มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบช่วยกันทำงานหรือทำภารกิจร่วมกันกับผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับ Sugi (2009) ได้ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย โดยใช้ชุมชนและแหล่งการเรียนรู้เป็นฐานในการจัดกิจกรรม มีการใช้กิจกรรมการปลูกต้นไม้ ทำอาหาร การวาดภาพระบายสี ซึ่งทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ เด็ก คนในชุมชน จนนำไปสู่การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัย นอกจากนี้ ในประเทศไต้หวันได้มีการจัดกิจกรรม History Alive Project จัดโดย Yang (2013) เพื่อให้ผู้สูงอายุและเยาวชนมาร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตเพื่อการเรียนรู้และการเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยใช้กิจกรรมงานฝีมือ ศิลปะ ดนตรีและกิจกรรมเคลื่อนไหว ซึ่งหลังการจัดกิจกรรม พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่ช่วยทำให้เกิดคุณค่าและเกิดความเข้าใจระหว่างวัย หรือในประเทศสิงคโปร์ Tham and Pussayapibul (2012) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย ซึ่งเปิดสมัครให้นักเรียนได้มาเป็นอาสาสมัครจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ดนตรี ศิลปะ งานฝีมือ เทคโนโลยี ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบช่วยกันทำงานหรือทำภารกิจร่วมกันกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็กหรือเยาวชน พบว่า กิจกรรมศิลปะหรืองานฝีมือเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่นิยมและสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันได้ โดยกิจกรรมเชิงศิลปะสามารถสร้างคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อผู้ร่วมกิจกรรมโดยจิตวิญญาณ อัครกุล (2561) ได้สรุปประโยชน์ของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัยจากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1. ด้านทัศนคติ 2. ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต 3. ด้านทักษะความรู้ และ 4. ด้านพฤติกรรม

1. ด้านทัศนคติ พบว่า ภายหลังจากทำกิจกรรมปฏิบัติร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ ทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกันเพิ่มสูงขึ้น เด็กเกิดความเคารพ ความเข้าอกเข้าใจในผู้สูงอายุ โดย Lynott and Merola (2007) กล่าวว่า เด็กและเยาวชนชื่นชมผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น และตระหนักเรื่องการเหยียดอายุมากขึ้น และที่สำคัญ คือ กิจกรรมศิลปะจะทำให้ผู้สูงวัยเกิดการปลูกฝังความรู้สึกภาคภูมิใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยการได้รับประสบการณ์จากการทำงานที่หลากหลาย (Lauren, 2020)

2. ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมจะมีความสุขที่ได้เรียนรู้ร่วมกับเด็ก ๆ เปิดโอกาสให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ พูดคุยสื่อสารกับผู้อื่นรอบตัว และยังลดการอ้างว้าง โดดเดี่ยวจากการที่มีเยาวชนเข้ามาปฏิบัติร่วมด้วย (Tham and Pussayapibul, 2012)

3. ด้านทักษะความรู้ พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะร่วมกันระหว่างวัยทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ใหม่ ๆ รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีผ่านการปฏิบัติจริงร่วมกัน (Tam, 2014) สอดคล้องกับ

Lauren (2020) กล่าวว่า กิจกรรมจะเป็นตัวเปิดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีของผู้สูงอายุโดยการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน

4. ด้านพฤติกรรม การทำกิจกรรมกับคนต่างวัยจะช่วยเปิดโลกทัศน์ของเด็ก และช่วยลดเวลาที่เด็กอยู่กับหน้าจอโทรทัศน์หรือจอคอมพิวเตอร์มากขึ้น (Galbraith et al., 2015) โดยผลการศึกษาของ Femia et al. (2008) พบว่า เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย มีระดับความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับทางสังคม มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรม

นอกจากนี้การออกแบบกิจกรรมศิลปะระหว่างวัยควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากคนในแต่ละช่วงวัยจะมีข้อจำกัดและความแตกต่างกันในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ความสามารถ ความสนใจ ความสมบูรณ์ของร่างกาย เป็นต้น ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมจึงต้องออกแบบให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2537) เป็นแนวทางในการคัดเลือกสื่อ วัสดุ รูปแบบกระบวนการที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการ ใช้งาน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. กระบวนการออกแบบชุดกิจกรรม

ผู้เขียนได้นำจุดเด่นของทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ ประกอบกับผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อชุมชน นำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเชิงนวัตกรรมแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย โดยใช้รูปแบบหลักการ “3 SARN Art Activity Model” เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบชุดกิจกรรมสำหรับชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ สามารถนำเสนอกระบวนการออกแบบชุดกิจกรรม ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 หลักการ 3SARN Art Activity Model
(ที่มา: ผู้เขียน)

กระบวนการพื้นฐานจะเริ่มต้นจากการออกแบบกิจกรรมที่มาจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้มีรูปแบบที่ดึงดูด น่าสนใจ ทั้งในด้านของสื่อและขั้นตอนการปฏิบัติ เน้นส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ สามารถเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้ด้วยตนเอง แม้ว่าอาจจะไม่มีพื้นฐานด้านการจักสานมาก่อน ถัดมาคือด้านเนื้อหาเรื่องราว โดยศึกษาจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เพื่อคัดเลือกอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่นำมาใช้ในการต่อยอดสร้างเรื่องราว (Storytelling) ให้เกิดความน่าสนใจและสร้างความแตกต่าง จากนั้นพิจารณาด้านองค์ประกอบของชุดกิจกรรมที่ควรคำนึง

ถึงในการออกแบบ โดยองค์ความรู้ทั้งสามด้าน คือ รูปแบบกิจกรรม เนื้อหาเรื่องราว และองค์ประกอบชุดกิจกรรม ได้นำมาสู่การออกแบบพัฒนาชุดกิจกรรมที่ส่งผลกระทบเชิงบวกกับมิติต่าง ๆ ในรูปแบบ 3 สาน (3 SARN) ดังนี้ 1. สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย จากกิจกรรมที่ช่วยสร้างคุณค่าทางใจและลดช่องว่างระหว่างวัยผ่านการทำงานร่วมกัน 2. สานต่อภูมิปัญญาชุมชน จากการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาต่อยอดสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าในรูปแบบชุดกิจกรรมสานสร้างสรรค์จากวัสดุธรรมชาติ และ 3. สานเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชุมชนอย่างลึกซึ้งผ่านการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน จนนำไปสู่การสร้างประสบการณ์และเห็นคุณค่าในการท่องเที่ยวต่อไป จะเห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรม 3 SARN Art Activity Model สามารถสร้างคุณค่าได้ในหลากหลายมิติ เป็นชุดกิจกรรมปฏิบัติที่มีลักษณะผสมผสาน สามารถนำไปปรับใช้ได้ในพื้นที่ชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออนไซต์ ซึ่งผู้เขียนได้นำรูปแบบกระบวนการนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาชุดกิจกรรมในครั้งนี้

6. ต้นแบบชุดกิจกรรมสานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย ชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์

จากความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัสดุหรือทรัพยากรในท้องถิ่น นับว่ามีศักยภาพที่สามารถนำไปต่อยอดสู่การท่องเที่ยววิถีชุมชนได้ จึงนำมาสู่การคิดค้นต้นแบบชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับรูปแบบหลักการ 3 SARN Art Activity Model สามารถนำเสนอรายละเอียดต้นแบบชุดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ชุดกิจกรรมพัฒนามาจากภูมิปัญญาการสานใบมะพร้าวในชุมชน ซึ่งนำมาปรับรูปแบบกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเอง สามารถใช้เป็นกิจกรรมเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว และเกิดการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาร่วมกับชุมชน ชุดกิจกรรมออกแบบให้สามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้ง่าย แบ่งเป็นระดับพื้นฐาน ปานกลาง และสูง เหมาะกับช่วงวัยต่าง ๆ โดยมีลักษณะเป็นชุด Kit ที่ภายในจะประกอบด้วยกิจกรรมปฏิบัติ 3 รูปแบบ ประกอบกับสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และรูปแบบออนไลน์ มีระยะเวลาในการปฏิบัติประมาณ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง โดยชุดกิจกรรม 1 ชุดสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ 2-3 คน หรือสามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

ภาพที่ 2 ชุดกิจกรรมต้นแบบ
(ที่มา: ผู้เขียน)

รายละเอียดชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1. ชุดกิจกรรมปฏิบัติพร้อมอุปกรณ์ จำนวน 3 รูปแบบ ดังนี้ 1.1 ชุดสานสายห้อยจิกทะเลมวงคล 1.2 ชุดสานโปสการ์ดปลาทุกรัก 1.3 ชุดสานห่อน้ำตาลปึกปึก ชุดกิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบนี้ เป็นทางเลือกให้ผู้ใช้งานสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจจะปฏิบัติร่วมกับเพื่อน คนในครอบครัว หรือคู่รักได้ ซึ่งหากต้องการสั่งซื้อสามารถซื้อได้ทั้ง 3 รูปแบบ หรือเลือกซื้อเฉพาะรูปแบบที่ต้องการได้ และ 2. สื่อการเรียนรู้ภายในชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 2.1 คู่มือประกอบการปฏิบัติ 2.2 แผนที่เส้นทางการเรียนรู้ในชุมชนที่สามารถ สแกน AR เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ 2.3 เว็บไซต์สำหรับการเรียนรู้และประชาสัมพันธ์ชุมชน

ภาพที่ 3 สื่อการเรียนรู้ในชุดกิจกรรม
(ที่มา: ผู้เขียน)

ภายในชุด Kit จะมีกิจกรรมสานใบมะพร้าว 3 รูปแบบให้เลือกปฏิบัติ สามารถเลือกได้ว่าจะใช้ใบมะพร้าวแบบสด (สีเขียว) หรือแบบแห้ง (สีน้ำตาล) กิจกรรมในแต่ละรูปแบบสามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชนกับผู้สูงอายุ คนในครอบครัว คู่รัก หรือเพื่อนร่วมงาน ชิ้นงานถูกออกแบบให้สามารถทำได้ง่าย รวดเร็วและมีรูปแบบที่ทันสมัย สามารถใช้เป็นของที่ระลึก ของแทนใจ หรือนำไปประยุกต์ใช้งานต่อได้ นอกจากนี้ วัสดุที่นำมาทำเป็นวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนสามารถผลิตจำหน่ายซ้ำได้เองภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน (Sustainable Design) นอกจากนี้ กิจกรรมสานในแต่ละรูปแบบได้ถูกออกแบบให้มีความโดดเด่น น่าสนใจ และแตกต่างไปจากการสานของสถานที่อื่น ๆ โดยการสร้างเรื่องราว (Storytelling) ให้กับกิจกรรม เน้นการเชื่อมโยงวิถีชีวิต เรื่องราว ความเชื่อ หรือทรัพยากรที่โดดเด่นในพื้นที่นำมาผูกเรื่องราวเพื่อสร้างจุดขายให้กับผลงาน

ชุดกิจกรรมสานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่วงว่างระหว่างวัย มีกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมหลัก ๆ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เรียนรู้ (Learning) ขั้นที่ 2 ลงมือทำ (Doing) และขั้นที่ 3 สั่งซื้อ (Shopping) กระบวนการที่กล่าวมาเป็นการลำดับขั้นตอนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติได้เริ่มต้นทำความเข้าใจและซึมซับ ข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนตลอดจนวิธีการปฏิบัติ ก่อนนำไปสู่การปฏิบัติงานจริงและการสั่งซื้อในเชิงพาณิชย์ต่อไป โดยสามารถนำเสนอรายละเอียดกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมผ่านแผนภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพกระบวนการปฏิบัติกิจกรรม
(ที่มา: ผู้เขียน)

ขั้นตอนที่ 1 เรียนรู้ (Learning) ในขั้นตอนนี้จะเน้นส่งเสริมให้ผู้ใช้งานหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชน สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าวริมคลอง ตลอดจนข้อมูลของฐานกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็น คู่มือการใช้งานหรือแผนที่เส้นทางการเรียนรู้ในชุมชนที่สามารถแสกน AR เพื่อศึกษาข้อมูล และสามารถเชื่อมโยงสู่เว็บไซต์ออนไลน์ได้ ซึ่งขั้นตอนนี้จะทำให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจก่อนที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือทำ (Doing) เป็นขั้นสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งจะมีรูปแบบให้เลือก 3 รูปแบบ คือ 1. ชุดสาธิตทะเลมด 2. ชุดสาธิตโปสเตอร์ปลาตุ๋น 3. ชุดสาธิตหน้าตาตุ๋น กิจกรรมทั้ง 3 นี้จะส่งเสริมการสร้างเวลาแห่งความสุขในการทำงานร่วมกัน โดยผลงานสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกหรือของแทนใจสำหรับเพื่อน คู่รัก หรือคนในครอบครัวได้ เพราะมากกว่าประโยชน์ใช้สอยคือคุณค่าทางจิตใจที่จะได้รับ

ขั้นตอนที่ 3 สั่งซื้อ (Shopping) หลังสร้างสรรค์ผลงานเรียบร้อยแล้ว หากต้องการสนับสนุนซื้อชุดกิจกรรมสามารถติดต่อหรือสั่งซื้อได้จากชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์โดยตรง นอกจากนี้หากไม่ได้ลงไปชมชุมชนก็สามารถสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์หรือเว็บเพจของชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติด้วยตนเองได้ที่บ้านเช่นกัน ซึ่งตอบโจทย์การเรียนรู้และการท่องเที่ยวในยุควิถีใหม่ได้อย่างยั่งยืน

7. บทสรุป

งานจักสานเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา อีกทั้งเป็นการนำวัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างผสมกลมกลืน (บุญเรือง สมประจบ, 2556) โดยชุมชนบ้านริมคลอง โฮมสเตย์มีฐานการเรียนรู้จักสานที่นำวัสดุในท้องถิ่นอย่างใบมะพร้าวนำมาต่อยอดจัดกิจกรรมสานในพื้นที่ ทั้งนี้ งานจักสานหรืองานฝีมือ สามารถช่วยสร้างสามัคคีและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นได้ (วีรวัฒน์ กังวานนวกุล, 2561) การพัฒนาชุดกิจกรรมฐานใบมะพร้าว สานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย มีกระบวนการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ชื่นชมผลงาน หรือเกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อนอกเหนือจากนี้ การพัฒนาชุดกิจกรรมที่ใช้ฐานองค์ความรู้ในชุมชนเป็นการร้อยเรียงเรื่องราวชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ The 3S Principles ซึ่งประกอบด้วย 1. Stories (เรื่องราว) 2. Senses (อรรถรส) และ 3. Sophistication (ลีลา) (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2562) กล่าวคือ เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรมที่ถูกออกแบบมาจากเรื่องราว วิถีชีวิตและทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน จากนั้นนำมาร้อยเรียงให้ได้บรรลุผลโดยการออกแบบเป็นชุดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติที่สามารถทำร่วมกับคนในชุมชน ได้สัมผัสสัมผัสอุปการณ์จริงผ่านการทำกิจกรรม และสามารถนำไปต่อยอดเป็นของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน เกิดการสร้างรายได้และช่วยประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน ทั้งนี้ การนำทุนวัฒนธรรมมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ควรมีการนำมา “ประยุกต์ใช้” มิใช่การนำมาใช้แบบตรง ๆ แบบดั้งเดิม หรือการใช้แบบอนุรักษ์ ซึ่งยากต่อการนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน (กรมอุตสาหกรรม, 2559) สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมฐานใบมะพร้าวฐานสัมพันธ์ช่องว่างระหว่างวัย ที่นำทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนมาประยุกต์ใช้ออกแบบชุดกิจกรรมฐานในรูปแบบใหม่ ทำให้เกิดคุณค่าในมิติด้านการสานต่อภูมิปัญญา สานสัมพันธ์ และสานเส้นทางการท่องเที่ยว จึงนับได้ว่าเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับชุมชน

8. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *ข้อเสนอ BCG in action: The new sustainable growth engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). https://www.nstda.or.th/home/wp-content/uploads/2020/03/images_file-pdf_20200306-bcg-in-action.pdf
- จิตติกาญจน์ อัครกุล. (2561). การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของหลักสูตร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 11(1), 226-242.
- ธีติ พงษ์อุดม. (2560). *การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บ้านริมคลองโฮมสเตย์. (2557). บ้านริมคลอง. <http://www.baanrimklong.net/th/>
- บุญเรือง สมประสบ. (2556). หัตถกรรมจักสาน: การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตโดยการมีส่วนร่วมชุมชน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 4(1), 2-23.
- ปานฉัตร์ อินทร์คง. (2560). *การออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม*. อันลิมิต.
- วาสนา พรหมสุรินทร์. (2540). *การสร้างชุดการสอนโดยวิธีวิเคราะห์ระบบเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิทยา วาโย, อภิสิทธิ์ เจริญกุล, ฉัตรสุตา กานกายนันต์, และจรรยา คนใหญ่. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 14(34), 285-298.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2542). *ทัศนศิลป์สมัยใหม่*. ต้นอ่อน แกรมมี.
- วีรวัฒน์ กังวานนวกุล. (2561). *งานจักสานสร้างสมาธิและบริหารกล้ามเนื้อ*. ไทยโพสต์. <https://www.thaipost.net/main/detail/17799>
- สกวาร์ตน์ บุญวรรณ, เกตติวา บุญปรากร, และวันชัย ธรรมสังการ. (2561). การโยกย้ายติดกับการกลายเป็นสินค้าในมิติการท่องเที่ยวของสังคมไทย. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 13(39), 1-14.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2565). *ต่างวัยต่างความคิด ปรับสำนึกเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย*. ThaiHealth Resource Center. <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/article/‘ต่างวัยต่างความคิด-ปรับสำนึกเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย’>
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). *ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสมุทรสงคราม*. <https://www.opsmoac.go.th/samutsongkhram-dwl-files-442791791826> สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2563). *โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG*. https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-by-nstda/

- สุชาดา คุ่มสลุด และน้ำผึ้ง ไชวพันธ์. (2563). อัตลักษณ์ชุมชนที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์. *วารสารบริหารธุรกิจและภาษา*, 8(1), 17-27.
- สุชาติ อิมสำราญ, สรिता เจือศรีกุล, และปทุมมา บำเพ็ญทาน. (2564). แนวทางพัฒนาชุดกิจกรรมเรียนรู้การประดิษฐ์โคมมะเต้า “Khom Craft” สำหรับศูนย์การเรียนรู้บ้านโคมคำ จังหวัดน่าน. *วารสารศิลปพีระศรี*, 9(2), 44-68.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2562). *Creating creative tourism toolkit* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บัณฑิต.
- Galbraith, B., Larkin, H., Moorhouse, A., & Oomen, T. (2015). Intergenerational programs for persons with dementia: A scoping review. *Journal of Gerontological Social Work*, 58(4), 357-378.
- Lauren, A. (2020). *The benefits of intergenerational arts-based experiences for older adults: A review of the literature*. DigitalCommons@Lesley. https://digitalcommons.lesley.edu/expressive_theses/359
- Lynott, P. P., & Merola, P. R. (2007). Improving the attitudes of 4th graders toward older people through multidimensional intergenerational program. *Educational Gerontology*, 33, 63–74
- Paglia, K. (2017). *Art through the ages: Intergenerational programming improves community life*. HuffPost. https://www.huffpost.com/entry/art-through-the-ages-inte_b_1554578
- Sugi, K. (2009). Introducing effective intergenerational programs in age-integrated facilities at Kotoen. *Journal of Intergenerational Relationships*, 7(1), 40-44.
- Tham, L., & Pussayapibul, N. (2012). An intergenerational learning program in Singapore. *Journal of Intergenerational Relationships*, 10(1), 86-92.
- Yang, P. (2013). Revitalizing roles of older adult citizens: Successful stories of project history alive. *Ageing International*, 38, 137–148.

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ กรณีคำให้การและพยานในคดีอาญา

Disclosure of Government Information Testimony and Witnesses in Criminal Cases

ศิริประภา สุภารัตนโชติ^{1*}
Sirapara Suparatanachotu^{1*}

บทคัดย่อ

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนเมื่อพนักงานอัยการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว คู่ความในคดีมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการสั่งคดีตามมาตรา 146 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การขอให้เปิดเผยส่วนคำให้การและพยานในคดีอาญาพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจปฏิเสธการเปิดเผย เนื่องจากจะเกิดความเสียหายต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชนเพราะมีข้อมูลส่วนบุคคลอื่นเป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ทั้งที่การขอให้เปิดเผยเป็นการปกป้องสิทธิของคู่ความในคดีจากการถูกแจ้งความเท็จ จึงควรให้หน่วยงานของรัฐผู้ครอบครองข้อมูลข่าวสารราชการ กำหนดหลักเกณฑ์แนวทางให้เป็นไปตามกฎหมาย

คำสำคัญ : ข้อมูลข่าวสารราชการ การใช้ดุลพินิจ คำให้การและพยานในคดีอาญา ข้อมูลส่วนบุคคล

Abstract

Disclosure of information in criminal cases by investigators with public prosecutor has issued a final non-prosecution order. The parties have the right to request the public prosecutor to obtain a summary of the evidence with the opinion of investigators and prosecutors ordering the case. According to Section 146 of the Criminal Procedure Code, asking for the disclosure of testimony and witnesses in criminal cases, investigators have exercised their discretion to refuse disclosure; because it will damage the important interests of private sector. The personal data should be in accordance with the Official Information Act, B.E. 2540. While it is requesting disclosure protects, the rights of the parties have been reported in the false case. Consequently, the government agency possessing official information should set guidelines with legal compliance.

Keywords : Official Information, Discretion, Testimony and Witnesses in Criminal Cases, Personal Data

¹ ผู้กำกับ(สอบสวน) กลุ่มงานตรวจสอบสำนวนคดี ตำรวจภูธรภาค 2

Superintendent (Investigation), Case Inspection Division, Provincial Police Region 2

Email : chananyatar@hotmail.com

*Corresponding author

วันที่รับบทความ: 16 มกราคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 08 มิถุนายน 2566

1. บทนำ

สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่าประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ (Public Participation) ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แต่ต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองประเทศ เนื่องจากในการปกครองประเทศย่อมมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง การใช้อำนาจรัฐและกระบวนการบริหารราชการทุกขั้นตอน จะต้องโปร่งใสเพื่อประชาชนจะได้ใช้สิทธิในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดจนคุ้มครองสิทธิของตนเองได้ ประชาชนจึงต้องได้รู้ว่ามีอำนาจในการปกครองประเทศอย่างไร ประชาชนได้หรือเสียสิทธิประโยชน์คุ้มค่างบประมาณที่ได้รับจากการดำเนินการตามนโยบายของรัฐหรือไม่ อย่างไร อันจะทำให้รัฐมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้องแท้จริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ต่างก็มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครอง หรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนได้ว่า ประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐด้วย ปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายกลางที่ออกมารองรับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐของประชาชน

แต่แนวทางในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนกลับไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารกำหนดจนเป็นเหตุให้มีการอุทธรณ์ไปยังคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารราชการบ่อยครั้งสืบเนื่องจากคู่ความในคดีต้องการใช้สิทธิตามกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิตนเองเมื่อตนเองถูกกระทบ จากขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาในคดีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ต่อมาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีอาญาดังกล่าวยื่นคำขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนพิจารณาโดยส่วนใหญ่ไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการตามที่ขอและให้เหตุผลไม่สอดคล้องกับมาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อันเป็นกฎหมายกลางในการพิจารณาว่าข้อมูลข่าวสารในสำนวนคดีอาญาจะสามารถเปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการนั้นได้หรือไม่ และการกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนมักถูกกล่าวหาว่าเป็นเจ้าพนักงานไม่ดำเนินการเปิดเผยตามกฎหมายกำหนดจนเป็นความผิดข้อหาฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งแตกต่างจากกรณีพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนคดีที่มีระเบียบภายในกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติเมื่อผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีอันเป็นไปตามมาตรา 146 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 กำหนดไว้ว่า

“ข้อ 143 การตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การชั้นสอบสวน

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายหรือจำเลยย่อมมีสิทธิขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้ โดยให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

กรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารอื่น 1 ในสำนวนการสอบสวน ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาตามความเหมาะสมและไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ราชการและแก่ผู้อื่น โดยให้แน 14 มาตรา 15 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาพิจารณาประกอบด้วย

ในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว หากผู้เสียหายหรือจำเลยหรือผู้มีส่วนได้เสียขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนคดีนั้น ให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในการพิจารณาคำขอดังกล่าวในวรรคหนึ่งต้องพิจารณาสั่งโดยเร็ว ถ้ามีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ให้พิจารณาสั่งให้เสร็จภายในวันทำการถัดไปนับแต่เหตุจำเป็นนั้นสิ้นสุดลง

คำสั่งไม่อนุญาตจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน และต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ให้ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

เอกสารประกอบคำให้การของผู้เสียหายหรือจำเลยในชั้นสอบสวน หมายถึง

(1) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยนำมามอบให้

(2) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยลงลายมือชื่อไว้

(3) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยกล่าวอ้างหรือให้การพาดพิงถึง ทั้งนี้ การเปิดเผยจะต้องไม่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

“ข้อ 144 การขอทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

ในคดีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนได้เสียขอทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง สรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

กรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารอื่น 1 ในสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณา โดยให้นำความในวรรคสองของข้อ 143 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ผู้เขียนบทความเห็นถึงสภาพปัญหาการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนเนื่องจากหน่วยงานของรัฐอันได้แก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มิได้มีหลักเกณฑ์ภายใน หรือแนวทางปฏิบัติให้กับพนักงานสอบสวนเช่นเดียวกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนต่อกรณีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคำให้การหรือพยานในคดีอาญา ในชั้นพนักงานสอบสวนเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติเมื่อมีการขอข้อมูลเกี่ยวกับคำให้การและพยานในคดีอาญา อันจะทำให้การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเหมาะสม ถูกต้อง ไม่ถูกร้องเรียน อีกทั้งคุ้มครองการใช้สิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เพื่อมิให้ประชาชนใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจากกรณีมีการแจ้งความเท็จต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแล้วต้องถูกดำเนินคดีอาญา

2. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ และการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แนวคิดในการตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 19 (Universal Declaration of Human Rights ค.ศ. 1948) บัญญัติให้ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิดังกล่าวรวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ และเสรีภาพในการแสวงหา ได้รับ และในการกระจายข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นทุกชนิดผ่านทางสื่อต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเขตแดนประเทศ แม้ว่าในระยะเริ่มแรกของการประกาศในข้อกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้างต้นเมื่อกล่าวถึงสิทธิในข้อมูลข่าวสารและการรับรองเสรีภาพในการแสดงออก กฎหมาย

ไม่ได้บัญญัติชัดเจนว่าให้ตีความรวมถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐด้วยหรือไม่ หลักสิทธิในเสรีภาพของการแสดงออกตามมาตรา 19 นี้ได้รับการยืนยันปฏิบัติตามโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกและองค์กรระหว่างประเทศโดยถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชน หลักการสำคัญของมาตรา 19 ได้วางแนวทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐไว้ค่อนข้างชัดเจนเพื่อให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ บริหารประเทศด้วยความโปร่งใสให้มากที่สุดซึ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของสังคมประชาธิปไตย โดยมีประเทศต่าง ๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้ภายในประเทศ หรือใช้เป็นบรรทัดฐานเพื่อชี้ให้เห็นว่าประเทศของตนได้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐ หลักการตามมาตรา 19 ไม่ได้มุ่งจะนำไปใช้แต่เฉพาะกับประเทศสมาชิกเท่านั้น แต่ยังมี การนำไปใช้กับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อีกด้วย สรุปได้ดังนี้ (วิริยะ รามสมภพ, ม.ป.ป., น.7-32)

หลักการที่หนึ่ง จะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

หลักการที่สอง จะต้องมีการจัดพิมพ์ข้อมูลข่าวสาร

หลักการที่สาม ส่งเสริมให้มีการบริหารงานที่โปร่งใส

หลักการที่สี่ ข้อจำกัดการกำหนดข้อยกเว้น

หลักการที่ห้า ขั้นตอนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

หลักการที่หก ค่าใช้จ่าย

หลักการที่เจ็ด การประชุมสำคัญต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ

หลักการที่แปด การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารถือเป็นหลักพื้นฐานของกรตรากฎหมายอื่น ๆ

หลักการที่เก้า การให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่เปิดเผยมการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐ

หลักการของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ข้อมูลข่าวสารของราชการสามารถเปิดเผยได้หากหน่วยงานของรัฐจะไม่เปิดเผยต้องมีเหตุผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น คือ ตามมาตรา 14 และมาตรา 15 เท่านั้น ภายใต้หลักการที่ว่า "เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น" สำหรับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ พระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองเฉพาะข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดา ดังนั้น สิทธิของประชาชนในการเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น ตามพระราชบัญญัตินี้ให้สิทธิบุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ได้ ซึ่งในกรณีที่หน่วยงานของรัฐโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะวางหลักเกณฑ์เรียกค่าธรรมเนียมในการขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึง การช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยประกอบด้วย และกรณีของคนต่างด้าวจะมีสิทธิตามมาตรา 9 เพียงใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง

2.1 สิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ

(1) สิทธิต้องรู้ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 7 ที่หน่วยงานของรัฐต้องนามลงในราชกิจจานุเบกษา

(2) สิทธิตรวจดูข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 จากศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่ต้องจัดไว้ ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้โดยสะดวก

(3) สิทธิขอข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 11 ประชาชนทั่วไปสามารถมีคำขอข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่เข้าใจได้เป็นหนังสือ โดยไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียกับข้อมูลข่าวสารที่ขออนั้น

(4) สิทธิร้องเรียนหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 13 และมาตรา 33 กรณีที่หน่วยงานไม่แจ้ง ผลการพิจารณา คำขอให้ทราบภายในเวลาที่กำหนด หรือแจ้งว่าไม่มีข้อมูลข่าวสารตามที่ขอโดยอ้างว่าสูญหายทำลายไปแล้ว ฯลฯ

(5) สิทธิคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 17 เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับคำขอกระทบสิทธิของผู้ใดควรแจ้งให้ผู้นั้นทำคำคัดค้านในเวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน

(6) สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา 18 เมื่อหน่วยงานของรัฐแจ้งปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ตามคำขอ ก็อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ต่อไป

(7) สิทธิได้รับการคุ้มครองและแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของตนตามมาตรา 24 และมาตรา 25 หากเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของตนไม่ถูกต้อง สามารถขอให้แก้ไขได้เปลี่ยนแปลงหรือลบได้ หากไม่แก้ไขให้ก็มีสิทธิอุทธรณ์ภายใน 30 วัน

(8) สิทธิศึกษาค้นคว้าเอกสารประวัติศาสตร์ตามมาตรา 26 คือ ข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐ ไม่ประสงค์เก็บรักษาหรือครบกำหนดเก็บ ส่งไปให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

2.2 การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กำหนดให้หน่วยงานของรัฐได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัด ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์กรควบคุมการประกอบอาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐและหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลแก่ประชาชน(สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2562, น.6-8)

2.2.1 กรณีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

(1) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นการทั่วไป ตามที่กฎหมายกำหนดให้นำไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 7) เพื่อเผยแพร่ให้มากที่สุดและนำไปใช้อ้างอิงเพื่อประโยชน์ทางกฎหมายได้ โดยมุ่งเน้นแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ ได้แก่

โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงาน

สรุปอำนาจหน้าที่และวิธีการดำเนินงาน

สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ

ข้อมูลข่าวสารที่มีสภาพอย่างกฎ มีผลบังคับเป็นการทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงบุคคลใด หรือกลุ่มใด เช่น มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารกำหนด

(2) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดไปรวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ (ตามมาตรา ๙) เช่น ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัย นโยบายของผู้บริหาร แผนงาน โครงการ งบประมาณ ประจำปี สัญญาต่างๆ ประกาศจัดซื้อจัดจ้าง รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ งานวิจัย ที่ใช้งบประมาณ การจัดหาพัสดุ การบริหารงานบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ ฯลฯ

(3) การเปิดเผยหรือการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้เป็นการเฉพาะราย (ตามมาตรา ๑๑) ข้อมูลข่าวสารนี้ไม่ต้องจัดวางให้ประชาชนดู แต่เป็นการขอเป็นเรื่องๆ ไป อาจไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอก็ได้ ข้อมูลข่าวสารนี้ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องที่จะขอ เช่น ประชาชนมีหนังสือขอสำเนาคำสั่งมอบหมายปลัดเทศบาลแห่งหนึ่ง แต่เมื่อรับคำขอแล้วก็ต้องดูว่าเป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 15 หรือไม่ ถ้าไม่ใช่ก็ต้องเปิดเผยให้กับผู้ขอ โดยให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร เว้นแต่ผู้นั้น ขอจำนวนมาหรือบ่อยครั้งโดยไม่เกิดผลอันสมควร

2.2.2 กรณีการห้ามมิให้เปิดเผยหรืออาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผย

(1) ข้อมูลข่าวสารที่ห้ามมิให้เปิดเผย ตามมาตรา 14 คือ ข้อมูลข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

(2) ข้อมูลข่าวสารที่อาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผย ตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง (1) – (7) คือ สามารถมีดุลพินิจมีคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ เช่น การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคง เศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ได้ การเปิดเผยที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด รายงานทางการแพทย์ หรือเปิดเผยแล้วจะรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ข้อมูลข่าวสารที่มีกฎหมายคุ้มครอง มิให้เปิดเผย หรือผู้ให้ข้อมูลข่าวสารไม่ประสงค์ให้นำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ให้คำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน ได้แก่ ข้อมูล

ข่าวสารของราชการที่หากเปิดเผยอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการป้องกัน การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม เป็นความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการ เรื่องหนึ่งเรื่องใด การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด รายงานการแพทย์หรือ ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมาย ค้ำครองมิให้เปิดเผย หรือผู้ให้ข้อมูลข่าวสารนั้นมาไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น โดยคำสั่งมิให้เปิดเผย ข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็นข้อมูลข่าวสาร ประเภทใด และเพราะเหตุใด และให้ถือว่ามีการมีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นดุลพินิจ โดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา

สำหรับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ พระราชบัญญัติดังกล่าวให้ความคุ้มครองเฉพาะข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะมียุติพลที่อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ และบุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย รวมถึงบุคคลที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย แต่ไม่รวมถึงข้อมูล ของนิติบุคคล ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพียงเท่าที่เกี่ยวข้อและจำเป็นต่อ การปฏิบัติงานเท่านั้น และให้ยกเลิกเมื่อหมดความจำเป็น โดยการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลให้จัดเก็บจากเจ้าของข้อมูล โดยตรง ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับรายการที่สำคัญและจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล และให้ หน่วยงานของรัฐที่จัดเก็บข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลต้องจัดให้มีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลและตรวจสอบให้ ถูกต้องอยู่เสมอ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 23 และการที่หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลหนึ่ง บุคคลใดให้กับบุคคลอื่น จะเปิดเผยโดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ไว้ล่วงหน้า หรือในขณะนั้นมีได้ เว้นแต่ เป็นการเปิดเผยตามที่พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 24 ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของรัฐจึงได้รับความคุ้มครองเพื่อป้องกันมิให้มีการล่วง ละเมิดความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล ภายใต้หลักการที่ว่า "ปกปิดเป็นหลัก เปิดเผยเป็นข้อยกเว้น"

ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะต้องมีการระบุไว้ในคำสั่งถึงเหตุผลของการไม่เปิดเผยว่าข้อมูล ข่าวสารที่ไม่เปิดเผยเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใดจึงไม่เปิดเผย รวมทั้งแจ้งสิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา 18 ให้ทราบด้วย ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ โดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา 18 และเมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีคำวินิจฉัยเป็น ประการใดแล้ว หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้น จะไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วินิจฉัยและไปใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองมิได้

2.3 พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่ เกี่ยวเนื่องกับการใช้สิทธิได้รู้ของตนไว้ รวม 3 กรณี ดังนี้

(1) สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐมีคำสั่งปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 14 และ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

(2) สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่รับฟังคำคัดค้านมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

(3) สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ไม่ ถูกต้องของเจ้าของข้อมูลตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการพ.ศ. 2540

2.4 คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามที่ประชาชนอุทธรณ์

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารวินิจฉัยได้วินิจฉัยคำอุทธรณ์แล้วให้เป็นที่สุด หากคำ อุทธรณ์ดังกล่าวได้ถูกวินิจฉัยแล้วผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการที่ส่งตามมาตรา 32 ต้องระวางโทษจำคุกไม่ เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่

เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดตามมาตรา 20 ระหว่างโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ มาตรา 35 ประกอบมาตรา 37 มาตรา 40 มาตรา 41)

3. การพิจารณาคำขอกรณีการเปิดเผยคำให้การและพยานในคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา เช่น บันทึกคำให้การ หนังสือร้องทุกข์กล่าวโทษ หมายค้น เป็นต้น ถือเป็นข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ ซึ่งปรากฏในชั้นพนักงานสอบสวน สิทธิของจำเลยและผู้เสียหายในคดีอาญาในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องมีการยื่นฟ้องคดีแล้ว สามารถขอตรวจดูหรือขอคัดสำเนาเอกสารดังกล่าวได้ ได้บัญญัติโดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พรทพย. ว.วีระพรศ., 2557, น.4-6) มาตรา 8 บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม
- (2) แต่งทนายความแตกต่างกันชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา
- (3) ปกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (4) ตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปลงสิ่งนั้นๆ
- (5) ตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง

โดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น

- (6) ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน

ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย”

ด้วยสภาพปัญหาในปัจจุบัน เกิดภายหลังจากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 146 บัญญัติว่า

“ให้แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ให้จัดการปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อยแล้วแต่กรณี

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง”

ต่อมาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีอาญาดังกล่าวยื่นคำขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การและพยานในคดีอาญาชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนโดยส่วนใหญ่ไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการตามที่ขอและให้เหตุผลไม่สอดคล้องกับมาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

ตัวอย่างการใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยเช่น หากเปิดเผยแล้วจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ ไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควรข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย

การที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีอาญายื่นคำขอข้อมูลข่าวสารในส่วนเอกสารคำให้การหรือพยาน ในคดีอาญาย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ รวมถึงการปกป้องสิทธิของตนเองหากมิได้เป็นผู้กระทำผิดในทางอาญา เช่นกรณีการถูกแจ้งความเท็จจนเป็นเหตุให้ถูกดำเนินคดีอาญา ถูกลงประวัติอาชญากรรม เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเด็ดขาดแล้วย่อมต้องขอข้อมูลข่าวสารที่ได้รับนั้นมาใช้ปกป้องสิทธิของตน การที่จะให้ผู้ยื่นคำขอได้รับข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

หรือไม่ แค่นั้น เพียงใด นั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

หน่วยงานของรัฐได้แก่นักตำรวจแห่งชาติมิได้มีหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติเพื่อให้ไว้สำหรับพนักงานสอบสวนในการวินิจฉัยเช่นเดียวกับพนักงานอัยการซึ่งมีการกำหนดแนวทางนอกเหนือจากมาตรา 146 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 กำหนดแนวทางการใช้ดุลพินิจไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

“ข้อ 143 การตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การชั้นสอบสวน

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายหรือจำเลยย่อมมีสิทธิขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้ โดยให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

กรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารอื่น 1 ในสำนวนการสอบสวน ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาตามความเหมาะสมและไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ราชการและแก่ผู้อื่น โดยให้นำ 14 มาตรา 15 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาพิจารณาประกอบด้วย

ในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว หากผู้เสียหายหรือจำเลยหรือผู้มีส่วนได้เสียขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนคดีนั้น ให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในการพิจารณาคำขอดังกล่าวในวรรคหนึ่งต้องพิจารณาสั่งโดยเร็ว ถ้ามีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้ำวล่วงได้ ให้พิจารณาสั่งให้เสร็จภายในวันทำการถัดไปนับแต่เหตุจำเป็นนั้นสิ้นสุดลง

คำสั่งไม่อนุญาตจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน และต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ให้ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

เอกสารประกอบคำให้การของผู้เสียหายหรือจำเลยในชั้นสอบสวน หมายถึง

(1) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยนำมามอบให้

(2) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยลงลายมือชื่อไว้

(3) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยกล่าวอ้างหรือให้การพาดพิงถึง ทั้งนี้ การเปิดเผยจะต้องไม่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

“ข้อ 144 การขอทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

ในคดีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนได้เสียขอทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง สรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

กรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารอื่น 1 ในสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณา โดยให้นำความในวรรคสองของข้อ 143 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ดังนั้น เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ควรกำหนดหลักในการใช้ดุลพินิจสำหรับพนักงานสอบสวนเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าควรเปิดเผยคำให้การและพยานในคดีอาญา (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2562, น.9-10) ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการใช้ดุลพินิจ

3.1.1. ต้องพิจารณาถึงผลดีและผลเสียหรือผลกระทบต่าง ๆ

3.1.2. ชั่งน้ำหนักของผลกระทบหรือผลดีหรือผลเสียดังกล่าวทุกด้านที่มี

3.1.3. ตัดสินใจใช้ดุลพินิจเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ต้องอาศัยความชำนาญและวิจรณ์ญาณของเจ้าหน้าที่เพื่อให้เป็นประโยชน์สาธารณะมากที่สุดและมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด

โดยปกติหากต้องเลือกระหว่างประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชน มักต้องเลือกใช้ดุลพินิจที่เป็นประโยชน์สาธารณะก่อน

โดยขั้นตอนการใช้ดุลพินิจนั้นจากการศึกษาแนวจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมาย ที่ สค 485/2564 และ สค 82/2565 กรณีการอุทธรณ์คำสั่งการขอคำให้การในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (กฤตยา จันทระเกษ, 2565, น.2-25) สรุปดังนี้

1. การพิจารณาเปิดเผยโดยให้ตรวจดูเท่านั้น เพราะเหตุหากมีการให้สำเนาแก่ผู้ขอข้อมูลข่าวสารแล้วอาจไม่เป็นผลดีหรืออาจส่งผลกระทบต่อผู้ต้องหาและพยาน ทั้งด้านสวัสดิภาพและอนาคตของผู้ต้องหาและพยานอันมีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขจำกัดสิทธิได้รู้ของผู้ขอข้อมูลข่าวสารบางประการด้วยเหตุผลทางกฎหมายดังกล่าว

2. การพิจารณาเปิดเผยโดยการคัดสำเนา แต่เจ้าหน้าที่จะต้องกำหนดวิธีปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในแนวทางที่เหมาะสมและชัดเจน

3. การพิจารณาเปิดเผยโดยการคัดสำเนา โดยการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ นามสกุล วันเดือนปีเกิด อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อาชีพ ที่อยู่ชื่อบิดาและมารดาสถานภาพครอบครัว หมายเลขประจำตัวประชาชน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ข้อมูลทะเบียนราษฎร หมายเลขโทรศัพท์ และลายมือชื่อของพยาน ตลอดจนข้อความใดที่อาจทำให้ทราบได้ว่า พยานดังกล่าวเป็นบุคคลใด ใช้วิธีการลบ ตัดทอนหรือกระทำด้วยประการใด ๆ ที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (วรรณพงศ์ คำดี, 2565, น.1)

แนวทางที่ต้องใช้สำหรับดุลพินิจอีกกรณี กล่าวคือ กรณีการที่จะเปิดเผยเอกสารคำให้การพยานบุคคลที่มีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณา โดยกฎหมายอื่นดังกล่าวที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ล้วนมีเจตนารมณ์มุ่งหมายให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น คำให้การพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญา แตกต่างจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาแก่บุคคลที่ไม่ใช่เด็กและเยาวชน และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาแตกต่างจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาแก่บุคคลที่ไม่ใช่เด็กและเยาวชน ซึ่งในส่วนการดำเนินงานพนักงานสอบสวนมิได้มีหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติภายในเหมือนเช่นการดำเนินงานของพนักงานอัยการ ได้แก่ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 186 ซึ่งกำหนดปรัชญาและเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีที่เด็กหรือเยาวชนมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าเกี่ยวข้องเป็นผู้ต้องหา เป็นผู้เสียหาย หรือเป็นพยานในคดีให้พนักงานอัยการคำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญการแสวงหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ ฯลฯ และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่พนักงานอัยการพึงกระทำ และกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมอันเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ข้อ 8.1 ได้กำหนดให้ในทุกขั้นตอนจะต้องเคารพสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน อันเนื่องจากการเผยแพร่ข่าวอย่างไม่ถูกต้องหรือจากกระบวนการตรบาบ และข้อ 8.2 กำหนดให้ตามหลักการจะต้องไม่เผยแพร่ข่าวสารที่อาจทำให้สามารถรู้ตัวผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

3.2 ขั้นตอนการออกคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีอยู่ 3 กรณี คือ

3.2.1. เปิดเผยทั้งหมดตามที่ขอ

3.2.2. ไม่เปิดเผยทั้งหมดตามที่ขอ และ

3.2.3. เปิดเผยบางส่วนและปกปิดข้อความบางส่วน โดย

อาจให้ลบหรือตัดทอนหรือทำโดยประการอื่นใด

อาจวางหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้น

อาจมีคำสั่งให้เปิดเผยเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะแก่บุคคลใด

กรณีที่มิคำสั่งไม่เปิดเผย ต้องให้เหตุผลด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด เพราะเหตุใด และต้องแจ้งให้ผู้ขอทราบด้วยว่าผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ภายในสิบ

ห้าวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่งนั้นเพราะหากไม่แจ้งระยะเวลาอุทธรณ์จะขยายเป็นหนึ่งปี ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 4 (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2562, น.9-10)

4. บทสรุป

นอกเหนือจากสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาซึ่งกำหนดไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยสิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีอาญายื่นคำขอข้อมูลข่าวสารในส่วนเอกสารคำให้การหรือพยาน ในคดีอาญาย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ รวมถึงการปกป้องสิทธิของตนเองหากมิได้เป็นผู้กระทำผิดในทางอาญา เช่นกรณีการถูกแจ้งความเท็จจนเป็นเหตุให้ถูกดำเนินคดีอาญา ย่อมกระทำได้ แต่จะมีการใช้ดุลพินิจเปิดเผยได้แค่ไหน อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ยังไม่มีหลักเกณฑ์ภายในเพื่อให้พนักงานสอบสวนได้ใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ เหมาะสม อันเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนไม่เปิดเผยและเป็นเหตุให้ต้องมีการอุทธรณ์คำสั่งเหล่านี้ไปยังคณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลข่าวสารราชการ จนเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่าปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ถูกดำเนินการทั้งทางวินัยและอาญา

5. การอ้างอิง

- กฤตยา จันทระเกษ. (2565). แนวการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคำให้การผู้ต้องหา และพยานเด็กในคดีอาญา: กรณีศึกษาคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมาย ที่ สค 485/2564 และ สค 82/2565. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th>
- โชติกา อรรถพิมล และสมบัติ อรรถพิมล. (2565). สิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนกับความเป็นอิสระในการสั่งคดีของพนักงานอัยการและผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *บทบัญญัติ*, 78(2), 94-109.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2535). วิญญูชน.
- พรทิพย์ ล.วีระพรรค. (2557). การพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th>
- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. (2540). *ราชกิจจานุเบกษา*, 114(46 ก), 1-16.
- ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563. (2563). สำนักงานอัยการสูงสุด. <https://www3.ago.go.th/information>
- วรรณพงศ์ คำดี. (2564). *บทความ* อ.14/2564 การเปิดเผยความเห็นพนักงานสอบสวน จำนวนคดีอาญาที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้ว ที่ สค 415/2563. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th>
- วรรณพงศ์ คำดี. (2565). *บทความ* อ.53/2565 การเปิดเผยสำนวนคดีอาญาที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้ว ที่ สค 485/2564. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th>
- วิริยะ รามสมภพ. (ม.ป.ป.). เอกสารวิชาการ เรื่อง ข้อดีข้อเสียของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 และร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารสาธารณะ พ.ศ. ... สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2562). คู่มือการปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. <http://www.oic.go.th>

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง
การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ เป็นวารสารสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บทความที่จะผ่านการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 2 ท่าน บทความชุดนี้เป็นตัวอย่างในการจัดรูปแบบบทความเพื่อจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงในบทความนี้ ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง รวมถึงเอกสารอ้างอิงรูปแบบ ตัวอักษรต่าง ๆ วิธีการใส่รูปภาพ ตาราง ผู้เขียนบทความสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร หรืออีเมลติดต่อกองบรรณาธิการที่ อีเมล krungkao.arursjournal@gmail.com

1. การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

วารสารเปิดรับบทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

บทความจะผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น จำนวน 2-3 ท่าน โดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double Blinded กรณีมีข้อเสนอแนะแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการจะดำเนินการแจ้งให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

ข้อมูลเผยแพร่ : <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

วารสารกำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

2. คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร

2.1 บทความวิจัย

มีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิจัยเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

บทนำ

- ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ขอบเขตของการวิจัย
- สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

2.2 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ เป็นบทความที่รวบรวมหรือเรียบเรียงจากหนังสือ เอกสาร ประสพการณ์หรือเรื่องแปล เพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาต่าง ๆ หรือแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทางวิชาการ

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหา ดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

3. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระบุวิธีการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

4. รูปแบบบทความวิจัยและการพิมพ์เนื้อหาของเรื่อง

เพื่อความสะดวกในการแก้ไข ควรใช้โปรแกรม Microsoft Word for windows พิมพ์บนกระดาษ B5 โดยตั้งหน้ากระดาษดังนี้ ขอบกระดาษด้านบน – ล่าง 1.5 ซม. ขอบกระดาษด้านซ้ายและขวา 1.5 ซม.

4.1 รูปแบบและขนาดอักษร

ตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK สีดำเท่านั้นโดยกำหนดรูปแบบขนาด และรายละเอียดดังนี้

รูปแบบ (Types of texts)	บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK)	
	ขนาด (Size)	ตัวพิมพ์อักษร (Typeface)
ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและอังกฤษ (Title)	18	ตัวหนา (Bold)
ชื่อผู้เขียน (Author & co-authors)	16	ตัวหนา (Bold)
การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence)	12	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวเรื่องบทคัดย่อ (Abstract heading)	16	ตัวหนา (Bold)
บทคัดย่อและเนื้อเรื่องหลัก (Abstract & main texts)	14	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อคำสำคัญ (Keywords)	14	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องหลักและตัวเลข (Section heading & number)	16	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องรองและตัวเลข (Subsection heading & number)	14	ตัวหนา (Bold)

4.2 หน้าแรก

หน้าแรกของบทความจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนและผู้เขียนร่วม บทคัดย่อ และเชิงอรรถบ่งบอกตำแหน่งและสถานที่ทำงานของผู้เขียนและผู้เขียนร่วม ให้พิมพ์หน้าแรกทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรียงตามลำดับ

4.2.1 ชื่อเรื่อง พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ เริ่มจากชื่อภาษาไทยแล้วตามด้วยชื่อภาษาอังกฤษ ขนาดและตัวพิมพ์อักษร และรายละเอียดไฟล์รูปแบบบทความ

4.2.2 ชื่อผู้เขียน พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้หลังชื่อเรื่อง และเว้น 1 บรรทัด ทั้งด้านบน และใต้ชื่อผู้เขียน ถ้ามีมากกว่า 1 คนให้พิมพ์คำว่า “และ” หน้าชื่อคนสุดท้าย ไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น และให้ใช้ตัวเลขอารบิกพิมพ์แบบตัวยกต่อท้ายชื่อ เพื่อแสดงความแตกต่างของสถานที่ทำงานดังตัวอย่างประกอบหน้าแรก

4.2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “บทคัดย่อ” สำหรับบทคัดย่อภาษาไทย และ “Abstract” สำหรับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ โดยจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ สำหรับคำว่า “Abstract” เฉพาะตัวอักษร “A” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ ส่วนเนื้อความ ให้จัดพิมพ์เป็นแบบ 1 คอลัมน์ โดยบรรทัดแรกให้ย่อหน้า 1.5 ซม. และมีอย่างละย่อหน้าเดียว ทั้งนี้บทคัดย่อไม่ควรใส่เอกสารอ้างอิงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีจำนวนคำไม่เกินอย่างละ 450 คำ

4.2.4 คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “คำสำคัญ” โดยพิมพ์ไว้ใต้บทคัดย่อภาษาไทย เว้น 1 บรรทัด และจัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำสำคัญในแต่ละบทความควรมีประมาณไม่เกิน 5 คำ

ให้พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “Keywords” (เฉพาะตัวอักษร “K” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่) โดยพิมพ์ไว้ได้ บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ และให้ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะตัวแรกของคำแรกของแต่ละคำสำคัญเท่านั้น

4.2.5 ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน ให้พิมพ์สถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน โดยเรียงตามหมายเลข และ Email address จากชื่อผู้เขียน โดยอยู่ด้านล่างของหน้าแรก

4.3 ส่วนอื่น ๆ ของบทความ

เนื้อเรื่อง ได้แก่ บทนำ ขอบเขตการวิจัย วัสดุ-อุปกรณ์และวิธีการวิจัย/ทดลอง ผลการวิจัย/ทดลอง วิเคราะห์/อภิปรายผล บทสรุป กิตติกรรม-ประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี) โดยไม่ต้องเว้นบรรทัด เมื่อจะขึ้นหัวข้อใหม่ให้เว้น 1 บรรทัด การพิมพ์หัวข้อให้พิมพ์ชิดซ้ายของแต่ละคอลัมน์ ส่วนของเนื้อเรื่องให้ย่อหน้า 5 เคาะ

การลำดับหัวข้อในเนื้อเรื่อง ให้ใส่เลขกำกับ โดยให้บทนำเป็นหัวข้อหมายเลขที่ “1.” และหากมีการแบ่งหัวข้อย่อย ก็ให้ใช้ระบบเลขทศนิยมกำกับกับหัวข้อย่อย เช่น 1.1, 1.1.1, 1.2, 1.2.1 เป็นต้น

4.4 การจัดรูปภาพ ตาราง และการเขียนสมการ

รูปภาพทุกรูปและตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายอย่างชัดเจน

4.4.1 รูปภาพ

รูปภาพที่เตรียมควรมีขนาดความกว้างไม่เกิน 15 ซม. และความละเอียดที่เหมาะสม โดยตัวอักษรที่ปรากฏในรูปภาพจะต้องมีขนาดใหญ่สามารถอ่านได้สะดวก โดยทุกรูปภาพที่ใส่ไว้ท้ายบทความจะต้องมีการกล่าวอ้างในเนื้อหาบทความทุกรูปภาพ และรูปภาพทั้งหมดควรมองเห็นชัดเจนเมื่อบทความถูกพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์

การเขียนคำบรรยายใต้ภาพ ให้ใช้ TH SarabunPSK ขนาด 14 โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของรูป และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายรูปภาพ จัดพิมพ์ไว้กึ่งกลางคอลัมน์

รูปลายเส้นของรูปภาพจะต้องเป็นเส้นสีดำ ส่วนรูปถ่ายควรจะเป็นรูปขาวดำที่มีความคมชัด รูปสีอนุโลมให้ได้ รูปภาพควรจะมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และ เพื่อความสวยงามให้เว้นบรรทัดเหนือรูปภาพ 1 บรรทัด และเว้นใต้คำบรรยายรูปภาพ 1 บรรทัด

4.4.2 ตาราง

ตารางทุกตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายกำกับเหนือตาราง โดยปกติให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 Point โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของตาราง และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายตาราง ถ้ามีข้อมูลฟุตโน้ตด้านล่างของตารางให้ใช้ตัวหนังสือเป็นแบบเดียวกันหากแต่ขนาดตัวอักษรเป็น 12 Point ให้จัดพิมพ์ชิดซ้ายของคอลัมน์ เพื่อความสวยงาม ให้เว้นบรรทัดเหนือคำบรรยายตาราง 1 บรรทัด และเว้นบรรทัดใต้ตาราง 1 บรรทัด

5. เอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point) ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในข้อการอ้างอิง จะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

ตัวอย่างการอ้างอิง ใช้การอ้างอิงแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

หนังสือ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

บทความวารสาร

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). *ชื่อบทความ*. *ชื่อวารสาร*, ปีที่หรือเล่มที่ (ฉบับที่), เลขหน้า.

หนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, วันเดือน). *ชื่อบทความ*. *ชื่อหนังสือพิมพ์*, เลขหน้า น.หรือ p.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อวิทยานิพนธ์*. (การศึกษาอิสระหรือ วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต).
ชื่อมหาวิทยาลัย, จังหวัด.

เอกสารประชุมวิชาการ

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือน). *ชื่อเอกสารหรือโปสเตอร์*. เอกสารหรือโปสเตอร์นำเสนอใน การประชุมของ ชื่อการประชุม. สถานที่.

ข้อมูลสืบค้นที่ได้จากอินเทอร์เน็ต

ผู้แต่ง. (ปี). *ชื่อเอกสาร*. สืบค้น วันเดือนปี, จาก หรือ Retrieved from <http://www.xxx>

การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. (ปี, วัน เดือน). ตำแหน่ง(ถ้ามี). [บทสัมภาษณ์.]

วิธีเรียงบรรณานุกรม การเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ตัวอย่างรูปแบบการเตรียมบทความวิจัย
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ชื่อเรื่องภาษาไทย ((TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง))
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

ชื่อผู้วิจัย¹ ชื่อผู้วิจัย² และชื่อผู้วิจัย³ (ภาษาไทย)
ชื่อผู้วิจัย¹ ชื่อผู้วิจัย² และชื่อผู้วิจัย³ (อังกฤษ)
(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

บทคัดย่อ

(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

//////////.....(ย่อหน้า 15 เคาะ)..... (TH SarabunPSK 14 Point.

.....
.....
.....

คำสำคัญ: คำสำคัญ1 คำสำคัญ2 คำสำคัญ3 (ไม่เกิน 5 คำ) (TH SarabunPSK 14 Point)

Abstract

(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

//////////.....(ย่อหน้า 1.5 เคาะ.)..... (TH SarabunPSK 14 Point).....

.....
.....
.....
.....

Keyword: keyword1, keyword2, keyword3 (TH SarabunPSK 14 Point)

วันที่รับบทความ:

วันที่แก้ไขบทความ:

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ:

(TH SarabunPSK 12 Point)

¹ ชื่อสาขา คณะ มหาวิทยาลัย ภาษาไทย

ชื่อสาขา คณะ มหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ)

ชื่อ E-mail ที่สามารถติดต่อได้

(ใช้TH SarabunPSK 12 Point)

1.บทนำ (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.3 ขอบเขตของการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.4 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี) (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

2. วิธีดำเนินการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

3. สรุปผลการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

4. อภิปรายผล (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

5. ข้อเสนอแนะ (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

6. การอ้างอิงใช้แบบ การอ้างอิงใช้ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

////6.1. การอ้างอิงในเนื้อหา โดยอ้างอิงแบบนาม-ปี ระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ เอกสารไว้ท้ายของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เช่น (เลิศชาย สถิตยพนาวงศ์, 2562) (TH SarabunPSK 14 Point).

////6.2. การอ้างอิงท้ายบทความ ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีในส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ การขึ้นบรรทัดที่สองให้เคาะเจ็ดเคาะ (TH SarabunPSK 14 Point).

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ARU Research Journal Humanities and Social Sciences

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2566 Vol.10 No.3 September-December 2023

Research Articles

1. The Relationship between Financial Ratio, the Shareholder Structure and the Decision to Invest in Securities of the Real Estate and Construction Industry Listed on the Stock Exchange of Thailand.....1-14
2. The Effectiveness of Thai Language Instructional Model to Enhance Knowledge and Speaking Skill for Communication of Student Teachers.....15-27
3. Legal Problems of President of University Council, Board Members and Administrators Acquisition due to the University Regulation Enactment under Rajabhat University Act, B.E. 2547.....28-39
4. Nawakit – Aesthetics: The Conservative Intertextuality and Dissemination of Values in Buddhist Mural Painting at Man Zai Long Temple, Xishuangbanna40-54
5. Fuzhou Traditional Lacquerware : Creation and Development of Contemporary Jewelry Design.....55-69
6. Development of Interprofessional Social Care Network for Elderly Patients, HIV-Infected Patients, and Women with Unplanned Pregnancy to Enhance the Primary Health Care System at Nopparat Rajathanee Hospital.....70-81
7. Criteria and Indicators of the Systems, Mechanism and Networking Model for Collaborative Educational Administration of Educational Service Office Area in Kanchanaburi Province.....83-98
8. The Guidelines for the Transit-Oriented Development of the Salaya Railway Station Enhancing the Educational Urban Context.....99-113
9. Development of Learning and Innovation Skills Indicators of Secondary School Students under Nakhon Phanom Secondary Educational Service Area Office.....114-128
10. Development of Receipt Accounting System and Disbursement Accounting System of Cooperatives in Baan Mankong Project, Koh Khwang Sub-district, Mueang District, Chanthaburi Province.....129-141
11. Analysis of Economic Order Quantity of Cosmetic Raw Materials: a Case Study of Cosmetics Factory.....142-157
12. A Study of Role Changes of Thai Male Actors in the Context of Male Homosexuality in Thai TV Series and Dramas.....158-171

Academic Articles

- 13 The Guidelines for the Development of an Activity Set for Coconut Leaf Weaving to Bridge the Age Gap of Baanrimklong Homestay Community, Samut Songkhram Province.....172-183
14. Disclosure of Government Information Testimony and Witnesses in Criminal Cases.....184-193

- สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เลขที่ 96 ถ.ปรีดีพนมยงค์ ต.ประตู่ชัย
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000
- 0-3532-2082 , 0-3527-6577
- <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-arun>